

პროექტი დაფინანსებულია ევროკავშირის მიერ

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

თსუ-ის ევროპული კვლევების ინსტიტუტი

INSTITUTE FOR EUROPEAN STUDIES OF TSU

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი

GEORGIAN JOURNAL FOR EUROPEAN STUDIES

N 6-7

თბილისი

TBILISI

2020-2021

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი
Georgian Journal for European Studies

№ 6-7, 2020-2021

თბილისი
Tbilisi

The journal was established with the support of the European Union under the project ENPI/2012/306-124.

Editor in Chief:

Nino Lapiashvili

Director of the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor.

Founder of the interdisciplinary Doctoral, Double Degree Masters (Vilnius University-TSU) and Undergraduate Programmes in European Studies at TSU.

National Programme Director (Georgia) of the Regional Masters Programme in Human Rights and Democratization /Global Campus/Caucasus at TSU.

Members of the International Board:

Kerry Longhurst

External Advisor to the development of Jean Monnet Undergraduate European Studies Programme at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. Professor at Collegium Civitas, Warsaw. Jean Monnet Chair.

Daniela (Pescaru) Urse

Key Staff to the development of Jean Monnet undergraduate European Studies Programme at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor. Professor of the Department of Sociology, University of Bucharest.

Merab Abdaladze

Head of the EU Economic Integration Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor.

Associated Professor of Black Sea University.

Vasil Kacharava

Head of the Europe Culture and History Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor.

Director of the Institute of American Studies and the Professor of the Faculty of Humanities at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.

Natia Lapiashvili

Head of the EU Law Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor.

Associated Professor of the Caucasus University.

Tamaz Zubiashvili

Head of the Migration Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited professor.

Associated Professor of the Faculty of Business and Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.

Translator and Corrector: Mariam Kveladze

“Georgian Journal for European Studies” is a bilingual scientific edition that was established in 2015 with the support of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the authors and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

ჟურნალის შექმნა დაფინანსდა ევროკავშირის მიერ ENPI/2012/306-124 პროექტის ფარგლებში

მთავარი რედაქტორი:

ნინო ლაპიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი, მონვეული პროფესორი.

ინტერდისციპლინური ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო, ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო (ვილინიუსის უნივერსიტეტი-თსუ) და ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამების დამფუძნებელი.

დემოკრატიზაციასა და ადამიანების უფლებებში ევროკომისიის რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის საქართველოს ეროვნული კოორდინატორი და მოდულის ავტორი/ გლობალური კამპუსი/კავკასია.

საერთაშორისო სარედაქციო კოლეგია:

კერი ლონგჰურსტი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების ექსპერტი. პროფესორი, კოლეგიუმ ცივიტას, სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერებები, ვარშავა. ჟან მონეს კათედრის ხელმძღვანელი.

დანიელა ურსე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების ექსპერტი, მონვეული პროფესორი. ასოცირებული პროფესორი, სოციოლოგიის დეპარტამენტი, ბუქარესტის უნივერსიტეტი.

სარედაქციო საბჭოს წევრები:

მერაბ აბდლაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპის ეკონომიკური ინტეგრაციის მოდულის ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი. შავი ზღვის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

ვასილ კაჭარავა

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპის ისტორიისა და კულტურის მოდულის ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ამერიკისმცოდნეობის ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი.

ნათია ლაპიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროკავშირის სამართლის მოდულის ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი. კავკასიის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

თამაზ ზუბიაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მიგრაციის მოდულის ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.

მთარგმნელი და კორექტორი: მარიამ ქველაძე

„ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი“ სამეცნიერო ხასიათის გამოცემაა, რომელიც დაფუძნდა 2015 წელს ევროკავშირის ფინანსური დახმარებით. ჟურნალში განთავსებული სტატიების შინაარსი არ ასახავს ევროკავშირის მოსაზრებებს, მათზე პასუხისმგებელი არიან მხოლოდ სტატიის ავტორები.

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2021

ISSN 2346-7827

სარჩემი

შესავალი სიტყვა რედაქტორისგან	7
Foreword from the Editor in Chief	9
ილია ნოზაძე	
გერმანიის გაერთიანება: სოციო-ეკონომიკური შედეგი და ევროპული რეინტეგრაცია	11
ILIA NOZADZE	
Reunification of Germany: Socio-economic Implications and European Reintegration	26
ელისავეტა კოჩეკოვა	
გერმანიის გაერთიანება: სამართლებრივი საფუძვლები და არსებული წინააღმდეგობები	39
YELYZAVETA KOCHKOVA	
The Reunification of Germany: Legal Grounds and Obstacles	46
ნინო ნილოსანი	
ევროკავშირის პოლიტიკა აღმოსავლეთ პარტნიორობის რეგიონის ქვეყნების მიმართ	52
NINO TSILOSANI	
The Policy of the European Union towards the states of Eastern Partnership Initiative	70
პარამჯიტი სინგჰ ბერვალ	
ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სისტემური შესავალი	84
PARAMJEET SINGH BERWALL	
A Systemic Introduction to Artificial Intelligence (AI) Ethics	102
ოლექსანდრ კისელოვი	
ადამიანის უფლებათა დამცველების პერსპექტივა თურქეთში: მათი წარსული, ღირებულებები და მიზნები	116
OLEKSANDR KYSELOV	
Human Right Defenders in Turkey in Self-Perspective: Background, Values, Goals	127

თათია დოლიძე

გრენლანდიის გამოსვლა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან: გადაწყვეტილების მიღების პროცესის კონსტრუქტივისტული ანალიზი სამთავრობო და საზოგადოებრივ დონეზე 136

TATIA DOLIDZE

Greenland's withdrawal from the European Economic Community:
Constructivist analysis of decision-making on governmental and societal levels 151

შალვა ხუფენია

პოლიტიკა და ინსტიტუციური ანალიზი ევროკავშირში რომის ხელშეკრულების შემდგომ:
ისტორიული პერსპექტივა 162

SHALVA KHUPHENIA

Policy and Institutional Analysis in the European Union since the Treaty of Rome: Historical Perspective 168

შესავალი სიტყვა რედაქტორისგან

ჟურნალის აღნიშნული ნომრის მომზადება პანდემიას დაემთხვა. ამ პერიოდმა აკადემიურ სივრცეშიც უამრავი პრობლემა წარმოშვა, რომელიც დაკავშირებული იყო არა მხოლოდ დისტანციური და შერეული სწავლების მეთოდების სწორ ადაპტაციასთან, არამედ უპირველეს ყოვლისა, ეკონომიკის ჩაკეცილობით გამოწვეულ ფინანსურ გამოწვევებთან. კერძოდ, უამრავი ნიჭიერი ახალგაზრდა ექვის თვალთ უყურებდა სწავლის საფასურის გადახდის პერსპექტივას ე.წ. ლოქდაუნის პირობებში. ისინი განაცხადში მიუთითებდნენ საქართველოში, ასევე, აღმოსავლეთის პარტნიორობის რეგიონის სხვა ქვეყნებში სტუდენტური სამუშაოების გაქრობით გამოწვეულ პრობლემებზე. თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის სახელით მინდა, გულითადი მადლობა გადავუხადო კონრად ადენაუერის ფონდის სამხრეთ კავკასიის ოფისის ხელმძღვანელს დოქტორ თომას შრაპელს და მის გუნდს უნიკალური სასტიპენდიო პროგრამის დანერგვისთვის. ფონდის ინიციატივით შერჩეული იქნა თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ინგლისურენოვანი სამაგისტრო პროგრამა და მისი მომავალი სტუდენტები. სამსაფეხურიანი კონკურსის საფუძველზე გამოვლინდა შვიდი ქართველი, სამი სომეხი, სამი აზერბაიჯანელი, ორი უკრაინელი და ერთი მოლდოველი გამარჯვებული. კონრად ადენაუერის პრესტიჟული სტიპენდიის ფარგლებში თსუ ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამაზე შერჩეულ საუკეთესო შედეგის მქონდე სტუდენტებს მთლიანად დაუფინანსდათ როგორც სწავლების საფასური, ასევე, განესაზღვრათ საკმაოდ სოლიდური ყოველთვიური თანხა მიმდინარე ხარჯებისთვის. ფონდის მიერ განეულმა ამ მნიშვნელოვანმა დახმარებამ უდაოდ უნიკალური წვლილი შეიტანა ინსტიტუტის და მისი სამაგისტრო პროგრამის განვითარების ისტორიაში.

აქვე, ხაზგასმით მინდა გამოვყო კონრად ადენაუერის ფონდის სამხრეთ კავკასიის ოფისის დირექტორის მოადგილის, ბატონი ჯონათან ნოვაკისა და პროექტების მენეჯერის ქ-ნი ირინა ლაშხის წარმატებული როლი, რომლებიც დიდი ენთუზიაზმით და დაუღალავად ჩაერთნენ სტიპენდიანტების მოვლენის საკონკურსო კომისიის მუშაობაში და შრომატევადი დღეების განმავლობაში მუდმივად ჩვენს გვერდით იყვნენ.

რაც შეეხება სტატიებს, ორი მათგანი, სწორედ, კონრად ადენაუერის ფონდის სტიპენდიანტების მიერ არის მომზადებული ჩემ მიერ ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამაზე ევროკავშირის ინტეგრაციის ისტორიისა და მისი ინსტიტუტების შესახებ წაკითხული კურსის ფარგლებში. რადგან კურსის მიმდინარეობა დაემთხვა გერმანიის გაერთიანების 30 წლის იუბილეს, სტუდენტებს ამ თემაზე მცირე მოცულობის კვლევის წარმოდგენა ვთხოვე. არაჩვეულებრივად კარგ კვლევებს შორის ორი მათგანი იმდენად საინტერესო აღმოჩნდა, რომ დამსახურებულად დაიკავა ადგილი ამ გამოცემაში. ხოლო მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული ნომრის დანარჩენი პუბლიკაციები გერმანიის გაერთიანებას არ ეხება, თავად ჟურნალის აღნიშნული გამოცემა სიმბოლურად მაინც ევროპის კონტინენტისთვის ამ ძალიან მნიშვნელოვან მოვლენას მივუძღვენით.

სხვა არანაკლებ საინტერესო სტატიების ავტორები არიან ჩვენი ინსტიტუტის სადოქტორო პროგრამის მკვლევარები, ასევე, ევროკომისიის მიერ დაფუძნებული დემოკრატიზაციისა და ადამიანის უფლებების რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის თუ ევროპისმცოდნეობის მაგისტრატურის სტუდენტები, რომლებმაც ჩემი ან ინსტიტუტის სხვა აკადემიური პერსონალის ხელმძღვანელობით კვლევები თსუ-ში ყოფნის პერიოდში განახორციელეს.

პირველი ნომერია მას შემდეგ, რაც სამუდამოდ დაგვეტოვა და მინდა, დიდი სიყვარულით გავისხენო აკადემიკოსი პროფესორი ლევან ალექსიძე, საქართველოში საერთაშორისო სამართლის სკოლის დამფუძნებელი, აღიარებული მეცნიერი, ჩემი მასწავლებელი, უფროსი კოლეგა და ერთგული მეგობარი. მხარში მედგა ჟურნალის დაარსების მთელ პერიოდში, რადგან უპირობოდ სჯეროდა და დარწმუნებული იყო ჩემი ამ წამოწყების წარმატებაში. შეუფასებელია ის წლები, როცა თანა-რედაქტორობას დამთანხმდა და ტვირთს სიხარულით ინანილებდა. რა თქმა უნდა, ამ დიდი ადამიანის ნდობის გამართლება რედკოლეგიის თითოეულმა წევრმა პირად ვალდებულად მივიჩნიეთ და იმავე სულისკვეთებით ვიქნებით მომავალშიც.

ბოლოსკენ, მინდა, მაღლობა გადავუხადო ჩემს კოლეგებს და სტატიის ავტორებს ამ ნომრის გამოცემისთვის განეული დიდი შრომისთვის, ხოლო თავად ჟურნალს ბევრ დაინტერესებულ მკითხველს ვუსურვებ!

პატივისცემით,

ნინო ლაპიაშვილი
მთავარი რედაქტორი

FOREWORD FROM THE EDITOR IN CHIEF

Working on this issue of the Journal coincided with the COVID-19 pandemic. The world had to face various problems and the academic society was not an exemption. At the Institute for European Studies of TSU, we had to cope not only with the proper adaptation of the distance and hybrid methods of teaching and learning, but we also had to rethink how to deal with the negative effects of the economic crises on the education, that was the result of, *inter alia*, the massive and long-term lockdowns. In particular, lots of prospective students from Georgia as well as other countries of the Eastern Partnership region who were applying to our interdisciplinary English taught Masters Programme in European Studies, had been indicating in their application forms that they were not sure if they would manage to find enough financial resources to cover the tuition fees for their studies. Lack of the available job opportunities for the youth during the pandemic was among the top reasons outlined by the applicants. Taking into consideration this pessimistic context that we had in that particular moment, it is even more important to underline the invaluable support we had been provided with, quite unexpectedly. And it did not go without emotions. On behalf of the academic and administrative staff of the Institute for European Studies of TSU, I would like to express our sincere gratitude to the Director of the South Caucasus office of the Konrad Adenauer Foundation Dr. Thomas Schrapel and his amazing team for their decision to initiate a very special and unique merits-based stipend programme for our selected Master's students.

Among the several programmes of the Institute, the KAS had opted for supporting the beneficiaries of the Master's in European Studies. We are proud to say that the winners of the prestigious Konrad Adenauer Scholarships, who had been revealed as a result of the highly competitive scholarship contest, - are seven Georgians, three Armenians, three Azerbaijanis, two Ukrainians and one Moldovan student. The generous support covered not only the full tuition fees but also ensured that the students are provided with the monthly allowances for their most important necessities. This significant contribution made by the Konrad Adenauer Foundation had undoubtedly made a unique contribution to the history of the development of the TSU Institute for European Studies and its Master's programme. Herewith, I would like to highlight a very successful role played by Mr. Jonathan Nowak, Deputy Director of the South Caucasus Office of the Konrad Adenauer Foundation, and Ms. Irina Lashkhi, the Project Manager at KAS, who have been enthusiastically and tirelessly involved in the work of the selection committee, which was quite a long and a challenging process.

It is highly significant that the authors of two articles of this issue of the journal are the KAS scholarship holders. They submitted the papers within the frames of the course on the Historical Context and the Governance of the EU, offered by me during the Autumn semester, the period which coincided with the 30th anniversary of the unification of Germany. I asked the students to present a small scale research on this topic. Among the extraordinarily good papers from the cohort, two of them turned out to be so interesting that together with the honorable members of the editorial board, we decided to give them a well-deserved place in this edition. And even if the rest of the publications of this issue of the journal are not about the unification of Germany, this edition is symbolically dedicated to this very important event.

It is to be mentioned that the authors of other thought-provoking articles are the researchers of the Institute's Doctoral programme, as well as the students of the Institute's Regional Master's programme in Human Rights and Democratization which was established by the European Commission within the frames of the Global Campus initiative.

This is the first issue since he left us forever and I would like to celebrate the life and to remember with love the distinguished Professor and the Full Member of the National Science Academy of Georgia Levan Alexidze, the founder of the school of International Law in Georgia, a recognized scientist, my teacher, a senior colleague and a loyal friend. He, confident in the success of my new initiatives, unconditionally supported me throughout the process of founding this scientific Journal. All those years of the Journal when he agreed to be a co-editor and to share the burden with us are invaluable. While the heartache will not be healed, I would like to state on behalf of the editorial board that it was our honor to work side by side with this great man and that we feel the responsibility to justify his trust and undertake to lead the journal in the right path.

I am delighted to have an opportunity to congratulate the honorable members of the editorial board, the technical staff, my dear colleagues and all the authors of the articles for their very hard work and the patience during the whole process of preparation of this publication. And of course, I wish lots of success to this edition!

With best regards,

Nino Iapiashvili

Editor in Chief

ილია ნოზაძე¹

გერმანიის გაერთიანება: სოციო-ეკონომიკური შედეგი
და ევროპული რეინტეგრაცია

აბსტრაქტი

სტატიის მიზანია, გამოიკვლიოს გერმანიის გაერთიანების განმაპირობებელი საგარეო და საშინაო ფაქტორები. კვლევის ფარგლებში მოხდა გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკისა (შემდგომში GDR) და გერმანიის ფედერალურ რესპუბლიკის (შემდგომში FRG) მაკროეკონომიკური აქტივობის შეფასება ისეთ მაჩვენებლებზე დაყრდნობით, როგორებიცაა: ცხოვრებით კმაყოფილება, შრომის საზოგადოებრივი და გენდერული განაწილება და მიგრაცია. მომდევნო თავში განხილულია საბჭოთა სოციალისტური და დასავლური დემოკრატიული იდეოლოგიების გავლენები დაყოფილ გერმანიის მოსახლეობაზე, რაც საჭიროა აღნიშნული დაპირისპირებული მსოფლმხედველობების ხილული გამოვლინებების დადგენისა და ანალიზისათვის.

ლიტერატურის ანალიზზე დაყრდნობით სტატიაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ საგარეო იდეოლოგიურ გავლენას სახელმწიფოს შიგნით გააჩნია ფსიქოლოგიური და სოციალური განზომილებები. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ევროინტეგრაციის პროცესს, რამეთუ 1990-იანი წლების დასაწყისში გერმანიის გაერთიანებასთან ერთად სუპრანაციონალური ევროპული იდენტობის ფორმირება ქვეყნის საგარეო კურსის ერთ-ერთ მთავარ ამოცანად მოიაზრებოდა. გაერთიანების მამოძრავებელი ფაქტორები განხილულია სამი დომინანტი საერთაშორისო ურთიერთობათა თეორიის ქრილში, ესენია: რეალიზმი, ლიბერალიზმი და კონსტრუქტივიზმი. სტატიის აღნიშნულ ნაწილში ავტორი ცდილობს ახსნას თუ რატომ ამჯობინა გერმანიამ ევროინტეგრაცია აგრესიულ და საკუთარ ამბიციებზე ორიენტირებულ პოლიტიკას. საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური დებატების ანალიზის შედეგად შესაძლოა დავასკვნათ, რომ გერმანიის საგარეო კურსი თანხვედრაში მოდიოდა მისი საზოგადოებისა და პოლიტიკური ელიტის დიდი ნაწილის შიგნით კონსოლიდირებულ ევროპული იდენტობის ნარატივთან. რიგ საპირისპირო შემთხვევებში საზოგადოების მხრიდან გამოხატული თანმდევი კრიტიკა და მაკორექტირებელი პასუხი დროულ გამანეიტრალებელ როლს ასრულებდა. გერმანიის გაერთიანების პროცესი თანამედროვე ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეიძლება გეგმაზომიერმა და რაციონალურმა რეინტეგრაციამ გრძელვადიანი სარგებელი მოუტანოს მონაწილე მხარეებს.

საკვანძო სიტყვები: გერმანიის გაყოფა, ბერლინის კედელი, გფრ, გდრ, ევროპული რეინტეგრაცია, გერმანიის გაერთიანება, გაერთიანების შედეგები.

¹ ილია ნოზაძე არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტი/კონრადად ადენაუერის სახელობის ფონდის სტიპენდიატი; ელ-ფოსტა: ilianozadze1996@gmail.com

შესავალი

აღსანიშნავია, რომ გერმანიის ფედერალური კონსტიტუციის 23 მუხლის თანახმად 1990 წელს გერმანიის გაერთიანება განსაზღვრულია, როგორც GDR-ის იგივე აღმოსავლეთ გერმანიის შესვლა FRG-ს იურისდიქციის სფეროში. სამეცნიერო და პოლიტიკურ წრეებში აღნიშნული მოვლენა აღიქმება, როგორც დასავლური ბლოკის მიერ მოპოვებული დამაგვირგვინებელი გამარჯვება ცივი ომის პერიოდში.

ლიტერატურის, სტატისტიკური მონაცემებისა და პოლიტიკოსთა გამოსვლების შინაარსის ანალიზზე დაყრდნობით სტატია მიზნად ისახავს ნათელი მოჭფინოს კულტურულ, იდეოლოგიურ თუ სოციო-ეკონომიკურ ზეგავლენას გაყოფილ გერმანიაზე, როგორც გაერთიანებამდე ასევე მის შემდგომ. ფუნდამენტური აუცილებლობაა იმ სტრატეგიების იდენტიფიცირება, რომლებსაც გარე ძალები ორად გაყოფილ გერმანიაზე ზეგავლენის მოსახდენად და კონტროლის შესანარჩუნებლად იყენებდნენ. გერმანიის გაერთიანება იდეოლოგიური ომის დამაგვირგვინებელი აკორდი აღმოჩნდა და მისი საფუძვლიანი შეფასება საჭიროებს არა მხოლოდ ლოკალურ, არამედ რეგიონალურ და გლობალურ ქრილში განხილვას. გერმანიის გამოცდილებაზე დაყრდნობით, ავტორი ცდილობს პასუხი გასცეს ორ საბაზისო კითხვას: რა ხელშესახები სარგებლის მოტანა შეუძლია რეგიონალური რეინტეგრაციის პოლიტიკას და რა დამაბრკოლებელი ფაქტორები შეიძლება არსებობდეს ამ გზაზე?

გერმანიის დაყოფის ისტორიული კონტექსტი

გერმანიის დაყოფის სტრატეგია შემუშავებულ იქნა ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დასრულებამდე. გერმანიის ტერიტორიების გადანაწილების პოლიტიკა მიზნად ისახავდა ქვეყნის დემილიტარიზაციას, დეცენტრალიზაციას, მის ნაციზმისგან გათავისუფლებასა და დემოკრატიზაციას. ნაციზტური იდეოლოგიის ხელახალი აღზევების პერსპექტივით შემფოთებულმა ანტი-ფაშისტური ძალების გაერთიანებამ ამერიკის შეერთებული შტატების, დიდი ბრიტანეთისა და საფრანგეთის მეთაურობით გადაწყვიტეს მეორე მსოფლიო ომში თითქმის უდავო გამარჯვების მოპოვების შემდეგ გერმანიის ტერიტორია გადაენაწილებინათ. გეგმის თანახმად აღმოსავლეთ გერმანია საბჭოთა კავშირის გავლენის სფეროში მოექცეოდა, ხოლო დასავლეთ ნაწილს მოკავშირეები საკუთარი კონტროლის სფეროებად გაინაწილებდნენ.

ოკუპაციის აღნიშნული მაგალითი თავისებურად უნიკალურ შემთხვევას წარმოადგენდა, რადგან თითოეულ ზესახელმწიფოს ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად შეეძლო ემართა მათთვის განსაზღვრული გავლენის სფეროები. მეორე მსოფლიო ომის დასრულებიდან მალევე კაცობრიობა ცივი ომის ფაზაში შევიდა. ბერლინი ოთხ გავლენის ზონად დაიყო. საბჭოთა კავშირის მიერ წამოწყებულმა დასავლეთ ბერლინის ბლოკადამ მოკავშირეები აიძულა, საკუთარი კონტროლის არეალში მყოფ ტერიტორიებისთვის საყოფაცხოვრებო მარაგები ავიაციის გამოყენებით მიეწოდებინათ. მალევე დასავლეთ გერმანიაში ვალუტის ერთეულად გერმანული მარკა გამოჩნდა. გერმანიის ტერიტორია ეკონომიკური და იდეოლოგიური ბრძოლის ველად იქცა.

1949 წელს გერმანიის ტერიტორიაზე ოფიციალურად შეიქმნა ორი სახელმწიფო: დასავლეთ - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა (FRG) და აღმოსავლეთ გერმანია - გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა (GDR). შესაბამისად, ახლად აღმოცენებულმა სახელმწიფოებმა ნაწილობრივი სუვერენიტეტი მოიპოვეს და რჩებოდნენ გარე ძალების - ერთის მხრივ ევროატლანტიკური მოკავშირეებისა და მეორეს მხრივ ვარშავის პაქტის ქვეყნების აქტიური სუბორდინაციის ქვეშ. ორი გერმანიის სახით ერთმანეთს დაუპირისპირდა დასავლური ლიბერალური კაპიტალიზმის მოდელი და საბჭოთა კოლექტიურ-სოციალისტური დოქტრინა. ხელშეკრულება ოფიციალურად არ გაფორმებულა, თუმცა დასავლურმა ძალებმა, როგორც მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვებულმა მხარემ მეტწილად საკუთარ თავზე აიღო გერმანიის სოციო-ეკონომიკური კურსის წარმართვა. აქვე აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა კავშირმა, როგორც რეგიონალურმა და გლობალურმა ჰეგემონმა, თავის მხრივაც გამოიჩინა მსგავსი ამბიციები. (Heineck & Süßmuth 2010).

როგორც უკვე აღინიშნა, გავლენის სფეროების გადანაწილება შემთხვევითობა არ ყოფილა. 1943 წლის მოსკოვის კონფერენციაზე აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთისა და საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრებმა შეთანხმებას მიაღწიეს არაერთ მნიშვნელოვან საკითხზე, მათ შორის, გადანაწილა ევროპული საკონსულტაციო კომისიის შექმნა, რომლის მთავარ ამოცანასაც მეორე მსოფლიო ომის შედეგების გან-

ჭვრეტა და მოვლენათა შემდგომი განვითარების დაგეგმვა წარმოადგენდა (Lang 2017).

წინასწარ განსაზღვრული სტრატეგიის შესაბამისად, გერმანია უნდა გაყოფილიყო ორ სახელმწიფოდ. საუბარია მინებზე, რომლებიც ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე ეკუთვნოდა გერმანიის იმპერიასა და პრუსიის სამეფოს. აღნიშნული დაყოფის სტრატეგია ემსახურებოდა ნაციონალური კავშირის საფრთხის გრძელვადიან და საიმედო განეიტრალებას. ხაზგასასმელია ის გარემოებაც, რომ ამ ტერიტორიებზე მცხოვრებმა ადამიანებმა მემკვიდრეობით მიიღეს გარკვეულწილად განსხვავებული პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული იდენტობა.

საკონსულტაციო კომისიამ წარმოადგინა საკუთარი რეკომენდაციები, რომელიც საფუძვლად დაედო ლონდონის 1944 წლის პროტოკოლის შემუშავებას. პროტოკოლის თანახმად გერმანია დაიშალა თანაბარ ნაწილად და თითოეული ზონა თავდაპირველად გადანაწილდა აშშ-ს, დიდ ბრიტანეთსა და საბჭოთა კავშირს შორის. დოკუმენტში შეტანილი შესწორებების თანახმად დიდ ბრიტანეთსა და აშშ-ს შორის მიღწეული კომპრომისის საფუძველზე დასავლეთ გერმანიის გარკვეული ნაწილი საფრანგეთის კონტროლის სფეროდ განისაზღვრა. გარდა ამისა, პოლონეთი თავისმხრივ სსრკ-ს პატრონაჟით ასევე ჩაერთო აღმოსავლეთ გერმანიის მცირე ნაწილის მართვის პროცესში.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს საპირისპირო მოსაზრებები, 1949–1990 წლებში განვითარებულმა მოვლენებმა მოგვცა უნიკალური შესაძლებლობა გავანალიზოთ ორი დაპირისპირებული იდეოლოგიის სოციალ-ეკონომიკური გავლენა გაყოფილი გერმანიის მაგალითზე.

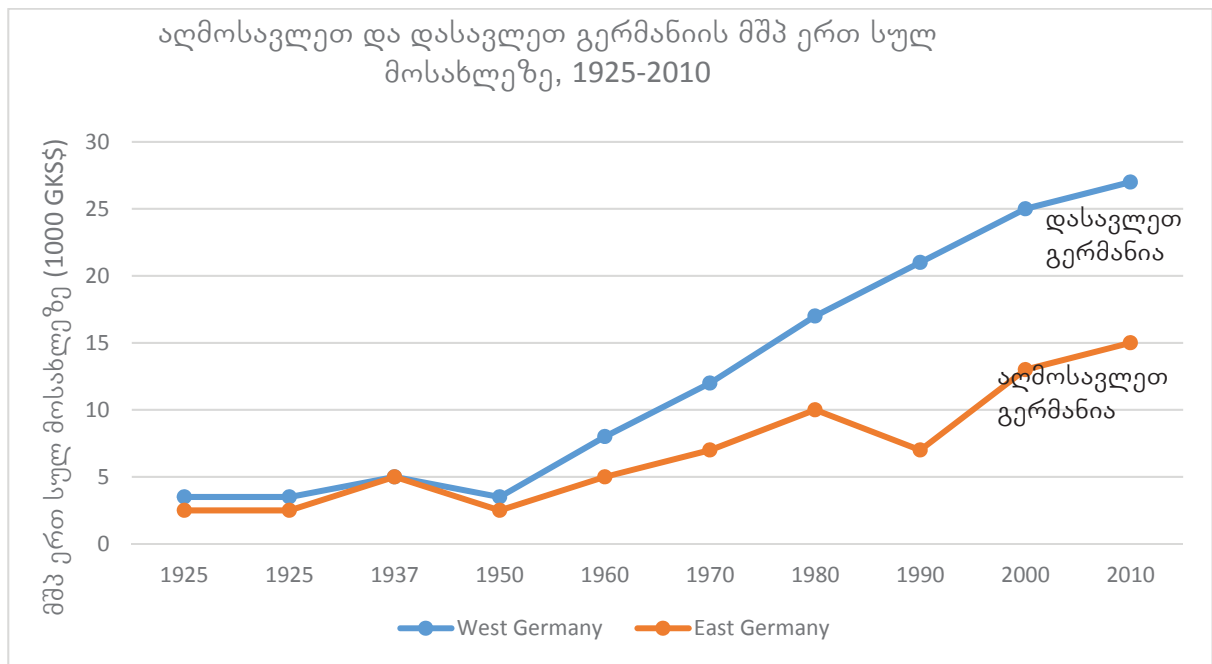
ადვილი შესამჩნევია, რომ აღმოსავლეთ გერმანიის ეკონომიკური მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად ჩამორჩებოდა დასავლეთ გერმანიას. გაერთიანებამდე პერიოდში FRG-ს მოქალაქეების ცხოვრების დონე საგრძნობლად უკეთესი იყო, ვიდრე მათი თანამემამულეების აღმოსავლეთ ნაწილში. სამეცნიერო ლიტერატურაში მოიპოვება საკმარისზე მეტი მტკიცებულება იმის დასადასტურებლად, რომ საბჭოთა გავლენის ქვეშ ცხოვრებამ არა მხოლოდ სტრუქტურული და ბიუროკრატიული ცვლილებები გამოიწვია აღმოსავლეთ გერმანიაში, არამედ GDR-ს მოქალაქეების ქცევაზე გაერთიანების შემდეგაც კი იქონია საგრძნობი გავლენა.

GDR-ს და FRG-ს ეკონომიკური მაჩვენებლების შედარება

ორად გაყოფილი გერმანიის რესპუბლიკების ეკონომიკური რეინტეგრაცია სამაგალითო შემთხვევაა. GDR-მა მნიშვნელოვნად ისარგებლა გაერთიანების შედეგებით. კერძოდ, აღმოსავლეთ გერმანიამ შეძლო გაეზიარებინა უკეთესი განვითარებული გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის საკანონმდებლო, სოციალ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ინსტიტუტების მყარი და თანამედროვე სტრუქტურების ნოვატორული გამოცდილება. შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ამ ფაქტორმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა ძვირფასი დროის დაზოგვის კუთხით, რამაც თავის მხრივ გამოათავისუფლა საჭირო ძალისხმევა და რესურსები წარმატებული პოსტ-საბჭოთა ტრანზიციისათვის. ლინგვისტური და სოციალური კავშირები ორ გერმანულ სახელმწიფოს შორის კიდევ ერთი ხელშემწყობი ფაქტორი აღმოჩნდა სწრაფი და ეფექტური რეინტეგრაციისათვის. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გერმანიის გაერთიანების შემთხვევა სტიმული იყო რეგიონის სხვა ქვეყნებისათვის, რაც გულისხმობს, რომ იგი შეიძლება ჩაითვალოს როგორც არქეტიპული პრეცედენტი არა მხოლოდ მისი უშუალო მეზობლების, არამედ მთლიანად აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების პოსტ-საბჭოთა ემანსიპაციისა და ეკონომიკური რეინტეგრაციისთვის. (Burda & Hunt 2001).

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მეორე მსოფლიო ომის წინა პერიოდში გერმანიის აღმოსავლეთისა და დასავლეთის მინების ეკონომიკურ მაჩვენებლებს შორის სხვაობა მინიმალური იყო. თუმცა, გაერთიანების შემდგომ ეტაპზე გერმანიის აღმოსავლეთ მინების მთლიან შიდა პროდუქტს (შემდგომში მშპ) ერთ სულ მოსახლეზე დასავლეთ გერმანიის იმავე მაჩვენებელს ორჯერ ჩამოუვარდებოდა. (Alesina & Fuchs-Schündeln 2007) (Shleifer et al. 2006).

აღმოსავლეთ გერმანია საგრძნობლად ჩამორჩა შრომის პროდუქტიულობის თვალსაზრისითაც, რაც დასავლეთ გერმანიის მაჩვენებლის დაახლოებით მესამედს შეადგენდა. აღნიშნულ მაჩვენებელზე დაყრდნობით GDR ჩილესა და მექსიკის მსგავს სახელმწიფოთა კატეგორიაში მოიაზრებოდა. სოციალისტური იდეოლოგიით მართულმა ეკონომიკურმა მოდელმა აღმოსავლეთ გერმანია ეკონომიკურ კრიზისში შეიყვანა, შესაბამისად, აღმოსავლეთის ფინანსური რესურსების უმეტესობა არ იყო შესაფერისი დასავლურ ეკონომიკურ მოდელში გამოყენებისთვის (Siebert & Horst 1991) (Akerlof et al. 1991).

ცხრილი 1. Sascha O. Becker, Lukas Margele, and Ludger Woessmann, 2020. "The Separation and Reunification of Germany: Rethinking a Natural Experiment Interpretation of the Enduring Effects of Communism". *Journal of Economic Perspectives*, 34-ე გამოცემა, გვერდები: 143-171.

ცხოვრებისეული კმაყოფილების ინდექსის ზეგავლენა რეალური ცხოვრებაში დიდი ხნის განმავლობაში იყო კლასიკური ფსიქოლოგიური სკოლის შესწავლის საგანი, თუმცა, თანდათანობით იქნა შეთვისებული სხვა დარგების მიერ. ეკონომისტები მივიდნენ დასკვნამდე, რომ მისი ეფექტი საგრძნობია არა მხოლოდ ინდივიდუალურ დონეზე, არამედ გავლენას ახდენს სახელმწიფოებრიობის უფრო ფართო ასპექტებზე, როგორცაა ქვეყნის სამუშაო ძალის დაგროვებითი ეფექტურობა. შესაბამისად, შესაძლებელი გახდა გარკვეული მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დამყარება ცხოვრებით კმაყოფილებასა და პროდუქტიულობას შორის.

ზოგიერთი ავტორის აზრით, უმუშევრობა პირდაპირ გავლენას ახდენს მოქალაქეთა ცხოვრებით კმაყოფილებაზე, მაშინ როდესაც შემოსავლის გავლენა მასზე ჯერ კიდევ ბურუსითაა მოცული. (Clark & Oswald, 1994).

გაერთიანებიდან პირველი პირველი ათწლეულის განმავლობაში, ორივე სქესის წარმომადგენლებში შეინიშნებოდა მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება აღმოსავლეთ გერმანელების ცხოვრებით კმაყოფილებაში. საზგასმით შეიძლება აღინიშნოს, რომ ამ პროცესში მთავარი როლი ითამაშა: ინდივიდუალური მობილობის გაუმჯობესებამ, ახლად შექმნილმა უფლებებმა და შესაძლებლობებმა, გაუმჯობესებულმა და მოქალაქეებზე ორიენტირებულმა სოციალური მომსახურების სისტემამ (Frijters, Haisken-DeNew and Shields 2004).

შრომის გადანაწილება სქესის მიხედვით აღმოსავლეთ და დასავლეთ გერმანიაში

გერმანიის სახელმწიფოს გაყოფამ თავისი შედეგი გამოიღო ეკონომიკური ქცევის ცალკეულ ასპექტებზე, რაც განსაკუთრებით აშკარა იყო განსხვავებული სქესის წარმომადგენელთა შორის შრომის გადანაწილების კუთხით. სეპარაციის პერიოდის განმავლობაში, აღმოსავლეთ გერმანიაში მიმდინარეობდა მდებარეობითი სქესის მოქალაქეების წახალისება, რათა გამხდარიყვნენ ქვეყნის ეკონომიკის ისეთივე აქტიური მონაწილეები, როგორც მათი მამრობითი სქესის თანამემამულეები. FRG-ში გენდერული როლების გადანაწილება საზოგადოებაში არსებული კონსერვატიული ღირებულებებით იყო განპირობებული-

ლი. დასავლეთ გერმანიაში ძირითადად მამაკაცები ირგებდნენ დომინანტ როლს, ხოლო ქალებს ებარათ ტრადიციული საოჯახო საქმეები და ბავშვების აღზრდა. ამ პოლიტიკის შედეგად, GDR-ში მცხოვრებმა ქალებმა უფრო მეტი თანასწორობა მიიღეს დასაქმების კუთხით, ვიდრე ეს FRG-ს მოქალაქეებმა. კრომპტონი (1999) ამგვარად ახასიათებს დასავლეთ და აღმოსავლეთ გერმანიის სოციო-ეკონომიკურ მოდელებს: კონსერვატიული FRG - მარჩენალი კაცი/მეოჯახე ქალი, ხოლო GDR ორმაგი მარჩენალი/ორმაგი მეოჯახე კონცეფცია.

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან მოყოლებული XX საუკუნის შუა ხანებამდე, პირველი მოდელი დომინირებდა ინდუსტრიალიზებულ ქვეყნებში. ამასთან, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ თანამედროვე სამყაროში აღნიშნული სოციო-ეკონომიკური მოდელების სრულყოფილი ფორმის მოძიება სირთულეებთანაა დაკავშირებული იმის გამო, რომ საზოგადოებათა უმეტესობა წარმოადგენს ზემოთ მოყვანილი ორი მოდელის გარკვეულ ნაზავს (Crompton, 1999).

შესაძლებელია ხაზგასმით აღვნიშნოთ, რომ სხვა სოციალისტურ სისტემებთან შედარებით GDR-მა მიაღწია გენდერული თანასწორობის უმაღლეს დონეს შრომითი მარაგის გადანაწილების კუთხით. ამასთან, FRG-ში ქალი მოქალაქეები ძირითადად ნახევარ განაკვეთზე მუშაობდნენ. აღსანიშნავია ისიც, რომ GDR-ს მუშა ქალთა უმრავლესობა სახელმწიფოში სამსახურებში იყო დასაქმებული, ხოლო დასავლეთში საკმაოდ აქტიურ კერძო სექტორში ხელფასები განისაზღვრებოდა საბაზრო კონკურენციის საფუძველზე (Krueger & Pischke 1995).

სეპარაციის პერიოდში ორ ქვეყანას ფუნდამენტურად განსხვავებული წარმოდგენა ჰქონდა გენდერული როლების გადანაწილების შესახებ. ამასთან, "ორი გერმანიის" შერწყმის შემდეგ, GDR ფაქტობრივად დაიქვემდებარა FRG-ს ხელმძღვანელობამ, რის შედეგადაც გაჩნდა GDR-ს პოლიტიკური, ეკონომიკური და ინსტიტუციური სტრუქტურების რადიკალური რეფორმაციის საჭიროება.

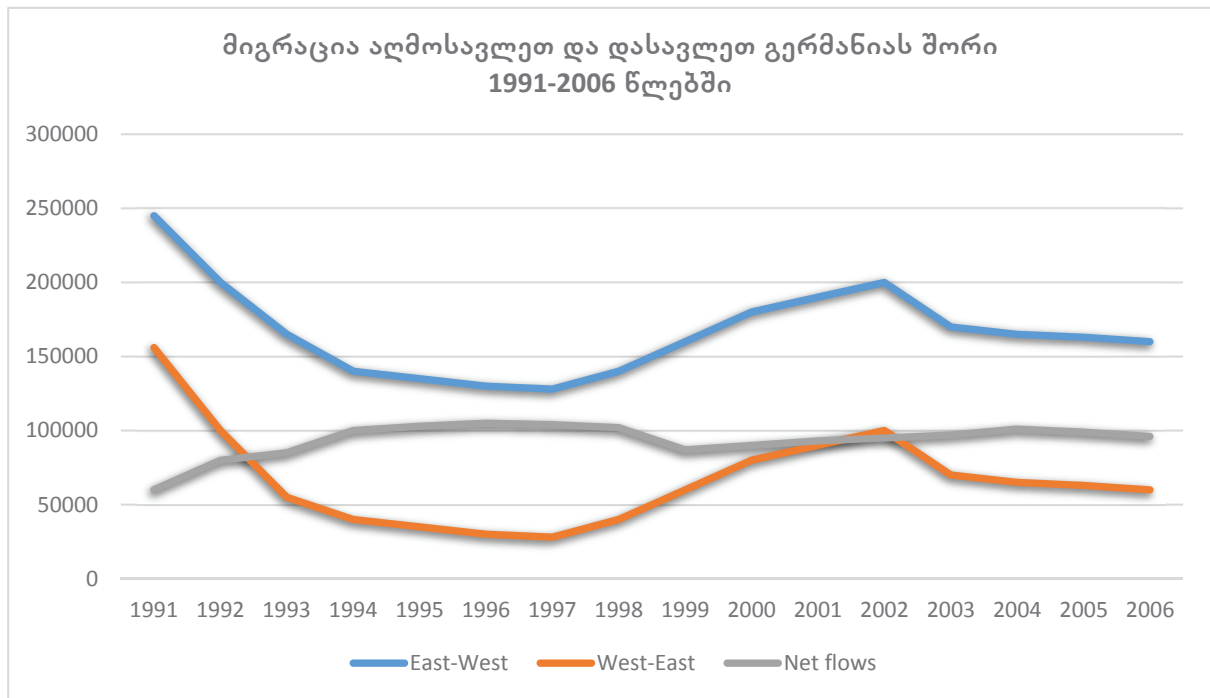
ლოგიკურია ვიკითხოთ: რატომ ანიჭებენ უპირატესობას ინდივიდები ან ადამიანთა დიდი ჯგუფები სქესთა შორის შრომის დაყოფის გარკვეული სტრატეგიას? უფრო ზუსტად, რატომ ამჯობინებენ ბრიტანელები და ფინელები ოჯახის ორმაგი მარჩენლის კონცეფციას, ხოლო იტალიელები გენდერული როლების უფრო კონსერვატიულ და ტრადიციულ დაყოფას? ჩვენი დაკვირვების კონტექსტში, უკეთესი იქნება ამ საკითხის ასე ჩამოყალიბება: რა განაპირობებდა გერმანიის სეპარაციის პერიოდში შრომის დაყოფის რადიკალურად განსხვავებულ სტრატეგიების არსებობას და რა გახდა აღნიშნული სტრატეგიების ნაწილობრივი შერწყმის მიზეზი გაერთიანების შემდეგ?

ამისთვის შეიძლება რამდენიმე ახსნა მოიძებნოს. უპირველეს ყოვლისა, არაერთი მკვლევარი სამართლიანად ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოს საჯარო პოლიტიკას აქვს უდავო გავლენა ზოგადად გენდერულ საკითხებზე. ამასთან, ზოგი ავტორი მიაჩნებს სახელმწიფოში არსებული ეკონომიკურ სტრუქტურის როლზე, როგორც შიდა დარგობრივი, ასევე, საერთაშორისო ბაზართან მის მიმართებაზე. სხვები კულტურული კოდექსების ანალიზზე დაყრდნობით ცდილობენ პასუხების მოძიებას, რაც, მათი აზრით, წარმოადგენს ფუნდამენტური სოციალური ნორმებსა და ჯგუფური იდენტობის შექმნის მთავარ წყაროს. დაბოლოს, ზოგიერთი მკვლევარი გადამწყვეტად ფაქტორად წარსულის გამოცდილებას მიიჩნევს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ისტორიული მემკვიდრეობა მთავარ როლს თამაშობს საზოგადოების სოციალური სტატეგიების ჩამოყალიბებაში (Rosenfeld, Trappe, and Gornick 2004).

მიგრაცია აღმოსავლეთ და დასავლეთ გერმანიას შორის

შრომითი კმაყოფილებისა და ხელფასის გარდა, მიგრაციის დინამიკაზე ფსიქოლოგიური და სოციალური გავლენაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით ირკვევა, რომ 1989 წლამდე აღმოსავლეთიდან დასავლეთ გერმანიაში გადასვლელ მიგრანტთა დიდ ნაწილს GDR-ში მცხოვრები ქალები შეადგენდნენ. თანდათანობით, აღმოსავლეთ გერმანიის მოსახლეობის უფრო და უფრო ახალგაზრდა და გამოცდილი ნაწილი იწყებდა დასავლეთისკენ გადაადგილებას. ახალგაზრდა და განათლებული GDR-ის მოქალაქეები უფრო აქტიურად იღებდნენ FRG-ს მუდმივ მოქალაქის სტატუსს, ვიდრე ხანდაზმული და დაოჯახებული მოსახლეობა. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ის, რომ ახალგაზრდებს ქონდათ არჩევანის თავისუფლება, რადგან არ განიცდინენ მიჯაჭვულობას საცხოვრებელი ადგილის მიმართ, ხოლო ხანდაზმულებს ჰქონდათ ოჯახი, ამიტომ მათთვის უფრო რთული იყო ერთდროულად ყველაფრის მიტოვება და დასავლეთ გერმანიაში გადასვლა. საბოლოოდ, მონაცემებზე დაყრდნობით ირკვევა რომ, მუდმივი მიგრანტები ცხოვრების უფრო მაღალი კმაყოფილებით ხასიათდებოდნენ, ვიდრე

ის მოქალაქეები, რომელთაც დროებით უწევდათ GDR-ს დატოვება (Fuchs-Schündeln & Schündeln 2009) (Hunt 2002).

ცხრილი 2 Own calculation based on administrative data from the German Statistical Office

პოლიტიკური და იდეოლოგიური ზეგავლენა

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საბჭოთა გავლენამ ღრმად გაიდგა ფესვები GDR-ს მოქალაქეთა ყოველდღიურობაში და ბევრად გასცდა ეკონომიკურ თუ ინსტიტუციონალურ ჩარჩოებს. როგორც ჩანს, სოციალისტურ იდეოლოგიას ბევრად უფრო გრძელვადიანი ეფექტი ჰქონდა GDR-ის მოქალაქეთა ეკონომიკურ ქცევაზე გაერთიანებიდან ათწლეულების შემდეგაც კი. კომუნისტური გავლენა გავრცელდა ისეთ სფეროებზე, როგორებიცაა მენარმეობა, საფონდო ბირჟაზე საქმიანობა, დანაზოგები და ინფლაცია. ამგვარი შედეგის ახსნა ადვილი საქმე არ არის, თუმცა, მეტნაკლებად უშუალოდ კომუნისტური იდეოლოგიის შედეგების დაკვირვება ჯერ კიდევ შესაძლებელია.

საბჭოთა ეკონომიკური მოდელის იდეოლოგიები ისეთ ცნებებს, როგორებიცაა ინვესტიცია და საფონდო ბირჟა, მიიჩნევენ დასავლეთის მიერ თავსმობხვეული გახრწნილი და კორუმპირებული კაპიტალიზმის შემადგენელ ნაწილებად. საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიები ახორციელებდნენ კოლექტიური ეკონომიკური მოდელის სისტემატიურ პროპაგანდას და ყველაფერს დასავლურს ეთიკური საფუძვლებისგან დაცლილად მოიხსენიებდნენ. შედეგი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საკმაოდ გრძელვადიანი აღმოჩნდა. ამის ნათელი მაგალითია ის ფაქტი, რომ 2000-იან წლებშიც კი ყოფილი GDR-ს ტერიტორიაზე მცხოვრები გერმანელები კაპიტალის მნიშვნელოვნად ნაკლებ ნაწილს აბანდებდნენ აქციებში (Laudenbach et al. 2020). ამასთან, შეიმჩნევა აშკარა დარღვევები ყოფილი GDR-ის მოქალაქეთა გარკვეული ნაწილის ქცევაში. აღნიშნულ სეგმენტში შედიან აღმოსავლეთ გერმანიაში მცხოვრები ის პირები, რომლებმაც სხვა მოქალაქეებთან შედარებით საბჭოთა ინსტიტუციებისგან უფრო მეტი ჩაგვრა და დისკრიმინაცია განიცადეს მათი რელიგიური იდენტობის გამო ან ისინი, ვისაც არ ჰქონდათ წვდომა მასობრივ საინფორმაციო წყაროებზე; აღნიშნულმა ფაქტორებმა განაპირობა მათში შინაგანი პროტესტის გაღვივება, რაც საბჭოთა მოქალაქის ქცევის სტანდარტებიდან დევიაციას გამოიხატა.

რამდენიმე ცნობილმა მეცნიერმა, ასევე, შეისწავლა იქონია თუ არა კომუნისტური რეჟიმის ქვეშ ცხოვრებამ პირადი პოლიტიკური მიდრეკილებების ფორმირებაზე ზეგავლენა. კვლევებმა აჩვენა, რომ

პოლიტიკურ კონტექსტში აღმოსავლეთ გერმანიის მოქალაქეთა ქმედებები რადიკალურად განსხვავდებოდა დასავლეთ გერმანიის მკვიდრთაგან. მათი იდეოლოგიური მიმართება კაპიტალისტურ ეკონომიკურ მოდელთან ძირითადად ნეგატიური იყო. მათ, ასევე, გააჩნდათ მკაფიოდ ფორმულირებული შეხედულებები ცენტრალური მთავრობის როლზე მოქალაქეებს შორის სიმდიდრის განაწილების, სოციალური პროგრამების დაგეგმვასა და განხორციელების საკითხებში (Alesina & Fuchs-Schündeln 2007).

საერთოდ, სოციალურ აქტორებს შორის ნდობის ფაქტორი გადამწყვეტ როლს თამაშობს ეკონომიკურ ქცევაში (Arrow & Robert 1972). აღმოსავლეთ გერმანიიდან დასავლეთში გადასული მოქალაქეების უმრავლესობა დაბალი ნდობით ხასიათდებოდა თანამოქალაქეებთან მიმართებაში, რაც სოციო-ეკონომიკური რეინტეგრაციისათვის ნეგატიურ წინაპირობას წარმოადგენდა. სოციოლოგიურმა კვლევებმა, ასევე, აჩვენა, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში საეკლესიო მსახურებაზე დასწრების დაბალმა მაჩვენებელმა უარყოფითად იმოქმედა მყარი საზოგადოებრივი კავშირების განვითარებაზე. აღნიშნული გარემოება კიდევ უფრო ნათელს ხდის, თუ რატომ უჭირდათ აღმოსავლეთ გერმანიის მოქალაქეებს ნდობაზე დაფუძნებული მყარი ურთიერთობების დამყარება (Rainer & Siedler 2009).

აღნიშნული ფაქტორებზე დაყრდნობით, ადვილად აიხსნება ის გარემოებაც, რომ რისკების შესამცირებლად აღმოსავლეთ გერმანელები ძირითადად ინვესტიციას აბანდებდნენ ახლო მეგობრების წრეში. აღსანიშნავია, რომ ნდობის დაბალი დონის გარდა, აღმოსავლეთ გერმანელები თავდაჯერებულობის ნაკლებობასაც ავლენდნენ (Boenisch & Schneider, 2013). ხაზგასასმელია, რომ გაერთიანების შემდგომ ეტაპებზე ყოფილი GDR-ის მოქალაქეებში სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და თანამოქალაქეების მიმართ ნდობა თანდათანობით გაიზარდა (Heineck & Süßmuth 2013).

შესაძლებელია, ზემოთ აღნიშნული ქცევები და მათ განმაპირობებელი ფაქტორები ავხსნათ იდეოლოგიური გავლენისგან დამოუკიდებლად არსებული ისტორიული, სოციალური ან რელიგიური წინაპირობის საფუძველზე; მაგრამ, ზოგიერთი ავტორი კიდევ უფრო საინტერესო დეტალებს აღწერს აღმოსავლეთ გერმანიის მკვიდრთა ქცევების ანალიზისას გაერთიანების შემდგომ. გაერთიანების შემდგომ ყოფილი GDR-ის მოქალაქეთა სამომხმარებლო ქცევის შესწავლისას გამოიკვეთა, რომ ისინი უპირატესად ისეთ სამომხმარებლო პროდუქტებს მოიხმარდნენ, რომელთა საშუალებითაც მაღალი სოციალური სტატუსის გამოხატვა იყო შესაძლებელი (Friehe & Mechtel 2014). გარდა ამისა, გაერთიანების შემდეგ, როდესაც აღმოსავლეთ გერმანიის მკვიდრთათვის მოხმარების საგნებისა და სურსათის უფრო ფართო არჩევანი გახდა ხელმისაწვდომი, მათ უპირატესობა დასავლურ ძვირადღირებულ პროდუქტებს მიანიჭეს. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ყოფილი GDR-ის მკვიდრმა მოსახლეობამ დასავლელ თანამემამულეებთან შედარებით წონაშიც მეტად მოიმატეს (Dragone & Ziebarth 2017).

აღმოსავლეთ გერმანელებს, ასევე, ახასიათებთ გადასახადების გადახდის მაღალი მზაობა, რაც განპირობებული იყო სოციალიზმის ფუნდამენტური პრინციპების გავლენით. ამ პრინციპებზე დაყრდნობით მათ სჯეროდათ, რომ მოქალაქეთა შორის სიმდიდრის თანაბარი განაწილების პროცესი, რომელშიც ცენტრალური ადგილი მთავრობას ეკავა, აუცილებლობას წარმოადგენდა (Alesina & Fuchs-Schündeln 2007). გარდა ამისა, ისინი დასავლელ თანამემამულეებთან შედარებით უფრო მეტ უკმაყოფილებას გამოხატავდნენ უმუშევრობასთან მიმართებით, რაც სსრკ-ს იდეოლოგიური გავლენის აშკარა გამოვლინებაა. საბჭოთა პროპაგანდის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ნარატივის მიხედვით სსრკ-ს ქვეყნებში პრაქტიკულად არ არსებობდა უმუშევრობა.

სოციალური და ფსიქოლოგიური ზეგავლენა

1961 წელს, სახელმწიფო ბრძანების შესაბამისად, დამყარდა ახალი სოციალური წესრიგი. ოჯახები გაიყო და ნათესავებს მხოლოდ წერილების საშუალებითა და უსაფრთხოების სამსახურების აქტიური მეთვალყურეობის ქვეშ შეეძლოთ კომუნიკაცია. ყოველივე ამან გააღრმავა განცალკევების გრძნობა და ოჯახური ურთიერთობები აბსტრაქტულ და დამღლელ რუტინად გადაიქცა.

ორ გერმანიას შორის საზღვრის სხვადასხვა მხარეს მდებარე ოჯახის წევრებს მხოლოდ იშვიათ შემთხვევებში შეეძლოთ ერთმანეთთან სტუმრობა. საზღვრის კვეთა დიდ თანხებთან იყო დაკავშირებული და შეხვედრების ხანგრძლივობა წინასწარ მკაცრად განსაზღვრული. ნათესავებს შორის საჩუქრების გაცვლა გახდა დასავლეთის ეკონომიკური უპირატესობის გამოხატულება აღმოსავლეთთან შედარებით. დასავლელებმა "მდიდარი შორეული ნათესავების" როლი მოიგეს, მაშინ, როდესაც აღმოსავლეთ გერ-

მანიის მკვიდრ მათ თანამემამულეებს უნევდათ არასრულფასოვნებისა და სხვაზე დამოკიდებულების გრძნობებთან შეგუება.

GDR-ის მოქალაქეებისთვის, FRG-ში ნათესავის ყოლა ნიშნავდა მსოფლიოსთან კონტაქტის შესაძლებლობას. საჩუქრად მიღებული დასავლეთ გერმანული მარკებს აღმოსავლელი უცხოელი ვიზიტორებისათვის განკუთვნილ ეგრედ წოდებულ „ინტერშოპებში“ ანაღებდნენ და სანაცვლოდ VIP ტიპის საქონელს ყიდულობდნენ, რაც GDR-ის მოქალაქეებისათვის იშვიათ ფუფუნებას წარმოადგენდა. პანაშვიდებიც კი დღესასწაულად იქცა, რადგან ეს იმ იშვიათ ღონისძიებათა რიცხვს განეკუთვნებოდა, რომელზე დასწრებისათვის სპეცსამსახურები ნებართვას შედარებით მარტივად გასცემდნენ.

ურთიერთობების ამგვარმა დინამიკამ განაპირობა ისეთი სოციალური კლიმატის შექმნა, რომელშიც GDR-ის მოქალაქეები პოზიციონირებდნენ, როგორც მუდმივად სხვისი ხელის შემყურე ჯგუფი, ხოლო FRG-ს მცხოვრებლებს გაუჩნდათ შეგრძნება, რომ აღმოსავლელი თანამემამულეები და ოჯახის წევრები მათ იყენებდნენ სხვადასხვა სარგებლის მიღების მიზნით (პროდუქტი, ფული, შესაძლებლობა, ინფორმაცია და ა.შ.),

1990-იანი წლების დასაწყისში განვითარებული მოვლენები საფუძვლად დაედო ზემოაღნიშნული სოციო-ეკონომიკური სურათის რადიკალურ ცვლილებას. ცვლილების მთავარი განმაპირობებელი ფაქტორი გახდა ის გარემოება, რომ თუ გაერთიანებამდე ურთიერთობებს ძირითადად გარე გავლენები წარმოთავდა, გაერთიანების შემდგომ ეს შესაძლებლობა თავად გერმანელი მოქალაქეების ხელში გადავიდა. აგრეთვე, ურთიერთობების მატერიალური საფუძვლები თანდათან გაქრა და ნდობაზე დაფუძნებული სოციალური კავშირების წარმართვა ინდივიდების პასუხისმგებლობად იქცა.

ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, ამ ტიპის პოლიტიკური მოვლენები ხასიათდება დაკვირვების საგნის ორსახოვნებით, რაც გულისხმობს იმას, რომ საზოგადო სოციალური ნორმები ინდივიდუალურ დონეზე ჰპოვებს ხელშესახებ გამოხატულებას. სხვა სიტყვებით, კლინიკური ფსიქოლოგია მიაწინებს, რომ ინდივიდუალური დარღვევები ფართო სოციალური გავლენების სიმპტომატური მანიფესტაციაა (Thomas Krauss & Angelika Faas, 1994).

შესაბამისად, მომავლისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულება, თავდაჯერებულობისა და ნდობის ნაკლებობა გერმანიის მოქალაქეებზე თავსმოხვეული იდეოლოგიური ომისა და ფსიქოლოგიური ზეგავლენის გამოძახილი იყო.

მას მედია, როგორც პროპაგანდის გამავრცელებელი ეფექტური საშუალება, დიდ როლს თამაშობდა იდეოლოგიურ ბრძოლაში. დასავლური მედიის მთავარ ამოცანას სოციალისტური რეჟიმის ანტაგონიზაცია და დასავლეთის იდეალიზაცია წარმოადგენდა. აღნიშნული ნარატივების წარმატებული გავრცელება ხელს უწყობდა დაყოფილი გერმანიის მოსახლეობის გაუცხოებას და შესაბამისად, აიოლებდა მათ კონტროლს. აღსანიშნავია, რომ რაიმეს იდეალიზირებას გაუცხოებებლად მის თავყვანისცემამდე მივყავართ, ხოლო ყველაფერი, რაც მასთან დაპირისპირებულია მტრის სახე-ხატად აღიქმება. აღნიშნულ პოლიტიკურ კონტექსტში იმისათვის, რათა იდეალმა თავისი ფუნქცია შეინარჩუნოს საჭიროა სუბიექტის მისგან დისტანცირება; რადგან მას შემდეგ, რაც იგი ხდება ჩვენი არსების ნაწილი იდეალი წყვეტს არსებობას.

ამ შემთხვევაში, მტრის ხატის შექმნა და მისი ანტაგონიზაცია მოიაზრება საკუთარი იდენტობის შენარჩუნების ერთადერთ გზად. შესაბამისად, GDR-ის მოქალაქეებს მათ დასავლელ თანამემამულეებზე ჩამოყალიბდათ შეხედულება, რომ ისინი ემსახურებოდნენ ძირფესვიანად გახრწნილ, ეგოისტურ და მოგებაზე ორიენტირებულ სისტემას. მეორეს მხრივ, FRG-ს მოქალაქეებმა აღმოსავლეთ გერმანია გააიგივეს უტოპიურ და მოძველებული იდეებთან. მათ აღქმაში, GDR-ის მოქალაქეები მოკლებულნი იყვნენ ინდივიდუალიზმს და მათი ცხოვრების ყველა ასპექტს ცენტრალური ხელისუფლება წარმართავდა.

იმისათვის, რომ ანტაგონისტმა ვერ შეძლოს “მე”-ზე ზემოქმედება, ქვეცნობიერი ითხოვს მის სისტემატიურ დაკნინებასა და დასჯას, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მტრის სახე-ხატი უნდა იმყოფებოდეს მუდმივი ზენოლის ქვეშ. ეს პრინციპი, ასევე, კარგად ერგება ცივი ომის მონაწილე მხარეებს შორის ურთიერთობების დინამიკას. მხარეებს იმდენად აშინებდათ მონინალმდევის მიერ სამხედრო შეიარაღების სფეროში მიღწეული პროგრესი, რომ ეს შიში გლობალურ პარანოიად იქცა, რამაც განაპირობა არსებული რესურსების მაქსიმალური მობილიზება აღნიშნული მიმართულებით. ცივი ომის სანყის ეტაპზე ბექდური მედია, ხოლო შემდგომ ტელევიზია მთავარ როლს ასრულებდა მტრის ხატის შექმნასა და ანტაგონისტური ნარატივების გავრცელებაში. მისი კლინიკური პრაქტიკის საფუძველზე, ფსიქოთერაპევტი

ჰანს-იოაკიმ მათი (Halle, 1990) ამტკიცებს, რომ სტალინისტურმა სისტემამ მანვე ფსიქოლოგიური ზეგავლენა იქონია GDR-ის მოქალაქეებზე. 5 000-ზე მეტი შემთხვევის ანალიზის შემდეგ, იგი მივიდა დასკვნამდე, რომ თავისუფლების შეზღუდვა და გარკვეული სამომხმარებლო პროდუქტებისა და სერვისების დეფიციტი აღმოსავლეთ გერმანიის მოქალაქეებში უკმაყოფილების ძლიერ გრძობას ბადებდა, რომელსაც ზოგჯერ ხასიათის დეფორმაციებიც კი ახლდა თან. GDR-ის მოსახლეობა შეეჩვია მუდმივ თვალთვალსა და სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ ცხოვრებას, რაც მათ კომფორმისტულ ქცევასა და დამოუკიდებლად აზროვნების დეფიციტში გამოიხატებოდა. მათი ამტკიცებს, რომ აღმოსავლეთ გერმანიის მოქალაქეები ბავშვობის ასაკიდანვე მოკლებულნი იყვნენ თანატოლებისა და მშობლებისაგან ფსიქოლოგიური მხარდაჭერისა და უპირობო სიყვარულის შეგრძნებებს. შესაბამისად, გასაკვირი არაა, რომ ამგვარ გარემოში ინდივიდებს დამყოლი და კომპულსური ხასიათი უყალიბდებოდათ (Krauss & Faas, 1994).

გერმანიის გაერთიანების შემდგომი ევროინტეგრაციის პოლიტიკა

1990-იანი წლების მოვლენებმა გლობალური გეოპოლიტიკური ნესრიგი თავდაყირა დააყენა. სსრკ-ს დაშლის შედეგად, ევროკავშირი რიგითი რეგიონალური ინსტიტუციის ნაცვლად სრულიად ევროპულ გლობალურ ძალად ჩამოყალიბდა. ევროკავშირმა ინსტიტუციონალური განვითარების ორიენტირი რეგიონალური და გეოპოლიტიკური გაფართოების ხედვით ჩაანაცვლა. ამავდროულად, გაერთიანების შემდგომ, გერმანიას არაერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა დარჩა გადასაჭრელი: საბჭოთა გავლენის ქვეშ მყოფი ყოფილი GDR-ის დაახლოებით 16 მილიონი ახალი მოქალაქის მოვლა, აღმოსავლეთ გერმანიის კომუნისტური პარტიის ბედი, ეკონომიკური რეკონსტრუქცია, ქვეყნის შიგნით საზოგადოების რესოციალიზაცია, რეგიონალური და საერთაშორისო რეინტეგრაცია.

იმის მიუხედავად, რომ გაერთიანებულ გერმანიას შეეძლო აერჩია აგრესიული და ეგოისტური პოლიტიკა საზოგადოებრივი კონსენსუსის საფუძველზე იგი ევროინტეგრაციის გზას დაადგა. ამან განაპირობა ის, რომ გერმანია ევროკავშირის გაფართოების ერთ-ერთ აქტიურ ლობისტად იქცა. გერმანელი პოლიტიკური ლიდერები საკუთარ გამოსვლებში ხშირად საუბრობდნენ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ევროპულ ოჯახში რეინტეგრაციის აუცილებლობის შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ მეორე მსოფლიო ომს დამანგრეველი გავლენა ჰქონდა გერმანიაზე, ის მაინც ინარჩუნებდა ევროპაში ანგარიშგასანევ ეკონომიკურ პოტენციალსა და გეოპოლიტიკურ სტატუსს. ლოგიკურია დავსვათ კითხვა, რატომ აირჩია აღნიშნული პოტენციალის მქონე გერმანიამ ევროინტეგრაცია? ნეორეალისტური და ნეოლიბერალური თეორიები ამ საკითხის გარშემო ზედაპირული და პრაგმატული არგუმენტებით შემოიფარგლებიან. ისინი გადამწვეტ მნიშვნელობას ცივი ომის პერიოდის ძალთა ბალანსს და ისტორიულ გარემოებებს ანიჭებენ. კონსტრუქტივიზმის თეორია კი აღნიშნულ საკითხს გერმანიის ეროვნული იდენტობის ჭრილში განიხილავს, იდენტობის ჩამოყალიბების ტურბულენტურ გზას აღწერს და შესაბამისად, უფრო ამომწურავ პასუხებს იძლევა წინა აბზაცში წამოჭრილ კითხვაზე (Banchoff 1999).

კონსტრუქტივისტები ამტკიცებენ, რომ სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკა მისი ეროვნული იდენტობის ყველაზე თვალსაჩინო მანიფესტაციაა. ამასთან, დაკვირვების კონტექსტში აუცილებელია ვახსენოთ, რომ აღნიშნული საკითხის გარშემო არსებობს გარკვეული მოსაზრებათა გაორება, კონსტრუქტივისტ მეცნიერებს შორისაც კი. ზოგი მკვლევარი მიიჩნევს, რომ ეროვნული იდენტობა, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კონცეფცია "ჩვენ" - მხოლოდ შინაგანად ყალიბდება (Anderson 1991) (Smith 1991). სხვები ამტკიცებენ, რომ ეს სახელმწიფოს ფუნდამენტურად გარეგანი ატრიბუტია (Katzenstein 1997b).

აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ეროვნული თვითმყოფადობა არ არის სტატიკური ცნება, პირიქით, ის არის მუდმივად განვითარებადი ფენომენი, რომელიც ყალიბდება და იწრთობა ისტორიული გამოცდილებისა და საგარეო წნეხის ქვეშ. შესაბამისად, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ იგი განსხვავებულად ვლინდება კონკრეტული საერთაშორისო კონტექსტიდან გამომდინარე.

სახელმწიფო იდენტობის ფორმირების შეფასებისას, ბანჰოფი გთავაზობთ სანყის ეტაპზე გასათვალისწინებელი ანალიტიკური ამოცანების ჩარჩოს. ეროვნული იდენტობის ფორმირების პროცესის ეფექტურად გამოსაკვლევად საჭიროა გავითვალისწინოთ ანალიზის ოთხი ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი სფერო (Banchoff 1999): პირველ რიგში, მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს საკვლევი ობიექტი. ობიექტის აღნიშნული ეტაპი კვლევას უფრო ეფექტურს გახდის და დავიცავს სახელმწიფოთა შორის მრავალწლიანი ურთიერთქმედების შედეგად დაგროვებულ ემპირიულ მონაცემთა ზღვაში დაკარგვისგან. (Barnett 1993).

მეორე ეტაპზე, აუცილებელია ფოკუსირება შერჩეული სფეროსათვის რელევანტური მონაცემების მოპოვებაზე. მაგალითად: თუკი ობზერვაცია კონცენტრირებულია პოლიტიკურ სფეროზე, მაშინ მნიშვნელოვნად შეიძლება ჩაითვალოს პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიმღებთა მოსაზრებები, პოლიტიკური პარტიების ხელმძღვანელების გამოსვლები, საჯარო პოლიტიკური დებატები. ეს ინდივიდუალური ასპექტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ საერთო არქტივის ჩამოყალიბებაში, ამიტომ უნდა შენარჩუნდეს კავშირი მონაცემებსა და დაკვირვების საგანს შორის.

მესამე, უნდა მოხდეს სახელმწიფოს ქცევასა და მის ეროვნულ იდენტობას შორის შესაბამისობის საფუძვლიანი შეფასება (Bennett & Alexander 2005). როგორც იზოლირებული ფენომენი, უმნიშვნელოა ძალაუფლების საერთაშორისო კონსტალაციაში სახელმწიფოს პოზიციის განსაზღვრისა და შეფასების კუთხით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მხოლოდ დეკლარირებული ეროვნული იდენტობა კონგრუენტული ქმედების გარეშე უბრალო განცხადებად რჩება. სახელმწიფო ლიდერების გამოსვლებში გამოთქმული ნარატივები არ არის მხოლოდ აღწერითი ხასიათის დებულებები, არამედ ისინი ქმნიან მნიშვნელოვან საფუძველს კონკრეტული საერთაშორისო დისკურსის შექმნის ან განმტკიცებისათვის. მაგალითად, ომის შემდგომი პერიოდის განმავლობაში ნატოს როლის დადებითად შეფასება მშვიდობის შენარჩუნებაში შეიძლება აღვიქვათ, როგორც უსაფრთხოების პოლიტიკის არჩეული კურსის შენარჩუნებისა და გაღრმავებისკენ მიმართული პოზიტიური გზავნილი. ამის საპირისპიროდ, ნარატივი, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში ნატოს ჩართულობას ევროპის კონტინენტზე ამერიკული დომინირების განმტკიცების ობიექტივიდან აღწერს საპირისპირო მიზანს ემსახურება.

დაბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნულ იდენტობასა და საერთაშორისო პოზიციას შორის ურთიერთკავშირის შეფასება შეიძლება დამაკმაყოფილებლად მოგვეჩვენოს, იგი არაა ამომწურავი. ამიტომ, საჭიროა შეუსაბამობის ტესტის ჩატარებაც, რათა გამოვლინდეს და შემცირდეს ნებისმიერი დარღვევა ან დევიაცია სახელმწიფოს ოფიციალურად დეკლარირებულ კურსსა და მის რეალურ ქცევას შორის.

გაერთიანების შემდეგ გერმანიას უამრავი გამოწვევა გაუჩნდა, რომელთაგან ყველაზე აშკარა იყო გლობალური ჰეგემონების (აშშ, რუსეთი, საფრანგეთი) გავლენებს შორის ბალანსი, ასევე, ნატოსა და ევროკავშირის მიმართ მეტად ეფექტური პოლიტიკის შემუშავება და იმპლემენტაცია. მრავალი ვარიანტიდან გერმანიამ არჩევანი თანამშრომლობაზე დაფუძნებული საერთაშორისო იდენტობის შექმნაზე შეაჩერა (Berger 1996). გერმანიაში ცივი ომის შემდეგ აღმოცენებულ გავლენიან ნარატივებზე დაკვირვება შესაძლებელია მასტრისტის ხელშეკრულების განხორციელებასთან დაკავშირებული ბუნდესტაგის დებატების ანალიზით. ჰელმუნდ კოლის პოზიცია განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესის გაღრმავების გზაზე გადასასვლელად. ერთ-ერთ გამოსვლაში მან შეაჯამა გერმანიის საგარეო კურსი და ხაზი გაუსვა, რომ: "გერმანიის იდენტობისა და ევროპული ინტეგრაციის მხარდაჭერა აუცილებელი იყო იმის ხაზგასასმელად, რომ გერმანელები ერთგულები რჩებოდნენ იმ პრინციპის, რომ გერმანიის და ევროპის ერთიანობა ერთი და იმავე მონეტის ორი მხარეა" (Banchoff 1999).

ევროკავშირის გერმანიის პრეზიდენტობის წინა პერიოდში 1991 და 1994 წლებში გამართული ოთხი ძირითადი დებატის დროს კოლი აქტიურად ამტკიცებდა, რომ მშვიდობის, ეკონომიკური კეთილდღეობისა და სოციალურ-კულტურული მდგრადობის უზრუნველსაყოფად, ევროპას უფრო მეტად ესაჭიროებოდა ერთიანობა, ვიდრე ოდესმე. მან ასევე აღნიშნა, კონსოლიდირებული ევროპული ოჯახის ნევრობა გერმანიისათვის ერთ-ერთ საგარეო პრიორიტეტს წარმოადგენდა (Bundestag debates 1992). აღნიშნული ოთხი დებატი განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა გერმანულ საზოგადოებაში არსებულ აშკარა კონსენსუსს მისი ევროპული იდენტობის მიმართ.

კოლი საკმაოდ სკეპტიკურად იყო განწყობილი ალტერნატიული სცენარის მიმართ, რადგან იგი თვლიდა, რომ ევროპული ერთიანობის რღვევა ხელს შეუწყობდა ეგოისტური, უნდობლობით განწყობილი რეგიონული და გლობალური კონსტალაციის დამყარებას. კოლი თვლიდა, რომ ფრანკო-გერმანული პარტნიორობა უალტერნატივო ვარიანტი იყო, რომელიც მხარეებს ნახალისებდათ ერთად გაზრდილიყვნენ არა მხოლოდ ეკონომიკურად, არამედ პოლიტიკურადაც. იგი, ასევე, ენთუზუაზმით ამტკიცებდა, რომ მრავალსაუკუნოვანი დაპირისპირებისა და სისხლისღვრის შემდეგ ევროპული ინტეგრაცია ერთადერთი გზაა კონტინენტის ქვეყნებს შორის მშვიდობიანი თანაცხოვრებისთვის.

ყურადღების ღირსია, რომ გერმანიის ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის (შემდგომში CDU) / ბავარიის ქრისტიან-სოციალური კავშირის (შემდგომში CSU) - თავისუფალი დემოკრატიული პარტიის (შემდგომში FDP) კოალიციის და გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის (შემდგომში SPD) პოლიტიკუ-

რი ელიტა აღიქვამდა გერმანიას, როგორც სუვერენულ აქტორს საერთაშორისო სისტემაში. მათ პირიქით სჯეროდათ, რომ FRG უბრალოდ გლობალური თავსატეხის ნაწილი იყო, რომელიც შედგებოდა კარგად განსაზღვრული ქცევის კოდექსისა და საზიარო სუვერენიტეტისგან. საგარეო საქმეთა მინისტრმა FDP-დან, ჰანს დიტრიხ გენშერმა ხაზი გაუსვა საერთო სუვერენიტეტის მნიშვნელობას, განსაკუთრებით, უსაფრთხოებისა და საგარეო პოლიტიკის სფეროებში.

გიუნტერ ვერჰოიგენმა, რომელიც SPD-ის საგარეო პოლიტიკის სპიკერი იყო, ხაზი გაუსვა გარკვეული მსხვერპლის მნიშვნელობას. მან გერმანელ აუდიტორიასთან მიმართვისას აღნიშნა - აუცილებელია გავაცნობიეროთ, რომ გერმანია ვერ "მოიგებს" ყველა სიტუაციაში და ეს მისაღებია ევროპული ერთიანობის სულისკვეთებიდან გამომდინარე.

გერმანიის უახლოესი მეზობლის ჩართვა მნიშვნელოვანი იყო რეგიონში გერმანიის სამომავლო განვითარების წარმართვაში. ჟან მონე იყო ერთ-ერთი პირველი ფრანგი პოლიტიკური ფიგურა, რომელიც აქტიურად ლობირებდა საფრანგეთის მონაწილეობას FRG-ის განვითარების დაგეგმვაში. მას სჯეროდა, რომ აშშ-სა და დასავლეთ გერმანიას შორის პირდაპირი შეთანხმება დააზიანებდა საფრანგეთის საგარეო პოლიტიკურ ინტერესებს. მონეს ღრმად სწამდა, რომ საფრანგეთს მნიშვნელოვანი როლი ჰქონდა ევროპულ ოჯახში გერმანიის რეინტეგრაციის პროცესში. ამ მხრივ შეიმუშავეს შუმანის გეგმის სახელით ცნობილი პირველი გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც მიზნად ისახავდა 1950 წლის მაისისთვის ცნობილი ევროპული ქვანახშირისა და ფოლადის საზოგადოების შექმნას (შემდგომში ECSC). ECSC წარმოადგენდა პლატფორმას, რომლის მეშვეობითაც ყოფილ დაპირისპირებულ მხარეებს (ბენილუქსი, გერმანია, საფრანგეთსა და იტალიას) ახლა შეეძლოთ ურთიერთობებისა და საერთო ღირებულებების ჩამოყალიბება. კანცლერი ადენაუერი და საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი რობერტ შუმანი იზიარებდნენ პოზიციას, რომ ECSC გაცილებით მეტი იყო, ვიდრე მხოლოდ ეკონომიკური თანამშრომლობა ქვანახშირისა და ფოლადის რესურსების კუთხით. ისინი თვლიდნენ, რომ ორგანიზაციის პოლიტიკური მნიშვნელობა გაცილებით მაღალი იყო და უზრუნველყოფდა ზრდისა და განვითარების უნიკალურ შესაძლებლობას მასში შემავალი ქვეყნებისათვის. მიუხედავად ამისა, საკმაოდ ბევრი პოლიტიკოსი თუ საზოგადო მოღვაწე სკეპტიკურად იყო განწყობილი და შუმანის გეგმას მასიურ თალღითობად თვლიდა, SPD-ის წარმომადგენელმა კარლო შმიდტმა ECSC-ის იდეა შეადარა ვერსალის ხელშეკრულებას, რომელიც მიზნად ისახავდა გერმანიის დამცირებასა და გარე კონტროლის თავს მოხვევას (Banchoff 1999a).

გერმანული ინტეგრაცია ძირითადი საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების ობიექტივიდან

სსრკ-ს დაშლამ და რეგიონიდან აშშ-ს თანდათანობით გასვლამ FRG ცენტრალურ ეკონომიკურ და გეოპოლიტიკურ ძალად აქცია. ვარშავის პაქტის დაშლა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში მიმდინარე ცვლილებები, ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის შექმნა (შემდგომში CSCE) და ევროკავშირთან ურთიერთობების გაღრმავება ახალ გამოწვევებს უქმნიდა გერმანიის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობას. ამ რეგიონალური და გლობალური სტრუქტურული ცვლილებების მიუხედავად, გერმანიის ერთგულება დეკლარირებული ევროინტეგრაციის მიზნებისადმი უცვლელი რჩებოდა. გასული საუკუნის 80-იანი წლების მსგავსად, FRG-მ მიიღო აქტიური ზომები, რათა მკაფიოდ გამოეხატა დანარჩენი ევროპული ქვეყნებთან ეკონომიკური და საგარეო პოლიტიკური ურთიერთობების გაღრმავების სურვილი. ცივი ომის შემდგომმა მოვლენებმა გერმანია უდავოდ გააძლიერა როგორც აბსოლუტური, ასევე შედარებითი თვალსაზრისით.

ლიბერალური მიდგომა ხაზს უსვამს იმას, რომ გერმანიის გაერთიანების შემდეგ ბევრი რამ არ შეცვლილა. აღმოსავლეთ გერმანიის PDS-ს არ შეეძლო გაენონასწორებინა უფრო ძლიერი დასავლეთ გერმანიის პარტიების გავლენა CDU, SPD და კონკურენცია გაენია თავისუფალი დემოკრატიებისთვის. ამრიგად, ლიბერალური სკოლა შემოიფარგლება ზედაპირული არგუმენტებით. ლიბერალური მიდგომა სრულად ვერ ხსნის გერმანიის ლიდერების ღრმა სურვილს, გაეგრძელებინათ ევროპული ინტეგრაციის პოლიტიკა, მიუხედავად გერმანელი მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილში გავრცელებული სკეპტიკური დამოკიდებულებისა.

მეორე მხრივ, ისტორიული გამოცდილების საფუძველზე და რეალისტურ დოქტრინაზე დაყრდნობით გერმანია უნდა მოეცვა შურისძიების გრძნობას. ბიპოლარულ კონსტალაციაში მსოფლიოს მასშტაბით განვითარებულ ქაოტურ მოვლენებზე დაყრდნობით, კლასიკური რეალისტური სკოლა ივარაუდებ-

და გერმანიის ნაციონალისტურ და რეგიონალური ჰეგემონიის პოლიტიკისკენ გადახრას. აღნიშნულ ვარაუდს ამყარებდა ისიც, რომ სამხედრო წარმოების თვალსაზრისით შეუდარებელი შესაძლებლობის გათვალისწინებით, გერმანიას დიდი შანსი ჰქონდა წარმატებულად ეწარმოებინა ნაციონალიზმზე ორიენტირებული პოლიტიკა. თუმცა, ეს მოლოდინი არ გამართლდა.

ევროპულ ოჯახში გერმანიის რეინტეგრაციის შემთხვევა უპრეცედენტო იყო, რადგან არ მოიძებნება რეგიონალური ინტეგრაციის სხვა შემთხვევა, როდესაც დამარცხებული სახელმწიფო ამჯობინებს კომპრომისების გზით ყოფილ მტრებთან რეინტეგრაციას და მსხვერპლად სწირავს საკუთარ სუვერენიტეტსაც.

ლიბერალური მიდგომა კონცენტრირებული იყო 1990 წლის შემდგომ ევროპაში აღმოცენებულ გაურკვევლობაზე, რომლის პირველი ეტაპი იყო არასტაბილურ ინსტიტუციურ და პოლიტიკურ კლიმატში ძალთა ახალი ბალანსისკენ გადანაცვლება. ვარშავის პაქტის დაშლა, ნატოს განმტკიცება და საბჭოთა კავშირის გავლენის შესუსტება აღმოსავლეთ ევროპაში, მათი ვარაუდით, უკარნახებდა გერმანიას ესარგებლა ძალთა გადანაცვლების თანამდევი გაურკვევლობით და დაეკავებინა დომინანტი პოზიცია. პირიქით, გერმანიამ მიიღო უფრო აქტიური ზომები უფრო ძლიერი და მშვიდობიანი ევროპის აღსადგენად. FRG-მ მხარი დაუჭირა ერთიან ევროპულ აქტს 1980 წელს - "ბერლინის კედლის" დანგრევამდე, რაც დეკლარირებული ღრმა და აქტიური ევროინტეგრაციისკენ სურვილის კონგრუენტული ქმედება იყო. გარდა ამისა, 1988 წელს კოლის მთავრობამ გამოხატა პოზიცია, რომ ევროპის მონეტარული კავშირის წევრობა გერმანიის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იყო, რაც მათ უპირობო ენთუზიაზმს უსვამდა ხაზს (Anderson & Goodman 1993). FRG-ს ფინანსთა მინისტრი თეო ვაიგელი წინააღმდეგი იყო იმ მოსაზრებისა, რომ გერმანია ევროკავშირის აღმოსავლეთ ევროპისკენ გაფართოების გეგმის ფინანსური კონტრიბუტორი უნდა ყოფილიყო. სკეპტიციზმის გამო კოლი ვალდებული გახდა შეეცვალა მისი ენთუზიაზმით აღსავსე რიტორიკა "ევროპის შეერთებული შტატების" შესახებ (Anderson 1997). მიუხედავად ამისა, გასული საუკუნის 90-იანი წლების შუა პერიოდში FRG იყო ნატოს გაფართოების იდეისა და ვიშეგრადის ქვეყნების ევროკავშირში შესვლის ერთ-ერთი აქტიური მხარდამჭერი.

მაასტრიხტის მიზნების განსახორციელებლად გერმანიის სტრატეგიაში ცენტრალური ადგილი "თვითკონტროლის" კონსოლიდირებული ცნებას ეჭირა (Hellmann 1997). კონცეფცია გულისხმობდა, რომ საერთაშორისო ნდობის დასაბრუნებლად როგორც უშუალო მეზობლების, ასევე საერთაშორისო საზოგადოებისათვის გერმანიას უნდა დაემტკიცებინა, რომ შეეძლო მისი მიზნების, ამბიციებისა და ძალის კონტროლი. ზოგი მკვლევარი მიიჩნევდა, რომ 1990 წელს გერმანიის ლიდერებმა ეკონომიკურ და მონეტარულ კავშირს (შემდგომში EMU) მხარი დაუჭირეს, რადგან გამოეხატათ ევროპული ოჯახის პრინციპებისადმი მათი ერთგულება (Grieco 1995). ამასთან, საგულისხმოა, რომ ეს ზეეროვნული ევროპული ნარატივი ერთბაშად არ აღმოცენებულა (Banchoff 1999a).

კონსტრუქტივისტული განსჯის თანახმად, გერმანიის საგარეო პოლიტიკის მიზნები სინქრონიზებული იყო მის შიდა მატერიალურ ინტერესებთან. კონსტრუქტივისტული ანალიზის თანახმად, FRG-ს პოლიტიკური სპექტრი შეთანხმდა მის ევროპულ იდენტობაზე, რადგან ეს თანხვედრაში მოდიოდა უპირველეს ყოვლისა ქვეყნის სოციო-ეკონომიკური და ინსტიტუციური სტაბილურობის მიზნებთან. შესაბამისად, პოლიტიკურმა ლიდერებმა შეძლეს საზოგადოების დარწმუნება, რომ გაერთიანების შემდეგ FRG-თვის ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი იყო გამხდარიყო ევროპული ოჯახის ერთ-ერთი აქტიური წევრი. მეორეს მხრივ, მათ სჯეროდათ, რომ უფრო სწორხაზოვანი პოლიტიკის წარმოება საფრთხეს შეუქმნიდა გერმანიის მომავალ განვითარებას და იმავე შეცდომებს გამოიწვევდა, რაც გერმანიამ პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ დაუშვა. არსებობდა გამართლებული შიში, რომ საბოლოოდ ყოველივე ეს ნაციონალისტური მიდრეკილებების ზრდას და საერთაშორისო სისტემისგან სრულ იზოლირებას გამოიწვევდა. როგორც SPD სპიკერმა ჰაიდემარიე ზეულმა აღნიშნა: "ევროპამ უთხრა „დიახ“ გერმანიის ერთობას; ჩვენ ვეუბნებით „დიახ“ ევროპულ ერთიანობას" (Banchoff 1999).

გაერთიანების შემდეგ, გასული საუკუნის 90-იანი წლებში, გერმანიის ქმედებები შესამჩნევად თავსებადი იყო მისი პოლიტიკური ლიდერების მიერ დეკლარირებულ ზეეროვნულ ევროპულ იდენტობასთან. კოლის მთავრობა მხარს უჭერდა ერთიან საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკასა (შემდგომში CFSP) და EMU-ს ჩარჩოებში თანამშრომლობის გაღრმავებას და აძლიერებდა 1990-1991 წლებში მაასტრიხტის მოლაპარაკებების დროს შემუშავებული ინსტიტუციონალური მოწყობის ევროკავშირის სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანას. მომდევნო წლებში, მიუხედავად სხვა წევრ ქვეყნებში ნამოჭრილი რატიფიკაციის პროცესთან დაკავშირებული სირთულეებისა და ეკონომიკური რეაბილიტაციის მოულოდნელად

ნელი ტემპებისა, FRG შეუდგა გაძლიერებული ინტეგრაციის მხარდაჭერას. 1996-1997 წლებში ევროკავშირის მთავრობათაშორისი სამიტის დროს გერმანიის წარმომადგენლებმა, გარდა უმნიშვნელო გამოწვევისა - გერჰარდ შროდერი, რომელიც წარმოადგენდა SPD-ს და ედმუნდ სტობერი ბავარიის CSU-დან - გამოხატეს მათი ურყევი ერთგულება ეკონომიკური და პოლიტიკური თანამშრომლობის გაღრმავებისკენ განსახილველი სფეროების უმეტეს ნაწილში.

სტობერისა და შროდერის მიერ შემდგომი ინტეგრაციის პროცესზე უარის თქმის ძირითადი არგუმენტები ევროკავშირის დღის წესრიგის სახელით ეროვნული სუვერენიტეტის მსხვერპლად შეწირვის შიშიდან გამომდინარეობდა. 1993 წლის ბუნდესტაგის დებატების დროს, სტობერმა ხაზი გაუსვა, რომ საჭიროა თვითდაჯერებული და მყარი "ეროვნული ინტერესების ფორმულირება". მაგრამ, ეს მოსაზრება სწრაფად გადაწონა ინტეგრაციის მომხრეთა შეხედულებებმა.

ამრიგად, მიმდინარე პოლიტიკური დებატების ანალიზით ვასკვნით, რომ გერმანიის მიერ განხორციელებული ქმედებები ემთხვევა ფართოდ კონსოლიდირებულ სუპრანაციონალურ ევროპულ იდენტობას. იმ კონკრეტულ შემთხვევებში, როდესაც ისინი ერთმანეთს არ ემთხვეოდა, მაკორექტირებელი მექანიზმის სახით მყისიერი საზოგადოებრივი და პოლიტიკური კრიტიკა გვევლინება. კონსტრუქტივისტები ამტკიცებენ, რომ გერმანიის ევროკავშირში ინტეგრაციის პოლიტიკა გასული საუკუნის 90-იან წლებში იყო ჰარმონიზებული მის მატერიალურ ინტერესებთან. საერთო ვალუტა და უფრო მჭიდრო პოლიტიკური ინტეგრაცია მნიშვნელოვან ეკონომიკურ სარგებელს მოუტანდა გერმანიას. ამიტომ, ეს იყო ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი წინაპირობა, რამაც FRG-ს პოლიტიკურ ლიდერებს საზოგადოებრივი მხარდაჭერის მოპოვების შესაძლებლობა მისცა, ისეთი რთული პროცესის ფონზეც კი, როგორცაა გაერთიანება.

დასკვნა

თავდაპირველად, მოლაპარაკებები გერმანიის გაერთიანებაზე გარკვეული ვნებათაღელვის საფუძველი აღმოჩნდა მისი ევროპელი მეზობლებისთვის, აშკარა მიზეზების გამო: მათ ეშინოდათ გერმანიის სახელმწიფოს აღდგენისა და მისი ეკონომიკის აღორძინების, რადგან სწამდათ, რომ გერმანელ მოსახლეობას შურისძიების სურვილი გაუჩნდებოდათ. მათთვის გაცილებით უფრო ხელსაყრელი იყო ორად გაყოფილი გერმანია სუსტი ეკონომიკითა და ურთიერთსაწინააღმდეგო იდეოლოგიური პოზიციებით. ფრანგულმა მხარემ შეშფოთებაც კი გამოთქვა გორბაჩოვის ე.წ. "გლასტნოსტი"-ს პოლიტიკასთან მიმართებით, რადგან, მათი აზრით, ეს სტრატეგია აღმოსავლეთ გერმანიას არასწორი მიმართულებით წაიყვანდა.

ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრმა მარგარეტ ტეტჩერმა ღიად დააფიქსირა მისი მოსაზრება გერმანიის სწრაფი გაერთიანების წინააღმდეგ. ტეტჩერს სჯეროდა, რომ გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური პოტენციალიდან გამომდინარე გაერთიანებული გერმანია რადიკალურად შეცვლიდა ევროპულ პოლიტიკურ და ძალთა ბალანსს.

გერმანიის სახელმწიფო, კომუნისტური პარტიის წევრებში აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად და ბევრი თანაპარტიელის ნების საწინააღმდეგოდ, გორბაჩოვმა ღიად გამოხატა გერმანიის გაერთიანების სურვილი. უფრო მეტიც, იმდროინდელმა საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ედუარდ შევარდნაძემ საჯაროდ წაახალისა აღმოსავლეთ გერმანელები და მოუწოდა გაერთიანებისკენ. აღნიშნულმა სტრატეგიამ რუსეთის ამჟამინდელი პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინის მწვავე კრიტიკა დაიმსახურა. მან აღნიშნა, რომ გორბაჩოვის მიდგომა გერმანიის საკითხისადმი სუსტი და მცდარი იყო, რამაც საბჭოთა კავშირის დააკარგინა უსაფრთხოების გარანტიები არა მხოლოდ აღმოსავლეთ გერმანიაში, არამედ პოლონეთში, ისევე როგორც გეოპოლიტიკურად ფასდაუდებელ მთელ აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონში.

მიუხედავად ყველაფრისა, 1990 წლის მაისში დასავლეთის ქვეყნებმა ერთხმად გამოხატეს სურვილი, რომ ენახათ გაერთიანებული ძლიერი გერმანია, როგორც დემოკრატიული ევროპული ოჯახის განუყოფელი ნაწილი. 1989 წელს ბერლინის კედლის დანგრევას მხოლოდ რეგიონალური მნიშვნელობა არ ჰქონდა; ეს იყო მოვლენათა ბევრად უფრო დიდი თანმიმდევრობის დასაწყისი, რომელმაც გავლენა იქონია გლობალური ძალთა ბალანსის განსაზღვრაში. ეს სიმბოლური აქტი არ იყო მხოლოდ გერმანიის გაერთიანების ნიშანი, იგი გულისხმობდა ე.წ. „რკინის ფარდის“ ჩამოხსნას, რომელიც აღიმართა მსოფლიოს ორ იდეოლოგიურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ბლოკს შორის. ცივი ომის დასრულება ბერლინის კედლის დანგრევადან რამდენიმე დღის შემდეგ გამოცხადდა და ერთი წლის შემდეგ გერმანია საბოლოოდ გაერთიანდა.

ბიბლიოგრაფია

- Akerlof G., Rose A., Yellen J., Hesselius H., Dornbusch R. and Guitian M., 1991. "East Germany in from the Cold: The Economic Aftermath of Currency Union", *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1991, No. 1 (1991), pp. 1-105
- Alesina A., Fuchs-Schündeln N., 2007. «Goodbye Lenin (or Not?): The Effect of Communism on People's Preferences», *American Economic Review*, 97 (4): 1507-1528
- Anderson B., 1991. "Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism" London: Verso
- Anderson J.J. and Goodman J., 1993. "Mars or Minerva? A United Germany in a Post-Cold War Europe", in Robert O. Keohane, Joseph S. Nye and Stanley Hoffmann (eds) *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe, 1989-1991*, pp. 23-62. Cambridge: Harvard University Press
- Anderson J. J., 1997. "Hard Interests, Soft Power, and Germany's Changing Role in Europe", in Peter J. Katzenstein (ed.) *Tamed Power: Germany in Europe*, pp. 80-107. Ithaca: Cornell University Press
- Arrow K. & Robert L., 1972. "Uncertainty and the Evaluation of Public Investment Decisions: Reply", *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 62(1), pages 171-172
- Banchoff T., 1999. "German Identity and European Integration", *European Journal of International Relations* 5(3):259-289
- Banchoff T., 1999a "The German Problem Transformed: Institutions, Politics and Foreign Policy, 1945-1995", Ann Arbor: University of Michigan Press
- Barnett M., 1993. "Institutions, Roles, and Disorder: The Case of the Arab States System", *International Studies Quarterly* 37: 271-296
- Becker S., Mergele L. and Woessmann L., 2020. "The Separation and Reunification of Germany: Rethinking a Natural Experiment Interpretation of the Enduring Effects of Communism," *The Warwick Economics Research Paper Series (TWERPS) 1255*, University of Warwick, Department of Economics
- Bennett A. and Alexander G., 2005. "Case Studies and Theory Development in the Social Sciences", Cambridge, MA: MIT Press
- Berger T., 1996. "Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan", in Peter J. Katzenstein (ed.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, pp. 317-356. New York: Columbia University Press
- Boenisch P. & Schneider L., 2013. "The social capital legacy of communism-results from the Berlin Wall experiment," *European Journal of Political Economy*, Elsevier, vol. 32(C), pages 391-411
- Burda M., & Hunt J., 2001. "From Reunification to Economic Integration: Productivity and the Labor Market in Eastern Germany". *Brookings Papers On Economic Activity*, 1-92. doi: 10.1353/eca.2001.0016
- Clark A. and Oswald A., May 1994. "Unhappiness and Unemployment." *Economic Journal*, 104(424), pp. 648-59
- Crompton R., 1999. "Discussion and conclusions. In *Restructuring Gender Relations and Employment: The Decline of the Male Breadwinner*", ed. R Crompton, pp. 201-14. Oxford: Oxford Univ. Press
- Debates of the German Bundestag, 1992, Shorthand report. Bonn. https://www.jstor.org/stable/24236418?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Dragone D. & Ziebarth N., 2017. "Non-separable time preferences, novelty consumption and body weight: Theory and evidence from the East German transition to capitalism," *Journal of Health Economics*, Elsevier, vol. 51(C), pages 41-65
- Einhorn B., 1993. "Cinderella Goes to Market: Citizenship, Gender and Women's Movements in East Central Europe". London/New York: Verso, P35
- Friehe T. & Mechtel M., 2014. "Conspicuous consumption and political regimes: Evidence from East and West Germany," *European Economic Review*, Elsevier, vol. 67(C), pages 62-81
- Frijters P., Haikens-DeNew J., and Shields M., 2004. «Money Does Matter! Evidence from Increasing Real Income and Life Satisfaction in East Germany Following Reunification.» *American Economic Review*, 94 (3): 730-740
- Fuchs-Schündeln N., & Schündeln M., 2009, August 28. "Who stays, who goes, who returns?" Retrieved January

- 31, 2021, from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-0351.2009.00373.x>
- Grieco J. M., 1995. "The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the Neo-Realist Research Programme", *Review of International Studies* 21: 21-40
- Heineck G. & Süßmuth B., 2010. "A Different Look at Lenin's Legacy: Trust, Risk, Fairness and Cooperativeness in the two Germanies," CESifo Working Paper Series 3199, CESifo
- Heineck G. & Süßmuth B. 2013. "A different look at Lenin's legacy: Social capital and risk taking in the Two Germanies", *Journal of Comparative Economics*, Elsevier, vol. 41(3), pages 789-803
- Hellmann G., 1997. "The Sirens of Power and German Foreign Policy: Who is Listening?", *German Politics* 6(2): 29-57
- Hunt J., 2002. "The transition in East Germany: When is a ten-point fall in the gender wage gap bad news?" *J. Labor Econ.* 20:148-69
- Katzenstein P., 1997b. "United Germany in an Intergrating Europe", *Tamed Power: Germany in Europe*, pp. 1-48. Ithaca: Cornell University Press
- Krauss, T., Faas, A., 1994. "The Wall: On the psychology of the reunification of Germany". *Contemp Fam Ther* 16, 199-213 . <https://doi.org/10.1007/BF02196776>
- Krueger AB, Pischke J-S., 1995. "A comparative analysis of East and West German labor markets: before and after unification. In *Differences and Changes in Wage Structures*". ed. RB Freeman, LF Katz, pp. 405-45. Chicago/London: Univ. Chicago Press
- Kunzler J., Walter W., Reichart E, Pfister G., 2001. "Gender division of labour in unified Germany". WORC Rep. 01.04.07. Tilburg: Tilburg Univ. Press
- Lang M. & Wendler , 2017." German Unification as a Catalyst for Change: Linking Political Transformation at the Domestic and International Levels", *German Politics*, 26:4, 443-456
- Laudenbach Ch., Malmendier U. and Niessen-Ruenzi A., March 2020, "The Long-Lasting Effects of Living Under Communism on Attitudes Towards Financial Markets". NBER Working Paper No. w26818, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3550966>
- Rainer H. & Siedler T., 2009. "The role of social networks in determining migration and labour market outcomes: Evidence from German reunification," *Munich Reprints in Economics* 19783, University of Munich, Department of Economics
- Rosenfeld R., Trappe H., Gornick J., 2004. "Gender and Work in Germany: Before and After Reunification". *Annual Review of Sociology* 2004 30:1, 103-124
- Shleifer A., Rafael L. and Lopez-de-Silanes F., 2006. "What Works in Securities Laws?" *Journal of Finance* 61 (1): 1-32
- Siebert H., 1991. "The integration of Germany: Real economic adjustment," *European Economic Review*, Elsevier, vol. 35(2-3), pages 591-602, April
- Smith A.D., 1991. "National Identity". London: Penguin
- Trappe H. 1996. "Work and family in women's lives in the German Democratic Republic". *Work Occup.* 23:354-77

Ilia Nozadze¹

REUNIFICATION OF GERMANY: SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS AND EUROPEAN REINTEGRATION

Abstract

Paper aims to observe the German case of reunification, starting from the descriptive summary of the initial German separation plan of 1943, and its predominant driving factors both domestically and internationally. For the purposes of this research microeconomic performances of both former Federal Republic of Germany (hereinafter FRG) and German Democratic Republic (hereinafter GDR) are assessed through statistical data analysis of such related aspects as: life satisfaction, labor division and migration. Following chapter discusses the ideological influences of the Soviet and the Western frontiers over the separated Germany and aims to observe any visible manifestations of those dichotomous schools of thought. Based on the literature analysis paper goes on to argue that other than ideology there was an evident psychological and social dimension to the outside pressure. It also concentrates on German European integration policy as a high priority on German foreign policy agenda since its reunification in early 1990s. Causes of German reunification are addressed through the lens of three predominant IR theories: realism, liberalism and constructivist school of thought. This chapter tries to answer why Germany chose to concentrate on European integration rather than inhabiting a more aggressive and self-centered foreign policy discourse and tries to provide possible explanations based on above mentioned theoretical approaches. By analyzing the political debate one can assume that the action taken by Germany proved to coincide with a widely consolidated supranational European identity. In those particular cases when they didn't coincide, widespread criticism and subsequent corrective responses were launched. German reunification is a paramount case which serves as a unique and timeless example of how the well-planned regional reintegration strategy can be utilized to benefit multiple actors involved.

Keywords: *Separation of Germany, Berlin Wall, GDR, FRG, European reintegration, Reunification of Germany, consequences of reunification.*

Introduction

According to the original Article 23 of the federal constitution of Germany: the event that occurred in 1990 is defined as the merged German Democratic Republic (GDR) also known as East Germany, into the jurisdiction of German Federal Republic (FRG) or West Germany. This event marked one of the significant developments in the later stages of the Cold War and is considered as one of the fundamentally important victories of the Western Powers against the Soviet Block. The ongoing process of active Soviet dissolution provided an opportunity for many Post-Soviet nations to redefine their international position and emancipate from the Soviet influence.

Through literature, statistical data and content analysis of the German as well as international political leaders, the article aims to observe cultural, ideological, economic and social impact over the "two Germanies" during the

¹ Ilia Nozadze is a MA student of the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University/Konrad Adenauer Foundation (KAS) scholarship holder; email: ilianozadze1996@gmail.com

time of German separation and after the reunification. It's fundamentally important to identify patterns of conduct coming from the external influential actors for the purposes of maintaining control over the German society. German reunification is a case of vast geopolitical magnitude. It is significant to observe not only locally but also through the lens of global and regional economic integration, by answering on a couple of basic questions: what benefits can integration actually provide and what are the deterring issues around it?

Circumstances behind the German separation

The historical context of separating Germany into several areas of control dates back to the end of WWII. The main task for the parties involved was to promote demilitarization, denazification, democratization and decentralization of power within Germany. Fearing German revival and hoping to avoid the rebirth of Hitler the Allied Powers agreed that the Soviets would take the eastern part of Germany and the USA, Great Britain and France would control the West. Subsequently, Berlin was split into four realms of control.

However, this case of occupation was a unique phenomenon in the sense that each one of those four occupants retained absolute autonomy in their successive areas of control; in addition, the decisions had to be made on the basis of the principle of unanimity. It's worth noting that soon after this event The Cold War was initiated and in 1948 the Soviets started the blockade of Western Berlin, which forced the allied powers to provide supplies through utilizing their air forces. Under the framework of economic reform, Deutsche Mark was introduced within the areas of western control. German territory turned into a zone of political as well as economic warfare.

The gradual sequence of developments led to establishing two separate states in 1949 Western Germany (FRG) and Eastern Germany (GDR). Therefore, newly created German states acquired only partial sovereignty and each of them was subordinated to their successive patrons, on one side Atlantic partners and European actors and on the other the countries of Warsaw Pact. Germany became an ideological battleground between the western principle of liberal capitalism and communist collectivism. No treaty has been agreed on, however as the winners of WWII, Western Allies acquired their exclusive political and socio-economic influence over the fate of Germany (Heineck & Süssmuth 2010).

It is also worth emphasizing that the allocation of authorities to external forces within Germany didn't occur by chance. On the contrary, the foreign ministers of the UK, USA and USSR foresaw the Nazi defeat and at the Moscow Conference of 1943, they agreed on the creation of the European Advisory Commission. Its main task was to anticipate and observe possible outcomes of the postwar developments (Lang 2017). In accordance with the pre-defined scenario, Germany would have to be divided into two entities the territories historically included within the German empire and those which were part of the state of Prussia. It is worth noting that people living on those territories inherited somewhat different political, economic as well as cultural identities. The strategy of such division was aimed at further segregating and neutralizing the threat of Nazi union.

Advisory Commission provided its recommendations which became the basis for London Protocol of 1944, according to which Germany would be separated into equal units and each zone was initially designated to the USA, Great Britain and the Soviet Union. However, some amendments have been made later on and Great Britain and USA compromised parts of their domains for French control; in addition Poland under the patronage from USSR also got involved in controlling some portion of Eastern Germany.

Even though it was observed as a very negative phenomenon, developments between 1949 and 1990 provided an exclusive opportunity to analyze and assess the differences between the effects of two major ideological, geopolitical as well as economic rivals onto the general well-being, economic and political behavior of the German people, both prior and after the unification.

It is easy to deduce that the economic performance and social welfare of Eastern Germany were significantly lagging behind. Prior to reunification living standards of the citizens of FRG were significantly better than of their compatriots in the eastern part. There's more than enough proof in the scientific literature that living under the soviet influence didn't only cause structural and bureaucratic changes, but it went as far as impacting behavioral patterns of Eastern citizens even after the reunification.

Comparing economic performances of GDR and FRG

The economic merger of previously separated German republics is an exemplary case for observing any economic approximation of neighboring regions let alone states. GDR has drastically benefited from the initial fruits of the reunification, namely by acquiring the solid and modern structures of legislative, socio-economic and political institutions from the better developed German Federal Republic. We can assume that this factor has saved GDR tremendously valuable time, effort and resources and has emancipated them from the general struggles underwent by other transitioning Post-Soviet states. More precisely enjoying the immediate benefits that reunification had to offer, was made much easier due to the inherent linguistic and social connectivity among two states. The case of German reunification served as a fuel, implying that it can be observed as an archetypal precedent not only for its immediate neighbors, but for the economic integration of the Europe as a whole (Burda & Hunt 2001).

The economic performance of Eastern and Western lands of Germany didn't differ dramatically during the pre-WWII period, however by the time of reunification Gross Domestic Product (hereinafter GDP) per capita of GDR's was estimated to be half of Western Germany (Alesina & Fuchs-Schündeln 2007) (Shleifer et al. 2006). Eastern Germany also noticeably lagged behind in the area of labor productivity, which was roughly one-third of the Western indicator, putting GDR in the same segment of states as Chile and Mexico. The Communist economic system appeared to lead Eastern Germany into an economic crisis, therefore the majority of the Eastern capital resources were not fit for utilization in capital economic model (Siebert & Horst 1991) (Akerlof et al. 1991).

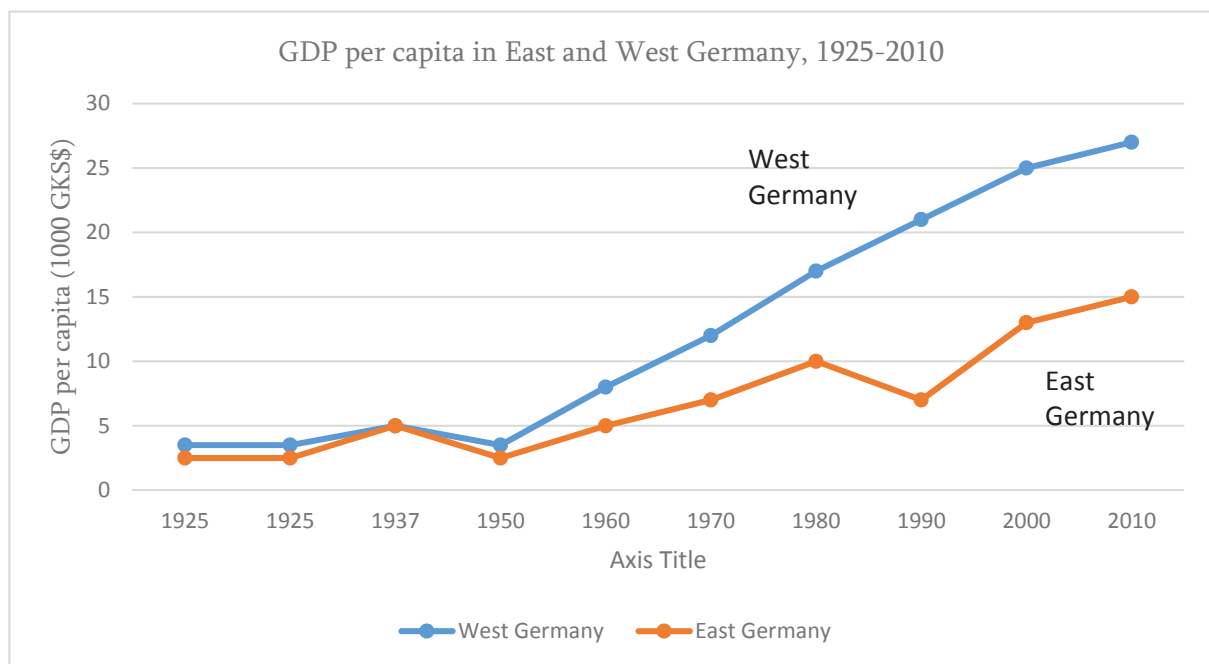

Figure 3 Sascha O. Becker, Lukas Margele, and Ludger Woessmann, 2020. "The Separation and Reunification of Germany: Rethinking a Natural Experiment Interpretation of the Enduring Effects of Communism". *Journal of Economic Perspectives*, volume 34, pages: 143-171

Studying the real life implications of life satisfaction has progressively been obtained from classical psychological school by other disciplines. Economists have gradually come to the conclusion that its affects are not only visible at individual levels, but it also influences such broader aspects of statehood as accumulative effectiveness of the labor force. Therefore, certain causal relationship has been established between life satisfaction and productivity.

According to (Clark & Oswald, 1994) unemployment directly impacts the life satisfaction of citizens, while the effect of income on it is rather clouded. Hence, these were important preconditions affecting the life satisfaction of

GDR's working age population. However, data doesn't suggest that those observed unemployed citizens are not typically the saddest people, confirming that unemployment in GDR was mostly involuntary and out of one's control.

Throughout the first decade after the reunification, significant improvements in life satisfaction of Eastern Germans have been observed in both sexes. It can be stressed that the improved individual mobility, newly acquired rights and opportunities, better social services and well-structured, citizen-oriented systems have played a major role in this process (Frijters, Haisken-DeNew and Shields 2004).

Labor division between Genders in FRG and GDR

Separation of German state had its consequences on particular aspects of economic conduct, which was especially evident with regards to division of work load among genders. Throughout the period of separation, female citizens of GDR were incentivized to be as productive as their male compatriots, while in FRG the gender roles were more inclined towards conservative understanding of the society. In West Germany men were expected to be earners and women were trusted with traditional family-related chores and raising children. Thereafter, females in GDR attained more equality in employment than those living in FRG. Crompton (1999) proposed that the Western and Eastern German social models were a sequence between social conservative male-earner/female-care giver setting and an idealized model of dual-breadwinner/dual care giver, which resulted in deviations in gender equality in labor market among those two states.

According to Crompton (1999), the first model has dominated the industrial societies from later stages of XIX century up until the mid XX century. However, it should be stressed that each arrangement in its perfect form is hard to find in modern world, due to the fact that most societies represent a mix of the above mentioned two models.

In times of separation, the "two Germanies" incentivized their female citizens to coordinate their caregiving as well as maternal roles and employment activities differently. GDR's government motivated and even demanded mothers to become an active participants of the country's labor force, which was justified by the necessities of their homeland (Kunzler et al. 2001) (Trappe 1996). It is possible to stress that GDR has reached the highest level of gender equality within labor force among other socialist systems. Therefore, it was most successful in harmonizing the roles of producer and reproducer (Einhorn 1993). However, on the contrary the female citizens of FRG were mainly part time workers. It's also worth noting that the majority of female workers in GDR were employed by the state, while the wages of Westerners were determined by market competition and based on general guidelines (Krueger & Pischke 1995).

Rapid collapse of the Soviet Union in late 1980-ies, served as a driving force for the downfall of socialist systems around the globe, including GDR. During the separation period the two states had fundamentally divergent ideas about the gender roles. However, after the merger of the "two Germanies", GDR was literally overridden by the leadership of FRG, giving birth to the process of radical reformation of the GDR's political, economic and institutional settings. Division of labor roles between genders was impacted much more drastically in Eastern Germany, which led to its partial approximation to the western model.

It's logical to ask: why do individuals or large groups of people choose to apply certain patterns of labor division between sexes? More precisely, why do Brits or Finns abide by dual breadwinner-type setting within their families, while Italians prefer more conservative division of gender roles? There might be multiple answers to this question, ranging from specific historical socio-cultural patterns, influenced and molded throughout centuries to present economic challenges. However, for the purposes of our observation, it would be more suitable to formulate this question in this way: what were the reasons behind diverging patterns of labor division between genders during the separated years, and what's the reason for the partial approximation since reunification?

There can be several explanations for that. First of all, many scholars rightfully argue that the state's public policy has its undeniable effect on gender issues in general. However, some authors tend to concentrate on economic arrangements, sectoral and generic market systems as main influencing factors over the societal labor division outcomes. Others try to find answers by observing cultural codes, which they believe is the pivotal factor in constructing social norms and communal ideas. Lastly, some scholars decisively adhere to the experiences of the past, in other words historical heritage plays a central role in shaping social patterns (Rosenfeld, Trappe, and Gornick 2004). Herewith, the fundamental logical argument which effectively sums up why Easterners lived according

to more conservative labor division patterns and why they changed their preference resulting in approximation with the Western pattern is external ideological influence. More conservative labor division behavior was observable within the Soviet Union. Women were brought up to be good wives. Their primary mission in life was to reproduce and keep the household well-organized. And, if they were involved in labor activities it was mainly in agrarian or medical sector. There were no successful female mainstream political decision-makers, engineers or scientists because societal norms demanded different kind of devotion from them. Therefore, GDR being under the heavy Soviet ideological pressure during the divided years acquired or were subconsciously manipulated by media and other mechanisms of mass control to inhabit more conservative behavioral patterns of their patron. After the reunification, however, observing the failure of Communism and the absolute mayhem experienced by majority of Eastern European states since "Perestroika", Eastern Germans saw that this economic model was not compatible within the industrialized and technologically advanced international economic system, thereafter, they started to converge to more western value-based societal setting.

Migration between GDR and FRG

Other than employment satisfaction and salaries, psychological as well as societal influences play significant roles while observing the causes of migration. Evidence suggests that before 1989 larger share of East-to-West migrants consisted of female citizens living in GDR. Gradually, more and more young and skilled portion of Eastern German population started to move Westward. Young and educated people were most likely to become permanent Western inhabitants rather than older and married Easterners. It could be explained by more freedom for youngsters that faced no significant attachments to their place of residence, while older people had families, therefore it was harder for them to live everything behind at once and move to the Western Germany. Eventually, data suggests that permanent migrants at any stage are characterized with rather high life satisfaction than those leaving GDR temporarily (Fuchs-Schündeln & Schündeln 2009) (Hunt 2002).

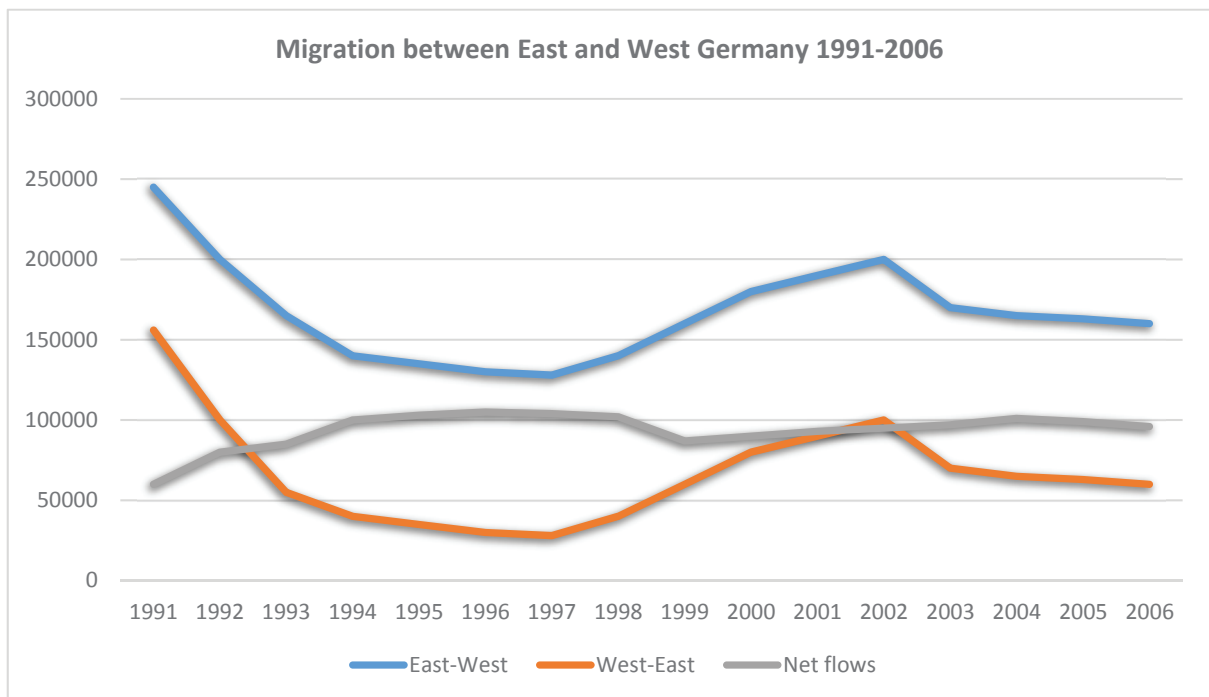

Figure 4 Own calculation based on administrative data from the German Statistical Office

Political and ideological impact

As already mentioned, Soviet influence has spread its roots way beyond the facade. It didn't stop merely at the stage of economic setting or institutional management; it appeared to have much more long-lasting effect which influenced populations' economic behavior decades after the reunification. The Communist influence spread over such areas as entrepreneurial behavior, activities within the stock market, popular attitudes towards savings, and citizens' expectations towards inflation. Explaining such outcome is not an easy task, however observing more or less directly the effects of communist ideology is still feasible.

Ideologists of the Soviet economic model regarded such concepts as investment and stock market as representations of decaying and corrupt western capitalism. Ongoing active soviet propaganda was actively promoting collective economic model and was deeming everything western as rotten and deprived of ethical foundation. Even in 2000-s Germans living on the territory of former GDR invest significantly less portion of their capital into stocks (Laudenbach et al. 2020). However, there are some observable irregularities among the certain part of former GDR citizens who experienced greater oppression from the Soviet forces on the basis of their religious identity, or lacked access to television sources; thereafter their pattern of economic conduct is rather deviated from the soviet influence standards.

Several prominent scholars have also observed whether citizens living under the communist influence have been permanently influenced in terms of forming personal political proclivities. Studies of behavior show that in the political context the actions of citizens from Eastern Germany differ from the inhabitants of Western Germany. Their ideological perceptions about capitalist economic systems are predominantly negative. They also have distinct views on the role of central governments in providing social care, health insurance of distribution of wealth among the general population (Alesina &

Fuchs-Schündeln 2007).

Generally speaking the factor of trust among social actors plays a crucial role in economic conduct (Arrow & Robert 1972). The majority of citizens from Eastern Germany have been characterized with a lower level of trust toward others which is not a positive precondition for social convergence. Evidence also shows that lower rate of church service attendance in a pre-WWII period has negatively impacted the development of intense communal relationship. Therefore Eastern German citizens were less likely to interact and form meaningful social connections (Rainer & Siedler 2009). Another scientific argument in support for lower trust argument can be deduced from the fact that East Germans tend to invest more within the close circles of friends rather than with people they have weaker connections to. Additionally, East Germans have been exhibiting lower levels of self-reliance and confidence (Boenisch & Schneider, 2013). However, trust towards institutions has been increasing and East Germans have converged to become more risk taking after the reunification (Heineck & Süßmuth 2013).

It is possible to neglect these biases on the basis of existing historical, social or religious precondition; however, some authors observe even more meticulous behavioral patterns than that of general mistrust among East Germans. As a continuation of Soviet influence over consumption patterns, scholars argue that reunification brought new possibilities for the Easterners. Therefore, they began showcasing noticeable consumption patterns such as: spending more money on goods that signal higher status within the community (Friehe & Mechtel 2014). Furthermore, it is evident that after the reunification when larger supply of consumer goods became available, citizens of GDR preferred to consume more peculiar food and generally gained rather more weight than the Westerners (Dragone & Ziebarth 2017).

East Germans have also been characterized by high willingness to pay taxes, which correlates with their strong proclivity towards equal distribution of wealth among the citizens and high reliance of central government to do so (Alesina & Fuchs-Schündeln 2007). In addition, it has also been observed that citizens of GDR expressed a higher level of dissatisfaction about such issues as unemployment, which is a clear trace of Soviet influence based on the Soviet propagandist assumption that there was virtually no unemployment within the Soviet Union.

Social and psychological consequences

In 1961, in accordance with the state orders, new social order was established. Families were divided and relatives could only communicate through letters, which were closely monitored by state security agencies. It deepened the sense of separation and transformed familial relationships into abstract and chore-like routine.

Furthermore, family members on different sides of border between the two German states could only visit each other on rare occasions. Border crossing and the duration of appointments were closely monitored and large payments were required. Exchanging gifts among relatives became an opportunity to signal West's economic superiority in comparison to the East. Westerners inhabited a role of 'wealthy distant relatives', meanwhile the Easterners had to put up with the constant shame of being under inferior conditions and reliant on somebody else.

For GDR's citizens, having a relative in FRG meant an unmatched opportunity to be in touch with the news from the outside world. Receiving Western German Marks as a gift was a remarkable occasion for them, because it meant that they could purchase some VIP goods through so called "intershops", which were established in big hotels for foreign visitors. Even such sad occasions as funerals of their Western peers became a celebratory holiday for GDR citizens, because it was one of those rare and momentous rituals which they had a state clearance to attend.

Westerners felt as if they were objectified for what they could offer (products, money, opportunity, information etc.), while Easterners were continuously trapped in a psychological prison of being indebted, inferior and dependent. This complex societal setting had its subtle but significant influence on populations on both sides of The Berlin Wall.

Events of early 1990-ies forced this pattern to fade away. Up until reunification relationships were largely molded by outside factors, while afterwards material reasons for communication were gradually taken out of the equation and it became a sole responsibility of individuals to obtain and maintain supportive psychological ties with their reunited families. They faced a new challenge to reformulate their relationships based on the fundamental principles of decency, trust and honesty.

According to Thomas Krauss and Angelika Faas (1994) these types of political events can be characterized with the duality of the observation subject, implying that broader social dimensions find their manifestations at the individual levels. More precisely, clinical psychology suggests that the individual psychological disturbances become symptomatic characteristics of the ongoing broader social conditioning.

In other words, the deeply ingrained concepts of living in a more developed or freedom deprived Germany, having more confidence in their future, being morally and economically superior or inferior, were pushed down German citizens' throats by the outside influences through intense ideological and psychological warfare.

Ongoing psychosocial narratives of idealizing the West or antagonizing and marginalizing the East, were provided and reinforced by the mass media sources, which at that time also served as irreplaceable tools for spreading propaganda. Guaranteeing these identities offered a reliable mechanism of dividing and controlling the populations of "two Germanies". Idealizing something unconsciously leads to worshipping the ideal and fighting anything that threatens it. In this political context, ideal needs to be kept away for it to maintain its essence; because once it becomes part of our being in one way or another it ceases its existence. Therefore, in order to fundamentally feel secure and at peace, an ideal or a negative concept that has been identified and reinforced by outside pressure can never be integrated and must always stay foreign to the predefined perceptions of "me" or "us".

In this case, antagonizing the "other" is the only way through which individuals or groups can ensure the survival of their own identities. Therefore, the Easterners formed a robust perception of their Western compatriots portraying them as followers of fundamentally rotten ideology, identifying everything Western with profit-driven, egoistic and selfish qualities. On the other hand, citizens of FRG equated GDR with utopian and outdated ideas, which forced them to live lives deprived of individuality and abide by the norms inserted by their central authorities.

Interesting detail about such arrangement is that subconsciously, the negative "other" is in a constant need for punishment and degradation. In order to prevent the antagonist from spreading its influence over "the self" it must be kept under continual pressure. This principle can also be applied to the whole Cold War era, when the fear of an opponent surpassing the expected limits drove entire nations into paranoia and perpetual arms raise. Shaping and antagonizing these identities was heavily reinforced by the television and newspapers at that time.

Based on his clinical practice a psychotherapist Hans Joachim Maaz, of Halle (1990) argued that Stalin's system had a detrimentally negative affect on the subconscious of GDR citizens. After observing more than 5 000 cases, he came to the conclusion that the deprivation of freedom and absence of particular goods and services resulted in strong feelings of dissatisfaction, sometimes even character deformities. GDR population has adapted to living under constant surveillance and lack of leeway by showing signs of extra conformity and lack of independent thinking or action. He argued that the Easterners were deprived of primordial psychological support such as unconditional parental love and undeserved validation by their peers and parents, from the very young ages. It was evident that this type of circumstances would not give birth to open-minded and creative characters, but mostly resulted in forming a compulsive and obedient personality (Krauss & Faas, 1994).

European integration policy of Germany since reunification

Events of 1990s turned the global geopolitical order upside down. Dissolution of USSR led to the EU transforming from a regional western institution into the all-European organization. EU shifted its orientation from deepening towards widening its geopolitical capabilities alongside with its institutional complexity. Since reunification Germany was faced with variety of issues to tackle: taking care of approximately 16 million new citizens from GDR under the heavy influence of the Soviets, GDR's communist party to deal with, to manage economic reconstruction and domestic as well as international reintegration after the decades of antagonism and mistrust. FRG was not obliged by any means to pursue the path of deepening European integration, not mentioning the soviet influenced GDR. However irrational it might seem German political leaders still chose to build a trustworthy supranational identity rather than focus on its national, ego-driven ambitions. This led to Germany transforming into one of the biggest promoters of the idea to enhance collaboration on the issue of including Eastern European states into the European family. Several pivotal questions arise while discussing Germany's foreign policy orientation. It's crucial to assess even though heavily damaged after the WWII but still with enormous economic and military potential why did Germany choose to concentrate on European integration rather than inhabiting a more aggressive and self-centered foreign policy course? Neorealist and neoliberal schools of thought would plainly suggest explanations based on their highly pragmatic emphasis on specific international power balance as well as domestic socio-political institutional setting. However, these IR theories fail to provide a deep and meaningful analysis of the influential factors over Germany's decision to stay true to its European integration policy. Constructivist assessment of this historical event on the other hand, concentrates on the German state identity shaped throughout a very turbulent past as a detrimental factor over its stance within the international puzzle of influences (Banchoff 1999).

Constructivists claim that state identity is best manifested during its conduct of foreign policy. However, it's in the context of the observation it is necessary to mention the duality of opinions even among Constructivist scholars. Some scholars believe that national identity in other words the concept of „Us“ - is exclusively shaped from within (Anderson 1991) (Smith 1991). Others claim that it is a fundamentally external attribute of the state (Katzenstein 1997b). Therefore, one can conclude that national identity is not a static concept, on the contrary it is an ever evolving notion molded under the pressure of historical experiences and manifested differently under specific international constellations.

When assessing the formation process of state identity Banchoff provides a framework of initial analytical tasks to be considered. In order to effectively observe the process of identity shaping one should take notice of four fundamentally important areas of analysis (Banchoff 1999): Firstly, the realm of policy conduct should be clearly defined. It is necessary in order not to get lost into the avalanche of empirical data about the past experiences derived from multi-level interactions between the states (Barnett 1993).

Secondly, it is of vital importance to focus on acquiring the evidence which corresponds with the chosen field. For example: if one concentrates on political realm, then the opinions of main decision-makers, speeches of the heads of political parties, public political debates can be considered relevant. These individual aspects play a major role in forming an archetype of the shared identity, therefore link between the data and the subject matter of observation should be maintained.

Thirdly, one should carry out a thorough assessment of congruence between the state's behavior and its national identity (Bennett & Alexander 2005). Identity as an isolated phenomenon is deprived of meaning for the purposes of observing state's position within the international constellation of power. In other words declared identity

without a corresponding action turns into a meaningless statement. The narratives manifested in the speeches of national leaders are not merely the descriptive statements, but they create the crucial foundation for acquiring and pursuing particular international discourse. For instance a positive assessment of NATO's role in maintaining peace during the postwar period might be perceived as a message towards maintaining and deepening the selected security policy arrangements. On the contrary, describing the involvement of NATO during the post-WWII Europe from the lens of strengthening the American dominance on the continent provides different path to pursue.

Finally, while congruence assessment of the relationship between national identity and international stance can seem satisfactory, it is not always fully exhaustive. Therefore, an incongruence test needs to be conducted in order to detect and minimize any irregularities between state's officially declared narrative and its actual behavior.

Since reunification Germany was faced with numerous challenges most evident of which was to balance between the influences of global hegemony at that time USA, Russia and France, notwithstanding the necessity of highly effective policy towards NATO and the EU. Out of multiple options, Germany chose to pursue the path of forging its multilateral international security identity (Berger 1996). Observing the ongoing influential narratives after the Cold War in Germany is possible through analyzing Bundestag debates regarding implementation of the Maastricht Treaty. Position of Helmut Kohl is especially worthy of consideration with respect to pursuing the path of deepening EU integration process. He emphasized that: 'the support for German Identity and European Integration was necessary to underscore that Germans remained faithful to what we have always said, namely that German and European unity are two sides of the same coin' (Banchoff 1999).

Throughout four major debates between 1991 and 1994 preceding the German presidency of the European Union, Kohl actively argued that in order to guarantee peace, economic well-being and socio-cultural sustainability, Europe needed to be more united than ever. He further stated that it was in Germany's best interests to be part of the consolidated European family (Bundestag debates 1992). The four debates particularly emphasized on an evident consensus within Germany towards its supranational European identity.

Kohl was quite skeptical towards an alternative scenario, because he believed that the collapse of European unity would promote the reemergence of self-centered, egoistic, distrust-driven regional as well as global constellation. For Kohl Franco-German partnership was an indispensable option leading not only to growing together economically but politically as well. He further stated that European integration was the only pathway for peaceful coexistence after the centuries of rivalries and bloodshed among the neighboring nations of the continent.

It's worthy of attention that the heads of Christian Democratic Union of Germany (hereinafter CDU)/Christian Social Union in Bavaria (hereinafter CSU)-Free Democratic Party (hereinafter FDP) coalition and Social Democratic Party of Germany (hereinafter SPD) didn't perceive Germany as a sovereign actor within the international system. They conversely believed that FRG was simply a part of a global puzzle which consisted of well-defined rules of conduct and the pivotal sense of shared sovereignty. Minister of Foreign Affairs from FDP Hans Dietrich Genscher emphasized the significance of shared sovereignty especially in the security and foreign policy realms.

Gunther Verhaugen who was SPD foreign policy spokesman at that time stressed on the importance of certain sacrifice. He addressed the German audience stating that it was necessary to realize Germany could not "win" in every outcome and it was quite acceptable in the spirit of European unity.

Involvement of Germany's strongest immediate neighbor was significant in directing Germany's future position within the region. Jean Monnet was one of the initial political figures who promoted French involvement in planning FRG's development. He believed that the direct agreement between USA and West Germany would pose a threat to French foreign policy interests. Monnet deeply believed that France had an important role to play in the process of German reintegration within the European family. In this regard the initial long-term deal known as Schuman Plan was elaborated aiming to enhance the creation of a well-known European Coal and Steel Community by May of 1950. European Coal and Steel Community (hereinafter ECSC) served as a great tool through which previously enemies (Benelux, Germany, France and Italy) could now interact and shape shared values. Chancellor Adenauer and French Foreign Minister Robert Schuman shared the position that ECSC was much more than just an economic cooperation dealing with coal and steel resources, they believed it was rather a political significance of the organization that provided unique opportunities of shared growth and development for the parties involved. Regardless, there were fair share of skeptics who foresaw Schuman Plan as a massive fraud, SPD representative Carlo Schmidt even compared the idea of ECSC to the Treaty of Versailles, which was aimed at degrading and subjugating Germany to external control (Banchoff 1999a).

German integration through the lens of major IR theories

The collapse of the USSR and the gradual secession of US presence in the region transformed FRG into the central economic and geopolitical power in Europe. The dissolve of the Warsaw Pact and ongoing changes within the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the Conference on Security and Cooperation in Europe (hereinafter CSCE) and the EU posed new challenges for German political leadership. Furthermore, the responsibility of reintegrating GDR into the FRG, posed an enormous challenge within itself, triggering the need for drastic institutional and socio-economic changes domestically. Despite these regional and global structural changes, the dedication of Germany towards its declared EU policy goals remained steady. Similarly to the 1980s, the FRG took active measures to express its desire for deepening economic and foreign policy ties with the rest of European nations. Post-Cold War constellation undoubtedly made Germany stronger from both absolute, as well as relative perspectives.

Liberal approach stresses that not much has changed after German reunification. PDS of Eastern Germany couldn't counterbalance the weight of stronger western German parties' influence the CDU, SPD as well as Free Democrats. Therefore, liberal school is limited by shallow explanation and cannot fully comprehend the deep desire of German leaders to pursue European integration strategy notwithstanding the widespread skeptical attitude among the significant number of German population.

On the other hand, based on the historical evidence, realists would assume that Germany would be enchanted with the deep desire for retaliation. Due to the reshaping of the bipolar world order, neorealism would foresee drastic changes in the international placement of Germany, predicting the proclivity towards nationalist regional hegemony. Furthermore, taking into consideration the incomparable military manufacturing capacity Germany had a sizable chance of succeeding in pursuing nationalism-oriented policy orientation. However, this also came out not to be the case.

Case of German reintegration into the European family was an incomparable one, because there was no other precedent of the regional integration when the defeated state pursues the path of reintegrating with former enemies through compromises and even sacrifices its sovereignty.

Liberal approach concentrated on post 1990 uncertainty within Europe shaping the unstable institutional as well as political transition towards emerging new balance of power. The dissolution of Warsaw Pact, together with strengthening of NATO and weakening the Soviet influences throughout Eastern Europe were expected to dictate the direction of German foreign policy which altered its European course. As one of the dominant powers of the European continent FRG was expected to cope with new challenges in a robust manner. However, Germany shifted its focus towards taking active measures for rebuilding stronger and more peaceful Europe. FRG endorsed Single European Act in 1980 - way before the collapse of the 'Berlin Wall', manifesting its declared desire for deeper EU integration into plausible action. Furthermore, in 1988 Kohl government had declared that becoming a part of an emerging monetary union was one of the primary goals for Germany, stating its unconditional enthusiasm before reunification occurred (Anderson & Goodman 1993). Finance Minister of FRG Theo Waigel was against the idea that Germany should be responsible for financially supporting EU's expansion towards Eastern Europe, therefore due to the sizeable popular skepticism Kohl was obliged to minimize his usual references of 'United States of Europe' (Anderson 1997).

FRG was one of the initiators to take active measures for NATO's expansion and Eastern European states to be included in EU's enlargement agenda. FRG continued to be very vocal about Visegrad countries' accession into EU during mid-1990s as well.

In the epicenter of Germany's ambition to realize Maastricht goals was the consolidated notion of 'self-binding' (Hellmann 1997). Concept implies that, in order to regain international trust, Germany had to prove to its immediate neighbors as well as the international community that it could effectively control its goals, ambitions and power after the reunification. Some scholars believed that German leaders endorsed Economic and Monetary Union (hereinafter EMU) in 1990 because they wanted to seem as a loyal devotee to the principles of European Community (Grieco 1995). However, it's worthy of mentioning that this supranational European narrative didn't appear at once out of nowhere within FRG (Banchoff 1999a).

According to the constructivist judgment, Germany's external policy goals were synchronized with its domestic material interests. Constructivist analysis states that FRG's political spectrum had a consensus on its European

Identity because it was foreseen in the context of wealth, economic and institutional stability above all. Therefore, political leaders convinced their public that it was of central importance for FRG to become one of the key actors within the European family, especially in the wake of reunification. On the other hand they believed that inhabiting a more unilateral policy would threaten Germany's future development and cause the same mistakes that Germany had made after the WWI, eventually leading to rise of nationalistic proclivities and complete isolation from international system. As the member of SPD Wieczorek-Zeul expressed: 'Europe said yes to German unity; we say yes to European unity' (Banchoff 1999).

After the reunification during 1990s, German actions proved noticeably compatible with its expressed supranational identity. The Kohl government advocated for Common Foreign and Security Policy (hereinafter CFSP), EMU, and enhanced EU institutional arrangement during the 1990-1 Maastricht negotiations. In the years that followed, regardless of difficulties related to ratification process among other nations and an unexpectedly slow pace of economic rehabilitation, the ERG embarked to support enhanced integration throughout following EU summits. And at the 1996-7 Inter-governmental EU Summit, German representatives from across the German political system with the evident exceptions of Gerhard Schroder representing the SPD and Edmund Stoiber of the Bavarian CSU – enthusiastically expressed their dedication towards deepening the economic and political cooperation in most areas under discussion.

The underlining narratives of Stoiber and Schroder's refusal to comply with further integration process was derived from fear of sacrificing national sovereignty on behalf of the union's agenda. During 1993 Bundestag debate, Stoiber stressed on the necessity for more self-reliant and confident 'formulation of national interests'. However, this view was quickly outweighed by the views of the integration proponents.

Hence by analyzing ongoing political debate one can conclude than action taken by Germany proved to coincide with a widely consolidated supranational European identity. In those particular cases when they didn't coincide, widespread criticism and subsequent corrective responses were triggered immediately. The constructivists argue that German EU integration policy during the 1990s was harmonized with its material interests as well. Single currency and closer political integration posed significant economic benefits for Germany. Therefore, this was one of the most influential preconditions for FRG's political leaders to gain popular support in reaching public consensus even in the midst of such a remarkable and challenging event as reunification.

Conclusion

Initially, the talks on German reunification appeared threatening to its European neighbors, because of the evident reasons: they feared reemergence of German state and rebirth of strong German economy which would inevitably redeem for all that has been done to it. They would be more at peace with two separated German states, with weak economies and conflicting ideological stances. French side even expressed worries that Gorbachev's so-called 'Glasnost' would turn Eastern Germany towards the wrong direction. Soviet Union had to concentrate mainly on political turmoil which emerged within the Eastern Europe, which gave Germany more space for taking care of its own problems and dealing with the issue of reunification and declared pro-European state identity formation relatively free of external interference from the already collapsing USSR.

British Prime Minister Margaret Thatcher openly voiced her opinion against the rapid reunification of Germany, she felt threatened that due to its geopolitical location, economic potential and size united Germany would radically reshape the European political and power balance. Furthermore, she feared that the Soviet Party hardliners would receive this act as a humiliating and degrading message sent by the West, which would further propel the already complex and exhausting process of the ongoing Cold War towards a deadlock, in other words a point of no return.

Luckily for Germany, against all odds and against the will of hard-liner communist party members, Gorbachev openly voiced his desire to reunify German states into one country. Moreover, Soviet foreign minister at that time Eduard Shevardnadze instigated Eastern Germans not to wait any longer. This strategy was heavily criticized by current Russian president Vladimir Putin. He expressed that Gorbachev's approach to the German issue was a weak and mistaken one, which costed Soviet Union the loss of security guarantees not only in Eastern Germany but in Poland as well as within the geopolitically priceless CEE region.

In retrospect, regardless of the multiple above mentioned deterring factors and actors, well-planned, pragmat-

ic and well-consolidated foreign as well as domestic policy resulted in German reunification and Germany acquired the role of one of the central figures within the emerging European Unity.

In May 1980, the Western powers expressed their desire to see united strong Germany as an integral part of the democratic European family. The fall of the Berlin Wall in 1989 didn't only have regional significance; it was a beginning of a much broader sequence of events, redefining the balance of power in the world. This symbolic act was not merely the sign of German reunification but it signified the elimination of the so called "Iron Curtain" which was erected between the two ideological, political and economic frontiers of the world. The end of the Cold War was announced days after the fall of Berlin wall and Germany was finally reunified a year after.

Bibliography

- Akerlof G., Rose A., Yellen J., Hesselius H., Dornbusch R. and Guitian M., 1991. "East Germany in from the Cold: The Economic Aftermath of Currency Union", *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1991, No. 1 (1991), pp. 1-105
- Alesina A., Fuchs-Schündeln N., 2007. «Goodbye Lenin (or Not?): The Effect of Communism on People's Preferences,» *American Economic Review*, 97 (4): 1507-1528
- Anderson B., 1991. "Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism" London: Verso
- Anderson J.J. and Goodman J., 1993. "Mars or Minerva? A United Germany in a Post-Cold War Europe", in Robert O. Keohane, Joseph S. Nye and Stanley Hoffmann (eds) *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe, 1989-1991*, pp. 23-62. Cambridge: Harvard University Press
- Anderson J. J., 1997. "Hard Interests, Soft Power, and Germany's Changing Role in Europe", in Peter J. Katzenstein (ed.) *Tamed Power: Germany in Europe*, pp. 80-107. Ithaca: Cornell University Press
- Arrow K. & Robert L., 1972. "Uncertainty and the Evaluation of Public Investment Decisions: Reply", *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 62(1), pages 171-172
- Banchoff T., 1999. "German Identity and European Integration", *European Journal of International Relations* 5(3):259-289
- Banchoff T., 1999a "The German Problem Transformed: Institutions, Politics and Foreign Policy, 1945-1995", Ann Arbor: University of Michigan Press
- Barnett M., 1993. "Institutions, Roles, and Disorder: The Case of the Arab States System", *International Studies Quarterly* 37: 271-296
- Becker S., Mergele L. and Woessmann L., 2020. "The Separation and Reunification of Germany: Rethinking a Natural Experiment Interpretation of the Enduring Effects of Communism," *The Warwick Economics Research Paper Series (TWERPS) 1255*, University of Warwick, Department of Economics
- Bennett A. and Alexander G, 2005. "Case Studies and Theory Development in the Social Sciences", Cambridge, MA: MIT Press
- Berger T., 1996. "Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan", in Peter J. Katzenstein (ed.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, pp. 317-356. New York: Columbia University Press
- Boenisch P. & Schneider L., 2013. "The social capital legacy of communism-results from the Berlin Wall experiment," *European Journal of Political Economy*, Elsevier, vol. 32(C), pages 391-411
- Burda M., & Hunt J., 2001. "From Reunification to Economic Integration: Productivity and the Labor Market in Eastern Germany". *Brookings Papers On Economic Activity*, 1-92. doi: 10.1353/eca.2001.0016
- Clark A. and Oswald A., May 1994. "Unhappiness and Unemployment." *Economic Journal*, 104(424), pp. 648-59
- Crompton R., 1999. "Discussion and conclusions. In *Restructuring Gender Relations and Employment: The Decline of the Male Breadwinner*", ed. R Crompton, pp. 201-14. Oxford: Oxford Univ. Press
- Debates of the German Bundestag, 1992, Shorthand report. Bonn. https://www.jstor.org/stable/24236418?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Dragone D. & Ziebarth N., 2017. "Non-separable time preferences, novelty consumption and body weight: Theory

- and evidence from the East German transition to capitalism," *Journal of Health Economics*, Elsevier, vol. 51(C), pages 41-65
- Einhorn B., 1993. "Cinderella Goes to Market: Citizenship, Gender and Women's Movements in East Central Europe". London/New York: Verso, P35
- Friehe T. & Mechtel M., 2014. "Conspicuous consumption and political regimes: Evidence from East and West Germany," *European Economic Review*, Elsevier, vol. 67(C), pages 62-81
- Frijters P., Haisken-DeNew J., and Shields M., 2004. "Money Does Matter! Evidence from Increasing Real Income and Life Satisfaction in East Germany Following Reunification." *American Economic Review*, 94 (3): 730-740
- Fuchs-Schündeln N., & Schündeln M., 2009, August 28. "Who stays, who goes, who returns?" Retrieved January 31, 2021, from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-0351.2009.00373.x>
- Grieco J. M., 1995. "The Maastricht Treaty, Economic and Monetary Union and the Neo-Realist Research Programme", *Review of International Studies* 21: 21-40
- Heineck G. & Süßmuth B., 2010. "A Different Look at Lenin's Legacy: Trust, Risk, Fairness and Cooperativeness in the two Germanies," CESifo Working Paper Series 3199, CESifo
- Heineck G. & Süßmuth B. 2013. "A different look at Lenin's legacy: Social capital and risk taking in the Two Germanies", *Journal of Comparative Economics*, Elsevier, vol. 41(3), pages 789-803
- Hellmann G., 1997. "The Sirens of Power and German Foreign Policy: Who is Listening?," *German Politics* 6(2): 29-57
- Hunt J., 2002. "The transition in East Germany: When is a ten-point fall in the gender wage gap bad news?" *J. Labor Econ.* 20:148-69
- Katzenstein P., 1997b. "United Germany in an Intergrating Europe", *Tamed Power: Germany in Europe*, pp. 1-48. Ithaca: Cornell University Press
- Krauss, T., Faas, A., 1994. "The Wall: On the psychology of the reunification of Germany". *Contemp Fam Ther* 16, 199-213 . <https://doi.org/10.1007/BF02196776>
- Krueger AB, Pischke J-S., 1995. "A comparative analysis of East and West German labor markets: before and after unification. In *Differences and Changes in Wage Structures*". ed. RB Freeman, LF Katz, pp. 405-45. Chicago/London: Univ. Chicago Press
- Kunzler J., Walter W., Reichart E, Pfister G., 2001. "Gender division of labour in unified Germany". WORC Rep. 01.04.07. Tilburg: Tilburg Univ. Press
- Lang M. & Wendler , 2017." German Unification as a Catalyst for Change: Linking Political Transformation at the Domestic and International Levels", *German Politics*, 26:4, 443-456
- Laudenbach Ch., Malmendier U. and Niessen-Ruenzi A., March 2020, "The Long-Lasting Effects of Living Under Communism on Attitudes Towards Financial Markets". NBER Working Paper No. w26818, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3550966>
- Rainer H. & Siedler T., 2009. "The role of social networks in determining migration and labour market outcomes: Evidence from German reunification," *Munich Reprints in Economics* 19783, University of Munich, Department of Economics
- Rosenfeld R., Trappe H., Gornick J., 2004. "Gender and Work in Germany: Before and After Reunification". *Annual Review of Sociology* 2004 30:1, 103-124
- Shleifer A., Rafael L. and Lopez-de-Silanes F., 2006. "What Works in Securities Laws?" *Journal of Finance* 61 (1): 1-32
- Siebert H., 1991. "The integration of Germany: Real economic adjustment," *European Economic Review*, Elsevier, vol. 35(2-3), pages 591-602, April
- Smith A.D., 1991. "National Identity". London: Penguin
- Trappe H. 1996. "Work and family in women's lives in the German Democratic Republic". *Work Occup.* 23:354-77

ელიზავეტა კოჩეკოვა¹

გერმანიის გაერთიანება: სამართლებრივი საფუძვლები და არსებული წინააღმდეგობები²

აბსტრაქტი

აღნიშნული სტატია მიმოიხილავს გერმანიის გაერთიანების პროცესს, სადაც განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია ეროვნულ კანონმდებლობაში განხორციელებულ ცვლილებებზე, როგორც სახელმწიფოს ფუნქციონირების უზრუნველყოფის საშუალებაზე. კერძოდ, სტატია ეხება გაერთიანების ხელშეკრულების მიღებასა და იმ გამოწვევებს, რომლებიც რეგიონში უპრეცედენტო ცვლილებების გამო, გერმანიისა და ევროპული საზოგადოების წინაშე გაჩნდა. ამ ნაშრომის მიზანია, გერმანიის გაერთიანებული სახელმწიფოს სამართლებრივი საფუძვლების განვითარებაზე დაკვირვება და იმის დადგენა, თუ როგორ მოახერხა ევროპულმა პოლიტიკურმა საზოგადოებამ ასეთ უნიკალურ გაერთიანებულ საზოგადოებად ჩამოყალიბება. საკვლევი კითხვა შემდეგია: როგორ მოახერხა გერმანიის დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ და გერმანიის ფედერალურმა რესპუბლიკამ მათ ეროვნულ კანონმდებლობაში არსებული სამართლებრივი კოლიზიის დაძლევა გერმანიის გაერთიანებული სახელმწიფოს უზრუნველყოფად? სტატიაში გამოვლენილი მიგნებებიდან ირკვევა, რომ გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკის მიერ წარმოებულმა თანმიმდევრულმა პოლიტიკამ გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის მიმართ და მუდმივმა საერთაშორისო მხარდაჭერამ, ასევე, ოთხი სახელმწიფოს დროებითმა თანამშრომლობამ, საბოლოოდ, ხელი შეუწყო გერმანიის გაერთიანებას. თავად გაერთიანების ფაქტი კი გერმანიასა და პოლონეთს შორის დიდ ხნიანი ტერიტორიული დავის გადაჭრის საშუალებად იქცა, რამაც ხელი შეუწყო ბერლინის, როგორც სტრატეგიული პოლიტიკური პარტნიორის საიმედოობას. სტატია, ასევე, ეხება რამდენიმე გერმანელ პოლიტიკოსსა და ევროპული საზოგადოების წარმომადგენლებს, რომლებმაც ხელი შეუწყეს გერმანიის წარმატებულ და სწრაფ გაერთიანებას.

საკვანძო სიტყვები: გერმანიის გაერთიანება, *Staatvertrag*, გერ-სა და გვრ-ს შორის სახელმწიფო შეთანხმება, დუბლინის საბჭო, დონელის შუალედური მოხსენება.

შესავალი

გერმანია დღესდღეობით ყველასთვის ცნობილია, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე დიდი პოლიტიკური მოთამაშე საერთაშორისო ასპარეზზე, ძლიერი ინდუსტრიული სახელმწიფო 82.9 მლნ მოსახლეობით (მთლიანი შიდა პროდუქტი - \$53,810) (OECD, 2021), ევროკავშირის წევრი ქვეყანა, რომელსაც ყველაზე მეტი წარმომადგენელი ჰყავს ევროპის პარლამენტში და არის სამშობლო ევროკომისის პრეზიდენტ - ურსულა ვონ დერ ლეინისა (ევროპის პარლამენტი, 2020). თუმცა, სულ რაღაც 30 წლის წინ გერმანელ ხალ-

¹ ელიზავეტა კოჩეკოვა არის საერთაშორისო ურთიერთობების მაგისტრი; ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტი/კონრად ადენაუერის სახელობის ფონდის სტიპენდიატი; არასამთავრობო ორგანიზაციის „ახალგაზრდა აგენტები ცვლილებებისთვის“ ურთიერთობების მენეჯერი; ელ-ფოსტა: kochekova.liza@gmail.com

² სტატია ინგლისური ენიდან თარგმნა მარიამ ქველაძემ

ხს ორ მოსაზრვე ქვეყნად ჰყოფდა ბერლინის კედელი და რამდენადაც გეორგაფიულად ძალიან ახლოს იყვნენ ერთმანეთთან, იმდენად შორს იყვნენ პოლიტიკური, ეკონომიკური და ცხოვრების სოციალური ასპექტების თვალსაზრისით. 1949 წლის გერმანიის დემოკრატიულ და ფედერალურ რესპუბლიკებად გაყოფა და შემდეგ 1990 წლის გერმანიის გაერთიანება, უნიკალური ევროპული მაგალითია განსხვავებულ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამართლებრივ რეჟიმში მცხოვრები ერთი ერისა.

ამ კონტექსტის გათვალისწინებით, საინტერესოა, ეროვნული კანონმდებლობის მიღების პროცესზე დაკვირვება, რამაც შემდგომში განაპირობა გერმანიის ტერიტორიაზე სრული კონტროლისა და სუვერენიტეტის დამყარება. უფრო მეტიც, განხორციელებულმა ცვლილებებმა გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკისთვის (შემდგომში გდრ) განსაზღვა ევროპული საზოგადოების წევრობა ისეთი პრივილეგიებით, რომელიც მანამდე არასდროს ჰქონიათ. ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის თანამედროვე დროში არსებული სეპარატისტული ტენდენციები, შესაძლო დაშლისა და გაერთიანების მოძრაობები, აღნიშნული პროცესი და მისი გადაჭრის გზები კარგად უნდა იქნეს გაგებული თანამედროვე ზეეროვნული თანამშრომლობის კონტექსტში.

გაერთიანების პროცესის დაწყება

პოლიტიკური ძვრების ქარცეცხლმა აღმოსავლეთ გერმანიამდე საბოლოოდ 1989 წელს მიაღწია, რომლის შედეგებიც გასაოცარი იყო ბევრი მიმართულებით: 344,000 ადამიანი ჩავიდა აღმოსავლეთ გერმანიიდან დასავლეთ გერმანიაში 1989 წელს, ხოლო 190,000 ადამიანი - 1990 წელს; დემონსტრაციებისა და არეულობის შედეგად 1989 წლის 18 ოქტომბერს ჩამოაგდეს აღმოსავლეთ გერმანიის დიდი ხნის გავლენიანი და კომუნისტი ლიდერი ერის ჰონეკერი; 1989 წლის 9 ნოემბერს გაიხსნა ბერლინის კედელი; 1990 წლის 18 მარტს ჩატარდა თავისუფალი არჩევნები, რომელშიც გაიმარჯვეს დასავლეთ გერმანიასთან გაერთიანებულმა არაკომუნისტურმა პარტიებმა (Harris, 1991).

დასაწყისიდან 1990-იან წლებამდე გერმანიის ორივე ნაწილის სისტემები არა მხოლოდ განსხვავებული, არამედ ერთმანეთის საწინააღმდეგო იყო. სწორედ ამიტომაც, ორივე მხარის მმართველი ელიტებისთვის აშკარა იყო, რომ რადიკალურად განსხვავებული სოციალური, ეკონომიკური და სამართლებრივი სისტემების შერწყმა მარტივად და სწრაფად ვერ მოხდებოდა. ამრიგად, ფუნქციონალური და სანდო სტაბილური სახელმწიფოს უზრუნველსაყოფად, მისი შექმნის სამართლებრივი საფუძველი კარგად მომზადებული და გააზრებული უნდა ყოფილიყო. ამის შემდეგ, გერმანიის გაერთიანებისკენ პირველი ოფიციალური ნაბიჯი იყო ე.წ. *Staatvertrag-ზე* - „ფულადი, ეკონომიკური და სოციალური კავშირის შექმნის შესახებ შეთანხმება“ ხელმოწერა გდრ-სა და გერმანიის ფედერალურ რესპუბლიკას (შემდგომში ფფრ) შორის 1990 წლის 18 მაისს, რომელიც ცნობილია, როგორც პირველი „სახელმწიფო შეთანხმება“ (Quint, 2012). აღნიშნული შეთანხმება, ასევე, ითვალისწინებდა 1990 წლის 1 ივლისიდან გდრ-ში დასავლური გერმანული მარკის (*Deutsche Mark*) შემოღებას და ორი ეკონომიკური სისტემის ნაწილობრივ შერწყმას. ეს იყო უკონტროლო პუნქტი გერმანიის გაერთიანებისკენ მიმავალ გზაზე. მართლაც, გდრ-სა და ფფრ-ს შორის პირველი სახელმწიფო შეთანხმების ხელმოწერით და განსაკუთრებით, აღმოსავლეთ ნაწილში გერმანული მარკის შემოღებით, ფაქტობრივად წინასწარ ნათლად განისაზღვრა ძირითადი ეკონომიკური სტრუქტურები და გერმანიის გაერთიანების პრობლემები. სწორედ ამიტომაც, რომ ზოგიერთი მკვლევარი პირველ სახელმწიფო შეთანხმებას უფრო მნიშვნელოვნად მიიჩნევს გერმანიის გაერთიანების პროცესში, ვიდრე მომდევნო ე.წ. *Staatsvertrag-ს* - თავად გაერთიანების შესახებ შეთანხმებას (Bofinger, 1997).

ამასობაში გაერთიანების ხელშეკრულების სამართლებრივ ასპექტებზე მსჯელობებიც დაიწყო. ზემოთ ხსენებული პირველი სახელმწიფო შეთანხმების შემდეგ ეს წარმოადგენდა მთავარ შეთანხმებას გერმანიის გაერთიანების სამართლებრივი საფუძვლების შესაქმნელად. მოლაპარაკებებში ერთობლივად მონაწილეობდნენ პრემიერ მინისტრის ოფისის საპარლამენტო სახელმწიფო მდივანი, *Volkskammer-ის* - გდრ-ის პარლამენტის გაერთიანებული ქრისტიან დემოკრატიული (CDU) ფრაქციის ლიდერი გიუნტერ კრაუსი (Günther Krause), რომელიც პირველი სახელმწიფო ხელშეკრულების მოლაპარაკებების დროს გდრ-ის წარმომადგენელი იყო და, ასევე, დასავლეთ გერმანიის შინაგან საქმეთა მინისტრი - ვოლფგანგ შუბლე (Wolfgang Schäuble) (Ritter, 2013).

მთავარი საკითხი, რაც მხარეების მიერ წარმოიჭრა იყო ის, რომ უნდა შეერთებოდა გდრ ფფრ-ს თუ ორივე ქვეყანას მიეღო ახალი საერთო კონსტიტუცია, რომლის რატიფიცირებაც მოგვიანებით ხალხის

მიერ მოხდებოდა. მოლაპარაკების მხარეები შეჯერდნენ, რომ შეერთება მათთვის ყველაზე ხელსაყრელი ვარიანტი იყო. აღნიშნულმა დიქტომიამ თითოეული ვარიანტის უპირატესობებსა და ხარვეზებზე მრავალი აზრთა სხვადასხვაობა წარმოშვა როგორც გდრ-ში, ისე გფრ-ში: სამოქალაქო უფლებათა მოძრაობის აქტივისტები და აღმოსავლეთისა და დასავლეთის სოციალ დემოკრატიული პარტიის ზოგიერთი ლიდერი ახალი კონსტიტუციით გაერთიანებას უჭერდნენ მხარს. მათი აზრით, ახალ კონსტიტუციას შეეძლო შეექმნა ისეთი ლეგიტიმაცია და შესაძლებლობა, რომ ამ ვითარებაში უკეთესად წარმოდგენილიყვნენ გდრ-ის მოქალაქეები. მეორეს მხრივ, გდრ-ის მოქალაქეები და პოლიტიკური ლიდერები კმაყოფილი იყვნენ მათი მოქმედი კონსტიტუციით - ძირითადი კანონით და ახალი კონსტიტუციის წინააღმდეგ გამოვიდნენ. საბოლოოდ, ყველა წინააღმდეგობის მიუხედავად საკითხი საერთო კონსტიტუციის შექმნის სასარგებლოდ გადაწყდა (Gunlicks, 1994).

სამართლებრივი ჰარმონიზაციის პროცესში მორიგ საკითხად დაისვა გფრ-ისა და გდრ-ის პოლიტიკური ორგანოების მომავლის საკითხი. გფრ-ის შინაგან საქმეთა მინისტრი Schäuble მხარს უჭერდა, პირველ ეტაპზე გამოყენებულიყო გდრ-ის კანონი, ხოლო გფრ-ის კანონი კი მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში. მისი პოზიცია ემყარებოდა მოსაზრებას, რომ დასავლეთ გერმანიის საკმაოდ რთული სამართლებრივი ნესრიგის დაჩქარებულ რეჟიმში დამყარება აღმოსავლეთში მცხოვრებთათვის და ადმინისტრაციული ერთეულებისთვის დამაბნეველი იქნებოდა, რაც თავის მხრივ, გაართულებდა მის ადაპტირებას მსგავს ნესრიგს მიუჩვეველ იურიდიულ სფეროში. სრულიად საწინააღმდეგო პოზიცია ჰქონდათ იუსტიციის მინისტრსა და სხვა დასავლელ ოფიციალურ პირებს. კერძოდ, მათი განცხადებით დაუყოვნებლივ უნდა მომხდარიყო ყოვლისმომცველი სამართლებრივი გაერთიანება გფრ-ის კანონმდებლობის შესაბამისად და დროებით შეზღუდულიყო გდრ-ის კანონის გამოყენება, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ დასავლელი ბიზნესმენებიც ამ მოსაზრებას უჭერდნენ მხარს, რადგან გარკვეულ სამართლებრივ გარანტიებსა და პროგნოზებს ელოდნენ თავიანთ სამომავლო ინვესტიციებზე აღმოსავლეთში. საბოლოოდ, 1990 წლის აგვისტოში გდრ-ის წარმომადგენლებმა მხარი დაუჭირეს დასავლეთ გერმანიის კანონის მიღებას, ხოლო გდრ-ის კანონი ძალაში დარჩა მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში გამოსაყენებლად (Ritter, 2013). ხელმონერილი შეთანხმება უკიდურესად კომპლექსური იყო და დანართებთან ერთად 360 გვერდისგან შედგებოდა (Grimm, Wendel, Reinbacher, 2019). ეს უზარმაზარი დოკუმენტი აშკარად მიუთითებდა, რომ გერმანიის გაერთიანება მხოლოდ ბერლინის კედლის დანგრევა კი არ იყო, არამედ ასობით პოლიტიკოსისა და იურისტის თავდაუზოგავი შრომის შედეგიც, რამაც გერმანია, საბოლოოდ, ფუნქციონალურ სახელმწიფოდ ჩამოაყალიბა ევროკავშირზე ჰეგემონიის დამყარების პერსპექტივით (Bulmer, Paterson, 2013).

სასაზღვრო საკითხები

კიდევ ერთი მთავარი პრობლემა იყო გერმანიის საზღვრების დამდგენი ხელშეკრულების არარსებობა. 1989 წელს ფედერალურმა რესპუბლიკამ თავის კონსტიტუციაში სპეციალურად მიუთითა, რომ საზღვრები დგინდებოდა 1937 წლის მდგომარეობით. ამასობაში, დასავლეთ გერმანიაში მაცხოვრებელთა დიდმა ნაწილმა, რომლებიც მანამდე განდევნილი იყვნენ გერმანიის მიწებიდან, რადგან იმ მომენტისთვის საბჭოთა კავშირსა და პოლონეთს ჰქონდა ეს ტერიტორიები ოკუპირებული, ფედერალურ რესპუბლიკაში მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ძალა შეადგინეს. ფედერალური კანცლერის გარკვეულ ხნიანი ყოყმანის შემდგომ პარლამენტმა (Bundestag) და ხალხთა პალატამ (Volksammer) 1990 წლის 21 ივნისს მიიღო შესაბამისი რეზოლუცია, რომლითაც პოლონეთთან აღმოსავლეთის ახალი საზღვარი დადგინდა. შედეგად, გერმანიამ დათმო ომამდელი 114,549 კმ² სიდიდის ტერიტორია მდ. ოდერისა და მდ. ნეისეს აღმოსავლეთით.

1990 წლის 17 ივლისს ოთხი სახელმწიფოს - აშშ-ის, საბჭოთა კავშირის, დიდი ბრიტანეთისა და საფრანგეთის, ასევე, პოლონეთის და ორივე გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრები პარიზში შეიკრიბნენ სასაზღვრო საკითხების მოსაგვარებლად. ისინი შეთანხმდნენ, რომ გაერთიანებული გერმანიის სახელმწიფო კანონმდებლობიდან ამოიღებდნენ ყველა ჩანაწერს, რომელიც მიუთითებდა პოლონეთ-გერმანიის საზღვრის დროებითობაზე. შეხვედრაზე, ასევე, შეთანხმდნენ, რომ ახლად გაერთიანებული სახელმწიფო მხოლოდ ბერლინსა და აღმოსავლეთ და დასავლეთ გერმანიას მოიცავდა. 1990 წლის 14 ნოემბერს გერმანიისა და პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრებმა ხელი მოაწერეს საზღვრის აღიარების შესახებ შეთანხმებას პოლონეთსა და გერმანიას შორის (Harris, 1991).

გარდამავალი პერიოდის დასაწყისში სიტუაცია არც საერთაშორისო ურთიერთობებისა და საერთაშორისო შეთანხმებების მიმართულებით იყო გარკვეული. ეს არამხოლოდ გდრ-სა და გფრ-ში საგარეო საკითხებზე განსხვავებული და ხშირად საპირისპირო მოსაზრებებით იყო გამოწვეული, არამედ იმითაც, რომ გფრ უკვე იყო ევროპული თანამეგობრობის წევრი და შესაბამისად, ამ გაერთიანების სადამფუძნებლო და სხვა ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე ვალდებული იყო დაეკავებინა ადგილი. დამატებით უნდა ითქვას, რომ აღმოსავლეთ გერმანია იმ დროისთვის იყო ვარშავის პაქტის წევრი, სადაც ძალაუფლება საბჭოთა კავშირს ჰქონდა, ხოლო დასავლეთ გერმანია კი - ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის (NATO) კლუბს მიეკუთვნებოდა. შესაბამისად, პირველი, რაც მოლაპარაკებების დროს დაისვა იყო სახელმწიფოთა მიერ თანხმობის გაცემის საკითხი, როდესაც სუვერენიტეტის ნაწილი უნდა გადაცემოდა მთავრობათაშორის ინსტიტუტებს, მათ შორის, ასეთი ინსტიტუტების საქმიანობის რეგულირებისას. უფრო კონკრეტულად კი, სახელმწიფოებს სურდათ ძლიერი ხმა ევროპულ თანამეგობრობაში, რომლის კომპეტენციებიც მოლაპარაკებების დროს არ იყო დაკავშირებული საგარეო ურთიერთობებთან და უფრო მეტად ევროპული სამინაო პოლიტიკის ხასიათს ატარებდა. შედეგად, 1992 წლის 21 დეკემბერს ცვლილება შევიდა ახალი კონსტიტუციის 23-ე მუხლში, რითაც განისაზღვრა სახელმწიფოთა როლი ევროპულ საქმეებში და, ამავდროულად, აღნიშნულით შეიზღუდა ფედერალური მთავრობის მანამდე არსებული ექსკლუზიური უფლებამოსილება ევროპული პოლიტიკის საკითხებში (Gunlicks, 1994). მიუხედავად ამისა, ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად რჩებოდა აღმოსავლეთ გერმანიის ჩართვა ევროპული თანამეგობრობის საქმიანობაში. უნდა ვაღიაროთ, რომ გერმანიის გაერთიანება და ბერლინის შერიგება ვარშავასთან ვერ მოხდებოდა ევროპული ინტეგრაციისა და ეროვნული სუვერენიტეტის კონცეფციის განვითარების გარეშე. აღნიშნული გამომდინარეობდა იქიდან, რომ გერმანიის ორი მთავრობის გაერთიანების საფუძველი იყო აღმოსავლეთ გერმანიის მიერთება ევროპის ეკონომიკურ თანამეგობრობასთან, სადაც ყველას ჰქონდა თავისუფალი გადაადგილების უფლება, სამოქალაქო თავისუფლება და სადაც დაცული იყო სახელმწიფოთა სუვერენული უფლებები (Hailbronner, 1991).

ევროპული თანამეგობრობა და გერმანიის გაერთიანება

სიტუაცია, რომლის პირისპირაც ევროპული თანამეგობრობა იდგა 1990 წელს რომის ხელშეკრულების შემქმნელთათვის ერთდროულად უნიკალურიც იყო და მოულოდნელიც, რადგან არც ერთი წევრი სახელმწიფო, რომელიც მანამდე მიუერთდა ევროპულ თანამეგობრობას ეს არ გაუკეთებია დაშლისა თუ გაერთიანების საფუძველზე. ამასთან, გერმანიის შემთხვევა გამორჩეული იყო, ასევე, რიგ სპეციალურ დებულებათა გამო. უპირველეს ყოვლისა, რომის ხელშეკრულებაზე მოლაპარაკებების დროს გერმანიის დელეგაციამ ჯერ კიდევ 1957 წელს გამოსცა ეს ცნობილი დეკლარაცია: „ფედერალური მთავრობა ეყრდნობა შესაძლებლობას, რომ გერმანიის გაერთიანების შემთხვევაში გადაიხედება საერთო ბაზრისა და ვერატომის შესახებ შეთანხმება“ (Giegerich, 1991, გვ. 398).

ამავე დროს, მუდმივი გერმანული „რაიხის“ საკონსტიტუციო სასამართლოს თეორიის მიხედვით გდრ არც კი მიიჩნეოდა ცალკე სახელმწიფოდ. შესაბამისად, გფრ გდრ-თან ვაჭრობას ყოველთვის ადგილობრივ ვაჭრობად განიხილავდა, რადგან სხვა შემთხვევაში შესაძლოა პრობლემა ყოფილიყო კონსტიტუციური თვალსაზრისით. ამ თეორიის ერთ-ერთი მაგალითია გდრ-სა და FRN-ს შორის ვაჭრობა. ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) კანონმდებლობის თანახმად, ფედერალურ რესპუბლიკას უნდა შეექმნა საბაჟო საზღვარი ერთიანი საბაჟო ტარიფის შემოღებისა და გდრ-თან ვაჭრობის სხვა სახის შეზღუდვების დანესების მიზნით. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად, 1957 წლის ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) ხელშეკრულებაში დაინტეგრირდა „პროტოკოლი გერმანიის შიდა ვაჭრობის შესახებ“. ამრიგად, ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) ზოგადი წესები გდრ-სა და ფედერალურ რესპუბლიკას შორის სასაქონლო გადაზიდვაზე არ ვრცელდებოდა, თუმცა, აღნიშნული წესები გამოიყენებოდა გდრ-სა და ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) სხვა სახელმწიფოებს შორის არსებულ სასაქონლო გადაზიდვაზე. ამ გზით, გდრ ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობისგან (EEC) ყოველთვის იღებდა სარგებელს და გერმანიის გაერთიანებამდეც კი თანამეგობრობის ე.წ. „კვაზი“ წევრად მიიჩნეოდა (Quint, 2012). ამავდროულად, გერმანიის გაერთიანების კონტექსტში გფრ-სა და გდრ-სა და ახალი სახელმწიფოს შექმნა მოუწიათ თავიანთი ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობების გათვალისწინებით. აღნიშნულისთვის ერთ-ერთი საშუალება იყო ე.წ. ტაბულა რასა-ს წესის გამოყენება, რომლის მიხედვითაც ახლად შექმნილ სახელმწიფოს არანაირი საერთაშორისო ვალდებულებები არ ეკისრება და

შესაძლებლობა აქვს, მისი საგარეო საქმიანობა შეიმუშაოს სურვილისამებრ. თუმცა, ამ მიდგომის გამოყენებით, ფიზიკური საზღვარი, მართალია, გერმანიაში აღარ იარსებებდა, მაგრამ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ძრილში უხილავი საზღვარი მაინც დარჩებოდა. ამ კუთხით საუკეთესო და საბოლოო ნაბიჯი ევროპის საბჭოს მხრიდან გადაიდგა.

1990 წლის 28 აპრილის დუბლინის სპეციალურ შეხვედრაზე, მიმდინარე დებატებში ჩარევის გარეშე ევროპის საბჭომ შეძლო დავის დასრულება, როდესაც განაცხადა, რომ გაერთიანების შემდეგ EEC-ის ხელშეკრულებების გამოყენება გფრ-ში მოხდებოდა გადასინჯვის გარეშე. ამავე დღეს, ყველა წევრი სახელმწიფოს მეთაურმა და მათმა მთავრობებმა, რომლებიც მოქმედებდნენ მათი სახელმწიფოების სახელით და არა როგორც EEC-ის წარმომადგენლები, მხარი დაუჭირეს გაფართოებას. მოგვიანებით, გაერთიანების პროცესის საზოგადოების კანონმდებლობის შესაბამისად წარმართვისა და მოლაპარაკებების შესახებ ინფორმირებულობისთვის, ევროკომისიამ დუბლინის საბჭოს დასკვნების შესაბამისად გააგრძელა მოლაპარაკებები, ძირითადად იმ საკითხების ირგვლივ, სადაც საზოგადოების ინტერესები იდგა სასწორზე.

დუბლინის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების პოზიციის გათვალისწინებით გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების ძალაში შესვლისთანავე თანამეგობრობის კანონი ავტომატურად იწყებდა მოქმედებას. ამრიგად, თანამეგობრობას ჰქონდა კონკრეტული მექანიზმების მიღების შესაძლებლობა, თუკი ეს საჭირო იქნებოდა გარდამავალი ზომების გამოყენებისას. ამასობაში, ძალაში შევიდა გდრ-ის მიერთება გფრ-ის ძირითად კანონმდებლობასთან: და ვინაიდან იგი სრულად შეესაბამებოდა თანამეგობრობის კანონმდებლობას, მიერთებას ხელი უნდა შეეწყო კანონმდებლობის დაახლოების პროცესისა და მისი სწორად გამოყენებისთვის გდრ-ის ტერიტორიაზე (Jacqué, 1991). ახლად დამატებულ გერმანიის მიწებზე ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) კანონის დაუყოვნებელი გამოყენება გამომდინარეობს შეთანხმების 227-ე მუხლიდან, რომელიც ითვალისწინებს, რომ ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) შესახებ შეთანხმება ვრცელდება წევრ სახელმწიფოთა ტერიტორიულ ერთეულებზე, თუ მათთვის სპეციალური დებულებები არ არის დადგენილი. ამრიგად, სახელმწიფოთა მსგავსად 'მოდრავი საზღვრების' პრინციპი შესაძლოა გამოყენებულიყო ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) მსგავს ზეეროვნულ ორგანიზაციებზეც (Hailbronner, 1991).

შედეგად, გასაგებ პოლიტიკურ მიზეზთა გამო, წევრმა სახელმწიფოებმა არჩიეს აღმოსავლეთ გერმანიის ტერიტორიაზე ყოველგვარი გადასინჯვის გარეშე გავრცელებულიყო ევროპის თანამეგობრობის სამართალი.

ერთ-ერთი, ვინც პოლიტიკური რეალობა აღიარა და გერმანიას დაეხმარა გაერთიანების პროცესისკენ მიმავალ ბოლო ნაბიჯებში, იყო კომისიის პრეზიდენტი ჟაკ დელორი (Jacques Delors). იგი თვლიდა, რომ გერმანიისთვის მეტი ბიძგი უნდა მიეცათ ინტეგრაციის მიმდინარე პროცესში. სწორედ, მან შეუწყო ხელი გერმანიას ეკონომიკურ და მონეტარულ კავშირში განვერიანებაში. ასევე, მისი იდეა იყო დროებითი კომიტეტის შექმნა, რადგან, მიაჩნდა, რომ ბერლინის კედლის დანგრევის შემდეგ შესაძლოა აღმოსავლეთ გერმანიას ევროპის ეკონომიკურ თანამეგობრობაში (EEC) განვერიანების სურვილი გამოეხატა. აღნიშნულის პასუხად, პარლამენტმა ჩამოაყალიბა დროებითი კომიტეტი, რომლის ამოცანასაც ევროპის ეკონომიკურ თანამეგობრობაში (EEC) გდრ-ის ინტეგრაციის გავლენის ანალიზი, გერმანიის გაერთიანების პროცესში კონსტრუქციული წვლილის შეტანა და თავად ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) ახალ გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტში ადაპტირება წარმოადგენდა.

დროებითი კომიტეტის ხელშეწყობით, 1990 წლის ივლისში პარლამენტმა შეძლო დონელის შუალედური ანგარიშის მიღება, რომლითაც გერმანიის გაერთიანების პროცესის პარალელურად განისაზღვრა ევროინტეგრაციის განვითარების საჭიროება და ხაზი გაესვა ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) ღირებულებების შესუსტების საპრევენციოდ ყოფილი გდრ-თვის შეღავათებისა და გარდამავალი ზომების გაუქმების მნიშვნელობას, მათ შორის, ერთიანი ბაზრის შექმნას.

მეორე მხრივ, დროებითი კომიტეტის შექმნის პარალელურად ევროპის საბჭოს ზოგიერთი წარმომადგენელი შიშობდა გერმანიის შესაძლო დაბრუნებაზე ექსპანსიონიზმის პოლიტიკაში. მათი შიშის საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ გფრ-ის კანცლერს ჰელმუთ კოლს (Helmut Kohl) ასეთი ამბიციები არ ჰქონია; მას სწამდა, რომ გაერთიანების შედეგი იქნებოდა არა „გერმანული ევროპა“, არამედ „ევროპული გერმანია“ (Smith, 2009). საბოლოოდ ასეც მოხდა.

ამავდროულად, საზოგადოების შიგნით არსებობდა შეთანხმება, რომ ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) სამართლებრივი წესრიგის არსებითი ნაწილები იქამდე არ გამოყენებულიყო, სანამ

გდრ-ის ინდუსტრიული და ეკონომიკური სისტემა სხვა წევრ სახელმწიფოთა დონეს არ გაუთანაბრდებოდა. საბჭოს მიერ მიღებული დროებითი ზომები ეხებოდა მრეწველობის, ვაჭრობისა და სოფლის მეურნეობის თითქმის ყველა სფეროს. ასევე, გათვალისწინებული იყო, რომ დროებითი რეჟიმის დასრულების შემდეგ, ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (EEC) სამართლებრივი რეჟიმი გავრცელებულიყო გერმანიის მთელ ტერიტორიაზე. ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ გვრ იყო რომის ხელშეკრულების ხელმომწერი მხარე, ცხადი გახდა, რომ მოხდა ყველა რეგიონისა და პროვინციის ფედერალური რესპუბლიკის კონსტიტუციურ შემადგენელ ნაწილებად გაერთიანება (Hailbronner, 1991).

გერმანიის გაერთიანების მიზნით მომდევნო და უკანასკნელი ნაბიჯი იყო 1990 წლის 12 სექტემბერს ხელმოწერილი ხელშეკრულება გერმანიის საკითხის საბოლოოდ გადაწყვეტის შესახებ და მისი მე-7 მუხლი, რომლითაც დასრულდა ოთხი სახელმწიფოს უფლებები და პასუხისმგებლობები ბერლინთან და გერმანიასთან დაკავშირებით. ხელშეკრულების ძალით ოთხმა სახელმწიფომ გააუქმა ბერლინთან და სრულიად გერმანიასთან დაკავშირებული უფლებები და პასუხისმგებლობები. ხელშეკრულება ძალაში შევიდა 1991 წლის 15 მარტს, მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირმა უკანასკნელმა გამოსცა სარატიფიკაციო სიგელი (Frowein, 1992). თუმცა, ოთხ სახელმწიფოს მანამდე უკვე ჰქონდა დეკლარაციით უფლებამოსილებების მოქმედება შეჩერებული, რომელიც გერმანიის გაერთიანებასთან ერთად ამოქმედდა.³ ამ დღიდან, გერმანიამ საბოლოოდ დაასრულა გაერთიანების პროცესი და ბერლინი გახდა გერმანელი ხალხის ერთადერთი წარმომადგენელი საერთაშორისო ასპარეზზე.

დასკვნა

გერმანიის გაერთიანება მე-20 საუკუნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პოლიტიკურ მოვლენად მიიჩნევა. თითქმის ნახევარ საუკუნის განმავლობაში, საზღვრის ორივე მხარეს მყოფმა ადამიანებმა იგრძნეს საჭიროება, აღედგინათ ერთიანი სახელმწიფოებრიობა და დაიწყეს გაერთიანების პროცესი. თუმცა, განსხვავებული წარსულის გამო გდრ და გვრ-იც ორივე გარკვეული გამოწვევების წინაშე დადგა გერმანიის გაერთიანებისკენ მიმავალ გზაზე.

უწყვეტი ეროვნული პოლიტიკისა და საგარეო დახმარების წყალობით, ორივე სახელმწიფომ მოახერხა სახელმწიფო შეთანხმებისა და გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების ხელმოწერა, პოლონეთთან საზღვრის საკითხის მოგვარება, უზრუნველყო გერმანიის ყველა რეგიონის ეფექტური წევრობა ევროპულ საზოგადოებაში. აღნიშნული ცხადყოფს, რომ ორივე სახელმწიფოს ერთიანმა ძალისხმევამ, პოლიტიკურმა სურვილმა და რესურსების ხელმისაწვდომობამ, ისევე, როგორც საგარეო მხარდაჭერამ, არამარტო გდრ-ისა და გვრ-ის ისევე ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება მოიტანა, არამედ საფუძველი ჩაუყარა მის სამომავლო პოლიტიკურ ლიდერობას, ეკონომიკურ განვითარებასა და კეთილდღეობას ევროპულ თანამეგობრობასა, და მოგვიანებით, ევროკავშირში. ასევე, მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს ევროპული თანამეგობრობის გაფართოების საკითხის უნიკალურობა, რაც შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც პრეცედენტი საერთაშორისო და ეროვნული სამართლის კონტექსტში.

ბიბლიოგრაფია:

- Bofinger P. *The German Currency Union of 1990 — A Critical Assessment: The Impact on German Monetary Policy*. In: Frowen S.F., Hölscher J. (eds) *The German Currency Union of 1990*. Palgrave Macmillan, London, 1997, https://doi.org/10.1007/978-1-349-25368-5_11
- Bulmer, S., Paterson, W. E. Germany as the EU's reluctant hegemon? Of economic strength and political constraints, *Journal of European Public Policy*, 20:10, 1387-1405, 2013, DOI: [10.1080/13501763.2013.822824](https://doi.org/10.1080/13501763.2013.822824)
- European Union, *European Parliament: Overview*, available at https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en (last accessed February 26, 2021)
- Frowein, J. A. (1992). *The Reunification of Germany*. *The American Journal of International Law*, 86(1), 152. doi:10.2307/2203146
- Giegerich, Thomas. "The European Dimension of German Reunification: East Germany's Integration into the European Communities." *ZaöRV* 51 (1991): 384-450

³ დეკლარაცია ოთხმხრივი უფლებებისა და მოვალეობების მოქმედების შეჩერების შესახებ, ოქტ. 1, 1990, გადაბეჭდილი 30 ILM 555 (1991), 85 AJIL 175 (1991).

- Grimm D., Wendel M., Reinbacher T. *European Constitutionalism and the German Basic Law*. In: Albi A., Bardutzky S. (eds) *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law*. T.M.C. Asser Press, The Hague, 2019, https://doi.org/10.1007/978-94-6265-273-6_10
- Gunlicks, Arthur B. "German Federalism after Unification: The Legal/Constitutional Response." *Publius* 24, no. 2 (1994): 81-98, available at <http://www.jstor.org/stable/3330723> (last accessed February 25, 2021)
- Jean-Paul Jacqué. *German Unification and the European Community*, *European Journal of International Law*, Volume 2, Issue 1, 1991, Pages 1–17, <https://doi.org/10.1093/ejil/2.1.1>
- Harris, Chauncy D. "Unification of Germany in 1990." *Geographical Review* (1991): 170-182, available at <https://www.jstor.org/stable/215981> (last accessed March 10, 2021)
- Hailbronner, Kay. "Legal Aspects of the Unification of the Two German States." *Eur. J. Int'l L.* 2 (1991): 18, available at <http://www.ejil.org/pdfs/2/1/2024.pdf> (last assessed March 10, 2021)
- Quint, Peter. *The Imperfect Union: Constitutional Structures of German Unification*, 1-482. 2012
- Ritter G.A. *The Politics of German Unification. Social, Economic, Financial, Constitutional and International Issues*. In: *The Rise and Fall of a Socialist Welfare State. German Social Policy*, vol 4. Springer, Berlin, Heidelberg, 2013, https://doi.org/10.1007/978-3-642-22528-4_3
- Smith, Julie. *How 1989 changed the history of European integration*. *European View*, 2009. 8. 255-262. 10.1007/s12290-009-0096-4.

Yelyzaveta Kochekova ¹

THE REUNIFICATION OF GERMANY: LEGAL GROUNDS AND OBSTACLES

Abstract

This article discusses the process of reunification of Germany with the emphasis on the changes in national law that took place to ensure the functionality of a state. In particular, it covers the creation of the Unification Treaty, and addresses the challenges that appeared before Germany and the European Communities due to unprecedented changes on the political map of the region. The aim of this paper is to trace the development of the legal grounds for the functioning of the reunited German state and identify how the European political community managed to tackle a unique enlargement of the Communities. The research question of this article is the following: how did the German Democratic Republic and the Federal Republic of Germany resolve a legal collision between their national laws to ensure the functioning of the united German state? The findings of the article indicate that the consistent policy of the Federal Republic of Germany towards the German Democratic Republic, together with the solid international support and provisional assistance of the Four Powers allowed the reunification of Germany to happen. The reunification itself is claimed to be the key for further resolving of a long-lasting territorial dispute between Germany and Poland, which helped to ensure the reliability of Berlin as a strategic political partner. This article also considers the efforts of certain German politicians from both sides, as well as the representatives of the European Communities, made to ensure a smooth and speedy transition of both parts to a successful German state.

Keywords: *Reunification of Germany, Staatvertrag, State Treaty between GDR and FRG, Dublin Council, Donnelly's interim report.*

Introduction

Today, we know Germany as one of the biggest political players in the international arena, a powerful industrial state with population of 82,9 mln people, GDP of \$53,810 (OECD, 2021), the EU Member State with the biggest number of representatives in the European Parliament and the homeland of Ursula von der Leyen, the President of the European Commission (European Parliament, 2020). Yet, a little more than 30 years ago, the German people were divided by one of the most famous walls in the world – the Berlin Wall, and lived in two neighboring countries, being so close geographically yet so distant in political, economic, and social aspects of life. German separation in 1949 into the German Democratic Republic and the Federal Republic of Germany and its reunification in 1990 seems to be a unique European case of one nation living under opposing political, economic, and legal regimes.

Considering this context, it is interesting to observe the ways of adaption of national law that allowed the establishment of full control and sovereignty over the entire German territory. Moreover, the changes that took place also envisaged for the German Democratic Republic (hereinafter – **the GDR**) a process of becoming a part of, at that

¹ Yelyzaveta Kochekova is MA in International Relations, MA student of the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University/Konrad Adenauer Foundation (KAS) scholarship holder; Communication manager at NGO "Young Agents of Change" (Kyiv, Ukraine); email: kochekova.liza@gmail.com

time, the European Communities (hereinafter – the **EC**) on privileged terms never seen before. With modern periodic bursts of breakaway tendencies, possible dissolutions, and unification movements within the European Union Member States, the process and the solution for this issue should be well known and understood in today's context of the supranational cooperation.

The Origins of Reunification

The wind of political change in Europe finally reached East Germany in summer 1989. Its outcomes were significant for various spheres: the flight of 344,000 people from East to West Germany in 1989 and another 190,000 in the first half of 1990; demonstrations and turmoil resulting in the removal on October 18, 1989, of Erich Honecker – a long-time, powerful communist leader of East Germany; the opening of the Berlin Wall on November 9, 1989; free elections on March 18, 1990, won by non-communist parties in favor of unification with West Germany (Harris, 1991).

From the very beginning and till the 1990s, the systems of both parts of Germany were not only drastically dissimilar but in opposition to each other. That is why it was clear for the ruling elites from both sides that the amalgamation of two quite different social, economic, and legal systems would not be accomplished easily and instantaneously. Thus, to ensure a functional and furtherly stable state, the legal background for its creation had to be well-prepared and thought-out. Following this, the first official step in the unification of Germany was a signing of a *Staatvertrag* – “Treaty concerning the Creation of a Monetary, Economic, and Social Union” between the GDR and the Federal Republic of Germany (hereinafter – **the FRG**) on May 18, 1990, generally known as the first “State Treaty” (Quint, 2012). The signing of this agreement also provisioned the introduction of the western Deutsche Mark (hereinafter D-Mark) in the GDR starting from July 1, 1990, as well as the partial merger of the two economic systems. It was a point of no return on the way of Germany unification. Indeed, with the adoption of the first State Treaty between the GDR and FRG – and particularly the sudden introduction of the D-Mark in the east – the major economic structures and problems of German unification were clearly predetermined. For this reason, some of the researchers even state that the first State Treaty was a more important step in German unification than the second *Staatsvertrag* – the Unification Treaty itself (Bofinger, 1997).

At the same time, the discussions on the legal aspect of the Unification Treaty started. It was a major agreement, after the abovementioned first State Treaty, on the creation of the further legal ground of German unification. The negotiations brought together Günther Krause – the parliamentary state secretary in the Prime Minister's office and the leader of the CDU faction in the *Volkskammer* – the Parliament of the GDR, who previously was one of the representatives of the GDR in the negotiations on the first State Treaty, and the Interior Minister of Western Germany – Wolfgang Schäuble (Ritter, 2013).

The main question that was raised by the parties was if the GDR should accede to the FRG or whether both countries in collaboration should write a new, shared constitution, which later would have to be ratified by the people. Both sides of negotiations came to the conclusion that acceding was the most favorable option for them. This dichotomy created many discussions and different opinions in both the GDR and FRG on the advantages and disadvantages of each option: activists of the civil rights movement and some leaders of the Social Democratic Party in the East and the West mostly supported unification via a new constitution. According to them, a new constitution could bring more legitimacy and the possibility that under such circumstances, the citizens of the GDR would be better represented. On the other hand, the citizens and the political leaders of the political elite of the GDR were highly satisfied with their current constitution – the Basic Law, and spoke against a new constitution. Eventually, despite all obstacles and primary opposition in the GDR, this question was resolved in favour of the first approach – the creation of a common constitution. (Gunlicks, 1994).

The next question of the legal approximation was raised in the context of the future of the political bodies of both the FRG and the GDR. The FRG Interior Minister Schäuble emphatically advocated allowing GDR law to continue to apply initially, with FRG law being used only in exceptional circumstances. His position was built on the opinion that the immediate adaptation of the extremely complex West German legal order would have overwhelmed both the administration and the citizenry in the East and thereby complicated a flexible adaptation to the unprecedented situation in the legal sphere. Together with other West German officials, the Ministry of Justice advocated a totally opposite position, namely – an immediate, comprehensive legal unification on the basis of the FRG's law and the temporally limited adoption of GDR law only in exceptional circumstances. It is important to note that the business

community in the West also advocated for this development because they expected at least some legal certainty and predictability for their future investments in the East. In the end, in early August 1990, the representatives of the GDR supported the usage of West German law as the norm, and the continued validity of GDR law as the exception (Ritter, 2013). The signed treaty was extremely complex in and of itself and together with annexes, covered around 360 oversized pages (Grimm, Wendel, Reinbacher, 2019). This huge document clearly indicated that the unification of Germany was not only about the destruction of the Berlin Wall, but the work of hundreds and hundreds of politicians and lawyers, who, in the end, made it possible for Germany to become a functional state with a potential to become the EU's hegemon (Bulmer, Paterson, 2013).

Boundaries Issue

Another major problem was an absence of a treaty that established the boundaries of Germany. In 1989, the Federal Republic specifically stated in its Constitution that the boundaries were those of 1937. Meanwhile, a large number of residents in West Germany who were previously expelled from former German lands that at that moment were occupied by the Soviet Union and Poland, represented a significant political force within the Federal Republic. After a period of hesitation and equivocation by the federal chancellor, the Bundestag and the *Volkskammer* on June 21, 1990, adopted matching resolutions that gave formal recognition to the new eastern boundary with Poland. Thus, Germany relinquished claims to 114,549 km² of the prewar territory east of the Oder and Neisse rivers.

On July 17, 1990, the foreign ministers of the Four powers – the United States, the Soviet Union, the Great Britain, France, together with Poland, and the two Germanies, met in Paris to settle the boundary question. They agreed that the reunited German state would remove from its legislation any language that suggested or implied the provisional nature of the Polish-German border. It was agreed that a newly unified country would comprise only of East and West Germany and Berlin. On November 14, 1990, the German and Polish foreign ministers signed a treaty guaranteeing the current border between Poland and Germany (Harris, 1991).

The situation with international treaties and relations, in general, was also not very clear at the beginning of the transition period. It was not only because of the significantly different and mostly even opposite views on the foreign affairs in both of the GDR and FRG, but also due to the fact that the FRG was already a Member of the European Communities and had a number of the obligation under their treaties. In addition, at that time, East Germany was a member of the Warsaw Pact, which was dominated by the Soviet Union, while West Germany was a member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO). Consequently, the first question raised during the negotiations was on the states' right of assent when sovereignty rights were to be delegated or transferred to intergovernmental institutions, and in the regulation of the affairs of such institutions. In particular, the states wanted a stronger voice in the European Community, whose affairs, at the moment of the negotiations, were not of foreign relations nature but showed the character of European domestic policy. Thus, on December 21, 1992, a constitutional amendment to the Article 23 of a new Constitution specified the role of the states in European affairs and thereby limited the previously exclusive competence of the federal government in European policy matters. (Gunlicks, 1994). Yet, one of the main challenges was the way of including East Germany in the context and functioning of the EC. It should be acknowledged that German unification, as well as the reconciliation of Berlin with Warsaw, would not have been possible without the process of European integration. This is due to the fact that unification of the two German governments mostly came from Eastern Germans' transition to a stable and prosperous European Economic Community in which everyone may travel freely, enjoy civil rights, and where the sovereign rights of the states were respected. (Hailbronner, 1991).

The European Communities and the Reunification of Germany

The situation which the EC were facing in 1990 was both pretty unique and unexpected by the original drafters of the Treaties of Rome: none of the Member States previously joining Communities did this on the grounds of dissolution nor unification. However, the case of Germany was also distinguished due to a number of special provisions. Firstly, during the negotiations on the EEC Treaty, the German delegation, back in 1957, issued the following famous declaration: "The Federal Government proceeds on the possibility that in case of the reunification of Germany a review of the treaties on the Common Market and Euratom will take place." (Giegerich, 1991, p. 398)

At the same time, under the Constitutional Court's theory of the continuing German "Reich," the GDR was not even considered to be a separate state. As a result, the FRG always treated trade with the GDR as domestic one, since otherwise, it might have compromised the underlying constitutional view. One of the examples of that theory is the trade between the GDR and FRG. Under the EEC laws, the Federal Republic had to create a customs frontier to impose the Common Customs Tariff and other restrictions on trade with the GDR. To avoid that, a "protocol on internal German trade" was made an integral part of the EEC Treaty in 1957.² Under the protocol, the Federal Republic could continue to treat intra-German trade as domestic trade. The common EEC trade rules with non-EEC countries thus did not apply to goods traveling between the GDR and the Federal Republic, although such rules would apply to goods traveling between the GDR and other EEC countries. In this way, the GDR has always received some benefits of the EEC and, even before unification, was often referred to as a quasi-member of the Community (Quint, 2012). At the same time, in the context of German reunification, both the FRG and the GDR had to create a new state with its own national and international legislation. For this, one of the options was to use the rule of *tabula rasa*, when the newly created state does not have any international obligation, thus, has a chance to establish its foreign affairs in the ways it wanted to. Though, the implementation of such a principle would mean that the physical border inside Germany indeed disappeared, though the economic and political – the invisible ones – were still there. In this regard, the best and final steps were taken by the European Council.

Without taking a position on the substance of the ongoing debate, it managed to close the dispute when at its special meeting in Dublin on April 28, 1990, it proclaimed that the application of the Community Treaties to the FRG after unification would take place without revision. On that day, the Heads of all Member States and their Governments, acting on behalf of the States they represented and not as a Community agent, accepted extension. Later on, in order for the unification to be carried out while considering of Community legislation and for the Community to be informed of the course of negotiations, the Commission has, following the conclusions of the Dublin Council, followed the negotiations and was associated where Community interests were at stake.

As a result of the position taken by Member States at the Dublin Council, Community law automatically applied upon entry into force of the Unification Treaty. It is, therefore, for the Community to take specific measures should it regard the application of transitional measures as being necessary. At the same time, the accession of the GDR to the Basic Law of the FRG came in hand: since it was in conformity with Community law, the accession itself should have facilitated the process of legislation approximation and proper functioning of the law on the territory of GDR (Jacqué, 1991). The immediate application of EEC law to the newly added German lands follows from Article 227 EEC Treaty, which provides that the EEC Treaty is applicable to the member states in their respective territories unless special provisions apply. The principle of 'moving frontiers', therefore, may be applied to supranational organisations like the EEC in the same way as to states (Hailbronner, 1991)

So, as a result, for quite understandable political reasons, Member States preferred to include the East Germany to the territories covered by the EC law without any treaty revision.

One of those who recognized the political reality and helped Germany on its last steps of reunification was the President of the Commission Jacques Delors. His idea was to push Germany into the ongoing integration processes. It was he who took the opportunity to assist with German membership in the Economic and Monetary Union. He also inspired the creation of the Temporary Committee, pointing out that, after the fall of the Berlin Wall, it was possible that East Germany might join the EEC. In response to it, the Parliament created a Temporary Committee whose task was to analyze the impact of GDR integration into the EEC, make a constructive contribution to the German unification process, and to adapt the EEC itself to the new geopolitical landscape.

With the help of the Temporary Committee, the Parliament adopted Donnelly's interim report in July 1990. It specified the need to develop European integration in parallel with German reunification, and emphasized the importance of preventing derogations and transitional measures granted to the former GDR from weakening central EEC objectives, including the full achievement of the single market.

From the other side, simultaneously with the establishing of the Temporary Committee, some of the European Council representatives were afraid of possible Germany's return to expansionist policies. Contrary to their fears, Helmut Kohl, the Chancellor of the FRG, did not have such ambitions. He believed that the result of the reunification would be 'European Germany', not 'German Europe' (Smith, 2009). And, in the end, it worked out perfectly.

² Protokoll über den innerdeutschen Handel und die damit zusammenhängenden Fragen, of Mar. 25, 1957, BGBl II 984.

At the same time, there was agreement within the Community that essential parts of the EEC legal order could not be applied before the GDR's industrial and economic system were on the same level as the other member states. These interim measures, taken by the Council, concerned almost all areas of industry, trade, and agriculture. It was also stipulated that at the end of the interim regime, the EEC legal order would apply to the whole German territory. Thus, even though it was only the FRG that was a contracting party of the Treaty of Rome, it became clear that all provinces and regions from now on were also bound as being constitutional subdivisions of the Federal Republic (Hailbronner, 1991).

The next and the final step of German unification was signing the Treaty on the Final Settlement with respect to Germany of September 12, 1990, the Article 7 of which marked the end of the rights and responsibilities of the Four Powers in relation to Berlin and Germany as a whole. Under the treaty, the Four powers terminated their rights and responsibilities relating to Berlin and to Germany as a whole. The Treaty entered into force on March 15, 1991, when the Soviet Union was the last party to deposit its instrument of ratification (Frowein, 1992). However, the four powers had already suspended operation of their rights in a declaration that took effect on October 3 with German unification.³ From this day on, Germany finished its reunification process, and Berlin became the only representative for all German people on the international arena.

Conclusion

The reunification of Germany is considered to be one of the most important political events of the 20th century. After being divided for almost half a century, the people from both sides of the border felt the need to restore their united statehood and initiated the unification process. However, due to the diverse background, both the GDR and the FRG faced certain challenges on their way to united Germany.

Due to the continuous national policies and foreign assistance, both states managed to sign the State Treaty and the Reunification Treaty, resolve the long-lasting boundaries issue with Poland, and ensure the effective membership of every region of Germany in the European Communities. It shows that with the joined efforts from both sides, the political will and available resources, as well as the foreign assistance, the GDR and FRG managed not only to merge back into a single state, but create a ground for its further political leadership, economic development and prosperity within EC and, consequently, the EU. It is also important to acknowledge the uniqueness of the EC enlargement in question and consider this as a precedent in the context of international and national law.

References:

- Bofinger P. *The German Currency Union of 1990 — A Critical Assessment: The Impact on German Monetary Policy*. In: Frowen S.F., Hölscher J. (eds) *The German Currency Union of 1990*. Palgrave Macmillan, London, 1997, https://doi.org/10.1007/978-1-349-25368-5_11
- Bulmer, S., Paterson, W. E. Germany as the EU's reluctant hegemon? Of economic strength and political constraints, *Journal of European Public Policy*, 20:10, 1387-1405, 2013 DOI: [10.1080/13501763.2013.822824](https://doi.org/10.1080/13501763.2013.822824)
- European Union, *European Parliament: Overview*, available at https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en (last accessed February 26, 2021)
- Frowein, J. A. (1992). *The Reunification of Germany*. *The American Journal of International Law*, 86(1), 152. doi:10.2307/2203146
- Giegerich, Thomas. "The European Dimension of German Reunification: East Germany's Integration into the European Communities." *ZaöRV* 51 (1991): 384-450
- Grimm D., Wendel M., Reinbacher T. *European Constitutionalism and the German Basic Law*. In: Albi A., Bardutzky S. (eds) *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law*. T.M.C. Asser Press, The Hague, 2019, https://doi.org/10.1007/978-94-6265-273-6_10
- Gunlicks, Arthur B. "German Federalism after Unification: The Legal/Constitutional Response." *Publius* 24, no. 2 (1994): 81-98, available at <http://www.jstor.org/stable/3330723> (last accessed February 25, 2021)

³ Declaration Suspending the Operation of Quadripartite Rights and Responsibilities, Oct. 1, 1990, reprinted in 30 ILM 555 (1991), 85 AJIL 175 (1991).

-
- Jean-Paul Jacqué. *German Unification and the European Community*, European Journal of International Law, Volume 2, Issue 1, 1991, Pages 1–17, <https://doi.org/10.1093/ejil/2.1.1>
- Harris, Chauncy D. "Unification of Germany in 1990." *Geographical Review* (1991): 170-182, available at <https://www.jstor.org/stable/215981> (last accessed March 10, 2021)
- Hailbronner, Kay. "Legal Aspects of the Unification of the Two German States." *Eur. J. Int'l L.* 2 (1991): 18, available at <http://www.ejil.org/pdfs/2/1/2024.pdf> (last assessed March 10, 2021)
- Mandelbaum, M. 'The Bush Foreign Policy', *Foreign Affairs*, vol. 70, no. 1, Winter 1990, p. 6. See also Richard Cohen, *Washington Post*, 7 February 1990; R.W. Apple, *New York Times*, 6 May 1990
- Moens, A. (1991). American diplomacy and German unification. *Survival*, 33(6), 531–545, doi:10.1080/00396339108442620
- OECD. Selected indicators for Germany, (2021). Available at <https://data.oecd.org/germany.htm> (last assessed April 06, 2021)
- Quint, Peter. *The Imperfect Union: Constitutional Structures of German Unification*, 1-482. 2012
- Ritter G.A. *The Politics of German Unification. Social, Economic, Financial, Constitutional and International Issues*. In: *The Rise and Fall of a Socialist Welfare State. German Social Policy*, vol 4. Springer, Berlin, Heidelberg, 2013, https://doi.org/10.1007/978-3-642-22528-4_3
- Smith, Julie. *How 1989 changed the history of European integration*. *European View*, 2009. 8. 255-262. 10.1007/s12290-009-0096-4

ნინო ნილოსანი¹

ევროკავშირის პოლიტიკა აღმოსავლეთ პარტნიორობის რეგიონის
ქვეყნების მიმართ

აბსტრაქტი

ევროკავშირი, როგორც თანამედროვე საერთაშორისო სისტემაში მოქმედი გლობალური აქტორი, დაინტერესებულია სამეზობლო რეგიონში კონფლიქტის მოგვარებითა და დემოკრატიის ხელშეწყობით. იმის გასარკვევად, თუ რა არის ევროკავშირის მიდგომისა და საგარეო პოლიტიკის საფუძველი აღმოსავლეთ სამეზობლოში, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ევროკავშირის მონაწილეობა პოსტსაბჭოთა რეგიონში მჭიდროდ არის დაკავშირებული მის რუსეთთან ურთიერთობებთან. საქართველოში, სომხეთ-აზერბაიჯანში, მოლდოვასა და უკრაინაში არსებული კონფლიქტების გათვალისწინებით, აშკარაა, რომ ევროკავშირს ურჩევნია, გამოიყენოს კონსტრუქციული ჩართულობა როგორც პარტნიორობის ინსტრუმენტი, ვიდრე გაატაროს ყოვლისმომცველი სანქციების პოლიტიკა. რაც მთავარია, ევროკავშირს არ აქვს ჰოლისტიკური მიდგომა, როდესაც საქმე ეხება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებს და მის მონაწილეობაზე გავლენას ახდენს სამი ძირითადი ფაქტორი: ევროკავშირი-რუსეთის ურთიერთობები, ევროკავშირის ინტერესები კონკრეტულ სახელმწიფოში და ევროკავშირის საშინაო პოლიტიკისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები. გარდა ამისა, ევროკავშირსა და რუსეთს შორის ურთიერთობების რთული ხასიათი, რაც შემდგომში ვლინდება ევროკავშირის გაყინულ კონფლიქტებში მონაწილეობაში, შეიძლება აიხსნას კონსტრუქტივისტული თეორიის გამოყენებით.

მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს აკადემიური ლიტერატურის განვითარებაში წვლილის შეტანას სამი მიმართულებით. უპირველეს ყოვლისა, არსებული კვლევების უმეტესობისგან განსხვავებით, პოლიტიკის ეფექტურობის ნაცვლად იგი აქცენტს აკეთებს თავად ევროკავშირის ბუნებაზე. მეორე, ევროკავშირის ეფექტურობის დასაბუთებისთვის იყენებს ორმაგ მიდგომას და აფასებს როგორც შიდა, ისე გარე დაძაბულობას და მათ კორელაციას. და ბოლოს, ევროკავშირის როლის შესახებ დასკვნას აყალიბებს სხვადასხვა ჩართულობის დონისა და დაძაბულობის მქონე შემთხვევებიდან და არა მათი საერთო ელემენტებისგან.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, ევროკავშირი-რუსეთის ურთიერთობები, გაყინული კონფლიქტები, კონსტრუქტივიზმი, კონსტრუქციული ჩართულობა.

შესავალი

დღიდან დაარსებისა ევროკავშირმა მრავალი კომპლექსური რეფორმა და ცვლილება განიცადა, რამაც საბოლოო ჯამში უზრუნველყო მისი, როგორც საერთაშორისო სისტემის, ძალზედ მნიშვნელოვანი, გლობალური აქტორად გარდაქმნა. ლისაბონის ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ, ევროკავშირმა ფუნ-

¹ ნინო ნილოსანი არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის კურსდამთავრებული; აღნიშნული სტატია წარმოადგენს ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის ფარგლებში დაცულ სამაგისტრო ნაშრომს; ელ-ფოსტა: ntsilosani@yahoo.com

ქციონალური სახელმწიფოს მსგავსი საგარეო პოლიტიკის ინსტრუმენტები შეიძინა. ევროკავშირისთვის რეალურ პრობლემას მის ხელთ არსებული რეალური საშუალებების ეფექტურად გამოყენების შეუძლებლობა წარმოადგენდა. იმის გათვალისწინებით, რომ ევროკავშირი აქცენტს აკეთებს რბილ ძალაზე, სამართლებრივ დახმარებასა და ორმხრივ დიპლომატიაზე, მას უჭირს თანამედროვე სამყაროს ნორმებთან მორგება, რომლებიც ძირითადად ძალაზე დაფუძნებული პოლიტიკით იმართება (Lehne, 2017, p.3), შესაბამისად მისი პოლიტიკა პოსტსაბჭოთა რეგიონში დიპლომატიური ინსტრუმენტებისთვის პრიორიტეტის მინიჭების ნათელი მაგალითია.

დაინტერესებული კონფლიქტების მოგვარებით და მეზობელ რეგიონებში დემოკრატიის პოპულარიზაციით, ევროკავშირი აქტიურად არის ჩართული კრიზისების მენეჯმენტში. ევროკავშირის ძალაუფლების მთავარი წყარო მდგომარეობს მის მიმზიდველობაში, რომელიც ემყარება ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების დაპირებას. ამავდროულად, რუსეთმა პოსტსაბჭოთა სივრცეში თავისი სამხედრო ჩართულობით გაამძაფრა მთელი რიგი გაყინული კონფლიქტები (Nitou, 2016). უფრო მეტიც, თავისი სამხედრო ძალა გამოავლინა რიგ შემთხვევებში. სინამდვილეში, რუსეთის მიერ წარმოებული ომი საქართველოსთან და ყირიმის ანექსია ნიშანი იყო, რომ ოფიციალური მოსკოვი მიზნად ისახავდა დიდი ძალის სტატუსის აღდგენას და ქვეყნის ხელმძღვანელობას ჰეგემონიური ზრახვები განუვითარდა პოსტსაბჭოთა რეგიონისადმი (Cornell & Starr, 2009).

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ურთიერთობა რუსეთთან უდიდეს როლს ასრულებს პოლიტიკის შემუშავებაში, რასაც ემატება ისეთი ფაქტორები, როგორცაა ევროკავშირის ინტერესი რეგიონში და შიდა დაძაბულობა. იმის გამო, რომ ეს სამი ძალიან იშვიათად ემთხვევა ერთმანეთს, ევროკავშირი ვერ ახერხებს ერთიანი მიდგომის შექმნას აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების მიმართ. ამ ნაშრომის მიზნებისთვის უნდა განისაზღვროს, რომ ჰოლისტიკური მიდგომა გულისხმობს: "როდესაც რაიმე სახის ელემენტები გაერთიანდება, ამ კომბინაციის საფუძველზე ისინი წარმოშობენ ახალ მოვლენებს. ამიტომ ადამიანი იძულებულია წარმოიდგინოს, რომ ეს ფენომენი ცხოვრობს არა ელემენტებში, არამედ ამ ელემენტების გაერთიანებით შექმნილ ერთობაში" (List, Spiekermann, 2013).

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ევროკავშირის ურთიერთობა ამ სახელმწიფოებთან, რომლებსაც რუსეთი განიხილავს საკუთარი გავლენის სფეროდ. ვინაიდან ევროკავშირი ძირითადად ნორმატიული ძალაა, რაც "თავის თავში მოიაზრებს იდეურ და არა მატერიალურ ან ფიზიკურ ფორმას" და ნიშნავს, რომ მისი გამოყენება მოიცავს ნორმატიულ რაციონალიზაციას, და არა სამხედრო ძალას, როგორც ეს ფიზიკური და საერთაშორისო პოლიტიკის შემთხვევაშია (Manners, 2009). ევროკავშირის, როგორც ნორმატიული ძალაუფლების ცნება სცილდება აკადემიურ სფეროს. ის მიღებულია ევროკავშირის პოლიტიკის შემქმნელების მიერ და წევრი ქვეყნების პოლიტიკური დისკურსის რეგულარული ნაწილია (Bickerton, 2011). იგი მიზნის მიღწევას ცდილობს რეგიონში კონსტრუქციული ჩართულობით. ამ ტიპის საგარეო პოლიტიკის შემუშავების მთავარი იდეაა ორმხრივი შეთანხმებებით კონკრეტულ სფეროში გარკვეული დონის ინტეგრაციის მიღწევა. გარდა ამისა, სახელმეკრულებო შეთანხმებები არის გრძელვადიანი და სტრუქტურული ცვლილებების ხელშემწყობი საშუალებები, როგორც პარტნიორ ქვეყნებთან, ისე თავად ამ ქვეყნებს შორის. ეს არის ევროკავშირის გზა კონფლიქტების თავიდან ასაცილებლად და არსებული კონფლიქტების მოსაგვარებლად. (Tocci, 2007) თავად კონსტრუქციული ჩართულობა უფრო ვიწრო პოლიტიკაა, რომელიც წარმოადგენს ევროკავშირის ნორმატიულ ძალას. მაგალითად, ასოცირების ხელშეკრულებები საქართველოსთან, მოლდოვასთან და უკრაინასთან ერთად გრძელვადიანი სტრუქტურული ცვლილებების ხელშემწყობი საშუალებები იყო. კონსტრუქციული ჩართულობა დიდწილად დამოკიდებულია ევროკავშირის ამჟამინდელ შიდა დაძაბულობაზე და ძირითადად მის პოლიტიკურ ინტერესებსა და რუსეთთან ურთიერთობას შორის მდებარეობს. ევროკავშირის ურჩევნია, დააჯილდოვოს სახელმწიფოები, ვიდრე გამოიყენოს ქმედითი სანქციები რუსეთის მიმართ, გარდა უკრაინის შემთხვევისა.

პოსტსაბჭოთა რეგიონში ევროკავშირის საქმიანობისა და პოლიტიკის დასაბუთების შესამოწმებლად განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აღინიშნოს სამი ძირითადი ფაქტორი: ევროკავშირი-რუსეთის ურთიერთობები, კონკრეტულ სახელმწიფოში ევროკავშირის ინტერესები და ევროკავშირის შიდა დაძაბულობა (ძირითადად რუსეთის ორმხრივი ურთიერთობები წევრ სახელმწიფოებთან). მთლიანობაში ევროკავშირის ინტერესები და წევრი ქვეყნების ინტერესები ყოველთვის არ ემთხვევა ერთმანეთს, მაგრამ იმისათვის, რომ კონკრეტული მიდგომა შემუშავდეს, შეიძლება ითქვას, რომ საჭიროა სამივეს კორელაცია. მოგვიანებით ვნახავთ, რომ ამ ფორმულიდან ერთი ცვლადის არარსებობამ შეიძლება გამოი-

ნვიოს მიდგომის ქმედუნარობა. მოცემული ფაქტორების კომბინაცია ინვესტს ევროკავშირის მხრიდან არამდგრად დამოკიდებულებას; შედეგად ვიღებთ მსგავსი ტიპის კონფლიქტებისადმი ერთმანეთისგან განსხვავებულ მიდგომას.

ევროკავშირის ჩართულობა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში მჭიდრო კავშირშია რუსეთთან ურთიერთობებთან. ერთი მხრივ, ევროკავშირი ვერ ეწინააღმდეგება რუსეთს რეგიონში, რადგან მხოლოდ ნორმატიულ ძალად რჩება, მაგრამ მეორეს მხრივ, ზოგიერთ სახელმწიფოში მისი კონსტრუქციული ჩართულობა წარმატებული აღმოჩნდა. ევროკავშირის მხრიდან არ არსებობს ერთიანი მიდგომა და ის განსხვავდება კონკრეტული სახელმწიფოს მიმართ ინტერესის, შიდა დაძაბულობისა და გარე ფაქტორების მიხედვით.

1. პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოები და გაყინული კონფლიქტები

1991 წელს საბჭოთა კავშირისთვის ცხადი გახდა, რომ საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი მალე მიიღებდნენ დამოუკიდებლობას, რაც, თავის მხრივ, რეგიონის პოლიტიკური სტრუქტურის შეცვლის და დასავლური ძალის გაძლიერებას გამოიწვევდა. შედეგად, გორბაჩოვმა მოცემულ ქვეყნებში დამანგრეველი რეფორმების გატარებას შეუწყო ხელი.

საქართველოში, აფხაზეთის რეგიონში ადგილობრივმა მთავრობამ ოფიციალური მოსკოვისგან მიიღო განკარგულება, დაეწყო პროპაგანდა აფხაზეთის სუვერენიტეტის შესახებ (Lynch, *Why Georgia Matters*, 2006). აფხაზ ელიტურ ჯგუფებს უკვე ეწინოდათ საქართველოში ნაციონალიზმის აღზევების გამო და ხელი მოაწერეს ე.წ. “ლიხნის დეკლარაციას”, რომელშიც აფხაზეთის რესპუბლიკის შექმნის იდეა იყო გაჟღერებული. გარდა ამისა, აფხაზეთის რეგიონის ლიდერები, საქართველოსგან განსხვავებით, საბჭოთა კავშირის მომხრენი რჩებოდნენ. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მათთვის ეს მიდგომა საქართველოსგან გამოყოფის მთავარ იდეად იქცა (Lynch, *Why Georgia Matters*, 2006). კონფლიქტის დასაჩქარებლად, რუსულმა სპეცსამსახურებმა ჩამოაყალიბეს აფხაზეთით განვრთნილი რაზმები და შეიარაღება მიანოდეს რუს სამხედროებს. მიუხედავად ამისა, რუსეთი დიდი ხანი იყო ჩართული მოლაპარაკებებში. თუმცა, აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებამ გამოიწვია შუამავლის როლის შესრულების უფლების დაკარგვა. აფხაზეთის მოსახლეობის 94% ფლობს რუსულ პასპორტს, საუბრობს რუსულ ენაზე და ეროვნული ვალუტა არის რუსული რუბლი. საქმე უფრო რთულია ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის შემთხვევაში, რადგან იგი მთლიანად რუსეთზეა დამოკიდებული და ღიად განიხილავს მასთან ინტეგრაციის საკითხს.

საინტერესოა, თუ რატომ დახარჯა რუსეთმა ამდენი რესურსი სეპარატისტული სახელმწიფოების დასახმარებლად: პირველი, იმიტომ, რომ არასტაბილურობა საქართველოს ნაკლებად მიმზიდველს ხდის დასავლელი პარტნიორებისთვის, განსაკუთრებით ნატოსთვის. აქვე, უნდა აღინიშნოს, რომ აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის გამოყოფა საქართველოს არ აძლევს ჩრდილოეთ კავკასიის ქვეყნებთან თანამშრომლობის საშუალებას. ასეთი ქმედება სასარგებლოა რუსეთისთვის, რადგან იგი ხელს უშლის საქართველოს გახდეს კავკასიაში რუსეთის წინააღმდეგ მიმართული კოალიციის ლიდერი და თავიდან აიცილოს სეპარატიზმი საკუთარი ქვეყნის ძლიერი იმიჯის შექმნით. რუსეთის ხელისუფლებას ურჩევნია არამდგრადი სამხრეთ კავკასიის კონტროლი, ვიდრე სტაბილური რეგიონის შორიდან ყურება (Gvalia, Siroky, Lebanidze, & Iashvili, 2013).

რაც შეეხება სომხეთსა და აზერბაიჯანს, ეთნიკური დაძაბულობა რეგიონში მას შემდეგ გახდა ცხადი, რაც მთიანი ყარაბაღის ავტონომიური რესპუბლიკის პარლამენტმა 1988 წლის 20 თებერვალს მხარი დაუჭირა რეგიონის გაერთიანებას სომხეთის სსრ-სთან. საბჭოთა კავშირის დაშლამ კიდევ უფრო გაზარდა სომხური სეპარატისტული მოძრაობის ინტერესი. 1991 წლის მცირე ომის შემდეგ, კონფლიქტი 1992 წლის ბოლოს სრულმასშტაბიან ომში გადაიზარდა. გარდაიცვალა დაახლოებით 25000-ზე მეტი ადამიანი და მილიონზე მეტმა აზერბაიჯანელმა, სომეხმა, მუსლიმმა ქურთმა და სხვებმა სამუდამოდ დაკარგეს სახლები. 1980-იანი წლების მეორე ნახევრისთვის სსრკ უკვე დაშლის პირას იყო და მისი მთავრობის მიერ სამხედრო ძალების გამოუყენების შანსი ნელ-ნელა იკლებდა. ეს შემთხვევა იმითაც იყო გამორჩეული, რომ პრობლემის გადასაჭრელად 1988–1989 წლებში ნესრიგი მოსკოვის პირდაპირი მმართველობით დამყარდა (Broers, 2015, გვ. 556).

ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, რუსეთის ინტერესი არსებული კონფლიქტის შემდგომი გამწვავებისა და „გაყინვისადმი“ ძალიან დიდი იყო, ვინაიდან მოცემულ შემთხვევაში რუსეთს შეეძლო შეე-

ნარჩუნებინა თავისი როლი, როგორც მთავარი მოთამაშისა და მომლაპარაკებლის. ეს იყო რუსეთის სტრატეგია - კონფლიქტის მონაწილეები მოხვდნენ მისი გავლენის ქვეშ, ისევე როგორც აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში. მოცემულ კონფლიქტში სტატუს კვოს შენარჩუნება განპირობებულია რუსეთის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ინტერესით - აზერბაიჯანის ენერგეტიკული რესურსებით. კასპიის ზღვის აუზში ამერიკული ინვესტიციების კვალდაკვალ, გაძლიერდა რუსეთის ენერგეტიკული და ეკონომიკური პოლიტიკა აზერბაიჯანის მიმართ. ამკარაა, რომ ოფიციალური მოსკოვი ცდილობს გააძლიეროს კავშირები აზერბაიჯანთან ეკონომიკის სტრატეგიულ სექტორებში.

დნესტრისპირეთის კონფლიქტი 1989-90 წლებში პოსტსაბჭოთა ტრანსფორმაციის პროცესებში წარმოიშვა. 1988 წლამდე “დნესტრისპირეთი” არც პოლიტიკური ერთეული იყო და მეტიც, ეს ტერმინი საბჭოთა კავშირში არ არსებობდა. საბჭოთა ხელისუფლების დროს, დნესტრისპირეთი დასახლებული იყო ნაწილობრივ რუსულენოვანი ელიტით, ნაწილობრივ კი რუმინულენოვანი მოსახლეობით, რომელიც სოფლის მეურნეობას ეწეოდა. ხელმძღვანელობის ყველა საფეხურის მოლდოვიზაციამ რუსულენოვანი ელიტებში თანამდებობების დაკარგვის შიში გამოიწვია. საბოლოოდ, რუსულენოვანი ავტონომია/სეცესია გამოიწვია მოლდოვის ხელმძღვანელობის მიერ ახალი საბჭოთა ხელშეკრულების უარყოფამ და 1990 წლის მოლდოვის სუვერენიტეტის დეკლარაციამ, რომლის მიხედვითაც მოლდოვის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე არსებული მთელი ქონება რესპუბლიკის საკუთრებაში გადავიდა (Büschler, 2016, 25). ამკარა იყო, რომ კვბ-ს მაღალი რანგის წარმომადგენლები და საბჭოთა მინისტრები მხარს უჭერდნენ სეპარატისტებს. რუსეთის მხარდაჭერა კიდევ უფრო ამკარა გახდა, როდესაც დნესტრისპირეთის ქალაქ ტირასპოლის გარშემო მე-14 არმია განლაგდა (Büschler, 2016). საბჭოთა კავშირის დაშლისთანავე, დნესტრისპირეთის ხელმძღვანელობამ ხელში ჩაიგდო დარჩენილი მარცხენა სანაპირო, ოფიციალური კომინიოვის კონტროლის აღდგენის მცდელობებმა მარცხი განიცადა 1992 წელს სამხედრო შეტაკებების დროს. “მოლდოვის დნესტრისპირეთის რესპუბლიკის” სტატუსი წლების განმავლობაში გაურკვეველი რჩებოდა.

ენერგეტიკა და ვაჭრობა მოლდოვისთვის მნიშვნელოვან ინტერესებს წარმოადგენს, რომელიც მთლიანად რუსულ ნახშირწყალბადებზეა დამოკიდებული. 2014 წელს მოლდოვის ოფიციალურმა წარმომადგენლებმა პრეტენზია გამოთქვეს რუსეთის მხრიდან მწვავე ზეწოლის გამო, რომელიც ვილნიუსის სამიტზე ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერას უკავშირდებოდა. თუმცა, მოლდოვაში, ისევე, როგორც საქართველოში, არსებობს ე.წ. “გაყინული კონფლიქტი”, რაც ქვეყანას მკვეთრად უზღუდავს თავისუფალი არჩევანის შესაძლებლობას, რომ განახორციელოს მისთვის სასურველი პოლიტიკა, რამდენადაც რუსეთი დნესტრისპირეთის ფინანსური მხარდამჭერია და, ასევე, მოქალაქეებზე ხდება რუსული პასპორტების გაცემა (Smith & Harari, 2014).

როდესაც უკრაინის საკითხს განვიხილავთ, აუცილებელი გვახსოვდეს, რომ მას შემდეგ რაც უკრაინის მთავრობამ გადაწყვიტა, ხელი არ მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებისთვის და ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებისათვის, 2013 წლის ნოემბერში კიევში მასობრივი დემონსტრაციები დაიწყო. “ევრომაიდანის” დემონსტრაციები უფრო აგრესიული გახდა 2014 წლის დასაწყისში და თებერვალში. 2014 წლის 22 თებერვალს, მას შემდეგ რაც ვიქტორ იანუკოვიჩი ქვეყნიდან გაუჩინარდა უკრაინის პარლამენტმა ახალი მთავრობა დაამტკიცა. მოგვიანებით, თებერვალშივე, ამოუცნობმა სამხედრო პირებმა, რომლებიც სავარაუდოდ რუსულ ძალას წარმოადგენდნენ, დაიკავეს ყირიმის აეროპორტი, რომელიც დიდწილად რუსულენოვანი ნახევარკუნძულია და ყირიმის ავტონომიური ასამბლეა პრორუსულმა ძალებმა აიღეს (Smith & Harari, 2014, p. 2). 26 თებერვალს, პრეზიდენტმა პუტინმა უკრაინის საზღვართან 38,000 ჯარისკაცის მონაწილეობით სამხედრო წვრთნების დაწყების ბრძანება გასცა. 2013 წლის ბოლოს რუსეთმა უკრაინის მთავრობა რუსული ობლიგაციების სახით 3 მილიარდი დოლარის დახმარებით მოამარაგა. იმავდროულად, ყირიმის მთავარ საზოგადოებრივ შენობებსა და აეროპორტებში გამოჩნდა სრულად სამხედრო აღჭურვილობის მქონე ერთეულები, რამაც გაზარდა რუსეთის სამხედრო ჩარევის შიში (Smith & Harari, 2014).

1-ელ მარტს, რუსულმა პარლამენტმა დაამტკიცა პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის მოთხოვნა უკრაინაში რუსული ძალების გამოყენების შესახებ. რუსულმა ძალებმა კონტროლი დაამყარეს უკრაინის სამხედრო მონაკვეთებზე ყირიმში, მათ შორის, ბელბეკში, ბალაკლავასა და ქერჩში. ფართომასშტაბიანი პრორუსული დემონსტრაციები ჩატარდა აღმოსავლეთ უკრაინის მასშტაბით, მათ შორის ხარკოვში, სიდიდით მეორე ქალაქში. კრიზისის განხილვისთვის გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს საგანგებო შეხვედრა გაიმართა. (Smith & Harari, 2014). 16 მარტს ყირიმის რეფერენდუმის შედეგად მოსახლეობის აბსოლუტურმა უმრავლესობამ დამოუკიდებლობას დაუჭირა მხარი. ამის შემდეგ ყირიმის ხელისუფლებამ მოითხოვა

რუსეთის ფედერაციაში შესვლა. ყირიმში უკრაინის შეიარაღებული ძალები კრიზისის დასაწყისში პრო-რუსული ძალებით იყო გარშემორტყმული. 27 თებერვალს სამხედრო ძალებმა კონტროლი დაამყარეს ავტონომიურ პარლამენტზე. თავდაპირველად, რუსეთთან კავშირის შესახებ რეფერენდუმი 30 მარტს დაინიშნა, თუმცა უკვე 6 მარტს ახალმა რეგიონულმა მთავრობამ რუსეთის ფედერაციასთან მიერთების რეზოლუცია გამოაცხადა, რითაც, ფაქტობრივად, წინ გაუსწრო რეფერენდუმის ჩატარებას (Smith & Harari, 2014).

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დასავლური პოლიტიკისთვის 2008 წლის აგვისტოს ომი პოსტ-საბჭოთა გაყინული კონფლიქტების თავიდან აღმოჩენის დრო იყო. მას შემდეგ, რაც რუსულმა ტანკებმა, რომლებმაც ცხინვალის რეგიონი/სამხრეთ ოსეთი "გათავისუფლეს" და საქართველოში შეიჭრნენ, ორი რამ ნათელი გახდა: პირველი, ფაქტი, რომ პოსტსაბჭოთა რეგიონის გაყინული კონფლიქტები კვლავ სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენენ რეგიონალური სტაბილურობისთვის. მეორე - კრემლის ხელისუფლებამ გადაწყვიტა ასეთი კონფლიქტების გამოყენების, როგორც კონტროლის მექანიზმის, განახლება, რათა თავიდან აიცილოს საკუთარი გავლენის სფეროში არასასურველი საგარეო ჩართულობა (Tudoroiu, 2012, p. 135).

2. ევროკავშირის საგარეო ურთიერთობები

სამხრეთ კავკასიის რეგიონში ევროკავშირის პოლიტიკა მისი საგარეო პოლიტიკური მიდგომების ტიპური მაგალითია. 1990-იანი წლების დასაწყისიდან ევროკავშირი სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოების პროპორციულად და თანაბრად დახმარებისთვის იყენებდა ტრადიციულ ინსტრუმენტებს ფინანსური გრანტების, ტექნიკური დახმარების და სხვა სახის მხარდაჭერის სახით. ევროკავშირის მიდგომა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების მიმართ (ბალტიის ქვეყნების გარდა) ამ პერიოდის განმავლობაში თითქმის არ იცვლებოდა (Gogolashvili, 2009).

ევროკავშირთან საქართველოს ურთიერთობა 1991-92 წლებში დაიწყო, მას შემდეგ რაც საბჭოთა კავშირი დაიშალა და საქართველო დამოუკიდებელი სახელმწიფო გახდა. საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი ეტაპი იყო აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის შექმნა, რომელიც მიზნად ისახავს ევროკავშირს, მის წევრ სახელმწიფოებსა და მის ექვს აღმოსავლეთ მეზობელს (სომხეთს, აზერბაიჯანს, ბელარუსს, საქართველოს, მოლდოვას და უკრაინას) შორის ურთიერთობების გაღრმავებას და განმტკიცებას. (Eastern Partnership, 2019).

2014 წელს საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებას, რაც ქვეყნისთვის უპრეცედენტო ინსტრუმენტი იყო, განსაკუთრებით მასში შემავალი ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების გამო, რის შემდეგაც ევროკავშირი საქართველოს უდიდესი სავაჭრო პარტნიორი გახდა. მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად ასოცირების შესახებ შეთანხმება ევროკავშირის ბიუროკრატიულ ინსტრუმენტად ითვლებოდა, იგი გეოპოლიტიკურად მნიშვნელოვანი საკითხი გახდა (Fix, 2014). შემდგომში, საქართველოსთვის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიღწევა 2017 წელს მოხდა, როდესაც ევროკავშირთან ხელი მოეწერა ვიზალიბერალიზაციის შეთანხმება, რომელიც ბევრმა პოლიტიკოსმა გამოიყენა, როგორც საქართველოს სამომავლო პერსპექტივების საზომი ცვლადი. ბევრი მკვლევარი მიიჩნევს, რომ ეს არის ევროკავშირის "ჯილდო" ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის საკითხებში საქართველოს ურღვევი პოლიტიკური კურსისთვის.

ექვგარეშეა, რომ საქართველოს მიმართ წარმოებულმა ომმა შეცვალა ევროკავშირის საქმიანობის ტემპი რეგიონისა და განსაკუთრებით, საქართველოს მიმართ. ევროკავშირის ჩართულობა კონფლიქტის მოგვარების პროცესში შეიძლება გაგრძელდეს მინიმუმ მანამ, სანამ ევროკავშირის მისია დაიშვება საქართველოს სადავო ტერიტორიებზე. ევროკავშირის შუამავლობით წარმოებულ ყენევის მოლაპარაკებებს კონფლიქტის მხარეებს შორის, რომელიც 2008 წლის შემოდგომაზე დაიწყო და გაგრძელდა 2009 წლის ზამთარში, ჯერჯერობით ხელშესახები შედეგი არ გამოუღია. „დასავლეთსა“ და ევროკავშირს რუსეთი რაიმე კონკრეტული ნაბიჯით არ „დაუსჯია“ საქართველოში განხორციელებული აგრესიის გამო, მეტიც, პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკებების ჩვეულად გაგრძელდა მას შემდეგ, რაც რუსულმა ძალებმა დატოვეს საქართველოს კუთვნილი არასადავო ტერიტორიები (Presidency of the EU, 2009).

ევროკავშირი დიდი ხანია საქართველოსთან ურთიერთობებს ინარჩუნებს სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური პოლიტიკის კონტექსტში. საქართველო ხშირად ცდილობდა დაეყოლებინებინა ევროკავშირი

უფრო ინდივიდუალური მიდგომისკენ, თუმცა წარსული ურთიერთობების ძირითადი ჩარჩო, პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ხელშეკრულება, არ ითვალისწინებდა სამხრეთ კავკასიის სხვა სახელმწიფოებისგან განსხვავებული პოლიტიკის განხორციელებას, მიუხედავად საქართველოს პროგრესისა და ძლიერი მისწრაფებებისა (Gogolashvili, 2009, p. 121).

ევროპის მიდგომა უკრაინის მიმართ დიდი ხანია არასწორია. 2003 წლის ევროპული უსაფრთხოების სტრატეგია ითვალისწინებდა სტაბილური და დემოკრატიული სამეზობლოს ჩამოყალიბებას, თუმცა, ის არ ითვალისწინებდა კონფლიქტის საკითხებს. დისკუსია რუსეთთან დაკავშირებით მჭიდრო ურთიერთობებზე აკეთებდა აქცენტს. ევროპული სტრატეგია გამყარდა 2009 წელს, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროგრამით, რომელიც მიზნად ისახავს აღმოსავლეთის მეზობლებთან ურთიერთობების გაღრმავებას. ევროპის სამეზობლო პოლიტიკამ და აღმოსავლეთ პარტნიორობამ თავიდან აიცილა პოტენციური გაფართოების საკითხი ამ რეგიონის ქვეყნების მიმართ. ამის ნაცვლად, ევროკავშირმა მათ შესთავაზა "ასოციაციის პოლიტიკა" (MacFarlane & Menon, 2014).

განვერიანების შესახებ მოლაპარაკებების დროს, რამდენიმე ახალმა წევრმა ქვეყანამ, როგორცაა ესტონეთი, ლიტვა და პოლონეთი, გამოთქვეს სურვილი, ხელი შეუწყონ კიევთან ურთიერთობების განმტკიცებას. მას შემდეგ, რაც ევროატლანტიკურ ინსტიტუტებში პოლონეთის მომავალი ნათელი გახდა, ოფიციალური ვარშავა გახდა უკრაინის მთავარი მხარდამჭერი და ცდილობდა, გავლენა მოეხდინა ევროკავშირის აღმოსავლეთ პოლიტიკაზე რიგ პოლიტიკურ დოკუმენტებში. "ნარინჯისფერი რევოლუცია", როგორც ჩანს, კატალიზატორის ფუნქციას მქონე მოვლენა იყო ევროკავშირისა და უკრაინის ურთიერთობებში (Roth, 2007). მოცემულმა მოვლენამ მოშალა განსხვავება კიევის მიერ გამოცხადებულ ნორმებსა და ევროპულ ფასეულობებს შორის (Vahl, 2004). უკრაინა-ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულება ძალაში შევიდა 2017 წლის 1-ლი სექტემბრიდან, რაც ევროკავშირის წევრობისკენ გადადგმულ დიდ ნაბიჯად შეფასდა (Petrov, Van Der Loo, & Van Elsuwege, 2015).

ევროკავშირი უკრაინის კრიზისის დროს მნიშვნელოვან აქტორს წარმოადგენდა. ევროსაბჭომ მკაცრად დაგმო 2014 წელს რუსეთის ფედერაციის მიერ ყირიმისა და სევასტოპოლის უკანონო ანექსია. ევროკავშირმა მიიღო მკაცრი არალიბერების პოლიტიკა ყირიმის უკანონო ანექსიასთან დაკავშირებით (რომელიც რამდენჯერმე გახანგრძლივდა და კვლავ მოქმედებს) (EEAS, EU-Ukraine relations - factsheet, 2020), დიპლომატიური შეზღუდვები რუსეთის წინააღმდეგ პირველად დაწესდა ევროკავშირის ლიდერების შეხვედრაზე 2014 წლის 6 მარტს. რუსეთისადმი ქმედითი ეკონომიკური სანქციების პირველი პაკეტი 2014 წლის 29 ივლისში გამოცხადდა, რომელიც მიზნად ისახავდა ეკონომიკურ და გაცვლით თანამშრომლობას. ეკონომიკური სანქციების განმტკიცებული პაკეტი 2014 წლის სექტემბერში გამოქვეყნდა. ამავდროულად, ევროკავშირი უშუალოდ მონაწილეობდა ჟენევის 2014 წლის 17 აპრილის ერთობლივ მოლაპარაკებებში (EEAS, EU-Ukraine relations - factsheet, 2020).

1991/1992 წლებში ევროპულმა საზოგადოებამ მოლდოვასთან დაიწყო მოლაპარაკებები პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებაზე, რომელსაც ხელი მოეწერა 1994 წელს და 1998 წელს დამტკიცდა (European Commission 1994). მოლდოვამ 1996 წელს გამოხატა ევროკავშირის წევრობის სურვილი. კომისიამ დაადგინა, რომ მოლდოვა მზად არ იყო მოლაპარაკებების დასაწყებად, სანაცვლოდ, შესთავაზეს ადგილი ევროპის სამეზობლო პოლიტიკაში (Niemann & De Wekker, 2010). გარდა ამისა, მოლდოვის მთავრობა იმედოვნებდა, რომ ევროკავშირთან მჭიდრო თანამშრომლობა დაეხმარებოდა დნესტრისპირეთის სეპარატიზმის საკითხის მოგვარებას. (Catus & Kosienkowski, 2018, p. 11). ქვეყნის უდიდესი წარმატება იყო ასოცირების ხელშეკრულების (DCFTA ჩათვლით) ხელმოწერა 2014 წელს და სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაცია.

ბრიუსელის ხედვით, მოლდოვასთან ურთიერთობა ძირითადად მიზნად ისახავდა სტაბილურობის უზრუნველყოფას ევროკავშირის ახალ საზღვრებთან, განსაკუთრებით, დნესტრისპირეთის კონტექსტში. პრო-ევროპული მოლდოვა უფრო გამჭვირვალე და საიმედო პარტნიორი გახდებოდა. მოლდოვის ევროკავშირში ინტეგრაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ევროკავშირის წევრი ორი ქვეყნისთვის: რუმინეთისა და გერმანიისთვის. რუმინეთისთვის ეს იყო ორმხრივი ურთიერთობების გამოსწორების შანსი, რომელმაც დიდი ზიანი განიცადა საბჭოთა პერიოდში. გერმანიის გადმოსახედიდან, ეს იქნებოდა სასარგებლო ინსტრუმენტი გერმანიის საგარეო პოლიტიკის განსახორციელებლად ევროკავშირის საზღვრის უსაფრთხოების გაუმჯობესებისა და დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მოგვარების გზით მიგრაციის კონტროლისთვის (Catus & Kosienkowski, 2018, p. 12). თუმცა, 2014 წელს პრო-ევროპული პარტიის მარცხის შემდეგ, დინამიკა მკვეთრად შენედა.

რაც შეეხება დნესტრისპირეთის კონფლიქტს, ევროკავშირი მონაწილეობს დამკვირვებლის სტატუსით 5+2 მოლაპარაკებების პროცესში კონფლიქტის დარეგულირების საკითხზე. იგი განაგრძობს დნესტრისპირეთის სპეციალური სტატუსის, მოლდოვის სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობაზე დაფუძნებული მშვიდობიანი დარეგულირების საკითხის მხარდაჭერას (EEAS, 2020).

ევროკავშირი სომხეთთან თანამშრომლობს ევროპული სამეზობლო პოლიტიკისა და მისი აღმოსავლეთის პროექტის - აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში. სომხეთის კონტექსტში საინტერესოა, თუ როგორ აღიქმება ევროკავშირი სომხეთში: ისინი ევროკავშირს განიხილავენ, როგორც აქტორს, რომელსაც სურს შექმნას ბუფერული ზონა სამხრეთ კავკასიაში და სტაბილური და პროგნოზირებადი სამეზობლო, რაც შეიძლება ნიშნავს კონფლიქტის მოგვარების მცდელობებში უფრო მეტ ძალისხმევას ან სტაბილიზაციის უფრო თავშეკავებულ პოლიტიკას. დემოკრატია და გამჭვირვალობა ისახება, გრძელვადიანი პროცესად, თუმცა, იგი ვერ მოიტანს მოკლევადიან შედეგებს. შესაბამისად, ევროპულ ინტეგრაცია გამოცხადებულია სომხეთის საგარეო პოლიტიკის ყველაზე მნიშვნელოვან, გრძელვადიან მიმართულებად (Freire & Simão, 2007).

აზერბაიჯანი ევროკავშირისთვის სტრატეგიული ენერგეტიკული პარტნიორია და გადამწყვეტ როლს ასრულებს კასპიის ენერგორესურსების ევროკავშირის ბაზარზე გატანაში. 2018 წელს ევროკავშირმა და აზერბაიჯანმა დაამტკიცეს პარტნიორობის ერთობლივი პრიორიტეტები (European Commission, 2020). ევროკავშირი აზერბაიჯანის ერთ-ერთი პირველი საერთაშორისო დონორია. ადრეული თანამშრომლობის შედეგად პოზიტიური გავლენის მოხდენის შესაძლებლობა გაჩნდა საერთო ინტერესების სფეროებში. როგორც აზერბაიჯანის წარმომადგენელმა განაცხადა, "ნავთობის ახალი მარშრუტები დაეხმარა აზერბაიჯანს გამხდარიყო ევროპული ოჯახის ნაწილი" (Simão, 2012).

ენერგეტიკული შემოსავლები აზერბაიჯანის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი საკითხი გახდა, განსაკუთრებით, მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის შემდეგ. ENP-ის წვლილი შეიზღუდა აზერბაიჯანის ხელისუფლების მხრიდან ევროკავშირის ფინანსური დახმარებისადმი ინტერესის არ ქონის გამო. აზერბაიჯანი დღეს მნიშვნელოვანი ენერჯის მიმწოდებელი და სატრანზიტო ქვეყანაა ევროკავშირის ბაზრებისთვის, რაც ზრდის ევროკავშირთან სტრატეგიულ უპირატესობას. აზერბაიჯანმა გადამწყვეტა უზრუნველყო სტაბილურობა, ვიდრე დემოკრატიულობა. სწორედ ამიტომ, ევროკავშირის საკმაოდ შეზღუდულია პირობითობის პოლიტიკის განხორციელების მხრივ. კიდევ ერთ პრობლემას წარმოადგენს ევროკავშირის აღქმა აზერბაიჯანში. ევროკავშირის არათანმიმდევრული მიდგომა ყარაბაღის მიმართ, განსაკუთრებით, აზერბაიჯანის ტერიტორიული მთლიანობის ღიად მხარდაჭერის სურვილის არ არსებობა, განსხვავებით საქართველოსა და მოლდოვიასთან, ორმხრივ ურთიერთობებში დაბრკოლებების მიზეზი გახდა. ევროპული მიდგომის არაპოპულარობას ისიც განაპირობებს, რომ აზერბაიჯანისათვის ეს პოზიცია სომხეთის პოზიციის მხარდაჭერას უდრის (Simão, 2012).

ევროკავშირის ურთიერთობა ყარაბაღის ლიდერებთან თითქმის არარსებულია, სწორედ, მისი არაღიარების პოლიტიკიდან გამომდინარე (Lynch, 2004). კომუნიკაციის არარსებობამ და აზერბაიჯანთან ყველანაირი თანამშრომლობის შეკვეცამ ყარაბაღი კიდევ უფრო დაახლოვა სომხეთის კონტროლს² და დამოკიდებულებას. ევროკავშირის მხრიდან ყარაბაღის დამოუკიდებელი რესპუბლიკისადმი ჩართულობის ნაკლებობა შეიძლება აიხსნას მისი შეზღუდული, მაგრამ მზარდი ჩართულობით აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის რეგიონის ხელმძღვანელობასთან მიმართებით. ევროკავშირის მიდგომა საქართველოში გაჭიანურებულ კონფლიქტებთან დაკავშირებით, 2008 წლის ომის დაწყებამდე, ემყარებოდა იმ მოსაზრებას, რომ საქართველოს განვითარებისა და რეაბილიტაციის ხელშეწყობით, ევროკავშირი არა მხოლოდ აუმჯობესებს დევნილთა საცხოვრებელ პირობებს, არამედ ეხმარება მშვიდობის დამყარებას. თუმცა, მოცემული არ გავრცელებულა ყარაბაღზე. რაც გახდა ამ ტერიტორიაზე ევროკავშირის პოტენციური როლის შერყევის მიზეზი (Simão, 2012).

რუსეთსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობები დროთა განმავლობაში იცვლებოდა. იმისათვის, რომ უკეთ გავცნოთ მოცემულ დინამიკას, უნდა ვიცოდეთ და გვესმოდეს ორმხრივი ურთიერთქმედების ხასიათი და ორ სუბიექტს შორის ჩამოყალიბებული ინსტიტუციური ჩარჩო. ევროკავშირსა და რუსეთს შორის არსებული მოვლენების ინსტიტუციონალური განვითარების განხილვისას უნდა გვახსოვდეს, ორ აქტორს შორის ურთიერთობის ჩარჩო ჩამოყალიბდა არა მხოლოდ ადრეული ევროპულ საზოგადოებასა და საბჭოთა კავშირს შორის ურთიერთობების საფუძველზე, არამედ ვრცელი და მუდმივად განვითარებადი ცივი ომის გადმოსახედიდან, როგორც გლობალურ, ისე ევროკავშირის დონეზე. გარკვეულწილად,

² ეს სტატია დაწერილია ნაგორნო-ყარაბაღის 2020 წლის ომამდე

მთლიანი ურთიერთობა (ევროკავშირისა და რუსეთის ურთიერთქმედების ადრეულ ეტაპზე მაინც) შეიძლება შეფასდეს, ევროკავშირის მცდელობად, რომ რუსეთი მოაქციოს უაღრესად ინსტიტუციონალიზებულ, პოსტ-სუვერენულ შეთანხმებებში, რომლებიც ეხმარება ევროპულ ლიბერალურ ნორმებსა და ღირებულებებს, და ეფუძნება ერთპოლარული ევროპის იდეას, რომელზეც რუსეთი მუდმივად პასუხობს სანინააღმდეგო ნაბიჯებით (Forsberg & Haukkala, 2016).

აქტორებს შორის ურთიერთობის უკეთ აღსაქმელად შეგვიძლია მოვიშველიოთ *Forsberg and Haukkala*-ს მიერ შემოთავაზებული ტაქსონომია, რომელიც ევროკავშირ-რუსეთის ურთიერთობებს ექვს ძირითადად ფაზად ყოფს, რომელიც რუსეთის საპრეზიდენტო ვადებს ემთხვევა: "ოპტიმიზმის ფაზა" (ცივი ომის შემდეგ შექმნილი ვითარების შედეგად, რომელიც გაგრძელდა 1992-1994 წლებში), "გართულებების დრო" (ხასიათდება გაცილებით დაძაბული ურთიერთობებით, გრძელდებოდა 1994-2000 წლებში), "პუტინის დაპირების" ფაზა (ევროკავშირისა და რუსეთის ურთიერთობების პოტენციური გადატირთვის დრო, გამოწვეული იყო რუსეთში ახალი პრეზიდენტის არჩევით, რომელიც გრძელდებოდა 2000-2004 წლებში), "ურთიერთგაცრეების" ფაზა (ხასიათდება არარეალიზებული შესაძლებლობებით და გაუგებრობით, რომელიც გრძელდებოდა 2004-2008 წლებში) "პარტნიორობა თანამედროვეობისათვის" ფაზა (გავლენა მოახდინა მედვედევის დღის წესრიგში ინოვაციებისა და რუსეთის მოდერნიზაციის შესახებ იდეამ) და ბოლოს "ურთიერთობების განყვეტის" ფაზა (ინყება პუტინის 2012 წლის საპრეზიდენტო ვადით) (Forsberg & Haukkala, 2016). საერთო ჯამში, აღსანიშნავია, რომ რუსეთი ყოველთვის უნდობლად ეკიდებოდა ევროკავშირს, როგორც სუპრანაციონალურ ერთეულს და ტრადიციულად "დაყავი და იბატონე" ფართო სტრატეგიას ამჯობინებდა, რომელიც ნევრ ქვეყნებთან ორმხრივ ურთიერთობას მოიცავდა.

ევროკავშირსა და რუსეთს შორის ურთიერთობა შეიძლება უცვლელი დარჩეს მანამ, სანამ რუსეთი თანახმაა, დაემორჩილოს საერთაშორისო წესებს. თუმცა, ვინაიდან იგი მუდმივად უარყოფს საერთაშორისო სამართლის დებულებებს, ევროკავშირს პრობლემები ექმნება საგარეო პოლიტიკური მიზნების მიღწევისას. მსგავსი პრობლემები აშკარად გამოიკვეთა ევროკავშირის რუსეთის მიმართ პოლიტიკაში, პუტინის ეპოქამდე რუსეთის მხრიდან არსებობდა ინტერესი საერთო პოლიტიკური ნიადაგის პოვნასა და ევროკავშირის სანდო პარტნიორად ქცევის შესახებ (Gogolashvili, 2009, p. 95).

დასკვნის სახით, აუცილებელია, აღინიშნოს, რომ სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანას ფუნდამენტურად განსხვავებული მიდგომები აქვთ ევროკავშირის მიმართ. ერთის მხრივ, საქართველო მიზნად ისახავს ევროკავშირთან და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებთან სწრაფ და ქმედითუნიან თანამშრომლობას, სომხეთი კვლავ რჩება რუსეთზე დამოკიდებული ეკონომიკის, უსაფრთხოების და ენერგეტიკული თვალსაზრისით. მიუხედავად იმისა, რომ სომხეთი ევრაზიის ეკონომიკური კავშირის წევრია, ამავე დროს, ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ყოვლისმომცველი და გაძლიერებული თანამშრომლობის შესახებ ხელშეკრულებას. მეორეს მხრივ, აზერბაიჯანს არა აქვს ინტერესი ევროკავშირთან ან რუსეთთან ინტეგრაციის საკითხში და ორ აქტორს შორის მკაფიო არჩევანს არ ჩქარობს. ოფიციალურ ბაქოს აქვს ევროკავშირთან ენერგეტიკული და ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების ინტერესი, მაგრამ ნაკლებად ხიბლავს წევრობის პერსპექტივა. აღნიშნულ სამ ქვეყანას საკუთარი მიდგომები აქვთ ევროკავშირთან და რუსეთთან ურთიერთობის საკითხებში და ინტეგრაციის პროცესში სამ სხვადასხვა ეტაპზე იმყოფებიან. სამივეს აქვს უსაფრთხოების ფუნდამენტური გამოწვევები, საქართველო ორი ტერიტორია (აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი/ცხინვალის რეგიონი) ოკუპირებულია რუსეთის მიერ, ხოლო სომხეთი და აზერბაიჯანი მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტში არიან ჩართულნი. რუსეთი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს აღნიშნულ კონფლიქტში, როგორც უსაფრთხოების გარანტი სომხეთისთვის და იარაღის მიმწოდებელი ორივე ქვეყნისთვის.

ბოლო პერიოდში, ევროკავშირის გაზრდილი ინტერესი მისი აღმოსავლეთის «სამეზობლოში» განიხილება, როგორც დნესტრისპირეთის გაყინული კონფლიქტის შესაძლო გადაწყვეტის გზა. კიშინიოვში კომუნისტური ავტორიტარული რეჟიმის დაცემა და ტირასპოლში სმირნოვის რეჟიმის კრიზისი ადაპტირდა კონფლიქტის პირობებში. მოლდოვას კონფლიქტში ევროპული მონაწილეობა კრემლის მიერ აღიქმება, როგორც საკუთარ პოლიტიკაში ჩარევა. გარდა ამისა, 2008 წლის ომი სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში ნათელს ხდის, რომ რუსეთი ცდილობს დაუბრუნდეს 1990-იანი წლების პოლიტიკას, როდესაც პოსტსაბჭოთა გაყინული კონფლიქტები ინსტრუმენტალიზაციისთვის გამოიყენებოდა (Tudoroiu, 2012).

2014 წელს მოსკოვის მიერ ყირიმის ანექსიამ და დონბასში წარმოებულმა ომმა საერთაშორისო თანამეგობრობას მოულოდნელად შეახსენა ევროკავშირის აღმოსავლეთ სამეზობლოში არსებული გადაუქ-

რელი კონფლიქტები. ამასთან, გერმანია და მისი ევროკავშირის წევრი პარტნიორები ზედმეტად იყვნენ გართულები უკრაინის კრიზისით, და სათანადო რეაგირება არ მოახდინეს დნესტრისპირეთში, აფხაზეთში, სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში და მთიან ყარაბაღში მიმდინარე მოვლენებზე (Fischer, 2016).

3. ევროკავშირის საშინაო პოლიტიკის თავისებურებები

ეროვნულ დონეზე, წევრ ქვეყნებს უწევთ გაუმკლავდნენ ორმხრივი ურთიერთობების დინამიკას და ურთიერთჩართულობის იმ ტრადიციებს, რომელიც კონკრეტულ სახელმწიფოსთან აკავშირებთ. ზემოთ აღნიშნული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც რუსეთთან ურთიერთობებს განვიხილავთ, რომელიც ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისთვის განსაკუთრებით მგრძობიარე საკითხს წარმოადგენს, რომელიც ხშირად გამხდარა აზრთა სხვადასხვაობის საფუძველი. 2007 წლის ცნობილ ნაშრომში "ანგარიშგების ძალა ევროკავშირსა და რუსეთს შორის ურთიერთობებში", მკვლევარებმა მარკ ლეონარდმა და ნიკუ პოპესკუმ (Mark Leonard; Nicu Popescu) სცადეს წევრი ქვეყნები რუსეთის მიმართ მიდგომის საფუძველზე დაეყოს და შემდეგი კატეგორიები ჩამოაყალიბეს: "ტროას ცხენი" - კვიპროსი და საბერძნეთი, ხშირად იცავენ რუსეთის ინტერესებს ევროკავშირის სისტემაში და მზად არიან, დაადონ ვეტო ევროკავშირის საერთო პოზიციებს, "სტრატეგიულ პარტნიორებს" (საფრანგეთი, გერმანია, იტალია და ესპანეთი) განსაკუთრებული ურთიერთობა აქვთ რუსეთთან, "პრაგმატული მეგობრები" (ავსტრია, ბელგია, ბულგარეთი, ფინეთი, უნგრეთი, ლუქსემბურგი, მალტა, პორტუგალია, სლოვაკეთი და სლოვენია) მჭიდრო ურთიერთობას ინარჩუნებს რუსეთთან და მათ ბიზნეს ინტერესებს პოლიტიკურზე მაღლა აყენებენ, "ცივი და პრაგმატული წევრები" (ჩეხეთი) დანია, ესტონეთი, ირლანდია, ლატვია, ნიდერლანდები, რუმინეთი, შვედეთი და დიდი ბრიტანეთი) ყურადღებას ამახვილებენ ბიზნეს ინტერესებზე, მაგრამ ნაკლებად ემინიან რუსეთის კრიტიკისა ადამიანის უფლებების საკითხებზე, ხოლო "ახალი ცივი მეომრების" (ლიტვა და პოლონეთი) მოსკოვის მიმართ მტრული ურთიერთობებით გამოირჩევიან და მზად არიან გამოიყენონ თავიანთი ვეტოს უფლება ევროკავშირის მოლაპარაკებების დასაბლოკად რუსეთთან (Popescu & Leonard, 2007). რა თქმა უნდა, ეს კატეგორიები მეტად ზოგადია და, შესაძლოა, ხშირად შეცდომაში შემყვანიც აღმოჩნდეს, ვინაიდან ეროვნული პოზიციები იცვლება და შეიძლება განსხვავდებოდეს წინასწარ განერილი როლისგან, ასევე პოზიციები დამოკიდებულია კონკრეტული საკითხის მნიშვნელობასა და პოლიტიკურ ლანდშაფტში მიმდინარე მოვლენებზე.

ევროკავშირის პოლიტიკის შემუშავება რუსეთთან დაკავშირებით ყოველთვის ინვევდა წევრ ქვეყნებს შორის განევე-გამონევას. პირველ რიგში, იმიტომ, რომ შიდა პრიორიტეტებსა და ძალაუფლებას შორის განსხვავება ინვევს სახელმწიფოებს შორის შიდა დავებს. გარდა ამისა, ყველაზე დიდ წევრებს, გერმანიასა და საფრანგეთს ყველაზე დიდი გავლენა აქვთ ზემოაღნიშნულ ურთიერთობებზე, მაგრამ ისინი არ იზიარებენ იმ ისტორიას, რაც ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს აქვთ. რუსეთთან ორმხრივი ურთიერთობის სპეციფიკა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კონკრეტული საკითხების შემუშავებაში (Schmidt-Felzmann, 2014, p. 4).

2008 წელს რუსეთმა დაამტკიცა "რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დოქტრინა", რომელშიც გერმანია, საფრანგეთი და იტალია, გარკვევით აღინიშნა, როგორც რუსეთის ინტერესების განვითარების შესაძლო პარტნიორები, მოგვიანებით ესპანეთი, საბერძნეთი და ფინეთი დაემატა თანამშრომლობის სიას. ამკარაა, რომ ეს არის ის სახელმწიფოები, რომლებმაც სხვადასხვა დროს ხელი შეუშალეს ან შეანელეს ევროკავშირის პოლიტიკის შემუშავება რთულ საკითხებზე და მხარს უჭერენ ნაკლებად მკაცრ მიდგომას. ყოფილ წევრ ქვეყანას, დიდ ბრიტანეთს საკმაოდ არამყარი ურთიერთობა აქვს რუსეთთან, რადგან წარსულში შეიმჩნეოდა თანამშრომლობა, მაგრამ ახლო წარსულში გამოირჩეოდა რუსული ჩარევის მკაცრად დაგმობით, თუმცა, ბრიტანეთის არასტაბილური მიდგომით ნათელია უკრაინის საკითხზე ბრიტანეთის დიპლომატიურ ძალისხმევის არარსებობის ძირითადი მიზეზი. კიდევ ერთი სახელმწიფო, რომელიც თავს იკავებს ზემოთხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით ნიდერლანდებია, რუსეთის ეკონომიკური და ენერგეტიკულ წყაროებზე დამოკიდებულების გამო (Schmidt-Felzmann, 2014, p. 6). ბევრი მეცნიერი ადანაშაულებს გერმანიას, საფრანგეთს, იტალიასა და საბერძნეთს ევროკავშირის უუნარობასა და მკაცრი მიდგომის არარსებობაში.

4. ევროკავშირის რეზოლუციები, პოლიტიკა და რეაგირების მექანიზმები კონფლიქტებზე

ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულებაში ნათქვამია, რომ ევროკავშირი მიზნად ისახავს მშვიდობის დამყარებას, კონფლიქტის თავიდან აცილებას და საერთაშორისო უსაფრთხოების განმტკიცებას. ეს ამკარას ხდის, რომ ევროკავშირი გეგმავს გრძელვადიან ჩართულობას კონფლიქტების თავიდან ასაცილებლად (Thapa, 2015). ევროკავშირმა მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა უსაფრთხოების ანგარიშგასანევ აქტორად ჩამოყალიბებისაკენ, 1992 წლის მასტრიხტის ხელშეკრულებაში საერთო უსაფრთხოების და საგარეო პოლიტიკის (CFSP) და 1999 წელს ევროპული უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის დაარსებით. (Helmerich, 2007). მხოლოდ ESDP-ის ფარგლებში, 2003 წლიდან ევროკავშირმა განახორციელა 27-ზე მეტი მისია. აღიანსმა სამხედრო სამშვიდობო მისია გაგზავნა ბოსნია-ჰერცეგოვინაში, სადამკვირვებლო მისიაში საქართველოში, ხოლო ავღანეთსა და ერაყში ჩაატარა პოლიციის სანვრთნელი მისიები. (Grevi, Helly, & Koehane, 2009).

ევროკავშირი ფლობს კონფლიქტის მართვის სხვადასხვა ინსტრუმენტს, როგორცაა ერთობლივი განცხადებები, ერთობლივი მოქმედებები, საერთო სტრატეგიები, საერთო პოზიციები, ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენლობა, ეკონომიკური სანქციები, ESDP-ის სამოქალაქო, პოლიციური და სამხედრო ოპერაციები და სამოქალაქო საზოგადოების და დემოკრატიზაციის სხვადასხვა პროექტების მხარდაჭერის გზები. ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ან ახალი აღმოსავლეთის პარტნიორობის მსგავსი პოლიტიკა, დამატებით, ევროკავშირს საშუალებას აძლევს, გამოიყენოს პირობითობის პრინციპი კონფლიქტების მართვის მცდელობებში, "სადაც ევროკავშირის კანდიდატმა ქვეყნებმა უნდა დაამტკიცონ, რომ ისინი პატივს სცემენ დემოკრაციას და კანონის უზენაესობას და მხოლოდ ამის შემდეგ აქვთ ევროკავშირის წევრობის უფლება. კომისია მათ განევიანების პროცესს პირობითობის პრინციპის შესაბამისად წარმართავს" (Glüpker, 2013) (Whitman & Wolff, 2010).

ამ ინსტრუმენტებთან ერთად, ევროკავშირი ხელს უწყობს კონფლიქტის მოგვარებას «კონსტრუქციული ჩართულობის» გზით. ეს არის ინსტრუმენტი, რომელიც იყენებს თანამშრომლობის სხვადასხვა ფორმას, რომელიც, როგორც წესი, განისაზღვრება მესამე ქვეყნებთან შეთანხმებებით (Thapa, 2015). მაგალითად, ასოცირების ხელშეკრულებები საქართველოსთან, მოლდოვასთან და უკრაინასთან ერთად გრძელვადიანი სტრუქტურული ცვლილებების ხელშემწყობი საშუალებები იყო.

2009 წლის 10 ნოემბერს ევროკავშირის საბჭომ მიიღო კონცეფცია ევროკავშირის მედიაციისა და დიალოგის შესაძლებლობების გაძლიერების შესახებ, რომელიც საფუძვლად დაედო ევროკავშირის ჩართულობას მედიაციისა და დიალოგის სფეროში, ასევე, შემუშავდა კონკრეტული ნაბიჯები ევროკავშირის შესაძლებლობების ამაღლების მიმართულებით. საბჭოსა და პარლამენტის ერთობლივი კონცეფცია საფუძვლად დაედო ევროკავშირის ჩართულობას მოცემულ სფეროში (Council of European Union, 2009). ევროპარლამენტის 2019 წლის რეზოლუცია კონფლიქტის პრევენციისა და შუამავლობის საკითხებში ევროკავშირის შესაძლებლობების განვითარების შესახებ საკმაოდ მნიშვნელოვანი, მაგრამ ძალზე ბუნდოვანი დოკუმენტია. თუმცა, სამართლიანობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული დოკუმენტი ითვალისწინებს კონკრეტულ ქმედებებს, როგორცაა შუამავლების გადამზადება და ახალი ინიციატივები მშვიდობისა და დემოკრატიისთვის, თუმცა, ზემოთაღნიშნული ქმედებები მხოლოდ შიდა ორგანოებზეა გათვლილი (European Parliament, 2019).

2019 წელს ევროპარლამენტმა რეზოლუცია მიიღო ევროკავშირისა და რუსეთს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების შესახებ, სადაც კიდევ ერთხელ დაადასტურა მხარდაჭერა და სერიოზული სანქციების დაპირებაც კი გასცა. რეზოლუციამ, ასევე, დაადასტურა ევროკავშირის შეშფოთება დნესტრისპირეთში, სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში, აფხაზეთში, დონბასსა და მთიან ყარაბაღში რუსეთის მონაწილეობასთან დაკავშირებით - "ეს სერიოზულ დაბრკოლებებს წარმოადგენს დაინტერესებული მეზობელი ქვეყნების განვითარებისა და სტაბილურობისთვის, ძირს უთხრის მათ დამოუკიდებლობას და ზღუდავს მათ თავისუფალ სუვერენულ არჩევანს". საინტერესოა, რომ მოცემულ დოკუმენტში ყირიმის უკანონო ოკუპაცია და ანექსია ყველაზე ხშირად არის ნახსენები და დაგმობილი ზემოაღნიშნულ კონფლიქტებს შორის (European Parliament, 2019). აღსანიშნავია, რომ დებატებისას ყირიმის საკითხი წინ წამოსწია თითქმის ყველა მონაწილემ, თუმცა საქართველოსა და მოლდოვაზე მხოლოდ ერთმა დეპუტატმა გაამახვილა ყურადღება, რომელმაც აღნიშნა, რომ მას ურჩევნია კარგი ურთიერთობა ჰქონდეს რუსეთთან, მაგრამ პუტინის აგრესია ზედმეტად ფართომამუტაბიანია არა მხოლოდ უკრაინის, არამედ ევროკავშირის მიმართ.

ვმირის აღმოსავლეთ პარტნიორების - მოლდოვასა და საქართველოსადმი და მიმართულია პირდაპირ ევროკავშირისკენ.

ევროპარლამენტმა 2018 წლის 14 ივნისს მიღებულ რეზოლუციაში, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ, რუსეთის შემოჭრიდან 10 წლის შემდეგ აღნიშნა, რომ რუსეთის ფედერაცია განაგრძობს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის საქართველოს ტერიტორიების უკანონო ოკუპაციას (European Parliament, 2018). 2015 წლის 15 იანვარს ევროპარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია უკრაინაში შექმნილი ვითარების შესახებ (2014/2965(RSP), სადაც მკაცრად გმობს ძალადობის ესკალაციას მშვიდობიანი მოქალაქეების, ჟურნალისტების, სტუდენტების, სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტების, ოპოზიციონერი პოლიტიკოსებისა და სასულიერო პირების მიმართ. რეზოლუციის პირველი პუნქტი რუსეთის მიერ ყირიმის უკანონო ანექსიის ფაქტს უსვამს ხაზს (European Parliament, 2014).

ნათელია, რომ ევროკავშირს არ აქვს ჰოლისტიკური მიდგომა, როდესაც საქმე ეხება პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოებს. რაც შეეხება რუსეთს, მასთან მიმართებით თავს იკავებს ძლიერი და მომთხოვნი ენის გამოყენებისაგან, თუმცა, ამავდროულად მიდგომის შეცვლის აუცილებლობას უსვამს ხაზს. რაც შეეხება საქართველოს, ევროკავშირი საკუთარ მხარდაჭერას დოკუმენტების საშუალებით განამტკიცებს, მაგრამ რეზოლუციებს ხელშეხება შედეგები არ მოაქვთ. უკრაინა აშკარა მაგალითი იყო ევროკავშირის ინტერესების და რუსეთის წინააღმდეგ არ წასვლის სურვილის შეჯახებისა, როდესაც ყირიმის კონფლიქტთან დაკავშირებით სანქციები დაწესდა. დოკუმენტებში მთიან ყარაბაღსა და დნესტრისპირეთში რუსეთის მონაწილეობის შესახებ დისკუსიების ნაკლებობამ აჩვენა, რომ თანამშრომლობის სურვილის სიმცირემ და დემოკრატიზაციისკენ არასტაბილურმა გზამ მნიშვნელოვნად იმოქმედა ევროკავშირის მოსაზრებებზე, როდესაც საქმე ამ ქვეყნებს ეხებოდა.

5. კონფლიქტების მოგვარების საკითხში ევროკავშირის ჩართულობის შეფასება

ევროკავშირის მონაწილეობა და პოლიტიკა სამეზობლო კონფლიქტებში ასახავს მის მიმდინარე პრობლემას, რადგან ევროკავშირს სურს, გაზარდოს გავლენა მის ხელთ არსებული მთავარი ინსტრუმენტის - განევირანების პერსპექტივის გარეშე. მეორეს მხრივ, ამ ინსტრუმენტის ეფექტურობა დამოკიდებულია თავად კონფლიქტური სახელმწიფოს მისწრაფებებზე, მოლდოვას და საქართველოს შემთხვევაში ევროკავშირისგან მოსალოდნელია მაღალი ფასი, ვიდრე ის რეალურად სთავაზობს ამ ქვეყნებს (Kamov, 2006). ამის მიუხედავად, ამ ქვეყნების სურვილმა გაზარდა კონფლიქტებში ევროკავშირის უფლებამოსილება. მოლდოვას შემთხვევაში ევროკავშირის საზღვრებთან სიახლოვემ, ასევე, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა.

შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირს ნორმატიული გავლენა აქვს სამხრეთ კავკასიის რეგიონში კონფლიქტების მოგვარების პროცესში. ცხადია, ევროკავშირი ხელს უწყობს ამ პრინციპს საკუთარი ისტორიიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით კი, მშვიდობის შესანარჩუნებლად, ნევრ ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის დამყარების გზით. დავების მშვიდობიანი გზით მოგვარება საერთაშორისო სამართლის კარგად დამკვიდრებული პრინციპია, რომელსაც ევროკავშირი მხარს უჭერს საგარეო პოლიტიკის მიზნებიდან გამომდინარე. კონფლიქტების მოგვარება, განსაკუთრებით, ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის დოკუმენტებში აღნიშნულია, როგორც ევროკავშირის მიზანი. 2006 წელს ევროკომისიამ აღნიშნა, რომ "ევროპის სამეზობლო პოლიტიკამ მოლოდინს მცირედ მიაღწია რეგიონში გაყინული ან ღია კონფლიქტების მოგვარებას" და უფრო აქტიური როლი მოითხოვა. სამხრეთ კავკასია, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დატვირთულია სამი კონფლიქტით, რომლებსაც უარყოფითი შედეგი აქვთ პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობის მხრივ. ევროკავშირი აცნობიერებს, რომ მათი გადაჭრა მნიშვნელოვანია ევროპასა და მის სამეზობლოში მდგრადი მშვიდობის დამყარებისათვის. მიუხედავად ამისა, ევროკავშირის ცნობიერებამ შედეგი ვერ გამოიღო პრაქტიკული ინიციატივების თვალსაზრისით, სანამ 2008 წელს სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონში რეალური მასშტაბური ძალადობა განხორციელდებოდა (Stewart, 2011, p. 73).

სიტუაცია კავკასიაში არც ისე მარტივია. ერთი მხრივ, საქართველოს სურვილი და ერთგულება ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის მიმართ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს, მაგრამ ევროკავშირი აშკარად ყოყმანობს, როდესაც საქმე აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში მოქმედებას ეხება. მეორეს მხრივ, არსებობენ სომხეთი და აზერბაიჯანი, რომლებიც თავს არიდებენ

ევროპულ კურსს, მაგრამ მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტისადმი მიდგომა იგივე რჩება, რომელშიც ევროკავშირი კვლავ შუამავალია (Kamov, 2006). ყარაბაღში ევროკავშირის მონაწილეობა შემოიფარგლება მინსკის ჯგუფის შუამავლობის მხარდაჭერით და პირდაპირი მონაწილეობა თითქმის არ არსებობს (Paul, 2018, p. 71).

ეს ცხადყოფს, რომ ევროკავშირი კომფორტულად გრძნობს თავს დახმარებისას და მოლაპარაკებებში მონაწილეობისას, მაგრამ თავს იკავებს სანქციებისა და მკაცრი პოლიტიკის ინსტრუმენტებისგან. ამავდროულად, ჩვენ გვაქვს სიტუაცია უკრაინაში, როდესაც ევროკავშირის უსაფრთხოებას ბევრად უფრო დიდი საფრთხე ემუქრება, რაც ხსნის მის რეაქციას და ქმედით პოლიტიკას.

კონფლიქტებთან მიმართებაში, ევროკავშირმა ვერ შეძლო დაეძლია ქვეყნების სხვადასხვა მიდგომები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოგვარდეს რუსეთთან ურთიერთობა და გახლეჩილია ორ ბანაკს შორის, რუსეთთან მეგობრული ურთიერთობის მომხრეთა (მაგალითად საფრანგეთი და გერმანია, რომლებიც პრიორიტეტს ანიჭებენ ორმხრივ ურთიერთობებს რუსეთთან, ვიდრე ევროკავშირის საერთო მიდგომას) და რუსეთისადმი სკეპტიკურად განწყობილ ქვეყნებს შორის (მათ შორის, პირველ რიგში, პოლონეთი, შვედეთი და ბალტიის ქვეყნები), რომლებიც უფრო მკაცრ პოლიტიკას ამჯობინებენ. ეს განხეთქილება ევროკავშირში ნიშნავს ევროკავშირის კარგად ცნობილი გზების გამოყენებას, რომელიც მოიცავს არანაირ ან მცირე ჩართულობას, ვიდრე კარგად გააზრებულ, სტრატეგიულ და ზუსტად გათვლილ საგარეო პოლიტიკის განხორციელებას (Whitman & Wolff, 2010). ევროკავშირის მონაწილეობა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში პირდაპირ კავშირშია რუსეთთან პოლიტიკურ ბრძოლასთან. რუსეთის რეალური, პრაქტიკული გზით გამოწვევა არის ისეთი ქმედება, რაც ევროკავშირს არასდროს გაუკეთებია, და საეჭვოა, რომ ამის სურვილი ჰქონდეს

აღსანიშნავია, რომ პარტნიორი სახელმწიფოების ინტერესები და მისწრაფებები ძალიან მცირე როლს თამაშობს, რადგან ამკარაა, რომ ამ ელემენტის კონტექსტიდან ამოღება უმნიშვნელო ცვლილებებს იწვევს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს პრო-ევროპული კურსი მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა მის მიღწევებში, და სომხეთის პრორუსულმა ვექტორმა გავლენა მოახდინა აქტიური პარტნიორობის არარსებობაზე, აქვე აღსანიშნავია, მოლდოვის შემთხვევა, რომელიც საქართველოსთან შედარებით არამდგრადი იყო დემოკრატიზაციის გზაზე და აზერბაიჯანი, რომელიც ძალისხმევას საერთოდ არ დებს თანამშრომლობაში, მაგრამ ყველა ზემოთ აღნიშნულ კონფლიქტში ჩართულობის ხარისხი მნიშვნელოვნად არ განსხვავდება, ისინი კვლავ გადაუჭრელია და საფრთხეს უქმნის რეგიონალურ უსაფრთხოებას.

6. ევროკავშირ-რუსეთის ურთიერთობები კონსტრუქტივიზმის ქრილში

რუსეთიც და ევროკავშირიც გარკვეულწილად ახალი აქტორები არიან გლობალურ ასპარეზზე და ორივე საკუთარი იდენტობის ჩამოყალიბების პროცესშია, თუმცა, განსხვავებული მიმართულებებით. მსგავსებასთან ერთად მნიშვნელოვანია განსხვავებები საგარეო პოლიტიკურ მიდგომებსა და პოლიტიკურ ხასიათს შორის. რუსეთი ხშირად წარმოჩენილია, როგორც საერთაშორისო აქტორი, რომლის ქცევა რეალისტურ თეორიას შეესაბამება, ხოლო ევროკავშირი როგორც პოსტმოდერნისტული აქტორი. ზემოთ ხსენებულის დასაწინააღმდეგებლად მნიშვნელოვანია ის კონტექსტი, რომელშიც ორი აქტორი ფუნქციონირებს: ევროპული პოლიტიკური ლანდშაფტი, რომელშიც ისინი მოქმედებენ, 1991 წელს ძირეულად შეიცვალა და დღემდე ვითარდება. კონსტრუქტივისტული მიდგომა ყურადღებას ამახვილებს ევროკავშირისა და რუსეთის იმპულსურ ურთიერთქმედებაზე და ურთიერთობების განვითარებად ხასიათზე.

რუსეთისთვის საერთაშორისო როლის ძიება უკავშირდება როგორც შიდა, ასევე საერთაშორისო იდენტობის ძიებას პოსტსაბჭოთა პერიოდში. ფორმირების პროცესშია ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკური იდენტობაც. ევროპული იდენტობის საერთო სისუსტე (ეროვნული იდენტურობისგან განსხვავებით), ევროკავშირის გადანყვეტილების მიღების სტრუქტურის სირთულესთან ურთიერთქმედებისას კოორდინირებული საგარეო პოლიტიკის შემუშავებას ართულებს. ევროკავშირმა საგარეო პოლიტიკის უფრო მკაფიო იდენტობის ჩამოყალიბება შედარებით უახლოეს წარსულში, 1993 წელს, მასტრიხტის ხელშეკრულებაში CFSP- ის ინიცირებით მოახერხა. ევროპის საგარეო ქმედებათა სამსახურის ჩამოყალიბება და ლისაბონის ხელშეკრულების თანახმად, საგარეო ურთიერთობათა და უსაფრთხოების პოლიტიკის კავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის პოზიციის შექმნა მიზნად ისახავდა ამ პროცესის დაჩქარებას, მაგრამ ჯერ კიდევ გაურკვეველია, თუ რამდენად შეძლებს ევროკავშირი საერთაშორისო აქტორად გარდაქ-

მნას, ან თუნდაც, ეფექტურ რეგიონალურ მოთამაშედ დარჩენას. "ევროკავშირის უუნარობა, წარმოედგინა ერთიანი პოზიცია სხვადასხვა მნიშვნელოვან საგარეო საკითხთან დაკავშირებით (მაგალითად, ერაყის ომი, კოსოვოს საკითხი), არის ევროკავშირის, როგორც საგარეო პოლიტიკის არასტაბილური მიდგომის მტკიცებულება. შესაძლებლობებსა და მოლოდინებს შორის დიდი დამორება ნაწილობრივ გაურკვეველი მოლოდინების ბრალია, რომელიც ევროკავშირსა და მის წევრებს აქვთ იმ ვალდებულების შესრულებაზე, რაც ამ ძალისხმევის მიღმა უნდა იყოს" (DeBardeleben, 2012).

კონსტრუქტივიზმი გვთავაზობს შორსმჭვრეტელ შეხედულებებს ცივი ომის შემდგომ პერიოდში ევროკავშირ-რუსეთის ურთიერთობების არარეგულარული ხასიათის შესახებ. პირველ რიგში, იმის გამო, რომ ორივე აქტორის ვინაობა ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელია და ურთიერთობა დინამიურ საერთაშორისო კონტექსტში ვითარდება, მინიმუმ ურთიერთობის მნიშვნელობის ჩამოყალიბებას შეიძლება გადამწყვეტი როლი ჰქონდეს. მეორე, ერთ-ერთი მთავარი საკითხი, რომელიც გაუგებრობას იწვევს, არის ურთიერთობებში ნორმებსა და ინტერესებზე დავა: "რუსეთის ნორმატიული სურვილები ხშირად შენიღბულია ინტერესებად, ხოლო ევროკავშირის ინტერესები ხშირად გვევლინება ნორმების ფორმით" (DeBardeleben, 2012). კონსტრუქტივისტული ანალიზი, სწორედ, ზემოთხსენებული გაურკვევლობის ამოხსნაში გვეხმარება. მესამე მნიშვნელოვანი საკითხი, ურთიერთქმედების წესებს უკავშირდება, რომელიც საკმაოდ დამაბნეველია, ნაწილობრივ იმის გამო, რომ ორ აქტორს სრულად განსხვავებული მმართველობითი სტრუქტურა აქვთ. ეს გამომდინარეობს იქიდან, რომ ევროკავშირის მრავალსაფეხურიანი პოლიტიკის შემუშავება და მართვა გაურკვევლობისა და ბუნდოვნების წყაროა, რაც რუსეთის გადმოსახედიდან ხშირად გამოიყენება, როგორც წევრ ქვეყნებთან უშუალო მოლაპარაკების მიზეზი.

დასკვნა

ძალიან რთულია 27 სახელმწიფოს კავშირში საერთო პოზიციის მიღწევა, განსაკუთრებით, როდესაც საქმე ეხება ეროვნულ ინტერესებსა და საშინაო ზენოლას. მრავალფეროვანმა სოციალურმა, პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა კავშირებმა განაპირობა ევროკავშირის ცალკეული წევრი ქვეყნების ძალიან განსხვავებული ისტორიული და ამჟამინდელი ურთიერთობები რუსეთთან, რამაც გაართულა ეფექტური გადაწყვეტილებების მიღების და განხორციელების პროცესი, როდესაც საქმე ეხება კონფლიქტის მართვას აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში. ეს თავის მხრივ ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს ყოფს პრორუსული და ანტირუსული განწყობების მიხედვით.

ევროკავშირს აქვს კიდევ ერთი დაბრკოლება, როდესაც საქმე ეხება აღმოსავლეთ სამეზობლოში კონფლიქტის მოგვარებასთან დაკავშირებული ნორმების პოპულარიზაციას: ძლიერი მეზობელი სახელმწიფოს არსებობა, რომელსაც აქვს განსხვავებული ხედვა არა მხოლოდ დემოკრატიის, არამედ რეგიონული წესრიგის შესახებ. ევროკავშირის ნორმები პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდის რუსეთის მიდგომასთან პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში, განსაკუთრებით *დე ფაქტო* რეგიონებში, ვინაიდან რუსეთის ფედერაცია მათი მტკიცე მხარდამჭერია.

ევროკავშირი ნორმატიულად მოქმედებს პოსტსაბჭოთა ქვეყნებთან ურთიერთობაში, მაგრამ მისი გავლენა ნორმებთან დაკავშირებით შეზღუდულია, როდესაც საქმე დავების მშვიდობიანი გზით მოგვარებას ეხება. გაფართოების პერსპექტივის არარსებობა ამ სახელმწიფოებისთვის, განსაკუთრებით, სამხრეთ კავკასიაში, ზღუდავს ევროკავშირის ნორმატიულ გავლენას.

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის "საშინაო" მიმზიდველობა და მისი ღირებულების სისტემა პროგრესულად კარგავს მხარდაჭერას აღმოსავლეთ პარტნიორობის ზოგიერთ სახელმწიფოში. კერძოდ, ამ ქვეყნების უმეტესობამ გააცნობიერა, რომ ისინი ვერ გამოიყენებენ წევრობის მოთხოვნას. ევროკავშირის წევრობისთვის საჭიროა მრავალი მაღალი დონის სტანდარტის დაკმაყოფილება. გარდა ამისა, ევროკავშირში განწევრიანებაზე შეთანხმებული უნდა იყოს ყველა წევრი ქვეყანა, თუმცა, ზოგიერთი წინააღმდეგია აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების ევროკავშირში ყოფნისა. მოწინააღმდეგეთა უმეტესობა შეადგენს იმ სახელმწიფოებს, რომლებზეც პოლიტიკურ გავლენას რუსეთი ახდენს.

ევროკავშირის პოლიტიკის შემუშავება რუსეთთან დაკავშირებით ყოველთვის იწვევდა წევრ ქვეყნებს შორის უთანხმოებას. როგორც უკვე აღინიშნა, ის ქვეყნები, რომლებიც რუსეთმა სტრატეგიულ პარტნიორობად გამოაცხადა, როგორცაა გერმანია, საფრანგეთი, იტალია და საბერძნეთი უფრო რბილი პოლიტიკის გატარებას ცდილობენ, რადგან არ სჭირდებათ ენერგეტიკული და ეკონომიკური პარტნიორის გაღიზიანება. მეორე მხრივ, ფინეთი, უნგრეთი, ყოფილი წევრი დიდი ბრიტანეთი და ნიდერლანდები,

თავს იკავებენ რუსეთის მხარდაჭერისგან, მაგრამ თითქმის არ სურთ მონაწილეობა მიიღონ ისეთი სახის პოლიტიკის გატარებაში, რომელიც მკაცრად ეწინააღმდეგება რუსეთს. მხოლოდ ისეთი სახელმწიფოები, როგორცაა ლიტვა, ლატვია და პოლონეთი, მიმართავენ უფრო მკაცრ ზომებს.

რუსეთის მმართველობა ევროკავშირის შემდგომ გაფართოებას სერიოზულ საფრთხედ აღიქვამს. სამხრეთ კავკასიის კონტროლი ყოველთვის იყო რუსეთის პოლიტიკის პრიორიტეტი (Riegel & Bohumil, 2018). რუსეთის მთავარი იარაღი ყოველთვის სამხედრო და ეკონომიკური ძალა იყო, რაც მისი წარმატების მთავარი გარანტიაა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ეთნიკურ და სეპარატისტულ კონფლიქტებს. რუსეთმა დაადასტურა კონფლიქტის ქვეყნების სამხედრო დახმარება, როგორც არსებული დავების მოგვარების ერთადერთი გზა, მაგრამ სინამდვილეში ამ სამხედრო დახმარებამ და რუსეთის, როგორც შუამავლის როლმა, გააღრმავა არსებული კონფლიქტები. რუსეთის ხედვით, როდესაც ქვეყანა, რომელიც ტრადიციულად მის გავლენის სფეროს მიეკუთვნება ისწრაფვის ევროკავშირის წევრობისკენ, რუსეთის ეკონომიკურ შესაძლებლობები მცირდება (Lambert, 2018). ეს ყველაფერი რუსული ნულოვანი ნაშთის აზროვნების ნაწილია.

თეორიული ჩარჩო ნათელს ხდის, რომ რუსეთი და ევროკავშირი ახალი აქტორები არიან გლობალურ სისტემაში, რაც იწვევს მათ ინტერესთა შეჯახებას, ძირითადად იმიტომ, რომ რუსეთს უფრო რეალისტური მიდგომა აქვს, ხოლო ევროკავშირის ქცევა უფრო პოსტმოდერნისტულია. კონსტრუქტივიზმის მიდგომის მთავარი ნერტილი იყო ის, რომ ორივეს ურთიერთქმედება საკმაოდ იმპულსურია, მუდმივად ვითარდება, რასაც ასახავს მათი ურთიერთობის ისტორია დაწყებული "ოპტიმიზმის ფაზიდან" (1992-94) დამთავრებული "ურთიერთობების განყვეტი" (2012). კონსტრუქტივიზმი, ასევე, ყურადღებას ამახვილებს ევროკავშირის გადაწყვეტილების მიღების სტრუქტურის სირთულეზე და აღწერს მას, როგორც ევროპული იდენტურობის სისუსტის მიზეზს. კონსტრუქტივისტული თეორია გვთავაზობს საინტერესო შეხედულებას მოცემული ურთიერთობის შესახებ და მოუწოდებს აქტორებს, რომ თანამშრომლობა დაიწყონ ურთიერთობის მნიშვნელობის შემუშავებით. აღნიშნულ თეორიაში გაკეთებული მნიშვნელოვანი მოსაზრების შესაბამისად, ევროკავშირის მრავალსაფეხურიანი პოლიტიკა ზედმეტად ბუნდოვანია, რასაც რუსეთის პარტნიორი ქვეყნები ხშირად ორმხრივი ურთიერთობების შესანარჩუნებლად იყენებენ.

ევროკავშირის მონაწილეობა კონფლიქტის მოგვარებაში სამი ცვლადის კომბინაციის შედეგია: ევროკავშირის ურთიერთობები რუსეთთან; ევროკავშირის ინტერესები და შიდა დაძაბულობა, რომლის მიზეზიც წევრი სახელმწიფოების ინტერესებია. ყოველივე ამის შესანიშნავი მაგალითი იყო უკრაინა, სადაც ევროკავშირის ინტერესი (როგორც ორგანიზაციის, ასევე, წევრი ქვეყნების) უფრო მეტი იყო, ვიდრე რუსეთი მიერ განეული რისკი - აქედან გამომდინარე მივიღეთ უკრაინის გამო ევროკავშირის მიერ რუსეთისთვის დაწესებული ქმედითი და უწყვეტი ეკონომიკური სანქციები. მოლდოვის შემთხვევაში, ერთი კრიტერიუმი დაკმაყოფილდა, ერთ-ერთი ნამყვანი სახელმწიფო (გერმანია) ფლობდა პირდაპირ ინტერესს და ევროკავშირი სერიოზულად აღიქვამდა პრობლემას, რადგან იგი საფრთხეს უქმნიდა მის საზღვრებს; შესაბამისად გერმანია აქტიურად უჭერდა მხარს მოლდოვის განევიანების პერსპექტივას, მათ შორის, რეზოლუციების წყალობით. თუმცა, მოგვიანებით დემოკრატიზაციის დაბალი დონის გამო, გერმანიამ დაკარგა ჩართულობის სურვილი მოლდოვაში და ფაქტობრივად აღარ ადარდებდათ, რომ რუსეთი აქტიურად მონაწილეობდა დნესტრისპირეთის კონფლიქტში. რაც შეეხება საქართველოს - ევროკავშირს აქვს თავისი გეოპოლიტიკური ინტერესები, მაგრამ ყველა წევრი ქვეყანა არ არის დარწმუნებული. რაც მთავარია, რუსეთს აქვს ყველაზე მეტი აგრესიის ისტორია საქართველოს მიმართ, თუმცა, სახეზეა სანქციების ნაკლებობა, მაგრამ კონსტრუქციული ჩართულობის მაღალი დონე. სომხეთი და აზერბაიჯანი მკვეთრად განსხვავებული შემთხვევებია, ვინაიდან ეს ორი ქვეყანა ევროკავშირში ინტეგრაციისკენ არ ისწრაფვის; ორივეგან რუსეთი კვლავ აქტიურ როლს ასრულებს, მაგრამ იქიდან გამომდინარე, რომ აზერბაიჯანული ენერჯის წყაროები ხელმისაწვდომია ევროკავშირისთვის, ამდენად ზედმეტ ძალისხმევას აღარ ხარჯავს.

დასკვის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირს არ აქვს პოლისტიკური მიდგომა, როდესაც საქმე ეხება პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოებს. რუსეთის გამოწვევა რეალური, პრაქტიკული გზით, იქნებოდა ისეთი რამ, რასაც ევროკავშირი არასდროს გააკეთებდა და სავარაუდოდ, არც აქვს აღნიშნულის სურვილი. ამავე დროს, მას სურს, უზრუნველყოს აღმოსავლეთ სამეზობლოს უსაფრთხოება, ძირითადად მისი ნორმებისა და ღირებულებების დაწესებით. ევროკავშირმა მიზნად დაისახა ისეთი მიდგომარეობის მიღწევა, სადაც ყველა მხარე მოგებულად თვლის თავს, რაც საბოლოო ჯამში, რეგიონში მისი გავლენის დაკარგვის მიზეზიც შეიძლება გახდეს.

ბიბლიოგრაფია

- Broers, L. (2015). From “frozen conflict” to enduring rivalry: reassessing the Nagorny Karabakh conflict. *Nationalities Papers*, 43(4), 556-576. doi:10.1080/00905992.2015.1042852
- Büscher, K. (2016). The Transnistria Conflict in Light of the Crisis over Ukraine. In S. Fischer, *Not frozen! The unresolved conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in light of the crisis over Ukraine* (pp. 25-42). Berlin: German Institute for International and Security Affairs
- Cașus, K., & Kosienkowski, M. (2018). Relations between Moldova and the European Union. In M. M. Paul Flenley, *The European Union and its eastern neighbourhood: Europeanisation and its twenty-first-century contradictions* (pp. 99–113). Manchester: Manchester University Press. doi:10.7765/9781526109118.00017
- Cornell, S., & Starr, F. (2009). *The Guns of August 2008*. New York: ME Sharpe
- Council of European Union. (2009, November 10). *Concept on Strengthening EU Mediation and Dialogue Capacities*. Retrieved from <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015779%202009%20INIT>
- DeBardeleben, J. (2012). Applying constructivism to understanding EU–Russian relations. *International Politics*, 49, 418–433. doi:10.1057/ip.2012.8
- Eastern Partnership. (2019). *EU NEIGHBOURS - Policy*. Retrieved from <https://www.euneighbours.eu/en/policy#the-eastern-partnership>
- EEAS. (2020, 06 10). *EU-Moldova relations - factsheet*. Retrieved from European Union External Action: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4011/eu-moldova-relations-factsheet_en
- EEAS. (2020, September). *EU-Ukraine relations - factsheet*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4081/%20EU-Ukraine%20relations%20-%20factsheet
- European Commission. (2020). *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/armenia_en
- European Commission. (2020). *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. Retrieved from ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/azerbaijan_en
- European Parliament. (2014, September 14). *European Parliament resolution of 18 September 2014 on the situation in Ukraine and the state of play of EU-Russia relations*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2014-0025_EN.html
- European Parliament. (2018, June 14). *Georgian occupied territories 10 years after the Russian invasion*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0266_EN.html
- European Parliament. (2019, March 12). *Building EU capacity on conflict prevention and mediation (2018/2159(INI))*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0158_EN.html
- European Parliament. (2019, March 12). *European Parliament resolution of 12 March 2019 on the state of EU-Russia political relations (2018/2158(INI))*. Retrieved from European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0157_EN.html
- European Parliament. (2019, March 11). *State of EU-Russia political relations (debate)*. Retrieved from European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2019-03-11_EN.html
- European Parliament. (2019). *Three Eastern Partnership neighbours in the South Caucasus*. Retrieved from <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/172/three-eastern-partnership-neighbours-in-the-south-caucasus>
- Fischer, S. (2016). Not frozen! The unresolved conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in light of the crisis over Ukraine. Retrieved from https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/48891/ssoar-2016-fischer-Not_frozen_The_unresolved_conflicts.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2016-fischer-Not_frozen_The_unresolved_conflicts.pdfdraftdraft
- Fix, L. (2014). Georgia Knocking on Europe’s Door: Russia, Georgia, and the EU Association Agreement. *Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik*. Retrieved from <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-53817-3>

- Forsberg, T., & Haukkala, H. (2016). *Avoiding A New 'Cold War': The Future of EU-Russia Relations in the Context of the Ukraine Crisis*. LSE IDEAS
- Freire, M., & Simão, R. (2007). *The Armenian road to democracy: dimensions of a tortuous process*. CEPS Working Document
- Glüpker, G. (2013). Effectiveness of EU Conditionality in the Western Balkans: Minority Rights and the Fight Against Corruption. *Journal of Contemporary European Research*. Vol. 9 No. 2
- Gogolashvili, K. (2009). The EU and Georgia: The choice is in the context. *Europe in Dialogue*, 1, 92-129
- Grevi, G., Helly, D., & Koehane, D. (2009). *ESDP: The first 10 years (1999-2009)*. Institute for Security Studies, European Union
- Gvalia, G., Siroky, D., Lebanidze, B., & Iashvili, Z. (2013). Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policy of Small States. *Security Studies*, 22(1), 98-131. doi:10.1080/09636412.2013.757463
- Helmerich, N. (2007). CFSP and ESDP - How to include new partners? In J. Varwick, & K. O. Lang, *European Neighbourhood Policy : Challenges for the EU-Policy Towards the New Neighbours*. (pp. 103-116). Leverkusen-Opladen : Barbara Budrich-Esser
- Kamov, G. (2006). EU's role in conflict resolution: the case of the Eastern enlargement and neighbourhood policy area
- Lambert, M. (2018). *Russian smart power at work in the Eastern Partnership*. Prague: Institute of International Relations
- Lehne, S. (2017). *Is there hope for EU foreign policy?* (Rep.). Carnegie Endowment for International Peace. Retrieved March 15, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/resrep12822>
- List, C. and Spiekermann, K. (2013). Methodological Individualism and Holism in Political Science: A Reconciliation. *American Political Science Review*, 107(4), 629–643. <http://doi.org/10.1017/S0003055413000373>
- Lynch, D. (2004). *Engaging Eurasia's Separatist States*. Washington D.C.: The United States Institute of Peace Press
- Lynch, D. (2006, February). Why Georgia Matters. *Chaillot Paper*, 86, 7-73. Retrieved from <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp086.pdf>
- MacFarlane, N., & Menon, A. (2014, May 23). The EU and Ukraine. *Survival: Global Politics and Strategy*, 65(3), 95-101. doi:<http://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080/00396338.2014.920139>
- Niemann, A., & De Wekker, T. (2010). Normative power Europe? EU relations with Moldova. *European Integration online Papers (EIoP)*, 14(14). Retrieved from <http://eiop.or.at/eiop/texte/2010-014a.htm>
- Nitou, C. (2016). Russian and EU's quest for status: the path to conflict in the Post-Soviet space. *Global Affairs*, 143-153. doi:10.1080/23340460.2016.1163775
- Amanda, P. A. U. L. (2018). Conflict Resolution in the South Caucasus – the Role of the EU. The Centennial of the Independence of the Three South Caucasus States: Historical Background, Contemporary Developments and Prospects of Peace and Prosperity
- Petrov, R., Van Der Loo, G., & Van Elsuwege, P. (2015). The EU-Ukraine Association Agreement: A New Legal Instrument of Integration Without Membership? *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*, 1. doi:10.18523/kmlpj52678.2015-1.1-19
- Popescu, N., & Leonard, M. (2007). *A Power Audit of EU-Russia Relations*. Brussels: European Council on Foreign Relations
- Presidency of the EU. (2009). *Declaration by the Presidency on behalf of the EU on Russian plans to build up its military presence in Abkhazia and South Ossetia*. Brussels. Retrieved from <http://www.eu2009.cz/en/news-and-documents/cfsp-statements/declaration-by-the-presidency-on-behalf-of-the-eu-on-russian-plans-to-build-up-its-military-presence-in-abkhazia-and-south-ossetia-9021/>
- Roth, M. (2007). EU-Ukraine relations after the orange revolution: The role of the new member states. *Perspectives on European Politics and Society*, 8(4), 505-527. doi:10.1080/15705850701641023
- Schmidt-Felzmann, A. (2014). Is the EU's failed relationship with Russia the member states' fault? *L'Europe en Formation*, 374, 40-60. Retrieved from <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2014-4-page-40.htm#>

- Simão, L. (2012). The problematic role of EU democracy promotion in Armenia, Azerbaijan and Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(1-2), 193–200. doi:10.1016/j.postcomstud.2012.03.001
- Smith, B., & Harari, D. (2014). *Ukraine, Crimea and Russia*. House of Commons Library, London. Retrieved from researchbriefings.files.parliament.uk
- Stewart, E. J. (2011). Mind the Normative Gap? The EU in the South Caucasus. In R. Whitman, *Normative Power Europe* (pp. 65-82). Palgrave Macmillan
- Thapa, M. (2015, January 1). The Role of the European Union in Conflict Resolution in Nepal. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, 51, 83-92. doi:10.7366/020909611201505
- Tudoroiu, T. (2012, February). The European Union, Russia, and the Failure of the Transnistrian Frozen Conflict. *East European Politics and Societies*, 26(1), 135-161. doi:10.1177/0888325411404885
- Vahl, M. (2004). *Is Ukraine Turning Away from Europe?* Brussels: CEPS Policy Brief No. 57
- Whitman, R. G., & Wolff, S. (2010). The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications. *International Affairs*, 86(1), 87–107. doi:https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2010.00870.x

Annex 1:

EU and Eastern Partnership, marking disputed areas.

Sargsyan, Arpine. (2019). INTERNATIONAL ECONOMIC COMPETITIVENESS: INTERRELATION WITH INTEGRATION, TRADE AND INNOVATION.

Nino Tsilosani¹

**THE POLICY OF THE EUROPEAN UNION TOWARDS THE STATES OF EASTERN
PARTNERSHIP INITIATIVE**

Abstract

As a global actor in a contemporary international system, EU is interested in conflict resolution and democracy promotion in the neighbouring regions. In order to provide insight on what are the reasons behind EU's approach and external policies towards eastern neighbourhood one might argue that, European Union involvement in the Post-soviet state is closely connected to the relations with Russia. Looking at the cases of frozen conflicts in Georgia, Armenia-Azerbaijan, Moldova and Ukraine, it is apparent, that EU would rather use constructive engagement as a tool for partnership, rather than comprehensive sanctions. Most importantly, the EU does not have holistic approach when it comes to eastern partnership countries and its involvement is influenced by three main factors: EU-Russia Relations, EU's interests in the particular state and EU internal tensions. Furthermore, complicated nature of the EU-Russia relations, which then translates itself into EU's involvement in the frozen conflicts, can be explained in light of constructivist theory.

Looking at the previous studies, this research aims to contribute to the academic literature in three ways. First, in contrast to the majority of the studies, it shifts the focus from the effectiveness of policies towards the nature of the EU itself. Secondly, it takes a dual approach towards reasoning behind the EU's effectiveness, and measures both, internal and external tensions, and correlation of the two. And lastly, it draws conclusions on the EU's role by comparing cases with different degrees of involvement and severity, rather than similarities.

Keywords: *European Union, EU-Russia Relations, Frozen Conflicts, Constructivism, Constructive Engagement.*

Introduction

Since its inception, the European Union has undergone complex reforms and changes, making it an important, global actor in the international system. Following the Lisbon Treaty, the EU has the same foreign policy instruments as the functional states. The real problem for the EU was that it could not use the existing, effective tools properly. With emphasis on soft power, preference for legal aid, and eagerness for multilateral diplomacy, the EU has had trouble adjusting to a contemporary world that is increasingly ruled by power politics (Lehne, 2017, p. 3), furthermore its policy in the post-Soviet region is the extension of EU favoring use of diplomatic instruments.

Interested in conflict resolution and democracy promotion in the neighbouring regions, the EU is actively involved in crisis management. The main source of power for the EU lies in its attractiveness premised on the promise of economic growth and development. At the same time in the post-Soviet space, Russia fuelled through its military

¹ Nino Tsilosani was a MA student of the interdisciplinary Master Programme in European Studies at the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University. This paper is a part of the Master Thesis defended in her fourth semester at the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University. E-mail: ntsilosani@yahoo.com

presence a series of frozen conflicts (Nitou, 2016). Moreover, it also displayed its military strength on a series of occasions. In fact, Russia's war with Georgia and annexation of Crimea were signs that Moscow was aiming to regain its former great power status and that, its leadership had developed hegemonic intentions in the post-Soviet region (Cornell & Starr, 2009).

It is worth noting, that while EU's relation with Russia play ultimate role in policy-making, it is assisted by factors such as EU's interest in the region and internal tensions. Because those three very rarely match, EU fails to provide holistic approach to partnership countries. For the purpose of this paper it should be clarified, that holistic approach refers to "Whenever elements of any kind combine, by virtue of this combination they give rise to new phenomena. One is therefore forced to conceive of these phenomena as residing, not in the elements, but in the entity formed by the union of these elements" (List, Spiekermann. 2013)

Another important point would be how EU engages with these states, which is a great representation of its approach to states that Russia views as its sphere of influence. Since EU is mainly a normative power, which "*in its ideal or purest form, is ideational rather than material or physical,*" which means that its use comprises of normative rationalization rather than the use of material and in case of international politics, military strength (Manners, 2009). The notion of the EU as a normative power has gone far beyond the academia. It has been taken up by policy-makers across the EU and is on a regular basis part of the political discourse of EU member states (Bickerton, 2011). It pursues its goal in the region by constructive engagement - Main idea behind this type of foreign policy-making is achievement of various degree of integration in a certain field by bilateral agreements. Besides, contractual agreements are means to foster a long-term and structural change both – within and between third countries. This is EU's way of preventing conflicts and resolving existing ones. (Tocci, 2007) Constructive engagement itself is narrower policy exercising EU's normative power. For example, Association Agreements with Georgia, Moldova and Ukraine were means to foster long-term structural change. Constructive engagement is largely dependent on EU's current internal tensions and mainly is somewhere between its political interest and its state of affairs with Russia. EU prefers to reward states rather than put capable sanctions on Russia, with exception of Ukraine.

It is utmost important to note three main factors in order to examine reasoning behind EU's activities and policies in the post-Soviet region, these are as follows: EU-Russia Relations, EU's interests in the particular state and EU internal tensions (mainly Russia's bilateral relations with member states). Interests of the EU as a whole and interests of member states do not always align, but in order to form a specific approach one might argue, that it is the combination of the three. We will later see that absence of the one variable from this formula can result in little to no action When all these factors are met it results in unsteady approach from EU's side, treating conflicts with very similar tensions in different ways.

European Union's involvement in the Post-soviet states is closely connected to the relations with Russia. On the one hand, the EU fails to challenge Russia in the region, because it remains only a normative power, but on the other hand, its constructive engagement proved successful in some states. **There is no holistic approach on EU's side and it varies according to its interest in specific state, internal tension and external factors.**

1. Post-Soviet States and frozen conflicts

In 1991, it became clear to the Soviet Union that Georgia, Armenia, and Azerbaijan would soon gain independence, which could change the political structure of the region and strengthen Western power, prompting Gorbachev to launch devastating reforms in those countries.

In the Georgian region of Abkhazia, the local government received an order from Moscow to start propaganda about the sovereignty of Abkhazia (Lynch, Why Georgia Matters, 2006). Abkhazian elites were already fearful of rising nationalism in Georgia and signed so called "Lykhny Declaration", calling upon creation of separate Republic of Abkhazia. Additionally, Abkhazian leaders maintained strongly pro-USSR approach in contrast to Georgian strive towards independence. After the collapse of the Soviet Union, this stance became position of the independence from Georgia (Lynch, Why Georgia Matters, 2006). To speed up the conflict, Russian special services formed Abkhaz-trained detachments and supplied the Russian military with weapons. Nevertheless, Russia has been involved in the negotiations for a long time, although the recognition of the independence of Abkhazia and South Ossetia/Tskhinvali region has resulted in the loss of the right to play the role of mediator. 94% of the population of Abkhazia holds a Russian passport, speaks Russian and the national currency is the Russian ruble. The case is more compli-

cated in the case of South Ossetia/Tskhinvali region, as it depends entirely on Russia and openly discusses the issue of integration with it.

One might wonder why Russia has spent so many resources to help the separatist states: First, because instability makes Georgia less attractive to Western partners, especially NATO. It should also be noted that the secession of Abkhazia and South Ossetia/Tskhinvali region does not allow Georgia to cooperate with the countries of the North Caucasus. Such an action is beneficial for Russia, as it prevents Georgia from becoming the leader of the anti-Russian Caucasian coalition and avoids separatism by creating a strong image on its own state. Russian establishment prefers to control the volatile South Caucasus rather than watching the stable region from afar (Gvalia, Siroky, Lebnidze, & Iashvili, 2013).

As for **Armenia and Azerbaijan**, ethnic tensions in the region became apparent after the parliament of the **Nagorno-Karabakh** Autonomous Republic on February 20, 1988, endorsed the region's unification with the Armenian SSR. The collapse of the Soviet Union further increased the interest of the Armenian separatist movement. After a small-scale war in 1991, this conflict escalated in late 1992, and developed into a full-scale war. An estimated 25,000 people lost their lives and over a million Azerbaijanis, Armenians, Muslim Kurds, and others permanently lost their homes. By the second half of the 1980s, the USSR was already on the verge of collapse, and the chances of its government regaining control by military force were slowly waning. This case was also distinctive, since this was the only scenario where direct rule from Moscow was established in 1988–1989 as a solution to the problem (Broers, 2015, p. 556).

In view of all this, Russia's interest in further escalating and freezing the existing conflict was enormous, as in this case Russia would be able to maintain its role as a major player and negotiator. This was a Russian strategy - the participants in the NK conflict came under their own influence, as well as in Abkhazia and Tskhinvali Region/South Ossetia. Maintaining the *status quo* in the current conflict is conditioned by another important interest of Russia - the energy resources of Azerbaijan. Following in the footsteps of American investment in the Caspian Basin, Russian energy and economic policies toward Azerbaijan have also intensified. It is obvious that Moscow is trying to strengthen ties with Azerbaijan through its position in the strategic sectors of the economy.

The Transnistria conflict arose in 1989-90 during the post-Soviet transformation processes. Until 1988, "Transnistria" was neither a political unit nor a contemporary term in the Soviet Union. During Soviet rule, Transnistria was populated by partly a Russian-speaking elite and partly by Romanian-speaking agricultural population. By the time, Moldovanisation on all levels of leadership left the Russian-speaking elites fearing for their posts. It was ultimately the Moldovan declaration of sovereignty in 1990, which declared all property on the territory of the MSSR to be owned by the republic, and the emerging rejection of a new Union Treaty by the Moldovan leadership, which triggered the Russian-speaking autonomy/secession (Büscher, 2016, p. 25). There are clear signs that high-ranking KGB representatives and soviet ministers supported separatists. Russian Support became even more obvious when 14th army was positioned around Transnistrian city of Tiraspol (Büscher, 2016). Immediately after the collapse of the Soviet Union, the Transnistrian leadership seized control of the remaining left bank, Chişinău's attempts to regain control failed all throughout 1992 during the military clashes. Status of the "Transnistrian Moldovan Republic" remained unclear for years.

Energy and trade are important interests for Moldova, which is entirely dependent on Russian hydrocarbons. In 2014 Moldovan officials complained of intense Russian pressure over the proposal to sign the Association Agreement with the EU at the Vilnius summit in November 2014. However, as in Georgia, there is a 'frozen conflict' that sharply reduces Moldova's freedom to pursue its chosen policies, since Russia supports the Transnistrians financially and by issuing Russian passports (Smith & Harari, 2014).

When we discuss **Ukraine** we must remember, that after the Ukrainian government decided not to sign a planned Association Agreement and a Deep and Comprehensive Free Trade Area Agreement with the European Union in November 2013 demonstrations began in Kiev. The 'Euromaidan' demonstrations became more aggressive in early 2014 and in February. On 22 February 2014, Viktor Yanukovich disappeared from Ukraine and a new government was installed by the Ukrainian parliament. Later in February, anonymous military figures, thought to be Russian workforce, surrounded the airports in Crimea, a majority-Russian peninsula in Ukraine and the Crimean autonomous assembly was taken over by pro-Russian forces (Smith & Harari, 2014, p. 2). On 26 February, President Putin ordered military trainings involving 38,000 troops near the border of the Ukraine. Russia supplied support of \$3 billion in the form of a Russian purchase to Ukrainian government bonds at the end of 2013. In the meantime,

fully military equipped troops appeared in Crimea's main public buildings and airports, increasing fear of Russian military intervention (Smith & Harari, 2014).

On 1 March, the Russian Duma (parliament) approved a request by President Vladimir Putin to use Russian forces in Ukraine. Russian forces took control of Ukrainian military sites in Crimea, including in Belbek, Balaclava and Kerch. Large pro-Russian demonstrations were held across eastern Ukraine including in Kharkiv, the second biggest city. The UN Security Council was also called to an emergency meeting to discuss the crisis (Smith & Harari, 2014). On 16 March the Crimean referendum returned an overwhelming vote in favour of independence. The Crimean authorities requested then asked to join the Russian Federation. Ukrainian armed forces in Crimea were surrounded by pro-Russian forces early in the crisis. Military forces took control of the autonomous parliament on 27 February. Initially, a referendum on union with Russia was set for 30 March but on 6 March, the new regional government passed a resolution proclaiming union with the Russian Federation and bringing the referendum forward (Smith & Harari, 2014).

We can conclude that almost forgotten post-Soviet frozen conflicts were quickly rediscovered by the Western politics in August 2008. The Russian tanks that "liberated" South Ossetia/Tskhinvali region and invaded Georgia showed two things. First, the fact that the frozen conflicts of the Post-Soviet region continue to represent a serious threat to regional stability. Secondly, the Kremlin establishment decided to upgrade its long-lasting instrument of such conflicts in order to prevent what interprets as illegitimate external invasion in its sphere of influence (Tudoroiu, 2012, p. 135).

2. EU external relations

EU policy in the South Caucasus region has been a typical example of its approach to foreign policy. Beginning with the early 1990s, the EU used traditional instruments to provide aid, financial grants, technical assistance, and other means of support proportionally and equally to the South Caucasian states. The EU's approach to the post-Soviet countries (With the exception of the Baltic States) has been similar across this period (Gogolashvili, 2009).

Georgia's relations with the European Union began in 1991-92, after the collapse of the Soviet Union after Georgia became an independent state. A major milestone for Georgia was establishment of the Eastern Partnership Initiative, which aims to deepen and strengthen relations between the European Union, its Member States and its six Eastern neighbours: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine (Eastern Partnership, 2019).

In 2014 Georgia signed Association Agreement with the EU, which was an unprecedented instrument for a country, especially as it contained the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, after which the EU became Georgia's largest trading partner since it was signed. Previously considered a bureaucratic instrument of the European Union, the Association Agreement has become a geopolitical hot-button issue (Fix, 2014). Subsequently, another major achievement for Georgia was reached in 2017, when Visa Liberalisation Agreement was signed with the EU, which many politicians used as a variable for measuring Georgia's future prospects. Many scholars view these as a "reward" from the EU for Georgia's unbreakable political course regarding European and Euro-Atlantic integration.

Undoubtedly, the war in Georgia changed the rate of EU activity toward the region, and especially towards Georgia. The EU's engagement in the resolution process may extend at least as long as the EU mission is allowed inside the disputed Georgian territories. The EU moderated Geneva talks between conflicting parties, which have started late fall 2008 and continued during winter 2009 still have not brought tangible results. The "West" and EU in particular did not "punish" Russia for the aggression against Georgia, it even decided on continuation of talks on Partnership and Cooperation Agreement after Russia's withdrawing from undisputed Georgian territories (Presidency of the EU, 2009).

The EU has long maintained relations with Georgia within the regional South Caucasian context. Georgia has often tried to persuade the EU to take a more individualized approach, but the principal framework for past relations, the PCA did not facilitate the implementation of policies different from those regarding other South Caucasus states, in spite of Georgia's progress or stronger "aspirations" (Gogolashvili, 2009, p. 121).

Europe's approach to Ukraine has long been flawed. The 2003 European Security Strategy called for a stable and democratic neighbourhood, nonetheless it had nothing to say about issues of conflict. Discussion about Russia focused on closer relations. This was amplified in 2009 by the Eastern Partnership, a programme designed to

deepen relations with neighbours in the east. Both the European Neighbourhood Policy and Eastern Partnership avoided the question of potential enlargement to the countries of this region. Instead, the EU offered 'association' (MacFarlane & Menon, 2014).

During the accession negotiations, several new member states like Estonia, Lithuania and Poland had already expressed their wish to contribute to a strengthening of relations with Kiev. Once Poland's own future in the Euro-Atlantic institutions became clearer, Warsaw emerged as Ukraine's key advocate and tried to influence the EU's Eastern Policy through several policy papers. Judged against the historical record, the 'Orange Revolution' seemed to be a catalytic event in EU-Ukraine relations (Roth, 2007). It removed the gap between Kiev's declared adherence to European values and political reality in Ukraine (Vahl, 2004). Ukraine-European Union Association Agreement entered into force on 1 September 2017, which was a step towards EU membership (Petrov, Van Der Loo, & Van Elsuwege, 2015).

EU has been a major player in Ukraine's crisis as well. The European Council strongly condemned the illegal annexation of Crimea and Sevastopol by the Russian Federation in 2014. The EU has adopted a strict non-recognition policy with regard to the illegal annexation of Crimea (have been extended several times since then and are still in place) (EEAS, EU-Ukraine relations - factsheet, 2020), Diplomatic restrictions against Russia were first imposed at a meeting of EU leaders on 6 March 2014. The first package of significant economic sanctions targeting cooperation and exchanges with Russia was announced on 29 July 2014. A reinforced package of economic sanctions was announced in September 2014. At the same time, the EU directly participated in negotiating the Geneva Joint Statement of 17 April 2014 (EEAS, EU-Ukraine relations - factsheet, 2020).

In 1991/1992, the European Community started negotiations with **Moldova** on a Partnership and Cooperation Agreement, which was signed in 1994 and ratified later in 1998 (European Commission 1994). Moldova expressed an interest in EU membership in 1996. The Commission determined that Moldova was not ready to start negotiations. Instead, it was offered a place in the European Neighbourhood Policy (Niemann & De Wekker, 2010). Additionally, Moldovan government hoped that a firm rapprochement with the EU would help a settlement of the Transnistrian separatism issue (Caľus & Kosienkowski, 2018, p. 11). The country's greatest successes was the signing of an Association Agreement (including the DCFTA) in 2014 and the liberalisation of the visa regime.

From the perspective of Brussels, involvement in Moldova was mostly aimed at providing stability beyond the new EU borders, especially in the context of Transnistria. Pro-European Moldova was expected to become a more transparent and reliable partner. Moldova's integration with the EU was particularly important to two EU member states: Romania and Germany. For Romania, this was a chance to repair mutual relations that took a hit during the Soviet era. From German perspective, it would be a helpful tool to implement German foreign policy by improving EU's border security and control of the migration via resolution of the Transnistrian conflict (Caľus & Kosienkowski, 2018, p. 12). However, after strongly pro-European party was defeated in 2014 the dynamics slowed down drastically.

As for Transnistrian conflict, The EU participates as an observer in the 5+2 negotiation process on the settlement of the conflict. It continues to support a peaceful settlement based on the sovereignty and territorial integrity of Moldova with a special status for Transnistria (EEAS, 2020).

The EU cooperates with **Armenia** in the framework of the European Neighbourhood Policy and its eastern project - the Eastern Partnership. In the context of Armenia, an interesting factor is how the EU is perceived in Armenia: either they see EU as an actor, which has an interest in creating a buffer zone in the South Caucasus and stable and predictable neighbours, which might mean greater efforts in conflict resolution efforts or more reserved policies of stabilisation. Democracy and transparency were portrayed as a long-term process, but not one with clear short-term implications. Thus, European integration has been stated at the highest level as the most important long-term direction of Armenia's foreign policy (Freire & Simão, 2007).

Azerbaijan is a strategic energy partner for the EU and plays a crucial role in bringing Caspian energy resources to the EU market. In 2018, the EU and Azerbaijan approved joint Partnership Priorities (European Commission, 2020). The EU was one of the first international donors in Azerbaijan. Positive impact from this early cooperation has been possible in areas where there was mutual interest. As one Azerbaijani official has put it, "*the new oil routes helped Azerbaijan to be recognised as part of the European family*" (Simão, 2012).

Energy revenues have become the other major issue in Azerbaijani foreign policy, after the Nagorno-Karabakh conflict. The contribution of the ENP has been limited by the lack of interest of Azerbaijani authorities in EU's financial assistance. Azerbaijan is today an important energy supplier and transit country for EU markets, increasing its strategic advantage over the EU. Azerbaijan has privileged stability over democracy. EU is very limited in promoting conditionality reform in this country. Another problem in the Azerbaijan is the perception that the EU. The EU's inconsistent approach to Karabakh, most notoriously, the reluctance to openly support Azerbaijan's territorial integrity, as it has done with Georgia, Moldova, has been a major source of distress in bilateral relations. The power of attraction of the European model is limited by the perception that the European states favour Armenian positions (Simão, 2012).

EU relations with the *de facto* NK leaders have been severed due to it is the policy of non-recognition (Lynch, 2004). The lack of communication and the curtailing of all forms of cooperation with Azerbaijan have pushed Karabakh even further towards Armenian control and dependence. EU's lack of engagement with the NKR should be assessed against the backdrop of its limited but increasing interaction with the Abkhaz and South Ossetian/Tskhinvali region authorities. The EU's approach to the protracted conflicts in Georgia, prior to the war in 2008, was based on the notion that, by promoting Georgia's development and supporting rehabilitation, the EU was not only improving the living conditions of the IDPs, but it was also promoting peace-building. This, however, was not extended to Karabakh; a position that has undermined the potential role the EU might play in this territory (Simão, 2012).

Relations between the European Union and Russia have had their ups and downs over the course of the last few decades. In order to have a better grasp of these dynamics, we have to look back and understand the nature of bilateral interactions and the setup of the institutional framework established between the two entities. When discussing institutional developments between the EU and Russia, one must always keep in mind that the engagement framework for both of the actors has been shaped not only by the legacy and traditions of interaction between the then-European Community and the Soviet Union, but also by the broader and constantly evolving post-Cold War order at both the global and EU levels. In some ways, the overall relationship (at least in the early stages of the EU and Russia's interactions) might be characterized as the European Union's attempts to place Russia into highly institutionalized, post-sovereign arrangements that fit into the unipolar Europe built upon the EU's liberal norms and values, and Russia's constant and progressing responses to that project (Forsberg & Haukkala, 2016).

To understand the evolution of the relations between the two actors, it's helpful to look at taxonomy suggested by *Forsberg and Haukkala*, which proposes to look at EU-Russia interactions through six phases in time that roughly coincide with the presidential terms in Russia: the "optimism" phase (shaped by the aftermath of the Cold War environment, lasting from 1992-1994), the "time of troubles" phase (characterized by much more strained relations, lasting from 1994-2000), the "Putin promise" phase (a time of a potential reset in EU-Russia relations caused by the election of new president in Russia, lasting from 2000-2004), the "mutual disappointment" phase (characterized by unrealized possibilities and misunderstanding, lasting from 2004-2008), the "partnership for modernisations" phase (influenced by Medvedev's agenda for innovation and modernisation inside Russia) and the final phase "rupture of relations" (starting with Putin's 2012 presidential term) (Forsberg & Haukkala, 2016). Overall, it is worth mentioning that Russia has always been uneasy in dealing with the EU as a supranational entity and has traditionally preferred to relate to the member states bilaterally, as part of a broader strategy of "divide and rule".

The EU-Russia relations may remain intact as long as Russia agrees to play by the rules, but since it recurrently rejects provisions of the international law, the EU faces problems in reaching its external political objectives. Such problems have been evident in EU policy toward Russia, which before the Putin era showed great interest in finding common political ground, and in becoming a credible partner for the EU (Gogolashvili, 2009, p. 95).

To conclude, South Caucasus in itself has three fundamentally different countries in regards to their policies towards Europe. Whereas Georgia aims to assimilate with the EU and the transatlantic organization as deeply and as fast as possible, Armenia still remain dependant on Russia in regards to its economy, security and energy. It is also a member of the Eurasian Economic Union and, at the same time, has signed a Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement (CEPA) with the EU. Azerbaijan on the other hand, has no interest to integrate with the European Union or with Russia in that matter, and follows a debating policy between the two actors. Baku has an interest in the development of energy and economic relations with the EU but does not show interest in a membership perspective. These three countries have their own approaches in dealing with the EU and Russia and are in three different stages in their process of the integration. All three have fundamental security challenges, Georgia

with two territories (Abkhazia and South Ossetia/Tskhinvali region) occupied by Russia, and Armenia and Azerbaijan in their conflict over Nagorno Karabakh. Russia also plays a vital role in mentioned conflict as the security guarantor for Armenia and provider of weapons for both states.

Lately, increased European Union interest in its eastern “neighbourhood” has been viewed as a possible solution of the Transnistrian frozen conflict. The fall of the communist authoritarian regime of Chişinău and the internal crisis of the Smirnov regime in Tiraspol also adapted the conditions of the conflict. Still, the European involvement in Moldova’s conflict is perceived by the Kremlin as a disturbance in its own politics. Additionally, the 2008 war in South Ossetia/Tskhinvali region illustrated Russia’s return to the early 1990s policy of instrumentalizing the post-Soviet frozen conflicts (Tudoroiu, 2012).

In 2014, Moscow’s annexation of Crimea and the war in Donbas supplied the international community with an abrupt reminder of the unresolved conflicts lingering in the EU’s eastern neighbourhood. However, Germany and its EU partners have been too preoccupied with the crisis over Ukraine to take appropriate notice of dynamic developments in Transnistria, Abkhazia, South Ossetia/Tskhinvali region and Nagorno-Karabakh (Fischer, 2016).

3. EU Internal tensions

At the national level, member states have to deal with the existing dynamics of bilateral relations and traditions of engagement that they hold with a respective state. This statement is particularly relevant when we are looking at relations with Russia, which has been seen as a particularly sensitive and divisive subject for the EU and its member states. In their famous 2007 work “A Power Audit of EU-Russia Relations”, scholars Mark Leonard and Nicu Popescu tried to categorise member states based on their approach to Russia and devised the following categories: The “Trojan Horses” - Cyprus and Greece, often defend Russian interests in the EU system, and are willing to veto common EU positions, the “Strategic Partners” (France, Germany, Italy and Spain) cherish a special relationship with Russia, the “Friendly Pragmatics” (Austria, Belgium, Bulgaria, Finland, Hungary, Luxembourg, Malta, Portugal, Slovakia and Slovenia) maintain a close relationship with Russia and tend to put their business interests above political goals, the “Frosty Pragmatists” (Czech Republic, Denmark, Estonia, Ireland, Latvia, the Netherlands, Romania, Sweden and the UK) focus on business interests but are less afraid to criticize Russia on human rights issues, and the “New Cold Warriors” (Lithuania and Poland) who have overtly hostile relationships with Moscow and are willing to use their veto powers to block EU negotiations with Russia (Popescu & Leonard, 2007). Of course, these categories are over generalisations and might often be misleading since national positions tend to change and differ from the established image as well as depend on the issues at stake and ongoing developments in the political landscape.

EU policy-making regarding of Russia has always been considered the push and pull game of member states. Firstly, because difference between domestic priorities and power results in the internal disputes amongst nation states. Additionally, largest members such as Germany and France have the most influence on the aforementioned relationship, but they do not share the common history that Central and East European states have. Conditions on bilateral relationship with Russia play key role in developing specific issues (Schmidt-Felzmann, 2014, p. 4).

In 2008 Russia adopted “Russian Foreign Policy doctrine”, in which it specified Germany, France and Italy as resources for advancing Russian interests, later Spain, Greece and Finland were added to the cooperation list. Evidently, these are the states that have on occasion prevented or slowed development of EU’s policies on difficult issues, advocating for less strict approach. Former member state UK has an unsteady relationship, going from having primary importance to condemning Russia’s involvement in its internal affairs, which is viewed as primary reason for lack of UK’s involvement in the diplomatic efforts when it came to Ukraine. Another state refraining from being string on this issue was the Netherlands, due to its dependence on economic and energy sources (Schmidt-Felzmann, 2014, p. 6). Many Scholars blame Germany, France, Italy and Greece for the EU’s inability towards more strict approach.

4. EU resolutions, policies and response mechanisms towards conflicts

The Treaty on European Union states, that EU aims to promote peace, prevent conflict and strengthen international security. This makes it apparent, that EU intends to engage in long-term solutions in order to prevent conflicts (Thapa, 2015). EU took an important step forward at becoming a serious security actor by establishment of Common

Foreign and Security Policy (CFSP) in Maastricht Treaty of 1992 and European Security and Defence Policy (ESDP) in 1999 (Helmerich, 2007). Just under the framework of ESDP, the EU has carried out more than 27 missions since 2003. The Alliance government has sent missions from traditional military peacekeeping in Bosnia-Herzegovina, to the European Union Monitoring Mission in Georgia, and training with the Afghan and Iraqi police (Grevi, Helly, & Koehane, 2009).

The EU possesses a variety of policy instruments for conflict management, including Joint Statements, Joint Actions, Common Strategies, Common Positions, EU Special Representatives, economic sanctions, ESDP civilian, police and military operations, and support for civil society and other democratization projects. Policies like the ENP or the new Eastern Partnership, additionally, allow the EU to use the principle of conditionality, “where EU candidate countries must prove their respect for democracy and the rule of law to be eligible for EU membership. The Commission administers their accession processes following the principle of conditionality” (Glüpker, 2013) in its conflict management efforts (Whitman & Wolff, 2010).

Alongside these instruments, the EU promotes conflict resolution standards through “constructive engagement”. This is a tool, which uses different forms of cooperation, usually defined by agreements with third countries (Thapa, 2015). For example, Association Agreements with Georgia, Moldova and Ukraine were means to foster long-term structural change.

On November 10, 2009, Council of European Union adopted Concept on Strengthening EU Mediation and Dialogue Capacities, which set basis for EU engagement in the area of mediation and dialogue, as well as develop concrete steps on enhancing the Union’s capacity. This joint concept by Council and the Parliament provided basis for EU’s engagement in this area (Council of European Union, 2009). European Parliament resolution of 2019 on building EU capacity on conflict prevention and mediation is quite important yet a very vague document. In all fairness, it does provide specific action such as training of mediators and establishment of new initiatives for peace and democracy, but those actions are solely internal (European Parliament, 2019).

In 2019, European Parliament even adopted a resolution on the state of EU-Russia political relations, which reaffirmed mentioned support and even gave a promise of serious sanctions. Resolution also reaffirmed EU’s concern regarding Russian involvement in Transnistria, South Ossetia/Tskhinvali region, Abkhazia, Donbas and Nagorno Karabakh – “that constitute serious impediments to the development and stability of the neighbouring countries concerned, undermine their independence and limit their free sovereign choices”. It is curious, that illegal occupation and annexation of Crimea is the most mentioned and condemned out of above-mentioned conflicts in the given document (European Parliament, 2019). It’s worth noting that issue of the Crimea was mentioned almost by every participant of the debate, but Georgia and Moldova were only pointed out by one MP, who stressed that she prefers to have good relations with the Russia, but Putin’s aggression has gotten large-scale not just towards Ukraine, but also towards EU’s eastern partners - Moldova and Georgia and is directed towards the European Union.

European Parliament in its Resolution of 14 June 2018 on Georgian occupied territories 10 years after the Russian invasion highlighted that the Russian Federation continues its illegal occupation of the Georgian territories of Abkhazia and Tskhinvali Region/South Ossetia (European Parliament, 2018). On 15 January 2015 European Parliament adopted resolution on the situation in Ukraine (2014/2965(RSP), where it strongly condemned the escalation of violence against peaceful citizens, journalists, students, civil society activists, opposition politicians and clergy. The very first point of the resolution the fact of illegal annexation of Crimea by Russia (European Parliament, 2014).

We can clearly see EU does not have a holistic approach when it comes to post-Soviet states. Concerning Russia, it refrains from using strong and demanding language, whilst calling upon need for the change of approach. As for Georgia, EU rewards its commitments by reaffirming its support on the paper, but the resolutions provide little to no on the ground effects. The Ukraine was an obvious example of the clash of the EU’s interests and its reluctance to go against Russia, when capable sanctions were imposed in regards to Crimean conflict. Lack of on the paper discussions regarding Russian involvement in Nagorno-Karabakh and Transnistria showed, that lack of willingness and unstable path towards democratisations gravely affected considerations in the EU when it came to these states.

5. Assessment of EU's engagement in Conflict Resolution

EU's engagement in the neighbouring conflict and its policy is the reflection of its ongoing struggle, since the Union wishes to increase its influence without using main tool at its disposal – membership perspective. On the other hand, effectiveness of this tool depends on the aspirations of the conflicting state itself, in cases of Moldova and Georgia the EU is expected to provide higher price than it chooses to provide (Kamov, 2006). Nevertheless, willingness of these states did increase EU's actorness in the conflicts. In case of Moldova closeness with EU's borders played major role as well.

The EU could be said to have a normative impact in the South Caucasus in its promotion of conflict resolution in the region. Clearly, the EU fosters this principle because of the history of the organization, particularly the continuing peace built by member states through cooperation. The peaceful settlement of disputes is a well-established principle of international law that the EU broadly supports in its foreign policy objectives. Conflict resolution appears as an EU objective in ENP policy documents in particular. In 2006, the European Commission admitted, "*The ENP has achieved little in supporting the resolution of frozen or open conflicts in the region*" and called for a more active role. The South Caucasus, as already mentioned, suffers from three unresolved conflicts that have a negative outcome on political and economic stability. The EU recognizes that their resolution is important in building sustainable peace in Europe and its neighborhood. Nevertheless, this awareness had very little outcome in terms of proactive initiatives until the real full-scale violence in South Ossetia/Tskhinvali region in the summer of 2008 (Stewart, 2011, p. 73).

Situation in the Caucasus is not so simple. On the one hand, Georgia's willingness and commitment to Euro-Atlantic integration serves a great role, but EU clearly is hesitant to act in the Abkhazia and Tskhinvali region/South Ossetia. On the other hand we have Armenia and Azerbaijan who are reluctant when it comes to the European course, but the approach to the Nagorno-Karabakh conflict remain similar, in which EU is once again a mediator (Kamov, 2006). EU's involvement in Karabakh is limited to supporting mediation of the Minsk Group and there is no direct involvement. (Paul, 2018, p. 71) This shows that EU is comfortable in providing aid and engagement in a settlement, but refrains from sanctions and hard policy tools. At the same time, we have situation in Ukraine, when EU's security had much greater threats, which explains its vast reaction and capable policies.

In relation to the conflicts, the EU has been unable to overcome different preferences of the MS on how to deal with Russia and remains fundamentally divided between a more Russia-friendly camp (composed of those, like France and Germany, which prioritize bilateral relations with Russia over a common EU approach) and a more Russia-sceptic camp (including primarily Poland, Sweden and the Baltic states) which prefer a much tougher policy. This divide within the EU means a repetition of a well-known EU pattern of no or insufficient action until a crisis has fully escalated, rather than the pursuit of a well-conceived, strategic and properly resourced proactive foreign policy (Whitman & Wolff, 2010). European Union's involvement in the Post-Soviet states is directly connected to its political struggle with Russia. Challenging Russia in a real, hands-on way would be something EU has never done, and it is doubtful that it wants to find out.

It is most noteworthy, that partner states interests and strivings play lesser role, since it is apparent that taking this element out of the context leads to very little alteration. In all fairness, Georgia's pro-European course did play important part in its achievements, and Armenia's pro-Russian vector did influence lack of proactive partnership, but on the contrary we have Moldova, which compared to Georgia has been arguably unsteady on its path to democratisation, and Azerbaijan, which puts very little to no effort in its cooperation, but degree of engagement in these conflicts are not that significantly different, they are still unresolved and still pose threat to a regional security.

6. Constructivist view of EU-Russia Relations

Both Russia and the EU are somewhat new to being a global actor and both are in the process of forming their foreign identities, but in rather different directions. In conjunction with these similarities are the key differences between the foreign policy approaches and the political nature of these two. Russia is often depicted as an international actor whose behavior matches well to the theoretical expectations of realist theory, whereas the EU is frequently depicted as a post-modernist actor. To show this factor is the context in which the two actors function: the European political landscape in which they are acting changed fundamentally in 1991 and continues to evolve.

A constructivist approach draws attention to the impulsive interaction of the EU and Russia, and the evolving nature of the relationship.

For Russia, the search for an international role has to do with the search for both domestic and international identity in the post-Soviet period. The EU's foreign policy identity is also in formation. The overall weakness of European identity (in contrast to national identities) combined with the complexity of the EU's decision-making structures makes a coordinated foreign policy approach tricky. The Union has moved forward in establishing a clearer foreign policy identity only in the relatively recent past, in 1993 with the initiation of the CFSP in the Maastricht Treaty. The formation of the EU's External Action Service and of the position of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy under the Lisbon Treaty are directed at pushing this process forward, but the degree to which the EU will be able to project itself as an international actor, or even as an effective regional player, is still unclear. "The EU's inability to form a unified position on a variety of important foreign issues (for example, the Iraq war, the Kosovo Question) are all evidence of the unstable approach in terms of the EU's self-conception as a foreign policy force. The capability–expectations gap in this arena is in part a function of the unclear expectations that the EU and its members have of the commitment that should be placed behind this effort" (DeBardeleben, 2012).

Constructivism promises to offer significant insights into the irregular nature of EU–Russian relations in the post-cold war era. Firstly, because the identity of both actors are still in formation, and the relationship is unfolding in a dynamic international context, the construction of at least meaning of the relationship could have a transformative element in the relationship. Second, one of the key issues that feed misunderstandings is the dispute over norms and interests in the relationship. "Russia's normative preferences are often masked in the language of interests and EU interests are often masked in the language of norms" (DeBardeleben, 2012). A constructivist analysis can help to untangle these ambiguities. Third, rules of interaction are confusing, partly because of the contrasts in governance structures between the two actors. This stems from the fact that EU's multilevel policymaking and governance leaves a lot of room for ambiguity and vagueness, which from the Russian point of view is often used as an advantage to directly negotiate with the member states.

Conclusion

In the Union of 27 states, it is very difficult to reach common position in cases where national interests and domestic pressures are involved. The very different historical and current relationships of individual EU member states with Russia, shaped by diverse social, political and economic links, has complicated the process of making and implementing effective decisions when it comes to conflict management in the eastern partnership states. This in turn divides the EU between member states with dominant pro-Russian and anti-Russian sentiment.

The EU has a further obstacle when it comes to promoting norms of conflict resolutions in the Eastern Neighborhood: the presence of a powerful neighboring state with fundamentally different view about not only democracy, but also regional order. EU norms compete directly with that of Russia's in the Post-Soviet states, particularly in the *de facto* states, since the Russian Federation has been a firm supporter of the *de facto* states since the hostilities began.

The EU acts normatively in its relations with the Post-Soviet states, but has a limited normative impact in regards to norms including to the peaceful settlement of disputes. The absence of the enlargement perspective for these states, especially in the South Caucasus limits the EU's normative influence.

Significantly, The EU's 'domestic' attractiveness and its value system have been continuously losing support in some of the partnership states. Most of the EaP countries have realized they will not be able to apply for membership. EU membership requires many high level standards to be satisfied. Furthermore, EU membership has to be agreed upon by all member states, and some are opposed to having EaP countries in the EU. Most of these concerns come from states heavily influenced or threatened by Russian policies.

EU policy-making regarding of Russia has always been considered the push and pull game of member states. As previously shown the states that are declared as strategic partners by Russia such as Germany, France, Italy and Greece tend to push more soft policies, seeing no need to entice its energy and economic partner. On the other hand, we have Finland, Hungary and former member the UK and the Netherlands, who refrain from being pro-Rus-

sian, but want almost no involvement in the policies that strongly oppose Russia. Unfortunately, only smaller states like Lithuania, Latvia and Poland are the ones that suggest measures that are more drastic.

The political establishment in Russia is seriously paranoid regarding further EU enlargements. Control of the South Caucasus has always been a priority for Russian policy (Riegel & Bohumil, 2018). The backbone of the Russia has always been military and economic power, which was the main guarantee of its success, especially when it came to ethnic and separatist conflicts. Russia has justified military assistance to the conflicting countries as the only way to resolve the existing disputes, but in reality this military aid and Russia's role as a mediator over-all has deepened the existing conflict. In the Russian perspective, when a country that traditionally belongs to their sphere of influence gyrates towards EU membership it diminishes economic opportunities for Russia (Lambert, 2018). It is all part of the Russian zero-sum thinking.

Theoretical framework sheds light on the fact, that Russia and EU are both new to being a global actor, which leads to the clash of their interests, mainly because Russia has more realist approach, whereas EU's behaviours are more post-modernist. Main point of the constructivism approach was that interaction of the two are quite impulsive, constantly evolving, as depicted by the history of their relation starting from "the optimism phase" (1992-94) ending with "rapture of relations" (2012). Constructivism also draws attention to complexity of EU's decision-making structure and describes it as reason for weakness of European identity. Constructivist theory offers significant insight regarding this relationship, and urges EU and Russia by constructing the meaning of the relationship. An important point made by the theory is that EU's multilevel policymaking leaves too much room for vagueness, often well used by Russia's partner member states to keep their bilateral relationship.

EU's involvement in the conflict resolution is a result of combination of three variables: EU relations with Russia; EU's interests and internal tensions posed by interest of member states. Perfect example of this was the Ukraine, where EU's interest (both as a Union and member states) was greater than the risk that Russia could pose – hence the capable and continuous economic sanctions had been placed by the EU on Russia in regards to Ukraine. In case of Moldova one criteria was met, one of the leading policy-pushers (Germany) had direct interest, and the EU took the problem seriously, since it threatened its borders, advocating for the resolutions and partnership initiatives. But after one of the major played lost willingness due to failure of the democratization process, the interest did not outweigh the fact that Russia was heavily involved in the Transnistrian conflict. As for Georgia – EU has its geopolitical interests, but not all member states are convinced. Most importantly, Russia has the history of the harsh aggression towards Georgia, with lack of sanctions, but high level of constructive engagement from the EU. Armenia and Azerbaijan are drastically different cases, since these two states show no pursuit towards European integration, Russia is still heavily involved in the region, but because Azerbaijan and its energy sources remain, independent and available EU has no need to try any harder than it does.

To conclude, the EU does not have a holistic approach when it comes to post-Soviet states. Challenging Russia in a real, hands-on way would be something EU has never done, and it is doubtful that it wants to find out. At the same time, it wishes to secure eastern neighbourhood, mostly by imposing its norms and values. EU set an impossible goal to reach a win-win situation, which ultimately can be a demise of its influence in the region.

Bibliography

- Broers, L. (2015). From "frozen conflict" to enduring rivalry: reassessing the Nagorny Karabakh conflict. *Nationalities Papers*, 43(4), 556-576. doi:10.1080/00905992.2015.1042852
- Büscher, K. (2016). The Transnistria Conflict in Light of the Crisis over Ukraine. In S. Fischer, *Not frozen! The unresolved conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in light of the crisis over Ukraine* (pp. 25-42). Berlin: German Institute for International and Security Affairs.
- Caşus, K., & Kosienkowski, M. (2018). Relations between Moldova and the European Union. In M. M. Paul Flenley, *The European Union and its eastern neighbourhood: Europeanisation and its twenty-first-century contradictions* (pp. 99–113). Manchester: Manchester University Press. doi:10.7765/9781526109118.00017
- Cornell, S., & Starr, F. (2009). *The Guns of August 2008*. New York: ME Sharpe.
- Council of European Union. (2009, November 10). *Concept on Strengthening EU Mediation and Dialogue Capaci-*

- ties. Retrieved from <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015779%202009%20INIT>
- DeBardeleben, J. (2012). Applying constructivism to understanding EU–Russian relations. *International Politics*, 49, 418–433. doi:10.1057/ip.2012.8;
- Eastern Partnership. (2019). *EU NEIGHBOURS - Policy*. Retrieved from <https://www.euneighbours.eu/en/policy#the-eastern-partnership>
- EEAS. (2020, 06 10). *EU-Moldova relations - factsheet*. Retrieved from European Union External Action: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4011/eu-moldova-relations-factsheet_en
- EEAS. (2020, September). *EU-Ukraine relations - factsheet*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4081/%20EU-Ukraine%20relations%20-%20factsheet
- European Commission. (2020). *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/armenia_en
- European Commission. (2020). *European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations*. Retrieved from ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/azerbaijan_en
- European Parliament. (2014, September 14). *European Parliament resolution of 18 September 2014 on the situation in Ukraine and the state of play of EU-Russia relations*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2014-0025_EN.html
- European Parliament. (2018, June 14). *Georgian occupied territories 10 years after the Russian invasion*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0266_EN.html
- European Parliament. (2019, March 12). *Building EU capacity on conflict prevention and mediation (2018/2159(INI))*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0158_EN.html
- European Parliament. (2019, March 12). *European Parliament resolution of 12 March 2019 on the state of EU-Russia political relations (2018/2158(INI))*. Retrieved from European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0157_EN.html
- European Parliament. (2019, March 11). *State of EU-Russia political relations (debate)*. Retrieved from European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2019-03-11_EN.html
- European Parliament. (2019). *Three Eastern Partnership neighbours in the South Caucasus*. Retrieved from <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/172/three-eastern-partnership-neighbours-in-the-south-caucasus>
- Fischer, S. (2016). Not frozen! The unresolved conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in light of the crisis over Ukraine. Retrieved from https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/48891/ssoar-2016-fischer-Not_frozen_The_unresolved_conflicts.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2016-fischer-Not_frozen_The_unresolved_conflicts.pdfdraftdraft
- Fix, L. (2014). Georgia Knocking on Europe's Door: Russia, Georgia, and the EU Association Agreement. *Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik*. Retrieved from <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-53817-3>
- Forsberg, T., & Haukkala, H. (2016). *Avoiding A New 'Cold War': The Future of EU-Russia Relations in the Context of the Ukraine Crisis*. LSE IDEAS.
- Freire, M., & Simão, R. (2007). *The Armenian road to democracy: dimensions of a tortuous process*. CEPS Working Document.
- Glückler, G. (2013). Effectiveness of EU Conditionality in the Western Balkans: Minority Rights and the Fight Against Corruption. *Journal of Contemporary European Research*. Vol. 9 No. 2
- Gogolashvili, K. (2009). The EU and Georgia: The choice is in the context. *Europe in Dialogue*, 1, 92-129.
- Gvalia, G., Siroky, D., Lebanidze, B., & Iashvili, Z. (2013). Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policy of Small States. *Security Studies*, 22(1), 98-131. doi:10.1080/09636412.2013.757463
- Helmerich, N. (2007). CFSP and ESDP - How to include new partners? In J. Varwick, & K. O. Lang, *European Neighbourhood Policy : Challenges for the EU-Policy Towards the New Neighbours*. (pp. 103-116). Leverkusen-Opladen : Barbara Budrich-Esser.

- Kamov, G. (2006). EU's role in conflict resolution: the case of the Eastern enlargement and neighbourhood policy area.
- Lambert, M. (2018). *Russian smart power at work in the Eastern Partnership*. Prague: Institute of International Relations.
- Lehne, S. (2017). *Is there hope for EU foreign policy?* (Rep.). Carnegie Endowment for International Peace. Retrieved March 15, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/resrep12822>
- List, C. and Spiekermann, K. (2013). Methodological Individualism and Holism in Political Science: A Reconciliation. *American Political Science Review*, 107(4), 629–643. <http://doi.org/10.1017/S0003055413000373>
- Lynch, D. (2004). *Engaging Eurasia's Separatist States*. Washington D.C.: The United States Institute of Peace Press.
- Lynch, D. (2006, February). Why Georgia Matters. *Chaillot Paper*, 86, 7-73. Retrieved from <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp086.pdf>
- MacFarlane, N., & Menon, A. (2014, May 23). The EU and Ukraine. *Survival: Global Politics and Strategy*, 65(3), 95-101. doi:<http://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080/00396338.2014.920139>
- Niemann, A., & De Wekker, T. (2010). Normative power Europe? EU relations with Moldova. *European Integration online Papers (EIoP)*, 14(14). Retrieved from <http://eiop.or.at/eiop/texte/2010-014a.htm>
- Nitou, C. (2016). Russian and EU's quest for status: the path to conflict in the Post-Soviet space. *Global Affairs*, 143-153. doi:10.1080/23340460.2016.1163775
- Amanda, P. A. U. L. (2018). Conflict Resolution in the South Caucasus – the Role of the EU. The Centennial of the Independence of the Three South Caucasus States: Historical Background, Contemporary Developments and Prospects of Peace and Prosperity.
- Petrov, R., Van Der Loo, G., & Van Elsuwege, P. (2015). The EU-Ukraine Association Agreement: A New Legal Instrument of Integration Without Membership? *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*, 1. doi:10.18523/kmlpj52678.2015-1.1-19
- Popescu, N., & Leonard, M. (2007). *A Power Audit of EU-Russia Relations*. Brussels: European Council on Foreign Relations.
- Presidency of the EU. (2009). *Declaration by the Presidency on behalf of the EU on Russian plans to build up its military presence in Abkhazia and South Ossetia*. Brussels. Retrieved from <http://www.eu2009.cz/en/news-and-documents/cfsp-statements/declaration-by-the-presidency-on-behalf-of-the-eu-on-russian-plans-to-build-up-its-military-presence-in-abkhazia-and-south-ossetia-9021/>
- Roth, M. (2007). EU-Ukraine relations after the orange revolution: The role of the new member states. *Perspectives on European Politics and Society*, 8(4), 505-527. doi:10.1080/15705850701641023
- Schmidt-Felzmann, A. (2014). Is the EU's failed relationship with Russia the member states' fault? *L'Europe en Formation*, 374, 40-60. Retrieved from <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2014-4-page-40.htm#>
- Simão, L. (2012). The problematic role of EU democracy promotion in Armenia, Azerbaijan and Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(1-2), 193–200. doi:10.1016/j.postcomstud.2012.03.001
- Smith, B., & Harari, D. (2014). *Ukraine, Crimea and Russia*. House of Commons Library, London. Retrieved from researchbriefings.files.parliament.uk
- Stewart, E. J. (2011). Mind the Normative Gap? The EU in the South Caucasus. In R. Whitman, *Normative Power Europe* (pp. 65-82). Palgrave Macmillan.
- Thapa, M. (2015, January 1). The Role of the European Union in Conflict Resolution in Nepal. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, 51, 83-92. doi:10.7366/020909611201505
- Tudoroiu, T. (2012, February). The European Union, Russia, and the Failure of the Transnistrian Frozen Conflict. *East European Politics and Societies*, 26(1), 135-161. doi:10.1177/0888325411404885
- Vahl, M. (2004). *Is Ukraine Turning Away from Europe?* Brussels: CEPS Policy Brief No. 57.
- Whitman, R. G., & Wolff, S. (2010). The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications. *International Affairs*, 86(1), 87–107. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2010.00870.x>

Annex 1:

EU and Eastern Partnership, marking disputed areas.

Sargsyan, Arpine. (2019). INTERNATIONAL ECONOMIC COMPETITIVENESS: INTERRELATION WITH INTEGRATION, TRADE AND INNOVATION.

პარამჯიიტ სინგჰ ბერვალი

ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სისტემური შესავალი

აბსტრაქტი

მოცემული სტატიის მიზანია, თანამედროვე ეკონომიკურ სისტემაში, რომელსაც პოლიტიკურ-სოციალურ-სამართლებრივი დატვირთვა აქვს, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის გენეზისისა და ფუნდამენტალური მნიშვნელობის გაგება, მისი კონტექსტუალიზაცია და პერსპექტივაში წარმოდგენა. სტატია განიხილავს ხელოვნური ეთიკის მნიშვნელობას და შესაბამისობას, რბილი სამართლის ფორმასა და ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებას, ასევე, თუ რა როლს ასრულებენ სახელმწიფო და არასახელმწიფო პირები მისი ფორმულირების პროცესში, მეტწილად ორ ძირითად სფეროში - ციფრულ ეკონომიკასა და სახელმწიფო მართვაში. სტატია ასახავს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის ამჟამინდელ მდომარეობას და ხაზს უსვამს აღნიშნულ სფეროში არსებულ მნიშვნელოვან საკითხებს. დასკვნის სახით სტატიაში ვკითხულობთ, რომ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა უნდა გასცდეს ტექნიკურ სფეროში არსებულ ძირითად მორალურ პრინციპებსა და ღირებულებების ერთი და იგივეობას, სისტემური სტრუქტურული ცვლილებების დანერგვის გზით.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა, ევროკავშირი, ხელოვნური ინტელექტის რეგულაციები, ტექნოლოგია.

შესავალი

ფილოსოფიური კონტექსტი

რენე დეკარტი წერდა: „კარგი გონება საკმარისი არაა, მთავარია მისი სწორად გამოყენება იცოდეთ“.¹ ყველაფერი არსებული ² იმ პრინციპებისა და ფასეულობების მიხედვით უნდა იქნას გამოყენებული, რომლებიც ადამიანებისთვისაა ძვირფასი.³ რაინჰოლდ ნიშურის 1932 წელს გამოქვეყნებული „მორალური ადამიანი და ამორალური საზოგადოება: ეთიკისა და პოლიტიკის კვლევა“, ადამიანის არსებობის კონტექსტში, მორალის ყველაზე მნიშვნელოვან ასპექტს ეხება.⁴ ადამიანები დიდი ხანია ცდილობენ, როგორმე გადალახონ ის სიცარიელე, რაც „რა არის“ და „რა უნდა იყოს“ შორის არსებობს. ⁵ ზოგიერთმა შედარებით მოქნილი მიდგომაც კი შემოგვთავაზა მორალთან მიმართებაში,⁶ პრობლემურობისა და

¹ დეკარტი, რენე. დისკურსი მეთოდის შესახებ. ნიუ-იორკი, Liberal Arts Press, 1956. ბეჭდური.

² ბაჰში, არჩი ჯეი.: ეთიკა: არსებობის მეცნიერება (ღირებულების საგამოძიებო წიგნი სერია 8). ამსტერდამი / ატლანტა, GA (როდოპი) 1994 წ.

³ იხილეთ მუსტაფა პულტარი, ღირებულებების სისტემები: ეთიკის მშენებლობის კონცეპტუალური საფუძვლები, <http://pultar.bilkent.edu.tr/Papers/Ethics/Ethics.html#Schwartz>

⁴ ნიშური, რაინჰოლდი. მორალური ადამიანი და ამორალური საზოგადოება: ეთიკისა და პოლიტიკის კვლევა. , ნიუ იორკი: სკრიბნერი, [1960]

⁵ იხილეთ, ბლეკი, მაქს. "სიცარიელე 'არის' და 'უნდა'-ს შორის". ფილოსოფიური მიმოხილვა, ტ. 73, no. 2, 1964, გვ. 165–181. JSTOR, www.jstor.org/stable/2183334. ნანახია 2020 წლის 10 აგვისტოს.

⁶ Accenture, პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი და რობოტები, <https://www.accenture.com/gb-en/company-responsible-ai-robotics>

დოგმატურობის თავიდან აცილების მიზნით.⁷ თუმცა, ვინ უნდა გადაწყვიტოს? რა უნდა იყოს? კიდევ უამრავი შეკითხვა არსებობს, რომელიც ხაზს უსვამს იმ გზის არსებობას, რომლის დახმარებითაც კაცობრიობა ხელოვნური ინტელექტის მომავლისაკენ მიემართება. მოცემული მტკიცება შესაძლოა ზედმეტად ფილოსოფიურად ჟღერდეს, მაგრამ იგივე ეხება არსებულ კანონმდებლობასაც.⁸ შეიძლება კი არსებობდეს ისეთი ღირებულებები, რომლებიც თანაბრად აღიარებული და აღსრულებადია, პრინციპში, ფართო მასშტაბის მიერ, რომელსაც საზოგადოება ეწოდება და რომელიც თავის თავში მრავალ სხვადასხვაგვარ ადამიანს მოიაზრებს?⁹ თომას ჰობსმა თქვა: მორალური ფილოსოფია სხვა არაფერია, თუ არა მეცნიერება იმის შესახებ, თუ რა არის ცუდი და კარგი ადამიანთა საზოგადოებაში. სიკეთე და ბოროტება, ის სახელწოდებებია, რომლებიც ჩვენს მადასა და ზიზლს გამოხატავენ, რაც თავის მხრივ განსხვავებულია ადამიანთა ხასიათებში, მოძღვრებებსა თუ ჩვეულებებში.¹⁰ ფილოსოფია გვეხმარება შევიმეცნოთ რეალურობის ძირითადი ბუნება.¹¹ შესაძლოა, ის დასკვნითი არ იყოს,¹² თუმცა, ნამდვილად იძლევა მნიშვნელოვან შემეცნებას რეალურობის ფუნდამენტალურობაში.¹³ და ამ შემთხვევაში არც ხელოვნური ინტელექტის ეთიკაა გამონაკლისი.¹⁴

ხელოვნური ინტელექტი და ეთიკა

ევროკომისია ხელოვნური ინტელექტის შემდეგნაირ განმარტებას იძლევა:

„ხელოვნური ინტელექტი ახასიათებს ისეთ სისტემებს, რომლებიც, გარემოს ანალიზით, ავლენს ინტელექტუალურ ქცევას და, დამოუკიდებლობის გარკვეული დონით, ახორციელებს ქმედებებს კონკრეტული მიზნების მისაღწევად. ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული სისტემები შეიძლება იყოს ვირტუალურ სამყაროში სრულად პროგრამულ უზრუნველყოფაზე დაფუძნებული (მაგ.: ხმის ასისტენტები, გამოსახულების ანალიზის პროგრამული უზრუნველყოფა, საძიებო სისტემები, ხმის და სახის ამომცნობი სისტემები) ან შესაძლებელია, რომ ხელოვნური ინტელექტი ჩანერგილი იყოს კომპიუტერულ მონოპოლიზებში (მაგ.: განვითარებული რობოტები, ავტომატური მართვის/თვითმართვადი მანქანები, დრონები, საგნების ინტერნეტის აპლიკაციები).¹⁵ ხელოვნური ინტელექტის ტექნიკურ განმარტებას რომ გავცდეთ, უაღრესად მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ იგი გულისხმობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ადამიანის გონებიდან ხელოვნურად შექმნილ ინტელექტზე გადაცემას. აღნიშნული სცილდება ავტომატიზაციას და ახდენს ავტონომიურ ხელოვნურ ინტელექტში ჩარევას ადამიანის მითითებით ან მეთვალყურეობით.¹⁶ ადამიანის ზედამხედველობის ასპექტზე შესაძლოა დავა ალოგიკურობის კუთხით,

⁷ ტიმ დინი, ჩვენ არ განვიცდით მორალის ნაკლებობას. ჩვენ ის ზედმეტად ბევრი გვაქვს, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2018, <https://www.weforum.org/agenda/2018/03/the-greatest-moral-challenge-of-our-time-its-how-we-think-about-morality-itself/>

⁸ რენდი ბარნეტი, რატომ გვჭირდება იურიდიული ფილოსოფია, "სამართლისა და ფილოსოფიის სიმპოზიუმის" წინასიტყვაობა, 8 Harv. J. L. & Pub. Pol'y 1 (1985).

⁹ ოლივერ სკოტ კერი, დენიელ ოსტინ მულისინი და ჰარვი უაითჰაუსი, "კარგია თანამშრომლობა?: მორალის თეორიის ტესტირება, როგორც თანამშრომლობა 60 საზოგადოებაში", მიმდინარე ანთროპოლოგია 60, No. 1 (2019 წლის თებერვალი): 47-69.

¹⁰ ჰობსი, თომას და ჯ. ა. გასკინი. ლევიათანი. ოქსფორდი: ოქსფორდის უნივერსიტეტის პრესა, 1998. (თავი 15)

¹¹ დეტალური ინფორმაციისთვის იხილეთ დოდიგ, კრნკოვიჩი ჯ და მარჩინ ჯეი. შროდერი. თანამედროვე ბუნებრივი ფილოსოფია და ფილოსოფიები: ნაწილი 1., ბაზელი, შვეიცარია: MDPI, [2019]

¹² იხილეთ დრეტსკე, ფ. (2000). დასკვნითი მიზეზები. აღქმა, ცოდნასა და რწმენაში: შერჩეული ნარკვევები (კემბრიჯის კვლევები ფილოსოფიაში, გვ. 3-29). კემბრიჯი: კემბრიჯის უნივერსიტეტის პრესა. doi: 10.1017/CBO9780511625312.002

¹³ ბრაუნის უნივერსიტეტი, ფილოსოფია, <https://www.brown.edu/academics/philosophy/undergraduate/philosophy-what-and-why/>; See Glattfelder J.B. (2019) Philosophy and Science: What Can I Know?. In: Information—Consciousness—Reality. The Frontiers Collection. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-03633-1_9

¹⁴ მიულერი, ვინსენტ, «ხელოვნური ინტელექტისა და რობოტექნიკის ეთიკა», სტენფორდის ფილოსოფიის ენციკლოპედია (2020 წლის შემოდგომა), ედვარდ ნ. ზალტა (რედაქტორი), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/ethics-ai/>>.

¹⁵ ევროპის პარლამენტის კომისია, ევროპის საბჭო, საბჭო, ევროპის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტი და ევროპის რეგიონალური ხელოვნური ინტელექტის კომიტეტი, ბრიუსელი, 25.4.2018 COM (2018) 237 საბოლოო.

¹⁶ პარამჯიტი სინგჰ ბერვალ, ევროკავშირის სამართლებრივი ლანდშაფტი და ხელოვნური ინტელექტი, ევროპის-მცოდნეობის ქართული ჟურნალი, No. 4-5, 2018-2019, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნი-

რადგან ის ან არაეფექტურია ან უბრალოდ იურიდიული ფიქციაა. ხელოვნური ინტელექტი ნამდვილად გამოწვევაა კაცობრიობისთვის.¹⁷ მიუხედავად ამისა, ევროკომისიის მიერ ორგანიზებულმა მაღალი დონის ექსპერტთა ჯგუფმა მისი დეფინიცია შემოგვთავაზა ჯგუფის წარდგენის მიზნით.¹⁸

ხელოვნური ინტელექტის გენეზისი¹⁹ არამხოლოდ ეთიკური დილემებით არის სავსე, არამედ მისი განვითარება და გამოყენება კიდევ უფრო მკაცრ ეთიკურ და მორალურ წნეხს განიცდის.²⁰ ხელოვნური ინტელექტის მომავალი, კიდევ უფრო არსებითია და დამოკიდებულია სხვადასხვა ფაქტორებზე.²¹ ევროკავშირი მეტწილად კონცენტრირებულია, ადამიანზე ორიენტირებულ ხელოვნურ ინტელექტზე.²² ამავდროულად, ევროკავშირის ინფორმირებულობამ ხელოვნური ინტელექტის პოტენციური რისკების შესახებ, კიდევ უფრო მეტი ბიძგი მისცა მის სანდოობას.²³ სწორედ, ეს გარემოება, თუ როგორ და რისთვის აპირებს ევროკავშირი ჩაერთოს ხელოვნური ინტელექტის სფეროში განვითარებულ მოვლენებში, მიუთითებს იმაზე, რომ ხელოვნური ინტელექტის ფორმირების პროცესში ეთიკა მნიშვნელოვანი ხდება.²⁴ მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთი ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის მიმართ ზედმეტ ყურადღებასაც კრიტიკულად უყურებს,²⁵ ევროკავშირი მიზნად ისახავს უზრუნველყოს, რომ ხელოვნური ინტელექტის მომავალი, მის ღირებულებებსა და პრინციპებთან შესაბამისობაში მოდის, რაც თავის მხრივ ორგანიზაციის სამართლებრივ და პოლიტიკურ საქმეებშია გათვალისწინებული.²⁶

წარსულში, ზოგიერთი ადამიანი ირწმუნებოდა, რომ ტექნოლოგია უკონტროლოდ ვრცელდებოდა, რასაც შემდგომში არც თუ ისე კარგი შედეგები მოჰყვა.²⁷ არსებობს კიდევ ერთი მიზეზი, რის გამოც დღევანდელ დღეს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა წარმოადგენს ხელოვნური ინტელექტის პოლიტიკისა და რეგულირების დისკურსის საფუძველს. პოზიტიური შინაარსის დაპირებები, რომლებსაც ხელოვნური ინტელექტი კაცობრიობას აძლევს, ინვესტ მღელვარებას იმ პრობლემების მიმართ, რომლებიც რეგულა-

ვერსიტეტის გამომცემლობა, 2019

¹⁷ სტენფორდის უნივერსიტეტი, საზოგადოებაში ეთიკის მაკკოის სახელობის საოჯახო ცენტრი, იუვალ ნოე ჰარარი-სა და ფეი-ფეი ლის დიალოგი, მოდერატორი ნიკოლას ტომფსონი, აპრილი 22, 2019, <https://ethicsinsociety.stanford.edu/events/yuval-noah-harari-conversation-fei-fei-li-moderated-nicholas-thompson>

¹⁸ ხელოვნური ინტელექტის ექსპერტთა მაღალი დონის ჯგუფი, ევროპის კომისია, ხელოვნური ინტელექტის განსაზღვრება: ძირითადი შესაძლებლობები და დისციპლინები, აპრილი, 2019.

¹⁹ რასელი, სტიუარტ ჯ. და პიტერ ნორვიგი. 2010. ხელოვნური ინტელექტი: თანამედროვე მიდგომა. მე -3 გამოცემა, Upper Saddle River, ნიუ – იორკი: Prentice-Hall.

²⁰ იხილეთ, რ, ჰიბარდი, ბილი. 2012. «ხელოვნური ინტელექტის არასასურველი ქცევის თავიდან აცილება». ზოგად ხელოვნურ ინტელექტში: მე –5 საერთაშორისო კონფერენცია, AGI 2012, ოქსფორდი, დიდი ბრიტანეთი, 8–11 დეკემბერი, 2012 წ. ლექციის ჩანაწერები ხელოვნური ინტელექტის შესახებ 7716. New York: Springer. doi: 10.1007 / 978-3-642-35506-6_12; სტიუარტ რასელი, დენიელ დიუი, მაქს ტეგმარკი, კვლების პრიორიტეტები ძლიერი და სასარგებლო ხელოვნური ინტელექტისთვის, ხელოვნური ინტელექტის განვითარების ასოციაცია, WINTER 2015, AI ჟურნალი, https://futureoflife.org/data/documents/research_priorities.pdf

²¹ ფლორიდი, ლ. რა შეიძლება იყოს ხელოვნური ინტელექტის უახლოესი მომავალი. ფილოსოფია. ტექნოლო 32, 1–15 (2019). <https://doi.org/10.1007/s13347-019-00345-y>

²² გონსალო კარიჩო, ევროკავშირი და ხელოვნური ინტელექტი: ადამიანზე ორიენტირებული პერსპექტივა, ევროპული ხედვა, SAGE ჟურნალები, ტომი 17, გამოცემა 1, 2018 წლის აპრილი, გვერდები 29-36, <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177 / 1781685818764821>

²³ ევროკომისია, თეთრი წიგნი ხელოვნური ინტელექტის შესახებ - ევროპული მიდგომა ბრწყინვალეებისა და ნდობის შესახებ, 2020 COM (2020) 65 ფინალი; https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

²⁴ იხილეთ, ულრიკე ფრანკე და პაოლა სარტორი, მექანიკური პოლიტიკა: ევროპა და ხელოვნური ინტელექტის რეგულაცია, 2019 წლის ივლისი, საგარეო ურთიერთობათა ევროპული საბჭო, https://www.ecfr.eu/page/-/machine_politics_europe_and_the_ai_revolution.pdf

²⁵ იხილეთ, დანიელ კასტრო, „ევროპა დარჩება უკან, თუ ის ყურადღებას გაამახვილებს ეთიკაზე და არ მიჰყვება ხელოვნური ინტელექტის განვითარების რიტმს, 2019, Euronews, <https://www.euronews.com/2019/08/07/europe-will-be-left-behind-if-it-focuses-on-ethics-and-not-keeping-pace-in-ai-development>

²⁶ იხილეთ, ევროკომისია, ხელოვნური ინტელექტის მაღალი დონის დამოუკიდებელ ექსპერტთა ჯგუფი, ეთიკის სახელმძღვანელო პრინციპები ხელოვნური ინტელექტის სამომავლო განვითარებისთვის, 2019, <https://www.aepd.es/sites/default/files/2019-12/ai-ethics-guidelines.pdf>

²⁷ იხილეთ უილიამ ა. გალსტონი, 2018 წლის სექტემბერი, რატომ უნდა დაეხმაროს მთავრობა ხელოვნური ინტელექტის სამომავლო ფორმირებას, <https://www.brookings.edu/research/why-the-government-must-help-shape-the-future-of-ai/>

რულად იჩენს თავს ხელოვნური ინტელექტის წარდგენისას.²⁸ იგივე გამოვლინდა კოვიდ 19 პანდემიის მიმდინარე კონტექსტშიც.²⁹ პანდემიის დროს ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიის გამოყენებამ ზოგიერთი მკვლევარი აიძულა, რომ ხმამაღლა ელიარებინა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის აუცილებლობა.³⁰ იუვალ ჰარარის მსგავსმა მეცნიერებმა, მსოფლიო იმ მოსალოდნელი საფრთხეების შესახებ გააფრთხილეს, რომლებიც ტექნოლოგიებიდან მომდინარეობდა.³¹ ამრიგად, თუკი პოლიტიკოსებს სურთ, რომ უზრუნველყონ ხელოვნური ინტელექტის განვითარება და მისი კაცობრიობის სამსახურში ჩაყენება, ამისათვის ხელოვნური ინტელექტის ეთიკას უპირველესი მნიშვნელობა ენიჭება, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთის მხრიდან ეს ზედმეტ ამბიციურობად ფასდება.³²

რეგულირება

კანონი არის სისტემის შენარჩუნების ინსტრუმენტი.³³ მისი წარმოშობა და მიმართულება სხვადასხვა საკითხებია.³⁴ ყველა სხვა სფეროს მსგავსად, ხელოვნური ინტელექტიც უნდა რეგულირდებოდეს.³⁵ იერონ ვან დერ ჰეიდენის თანახმად, **რეგულაცია „ცდილობს გავლენა მოახდინოს ინდივიდთა და კოლექტივთა ქცევაზე, რათა სოციალური ურთიერთობებისა და სიახლეების პროგნოზირება შესაძლებელი იყოს და ამავე დროს შეამციროს გაურკვეველობა (ბუნდოვანება), მოლოდინებისა (მაგ. წესები) და შედეგების წინასწარ დადგენის გზით (ე.წ. ჯილდოები და ჯარიმები). ამრიგად, რეგულირება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საზოგადოების მრავალი სფეროსთვის - მათ შორის ეკონომიკისთვის, სამართლებრივი და პოლიტიკური სისტემებისთვის“.**³⁶

საკანონმდებლო ორგანოს მეშვეობით, პირველ რიგში მთავრობას ევალება რეგულირების პასუხისმგებლობა.³⁷ ამასთან ერთად, საჯარო დანებებულებების გარდა, არსებობენ არასახელმწიფო სუბიექტებიც, რომლებიც მნიშვნელოვნად განაპირობებენ რეგულირების მექანიზმს.³⁸ მაგალითად, სხვადასხვა დონის ტექნოლოგიურ პლატფორმებზე³⁹ პროდუქტის ურთიერთქმედების კონკრეტული გარემოების

²⁸ ცხოვრების ინსტიტუტის მომავალი, ხელოვნური ინტელექტის პოლიტიკის გამოწვევები და რეკომენდაციები, <https://futureoflife.org/ai-policy-challenges-and-recommendations/>; Hagendorff, T., Wezel, K. 15 challenges for AI: or what AI (currently) can't do. *AI & Soc* 35, 355–365 (2020). <https://doi.org/10.1007/s00146-019-00886-y>.

²⁹ ჰუ, ჯეიკობ, ჯეი., პარკერი, ჯ.ჯეი.მ. Hu, Y., Jacob, J., Parker, G.J.M. ხელოვნური ინტელექტის მოდელის რეპრეზენტაციების გამოწვევები სწრაფად გავრცელებად პანდემიაში. *Nat Mach Intell* 2, 298–300 (2020). <https://doi.org/10.1038/s42256-020-0185-2>

³⁰ ზახორ, ა., ვითლსტონი, ჯეი., სანდარამ, ლ.. ხელოვნური ინტელექტი კრიზისულ პირობებში სასწრაფოდ საჭიროებს ეთიკას. *Nat Mach Intell* 2, 365–366 (2020 წ.) <https://doi.org/10.1038/s42256-020-0195-0>

³¹ იუვალ ჰარარი, ნაიკითხეთ სრულად იუვალ ჰარარის გაფრთხილება დავოსთან, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2020 წლის იანვარი, <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/yuval-harari-warning-davos-speech-future-predictions/>; DW, Artificial intelligence, or the end of the world as we know it, <https://www.dw.com/en/artificial-intelligence-or-the-end-of-the-world-as-we-know-it/a-45932260-0>

³² ვიმ ნაუდე, ხელოვნური ინტელექტით მიმდინარე ალტაცებამ და ისტერია, შესაძლოა ტექნოლოგიური განვითარება ათწლეულებით შეაფერხოს, 2019 წლის 24 ივლისი, ინტერვიუ, <https://theconversation.com/ai-current-hype-and-hysteria-could-set-the-technology-back-by-decades-120514>

³³ ბერვალი, პარამჯეტი. "საკონკურსო აქტის ნაწილი 3 (5) (i) - ანალიზი." ინდოეთის ეროვნული სამართლის სკოლის მიმოხილვა, ტ. 27, no. 2, 2015, გვ. 168–184. JSTOR, www.jstor.org/stable/44283656. ნანახია 2020 წლის 11 აგვისტოს.

³⁴ ე.პ. ტომპსონი. 1975. ვიგები და მონადირეები: შავი აქტის შავი აქტი: ნიუ-იორკი. პანთეონის ნიგნები. გვერდი 259.

³⁵ იხილეთ, მარკ მაკარტი, ხელოვნურ ინტელექტს ნაკლების ნაცვლად, მეტი მეტი რეგულაცია სჭირდება, 2020 წლის 9 მარტი, ბრუკინგის ინსტიტუტი, <https://www.brookings.edu/research/ai-needs-more-regulation-not-less/>

³⁶ ვან დერ ჰეიდენი, იერონ, მარეგულირებელი ფილოსოფია, თეორია და პრაქტიკა: კა მუა, კა მური (2019 წლის 21 ოქტომბერი). ვან დერ ჰეიდენი, იერონ (2019) მარეგულირებელი ფილოსოფია, თეორია და პრაქტიკა: კა მუა, კა მური. მარეგულირებელი მმართველობის სამეცნიერო ნაშრომის თანამედროვე ტექნიკა - 2019.03. ველინგტონი: ველინგტონის ვიქტორიის უნივერსიტეტი / მთავრობის მარეგულირებელი პრაქტიკის ინიციატივა, ხელმისაწვდომია SSRN-ზე: <https://ssrn.com/ab Abstract=3473360>

³⁷ გაერთიანებული სამეფოს პარლამენტი, კანონების შემუშავება, თემთა პალატა, <https://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/Brief-Guides/Making-Laws.pdf>

³⁸ იხილეთ Hutter, Bridget M. (2006) არასახელმწიფო სუბიექტების როლი რეგულირებაში. CARR სადისკუსიო ნაშრომები (DP 37). რისკისა და რეგულირების ანალიზის ცენტრი, ლონდონის ეკონომიკისა და პოლიტიკურ მეცნიერებათა სკოლა, ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი.

³⁹ ევროკომისია, ინდუსტრია აქვეყნებს სახელმძღვანელო მითითებებს ელექტრონული კომერციის მომავალი ფორ-

დასარეგულირებლად, ინდუსტრიას შეეძლო გარკვეული სტანდარტების შემუშავება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო ინსტიტუტები, გადამწყვეტ როლს ასრულებენ აღნიშნული რეგულირების პროცესში. ფაქტობრივად, შეიძლება ითქვას, რომ გარკვეულ სიტუაციებში, კერძო სექტორი უფრო ეფექტურად არეგულირებს სახელმწიფო საქმიანობის სფეროს, ვიდრე ამას თავად სახელმწიფოს წარმომადგენლები ასწავლებენ.⁴⁰ კორპორაციების როლი სცილდება მოგების მაქსიმიზაციას და ახლა გლობალურ მმართველობას უერთდება.⁴¹ როდესაც საქმე ხელოვნური ინტელექტის მართვას ეხება, ისიც უნდა იყოს გათვალისწინებული, თუ როგორ შეიძლება იყოს რეპრეზენტირებული არაეკონომიკური კერძო სუბიექტების⁴² პროცესში ჩართულობა.⁴³ არსებობენ გარკვეული ინსტიტუტები, რომლებიც მსხვილი ტექნოლოგიების მიერ მნიშვნელოვნად ფინანსდებიან. ბიზნესმენები ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის კვლევებს აფინანსებენ.⁴⁴ მსხვილი ტექნოლოგიები, შეიძლება ითქვას, რომ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის გარშემო არსებულ დებატებსაც აფინანსებენ.⁴⁵

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაძლებელია შემდეგი საკითხების შესწავლა. ითვისებენ თუ არა კერძო სუბიექტები მმართველობის იმ საქმეს, რომელიც უნდა სუვერენულ სახელმწიფოებს ეკისრებოდნენ?⁴⁶ უპირისპირდება თუ არა მსხვილი ტექნოლოგიები სუვერენულ სახელმწიფოებს, მაშინ როდესაც საქმე ყოველდღიური ცხოვრების გარკვეული ასპექტების მმართველობასა და კონტროლს ეხება?⁴⁷ გამოიწვევს თუ არა ტექნოლოგიური წინსვლა ეროვნული სახელმწიფოების დასრულებას და სუვერენიტეტის მათზე გადაცემას?⁴⁸ იჭრება თუ არა კერძო სექტორი სახელმწიფო მმართველობის სფეროში, ხელოვნური ინტელექტის განვითარების ეფექტური კონტროლით?⁴⁹ მოცემული სტატია განზრახ არ წამოჭრის დისკურსს აღნიშნული საკითხის მიმართ.

თვითრეგულირება სულ უფრო მეტად ჭარბობს იმ სფეროებში, რომლებიც რამდენიმე მიზეზის გამო სახელმწიფო მმართველობაში, პრობლემურად განიხილება. ტექნოლოგია, აშკარა ფორმით, ერთ-ერთ

მირებისთვის, 1998 წლის თებერვალი, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_98_196; ჯედიდია ბრაი-სი, იქნება ინდუსტრიის თვითრეგულირება კონფიდენციალურობის წინ გადადგმული ნაბიჯი? IAPP.ORG, 2014 წლის ივნისი, <https://iapp.org/news/a/will-industry-elf-regulation-be-privacys-way-forward/>

⁴⁰ იხილეთ სკოტი, კოლინი. "საჯარო სექტორის კერძო რეგულირება: თანამედროვე მმართველობის უგულვებლყოფილი სახე". *ჟურნალი სამართალი და საზოგადოება*, ტ. 29, no. 1, 2002, გვ. 56–76. JSTOR, www.jstor.org/stable/4489081. ნანახია 2020 წლის 9 აგვისტოს.

⁴¹ შერერი, ანდრეას გეორგი, გვიდო პალაცო და დოროთე ბაუმანი. "გლობალური წესები და კერძო სუბიექტები: ტრანსნაციონალური კორპორაციის ახალი როლისკენ გლობალურ მმართველობაში". *ბიზნესის ეთიკის კვარტალური გამოშვება* 16, No. 4 (2006): 505–32. ნანახია 2020 წლის 9 აგვისტოს. www.jstor.org/stable/3857794 ; აგრეთვე Larry Cata Backer, კერძო სუბიექტები და სახელმწიფო მმართველობა ქვეყნის მიღმა: მრავალეროვნული კორპორაცია, ფინანსური სტაბილურობის საბჭო და გლობალური მმართველობის ბრძანება, 18 *Ind. J. Intl L.* 751 (2011).

⁴² იხილეთ, კლაუს დიტერ ვულფი, პროექტი, კერძო სუბიექტები და სახელმწიფოს მიღმა მმართველობის ლეგიტიმურობა, 2001 წ., ECPR ვორკშოპების ერთობლივი სესიები, გრენობლი, 6-11 აპრილი, 2001 წ., (გვერდი 1) *PaperProposal / Ofa1430c-fda3-465d-8cdc-8a9d8abf66e2.pdf*

⁴³ ნაიკითხეთ, ხელოვნური ინტელექტის რეგულაციის სფეროში მომუშავე ორგანიზაციის შესახებ, აიანა ჰოვარდი, ხელოვნური ინტელექტის რეგულაცია - უნდა შეფუთდნენ ორგანიზაციები? *MIT Sloan Management Review*, 29 ივლისი, 2019, <https://sloanreview.mit.edu/article/the-regulation-of-ai-should-organizations-be-worried/>

⁴⁴ ჯესიკა კარპანი, ოქსფორდის უნივერსიტეტმა აშშ მილიარდერს 150 მილიონი ფუნტი სტერლინგი მისცა, რომ ყველაზე დიდი შემონიშნულობის დახმარებით ხელოვნური ინტელექტი გამოიკვლიოს, 2019 წლის ივნისი, *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/06/19/oxford-university-gvnn-150m-us-billionaire-found-ai-institute/>

⁴⁵ ოსკარ უილიამსი, როგორ აფინანსებენ მსხვილი ტექნოლოგიური კორპორაციები ხელოვნური ინტელექტის შესახებ დებატებს. 2019 წლის ივნისი, *New Statesman*, <https://www.newstatesman.com/science-tech/technology/2019/06/how-big-tech-funds-debate-ai-ethics>

⁴⁶ შელერი, სიუზანი: კერძო მმართველობის დემოკრატიული ლეგიტიმურობა. ეთიკური ვაჭრობის ინიციატივის ანალიზი. დუისბურგი: განვითარებისა და მშვიდობის ინსტიტუტი, დუისის ბურგენის ესენეს უნივერსიტეტი (INEF ანგარიში, 91/2007), <https://core.ac.uk/download/pdf/71735042.pdf>

⁴⁷ ტომ ფეირლესი, აშშ – ს ტექნიკური გიგანტები ბრძოლას ევროპის სუვერენულ სახელმწიფოებზე, 2014, *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/europe-vs-u-s-tech-giants-1418085890>

⁴⁸ იხილეთ, ჯილს ბაბინეტი, ნაწილი 1: ტექნოლოგიით გამოწვეული სუვერენიტეტის ტრანსფერები, *Novmeber* 2018, *Institute Montaigne*, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/end-nation-states-part-1-technology-induced-sovereignty-transfers>

⁴⁹ იხილეთ, ტანია ფილერი, რა როლი უნდა ითამაშოს კერძო სექტორმა მთავრობისთვის ხელოვნური ინტელექტის განვითარებაში?, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2018 წლის ივნისი, <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/developing-ai-for-government-what-role-and-limits-for-the-private-sector>

ასეთ სფეროდ იქცა.⁵⁰ ხშირად საუბრობენ იმაზე, რომ პოლიტიკოსები არაკვალიფიციურები არიან ტექნოლოგიის რეგულირებისათვის.⁵¹ ზოგიერთი ამტკიცებს, რომ მსხვილი ტექნოლოგიების შემთხვევაში თვითრეგულირებამ არ გაამართლა.⁵² სახელმწიფო მმართველები ამას კარგად ხვდებიან.⁵³ სხვები კი ფიქრობენ, რომ მონოპოლური პრობლემების თავიდან აცილების მიზნით, არანაირი რეგულაცია საჭირო არ არის და სწორედ რეგულაციის არ არსებობაა ამის საუკეთესო გზა.⁵⁴ საკითხი იმის შესახებ, უნდა დარეგულირდეს, თუ არა ხელოვნური ინტელექტი, მართლაც ვრცელი და აქტუალურია.⁵⁵

კონკრეტულ სფეროში სადაც საჭიროა კონტროლის განხორციელება, მარეგულირებლის შეხედულებისამებრ ხელმისაწვდომია რამდენიმე ინსტრუმენტი. ეს შეიძლება იყოს კანონი, დებულებები, სასამართლოს განჩინებები, ლიცენზირება, სტანდარტები, დებულებები, ცნობები, შენიშვნები, მითითებები, წესები, პრაქტიკის კოდექსი, ეთიკა, ცირკულარები, შეტყობინებები და მრავალი სხვა. განსხვავდება ამ ინსტრუმენტების ხასიათი, მოქმედების სფერო და ეფექტურობა. არჩევანს განაპირობებს გადაწყვეტილების მიმღებთა მიზნები.⁵⁶ თუმცა, ტექნოლოგიის სფეროში, ნორმათა განსაზღვრის თანდაყოლილი პრობლემა არსებობს.

ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების პრობლემა

ტექნოლოგია განსაზღვრული სახით, გავლენას ახდენს ადამიანის არსებობაზე.⁵⁷ ის, თუ როგორ ვითარდება ხელოვნური ინტელექტი, შესანიშნავად შეიძლება რომ სპეკულირდეს მეცნიერულ დონეზე. როგორც სტივენ ჰოუკინგმა თქვა, „ხელოვნური ინტელექტის შექმნაში წარმატების მიღწევა, უდიდესი მოვლენა იქნება კაცობრიობის ისტორიაში. სამწუხაროდ, ეს, ასევე, შეიძლება იყოს უკანასკნელიც, თუკი, არ ვისწავლით, თუ როგორ ავიცილოთ თავიდან მასთან დაკავშირებული რისკები“.⁵⁸ როდესაც საქმე ეხება ხელოვნური ინტელექტის მორალური/ზნეობრივი სურათის განხილვას, წარმოსახვა აუცილებელი ხდება.⁵⁹ ხელოვნური ინტელექტის კონტექსტში, სწრაფი ტექნოლოგიური წინსვლა კიდევ უფრო მეტ გამონევეებს უქმნის ნორმების განმსაზღვრელ ინსტიტუტებს.⁶⁰ ტექნოლოგიის გაუმჯობესებისთანავე,

⁵⁰ Google, პერსპექტივები ხელოვნური ინტელექტის მმართველობის საკითხებზე, (გვერდი 6) <https://ai.google/static/documents/perspectives-on-issues-in-ai-governance.pdf>

⁵¹ იხილეთ შირა ოვიდე, კონგრესი არ იღებს დიდ ტექნიკას. დიზაინის მიხედვით. The New York Times, 2020 წლის 29 ივლისი, <https://www.nytimes.com/2020/07/29/technology/congress-big-tech.html>

⁵² ლიზა ქვესტი და ენტონი ჩარი, 2019 წლის 19 სექტემბერი, ტექნიკური ინდუსტრიის რეგულირების სწორი გზა, MIT Sloan Management Review,

<https://sloanreview.mit.edu/article/right-way-to-reg-reg-the-tech-industry/>

⁵³ ცოდნა Wharton- ში, მსხვილი ტექ- ის მარეგულირებელი: დგება ანგარიშგების დღე? 2019 წლის ივნისი, <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/regulating-big-tech-is-a-day-of-reckoning-coming/>

⁵⁴ ჯონ ტორნჰილი, მსხვილი ტექ.- ის არარეგულირების საქმე, 2019 წლის ივნისი, Financial Times, <https://www.ft.com/content/481cc624-8b58-11e9-a1c1-51bf8f989972>

⁵⁵ იხილეთ სტროუს ლ. (2019) უნდა იყოს რეგულირებული ხელოვნური ინტელექტი მეტად რეგულირებული? In: Strous L., Cerf V. (eds) Internet of Things. ინფორმაციის დამუშავება სულ უფრო მეტად დაკავშირებულ ია სამყაროში. IFIPoT 2018. IFIP მიღწევები ინფორმაციულ და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებში, ტომი 548. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15651-0_4; Future of Life Institute, Op-ed: უნდა რეგულირდებოდეს ხელოვნური ინტელექტი?, 2017 წლის ივლისი, <https://futureoflife.org/2017/07/27/should-artificial-intelligence-be-regulated/>

⁵⁶ გადაწყვეტილებების მიღების კონტექსტში მიზნების შესახებ მეტი ინფორმაციისთვის იხილეთ, Krantz, D. H., & Kunreuther, H. (2007). გადაწყვეტილებები და მიზნები. განაჩენი და გადაწყვეტილების მიღება, 2 (3), 137-168. ამოღებულია http://repository.upenn.edu/oid_papers/253

⁵⁷ იხილეთ ბორგმან, ა. (1984). ტექნოლოგია და თანამედროვე ცხოვრების ხასიათი: ფილოსოფიური გამოკვლევა. Chicago, IL: ჩიკაგოს უნივერსიტეტის პრესა.

⁵⁸ სტივენ ჰოუკინგი, სტიუარტ რასელი, მაქს ტეგმარკი, ფრენკ ვილჩეკი, სტივენ ჰოუკინგი: (ტრანსცენდენტული უყურებს ხელოვნური ინტელექტის შედეგებს - მაგრამ რამდენად სერიოზულად ვუყურებთ ხელოვნურ ინტელექტს?) დამოუკიდებელი, 2014 წლის 1 მაისი,

<https://www.independent.co.uk/news/science/stephen-hawking-transcendence-looks-at-the-imercations-artificial-intelligence-but-are-we-we-taking-9313474.html>

⁵⁹ იხილეთ მარკ კოკელბერგი, ფანტაზია და პრინციპები, ნარკვევი ფანტაზიის როლის შესახებ მორალურ მსჯელობაში, 2007, პალგრევი მაკმილანი.

⁶⁰ იხილეთ კეთი, კორინ. "ხელოვნური ინტელექტის მართვა: ეთიკური, იურიდიული და ტექნიკური შესაძლებლობები და გამონევეები." ფილოსოფიური გარიგებები. სერია A, მათემატიკის, ფიზიკისა და ინჟინერიის მეცნიერებათა ტომი. 376,2133 20180080. 2018 წლის 15 ოქტომბერი, დოი: 10.1098 / rsta.2018.0080

იგი გამოიყენება არა მხოლოდ ადამიანების გამოსაკვლევად⁶¹ და მათი ქცევის მანიპულირებისათვის,⁶² არამედ ხალხს უფლებას აძლევს,⁶³ რომ არატრადიციული ქცევები გამოავლინონ. ტექნოლოგია, ფაქტობრივად ხალხს საშუალებას აძლევს, რომ მათ ხელი ისეთ ინსტრუმენტებზე მიუწვდებოდეთ, რაც აქამდე შეუძლებელი იყო, იმისათვის რომ მიაღწიონ იმას, რისი გაკეთებაც აქამდე არ შეეძლოთ.⁶⁴ ეს არა მხოლოდ ზრდის ადამიანის ინტერფეისის არეალს ერთმანეთთან და სისტემის დინამიკასთან მიმართებაში, არამედ არსებითად ცვლის აღნიშნული ინტერფეისის ხასიათს. ადამიანის განვითარებად/ცვალებად ქცევას, ცვლილებები მოაქვს საზოგადოების ზოგად სისტემურ ფუნქციონირებაში. ეს კი მარეგულირებელ მექანიზმში ცვლილებების შეტანას მოითხოვს, რაც უზრუნველყოფს სოციალური ურთიერთობებისა და საქმეების კონტროლს, რაც იქამდე არ არსებობდა. ამრიგად, ხელოვნური ინტელექტის სფეროში, ნორმების შემუშავების პროცესი, საკმაოდ ფრთხილი საკითხია. კანონი უნდა დაენიოს ტექნოლოგიურ ჩარევებს, რათა შედეგად მივიღოთ ცვლილებები ადამიანებში და გარე სამყაროსთან მათ ურთიერთქმედებებში, კანონის ან საზოგადოების წესების განმაპირობებელი ინსტიტუტების დახმარებით. ტექნოლოგია გზას უხსნის ადამიანის პოტენციალს.⁶⁵ ოდესმე ხელოვნური ინტელექტი ადამიანს დაემსგავსება?⁶⁶ ამჟამად ჩვენ არ გვაქვს ხელოვნური ზოგადი ინტელექტი⁶⁷ ან ცნობიერი⁶⁸ ხელოვნური ინტელექტი. ზოგიერთი ადამიანი ფიქრობს, რომ ისეთი მანქანების შექმნის შესაძლებლობა, რომლებსაც ფიქრის უნარი ექნებათ, ხელს შეუწყობს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის პრობლემების გადაჭრას.⁶⁹ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა მზადაა გადავიდეს რეგულირების მთავარ ეტაპზე.

ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა⁷⁰

ასიმოვის რობოტიკის სამ კანონს სშირად განიხილავენ, როგორც ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის პოპულარულ საფუძველს.⁷¹ დევიდ ლესლის თანახმად, „ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა წარმოადგენს ღირებულებებს, პრინციპებსა და ტექნიკას, რომელიც იყენებს საყოველთაოდ აღიარებულ სტანდარტებს სწორისა და არასწორის შესახებ იმისათვის რომ მორალური ქცევა ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიების განვითარებაში წარმართოს.⁷² ევროპარლამენტის მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად, „ეთიკა წარმოადგენს მორალური პრინციპების ერთობლიობას, რაც არეგულირებს ადამიანის ქცევას

⁶¹ ზუბოფი, შოშანა. სათვალთვალ კაპიტალიზმის ხანა: ბრძოლა მომავლისთვის ძალაუფლების ახალ საზღვარზე. London: Profile Books, 2018 წ.

⁶² იხილეთ ემილია გომესი, კომპიუტერული ინტელექტის გავლენის შეფასება ადამიანის ქცევაზე: ინტერდისციპლინარული მცდელობა, ევროკომისია, JRC კონფერენცია და სამუშაო შეხვედრები, 2018, <https://arxiv.org/pdf/1806.03192.pdf>

⁶³ ერიკა ნაონე, ტექნოლოგიების გაძლიერება განვითარებადი სამყაროსთვის, MIT ტექნოლოგიის მიმოხილვა, 2007, <https://www.technologyreview.com/2007/09/24/223740/empowering-technologies-for-the-developing-world/>; აქცენტურება, ხელოვნური ინტელექტის მიმოხილვა, ახალი ზელანდია, <https://www.accenture.com/nz-en/topic-accenture-government-artificial-intelligence>

⁶⁴ ჟენგ იან, რუი გასპარ, ტინგზაო ჟუ, განვითარებადი ტექნოლოგიები, ადამიანის ქცევა და განვითარებადი ტექნოლოგიები, ტომი 1, გამოცემა 1

⁶⁵ დელის ტექნოლოგიები, მაიკლ დელი, თავმჯდომარე და აღმასრულებელი დირექტორი, <https://corporate.delltechnologies.com/en-ie/about-us/leadership/michael-dell.htm>

⁶⁶ კაროლინ ბლეი, როდის იქნება ხელოვნური ინტელექტი საკმარისად ჭკვიანი, რომ ხალხს აჯობოს? <https://engineering.mit.edu/engage/ask-an-engineer/when-will-ai-be-smart-enough-to-outsmart-people/>

⁶⁷ Goertzel, B. and Pennachin, C. (რედ.) (2007). ხელოვნური ზოგადი დაზვერვა. ბერლინი: სპრინგერი.

⁶⁸ ჩალმერსი, დევიდ ჯ. (1996). ცნობიერი გონება: ფუნდამენტური თეორიის ძიებაში. New York: Oxford University Press

⁶⁹ Bostrom, N., & Yudkowsky, E. (2014). ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა. K. Frankish & W. Ramsey (რედ.), კემბრიჯის ხელოვნური ინტელექტის სახელმძღვანელო (გვ. 316-334). კემბრიჯი: კემბრიჯის უნივერსიტეტის პრესა. დოი: 10.1017 / CBO9781139046855.020

⁷⁰ ბოსტრომ, ნიკ და ელიეზერ იუდკოვსკუ, 2014, «ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა», კემბრიჯის ხელოვნური ინტელექტის სახელმძღვანელოში, კიტ ფრანკიშისა და უილიამ მ რემზის რედაქტორობით, კემბრიჯი: კემბრიჯის უნივერსიტეტის პრესა, 316-334. დოი: 10.1017 / CBO9781139046855.020

⁷¹ ასიმოვი, ი. (1942). რუნდი. გასაოცარი სამეცნიერო ფანტასტიკა, მარტი 94-103.

⁷² ლესლი, დევიდ (2019). ხელოვნური ინტელექტის ეთიკისა და უსაფრთხოების გაცემა: სახელმძღვანელო საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის სისტემების პასუხისმგებლობის შემუშავებისა და დანერგვისთვის. ალან ტურინგის ინსტიტუტი. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3240529>

ან საქმიანობას.⁷³ ევროპარლამენტის თანახმად, "ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა უკავშირდება მნიშვნელოვან საკითხს, იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოიქცნენ დეველოპერები, მწარმოებლები და ოპერატორები, რათა შეამცირონ ის ეთიკური ზიანი, რომელიც შესაძლებელია ხელოვნური ინტელექტისგან საზოგადოებაში წარმოიშვას, რაც შესაძლებელია განპირობებული იყოს არაეთიკური დიზაინის, ან მისი ბოროტად გამოყენებით. ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სფერო მოიცავს აქ-და-ახლა შეშფოთებას, მაგალითად მონაცემთა კონფიდენციალურობის და ხელოვნური ინტელექტის სისტემებში მიკერძოებულობის შესახებ; საშუალოვადიან საზრუნავს, მაგალითად, სამსახურებსა და სამუშაო ადგილებზე ხელოვნური ინტელექტისა და რობოტიკის გავლენის შესახებ და გრძელვადიან შეშფოთებას, იმის შესახებ, რომ ხელოვნური ინტელექტის მქონე სისტემებმა არ მიაღწიონ ან არ გადააჭარბონ ადამიანის ექვივალენტურ შესაძლებლობებს (ე.წ. სუპერინტელექტუალობა)".⁷⁴ თუკი ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა არსებითად მნიშვნელოვანია, ასევე, მნიშვნელოვანია გვესმოდეს ის, ვინ და რა მიზეზით ახდენს გავლენას მათ დამკვიდრებაზე.

კანონპროექტების შემუშავება ხორციელდება საკანონმდებლო ორგანოების უფლებამოსილების ფარგლებში, ეთიკა, როგორც წესი, განვითარებულია შესაბამისი დარგების მიერ. რაც შეეხება ხელოვნურ ინტელექტს, კანონის შემუშავება აქ რამდენიმე დაბრკოლებას აწყდება. ყველაზე თვალსაჩინო და მნიშვნელოვანი ის არის, რომ ტექნოლოგიებს სფეროში დესტრუქციის მაჩვენებელი ძალიან მაღალია, რაც უკვე აქამდეც ითქვა. ტექნოლოგია მუდმივად იცვლება და ძალიან სწრაფად პროგრესირებს. აქედან გამომდინარე, კანონის შემქნელი მექანიზმებისათვის რთულდება მასთან ფეხის აწყობა. მთავრობის შესაბამისი მიღწევები კანონმდებლობის სფეროში, ყოველთვის ჩამორჩება ტექნოლოგიურ განვითარებას. შესაძლებელია იმაზე საუბარიც რომ, ტექნოლოგიური ლანდშაფტის კონკრეტული გზით სტაბილიზაციის შემდეგ, რეგულაციები არ უნდა იყოს ზედმეტად სპეციფიკური, იქამდე, სანამ დეტალური კანონები არ შემუშავდება. მართალია, ტექნოლოგიურ კონტექსტში მარეგულირებელი ჩარჩოს ჩამოსაყალიბებლად, წინასწარი განსაზღვრულობა საჭიროებას არ წარმოადგენს, თუმცა, ხელოვნური ინტელექტის ძირითადი მითითებების შემუშავება შესაძლებელია, რათა სათანადო მიმართულება მიეცეს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და დანერგვას. ხელოვნური ინტელექტის წინსვლა ტექნოლოგიაში, მხოლოდ მექანიკური პროცესი არაა, არამედ მისი გამოყენება მნიშვნელოვან და ფუნდამენტურ გავლენას ახდენს ადამიანის არსებობის თითოეულ ასპექტზე. ეს ცვლილებები არათანმიმდევრული და არასწორხაზოვანია. ინტერფეისი ხელოვნურ ინტელექტსა და საზოგადოებას შორის სრულიად განსხვავებული განზომილებებით ვითარდება, რასთანაც საქმე კაცობრიობას ჯერ არ ჰქონია. აქედან გამომდინარე, ამ ყველაფრის გააზრება გამოიწვევს აბსოლუტურად გასხვავებული მიდგომის მიღებას, ყოველი ახალი განზომილების გამოკვეთისა და განხილვისას. ამიტომ გადაჭარბებული არ იქნება, თუკი ვიტყვი, რომ კანონმდებლობის შემუშავება დროებით შეჩერდა და ყურადღება გამახვილდა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკაზე.⁷⁵ მიუხედავად ამისა, პერიოდულად ვრცელდება რამდენიმე კანონი, რომლებიც ხელოვნური ინტელექტის სფეროს სხვადასხვა ასპექტებს ეხება.⁷⁶ მთავრობებს გამუდმებით სთავაზობენ ახალ იდეებს ხელოვნური ინტელექტის აქტიური რეგულირების მიზნით.⁷⁷ ამ ეტაპზე კი მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, თუ რა განაპირობებს ამგვარი „მოძრაობის“ მიდრეკილებას ხელოვნური ინტელექტის ეთიკისაკენ.

მამოძრავებელი ძალა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის მიღმა

⁷³ ევროპარლამენტი, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა: საკითხები და ინიციატივა. 2020 წლის მარტი, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის მომავლის კოლეგიის კვლევა, ევროპის საპარლამენტო კვლევა, ხელმისაწვდომია მისამართზე: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU\(2020\)634452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU(2020)634452_EN.pdf)

⁷⁴ ევროპარლამენტი, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა: საკითხები და ინიციატივა. 2020 წლის მარტი, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის მომავლის კოლეგიის კვლევა, ევროპის საპარლამენტო კვლევა, ხელმისაწვდომია: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU\(2020\)634452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU(2020)634452_EN.pdf)

⁷⁵ სხვა პერსპექტივისთვის იხილეთ Fenwick, Mark D.; კალი, ვულფი ა. დოქტორი; და ვერმეულენი, ერიკ პ.მ. «რეგულაცია ხვალ: რა ხდება, როდესაც ტექნოლოგია უფრო სწრაფია, ვიდრე კანონი?», ამერიკის უნივერსიტეტის ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, ტ. 6, No3 ().

ხელმისაწვდომია: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/aublrvol6/iss3/1>

⁷⁶ ვოლჩი, ხელოვნური ინტელექტის კანონები მოდის, Forbes, 2020 წლის თებერვალი, <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2020/02/20/ai-laws-are-coming/#994a52ca2b48>

⁷⁷ Sabine Gerdon, Valesca Molinari, როგორ შეუძლიათ მთავრობებს გამოიყენონ სახელმწიფო შესყიდვები ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების მომავლის შესადგენად - და ინოვაციებისა და ზრდის გასაძლიერებლად, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2020 წლის ივნისი, <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/artificial-intelligence-ai-government-procurement-standards-regulation-economic-growth-covid-19-response/>

არასამთავრობო ორგანიზაციების, არასამთავრობო და კერძო სექტორების მიერ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა ჩვეულებრივ ვითარდება.⁷⁸ სწორედ, ამ სუბიექტებს შემოაქვთ მითითებები, რომ ეს ვალდებულება სხვადასხვა მიზეზით ზოგად ინდუსტრიას დააკისრონ. ზოგიერთი მიზეზი შემდეგნაირია: რეგულირებისა და მმართველობასთან დაკავშირებული პრობლემები; ახალი საკითხებისა და გამოწვევების არსებობა, რომლებიც აუცილებლად უნდა გადაიჭრას; მთავრობის მხრიდან რეგულირების თავიდან აცილების ან შეფერხებისაკენ მიდრეკილება თვითრეგულირების გზით;⁷⁹ სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეების მოთხოვნები; გადაუდებელი აუცილებლობა, ხელოვნური ინტელექტის მიმართულების შესაბამისობაში მოყვანა, დემოკრატიის, მორალის გაცხადებულ პრინციპებსა და ღირებულებებთან; მომავლის უზრუნველყოფა ანთროპოცენტრული პერსპექტივიდან და სხვა. დიდ კორპორაციებსა და მსხვილ ტექნოლოგიებს მეტი დრო აქვთ რეგულაციების შემუშავებისა.⁸⁰ ამის დასტურს წარმოადგენს, ბოლო მოსმენა 2020 წლის ივლისში, აშშ-ს კონგრესამდე.⁸¹ ამასთან ერთად, ზოგიერთი ამტკიცებს, რომ მსხვილი ტექნოლოგიები, რომლებიც მეტ რეგულირებას მოითხოვს, ამადროულად არის მეტი ენერჯის მიტაცების მცდელობაც.⁸² რეგულაციებს თან ახლავს თავისი ხარჯებიც⁸³ და მსხვილი ტექნოლოგიები საკმარისად ძლიერები არიან იმისათვის, რომ ეს ხარჯები გაიღონ. ბაზრის სხვა, უმნიშვნელო მოთამაშეები ვერ იტანენ რეგულაციებით გამოწვეულ ხარჯების ზრდას. თავისუფალი ბაზრის პრინციპები იზღუდება, როდესაც რეგულაციების სიჭარბე ბაზარზე მოქმედ სუბიექტებს ტვირთავს. ზოგიერთ წარმომადგენელს ეჭვიც კი ეპარება მსხვილი ტექნოლოგიებისა და მთავრობის თანამშრომლობაში.⁸⁴

გამომდინარე იქიდან, რომ თითოეული რეგულაცია მიმართულია კონკრეტული მიზნისაკენ, აქტუალურია იმის გაგებაც, თუ რა უდევს წინ ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებას და როგორ ხდება ეს. ნებისმიერ საზოგადოებაში ეკონომიკა ჰქმნის სისტემური მართვის საფუძველს. ამრიგად, ეკონომიკა⁸⁵ და მმართველობა,⁸⁶ ნებისმიერი საზოგადოების ორ ყველაზე მნიშვნელოვან და ფუნდამენტურ სტრუქტურას წარმოადგენს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საზოგადოების წევრებზე გავლენის მოხდენა, ინსტიტუტების ფუნქციონირება, მათი ქმედება და განვითარება, შენიღბულია აღნიშნული მიმართველობით. ის ძირითადი ძალა, რომელიც საზოგადოების მექანიზმს აშუშავებს, ეკონომიკური ხასიათის მატარებელია. ადამიანის არსებობის კონტექსტში, მოქმედება პოლიტიკის გამტარებელ სუბიექტებს ეკუთვნით, რომლებიც გადაწყვეტილებებს მათი მიზნების შესაბამისად იღებენ.

⁷⁸ პარამჯეეტ სინ ბერვალი, რა განაპირობებს ხელოვნურ ინტელექტს და მის პოლიტიკას? მოგება თუ ინდივიდუალური / სოციალური კეთილდღეობა ?, აცნობეთ მომავალ ბოგს, 2020 წლის 19 ივნისი, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/19/what-drives-ai-ai-policy-profits-or-individual-social-welfare/>

⁷⁹ როდრიგო ოჩიგამე, «ეთიკური ხელოვნური ინტელექტის გამოგონება, «ინტერპრეტაცია», 2019 წლის 20 დეკემბერი, <https://theintercept.com/2019/12/20/mit-ethical-ai-artificial-intelligence/>

⁸⁰ ნაომი ო'ლირი, Facebook- ის ცუკერბერგი ითხოვს დიდი ტექნოლოგიის უფრო მეტად რეგულირებას, The Irish Times, 2020 წლის 18 მაისი,

<https://www.irishtimes.com/business/technology/facebook-s-zuckerberg-calls-for-more-reg-of-big-tech-1.4256579>

⁸¹ Huffington Post, მსხვილი ტექ.კომპანიების გენერალური დირექტორების წინაშე ანტიმონოპოლური მოსმენა კონგრესში, 2020 წლის 29 ივლისი, https://www.youtube.com/watch?v=XIC1Nkdu1_A

⁸² არჯუნ ხარპალი, მსხვილი ტექ. კომპანიები უფრო მეტი რეგულირების სანაცვლოდ, მეტი სიმძლავრისაკენ მოუწოდებენ, CNBC, 2020 წლის იანვარი, <https://www.cnbc.com/2020/01/28/big-techs-calls-for-ai-regulation-could-lead-to-more-power.html>

⁸³ კონკურენტული სანარმოების ინსტიტუტი, რეგულირებისა და ინტერვენციის ღირებულება, 2018 წლის აპრილი, <https://cei.org/10KC/> თავი 3; ოლივერ სმიტი, GDPR რეკეტი: ვინ შოულობს ფულს ამ 9 მილიარდიანი დოლარის ბიზნეს შერევით, <https://www.forbes.com/sites/oliversmith/2018/05/02/the-gdpr-racket-whos-making-money-from-this-9bn-business-shakedown/#1896fcb434a2>

⁸⁴ ფრანკლინ ფორი, რა სურს პანდემიისგან მსხვილ ტექნოლოგიას, 2020 წლის ივლისი / აგვისტო, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/07/big-tech-pandemic-power-grab/612238/>

⁸⁵ კარლ მარქსი, წინასიტყვაობა პოლიტიკური წვლილის ეკონომიკის კრიტიკაში (მოსკოვი, პროგრესის გამომცემლები მოსკოვი, 1977)

⁸⁶ ბევერი, მ. (2012). მმართველობა: ძალიან მოკლე შესავალი. ოქსფორდი: ოქსფორდის უნივერსიტეტის პრესა.

ხელოვნური ინტელექტის სუბიექტები

მთელი მსოფლიოს ქვეყნები ციფრულ ეკონომიკასა და ეკონომიკისაკენ ინაცვლებენ.⁸⁷ ციფრული ეკონომიკის წარმატება კი მთლიანად დამოკიდებულია ხელოვნურ ინტელექტზე,⁸⁸ იგივე მეოთხე ინდუსტრიულ რევოლუციაზე.⁸⁹ სინამდვილეში, სწორედ ხელოვნური ინტელექტი არის საბოლოო ინსტრუმენტი და პლატფორმა, რომელიც საჭიროა ციფრული ეკონომიკის⁹⁰ ოპტიმალური და ეფექტური ფუნქციონირებისათვის. ამასვე აღიარებენ ევროკავშირი⁹¹ და სხვა დანარჩენი ქვეყნებიც, მაგალითად ჩინეთი,⁹² თავიანთ ოფიციალურ პოლიტიკურ დოკუმენტებში, კომუნიკაციებში, საკანონმდებლო პროექტებსა და გეგმებში.⁹³ მაშინ, როცა ევროკავშირი აშკარად ხელს უწყობს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებას და მის გამოყენებას, ჩინეთი აგრესიულად მიიწვევს წინ ხელოვნური ინტელექტის პროგრამების განვითარებაში ინვესტიციების ჩადებითა და კომერციული მიზნებით მიისათვის, რომ დააკმაყოფილოს ციფრული ეკონომიკის მოთხოვნა. ამასთან ერთად, სწრაფად განვითარებად ხელოვნურ ინტელექტთან ერთად წამოიშვა სხვადასხვა სახის გამონვევები, რომლებიც ციფრული ეკონომიკის სარგებელის მიღების მიზნით, პოლიტიკის გამტარებლებმა უნდა გაითვალისწინონ.

სახელმწიფო მმართველობაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება უკვე დაწყებულია.⁹⁴ Covid19-ის დროს ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ტექნოლოგიები მხსნელად მოველინათ პანდემიის შედეგად გარდაცვლილთა აღრიცხვასა და სხვა პროცესებში.⁹⁵ სახელმწიფო მმართველობის მომავლის წარმოდგენა, ხელოვნურ ინტელექტზე სრული და აბსოლუტური დამოკიდებულების გარეშე შეუძლებელია. სხვა საკითხებთან ერთად, მმართველობის სფეროში გამონვევები მოიცავს ინკლუზიურ ეკონომიკურ ზრდას, დემოკრატიული პროცესების დაცვას, დემოკრატიული უფლებებისა და პრინციპების შესაძლო საფრთხეებს, ციფრულ გარემოში უკანონო კონკურენციის დარეგულირებას, ტერიტორიულ საზღვრებზე ინფორმაციული ქსელებით სწორად შეიარაღებას, შრომითი ჩანაცვლების შედეგად, ტექნოლოგიების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულებებისა და ნდობის სიმცირის აღმოფხვრის მხრივ მუშაობას, ხელახალი დახელოვნების, უთანასწორობისა და სიმდიდრის არაეფექტური გადანაწილების შედეგებზე მუშაობას, ციფრულ გარემოში ადამიანის უფლებების დაცვასა და განმტკიცებას, მწვანე ტექნოლოგიების მეტად ხელმისაწვდომობას, ეროვნული და გლობალური უსაფრთხოების მართვას, ინკლუზიური ციფ-

⁸⁷ იხილეთ Davos 2020, ციფრული ეკონომიკის მომავლის ფორმირება, 2020 წლის 21 იანვარი, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი,

<https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020/session/shaping-the-future-of-the-digital-economy>

⁸⁸ აქცენტირება, ხელოვნური ინტელექტი ზრდის მომავალია, <https://www.accenture.com/us-en/insight-artificial-intelligence-future-growth-use>

⁸⁹ შვაბი, კლაუსი. მეოთხე ინდუსტრიული რევოლუცია. , 2016. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი

⁹⁰ ცნობისთვის, იხილეთ ევროკომისია, ხელოვნური ინტელექტი, ევროპის ციფრული მომავლის ჩამოყალიბება, პოლიტიკა, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/artificial-intelligence>; გაერო, ციფრული ეკონომიკის ანგარიში 2019, ღირებულების შექმნა და აღება: გავლენა განვითარებად ქვეყნებზე, UNCTAD, 2019, https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/der2019_overview_en.pdf

⁹¹ ევროკომისია, თეთრი წიგნი ხელოვნური ინტელექტის შესახებ - ევროპული მიდგომა ბრწყინვალეებისა და ნდობის მიმართ, 2020 COM (2020) 65 ფინალი; https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

⁹² იხილეთ ჩინეთის მიდგომა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკისადმი, Roberts, H., Cowls, J., Morley, J. et al. ჩინური მიდგომა ხელოვნური ინტელექტისადმი: პოლიტიკის, ეთიკისა და რეგულირების ანალიზი. AI & Soc (2020) <https://doi.org/10.1007/s00146-020-00992-2>

⁹³ იხილეთ ხელოვნური ინტელექტის ზოგადი ეკონომიკური მნიშვნელობისთვის, Goldman Sachs- ის კვლევითი განყოფილება, პროფილები ინოვაციებში: ხელოვნური ინტელექტი: ხელოვნური ინტელექტი, კომპიუტერული სწავლება და მონაცემთა სწავლა პროდუქტიულობის მომავალზე ", 2016 წლის 14 ნოემბერი, გვ. 3 <https://www.gspublishing.com/content/research/en/reports/2019/09/04/a0d36f41-b16a-4788-9ac5-68ddbc941fa9.pdf>

⁹⁴ იხილეთ დევიდ ფრიმენ ენგსტრომი, დენიელ ე. ჰო, კატრინ მ. შარკი, მარიანო-ფლორენტინო კუელარი, მთავრობა ალგორითმის მიერ: ხელოვნური ინტელექტი ფედერალურ ადმინისტრაციულ ორგანოებში, 2020 წლის თებერვალი, <https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2020/02/ACUS-AI-Report.pdf>; Hesty Elliott, China and AI: what the world can learn and what it should be wary of, July 1, 2020, The Conversation, <https://theconversation.com/china-and-ai-what-the-world-can-learn-and-what-it-should-be-wary-of-140995>

⁹⁵ იხილეთ, კარენ სილვერმანი, COVID-19 დაძლევა საჭიროებს AI-ს და სხვა სასაზღვრო ტექნოლოგიების უკეთ მმართველობას - აი რატომ, 2020 წლის 5 მაისი, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/success-in-emerging-covid-19-crisis-requires-better-governance-of-ai-and-other-frontier-technologies-here-s-why/>

რული მართვის მოდელების შემუშავებას, მონაცემთა დაცვისა და კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფას, ციფრულ სამყაროში გარდამავლობის კულტურულ ასპექტებზე ზრუნვას და სხვა მრავალს.

თანამედროვე აკადემიურ და პოლიტიკურ დებატებში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებასთან დაკავშირებული გამოწვევების გამო ასახული სიმძიმე, მასშტაბები და აქტუალობა ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ხელოვნური ინტელექტი წარმოადგენს სისტემური რესტრუქტურის ბირთვს, რომელსაც ექსპერტები, პოლიტიკური და გავლენიანი პირები ითვალისწინებენ.⁹⁶

ხელოვნური ინტელექტის ზემოქმედების სფეროების გათვალისწინებაში, ორი სააგენტოა ჩართული, ესენია მთავრობები და კორპორაციები (პირველ რიგში, მსხვილი ტექნოლოგიური კომპანიები). მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობა მკაცრად მისდევს რეგულაციის მექანიზმთან მიმართებაში დამკვიდრებულ ალქმას, მას მაინც დაევალა კანონმდებლობის შემუშავება. მსხვილი კორპორაციები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ მთავრობებზე, ამა თუ იმ პოლიტიკის გატარებისას, გადაწყვეტილების მიღებისას და მათი განხორციელებისას, აღსრულების პროცესის მეშვეობით. თუმცა, ამ ორი სუბიექტის მანდატში არსებითი განსხვავებაა. მთავრობა, უპირველეს ყოვლისა დაკავებულია ერთიანი მმართველობით, ეკონომიკითა და სოციალური შედეგებით; კორპორაციებს კი ევალებათ მოგების გაზრდა და ინტერესებული მხარეების რეკომენდებული მოდელის მიხედვით. არის თუ არა ეს „წარმოსახვითი“ საზღვარი თავისთავადი ქვეყნობა, ეს სრულიად სხვა საკითხია და აუცილებლად უნდა იქნეს განხილული.

დროთა განმავლობაში კორპორაციებმა ეფექტურად მოახდინეს გავლენა პოლიტიკის შემუშავებასა და შესაბამისად, მის მმართველობაზე.⁹⁷ გარდა ამისა, ისინი ხშირად იღებენ პასუხისმგებლობას, რომ უზრუნველყონ თავიანთი კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობა და ჩაერთონ ბიზნესში, რაც თავის მხრივ იწვევს მდგრად და ინკლუზიურ განვითარებას.⁹⁸ არ აქვს მნიშვნელობა, თუ როგორ ნაწილდება როლები, შესაბამისი დასკვნების გამოტანა შესაძლებელია მხოლოდ მათგან, ვინც დააყენებდა და მოქმედებებზე დაკვირვებით.⁹⁹ საბოლოოდ, მიღებული ზომების ეფექტურობა შეიძლება შეფასდეს, მხოლოდ მისგან მიღებული შედეგებიდან გამომდინარე. არსებობს გარკვეული ფაქტორები, როგორებიცაა მაგალითად ნიშნულების შერჩევა ეფექტურობის გასაზომად, რაც ყოველთვის წარმოადგენდა მჭიდრო კავშირს, საზოგადოებაში არსებულ სხვადასხვა კონფლიქტურ მხარეებსა და მათ ინტერესებს შორის.

მაგალითად, კლიმატის ცვლილებით დაინტერესებულმა მხარეებმა შეიძლება ეჭვქვეშ დააყენონ სტანდარტის სანდოობა, რომ არის თუ არა სუბიექტის მიერ მიღებული ზომები წარმატებული.

ზემოთ ხსენებულის გარდა, მსხვილი ტექნოლოგიური კორპორაციების როლი რეგულარულად იზრდება ხელოვნური ინტელექტის კონტროლის პროცესში.¹⁰⁰ ეს კი ეჭვქვეშ აყენებს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სავარაუდო დანერგვის ფორმას.

⁹⁶ იხილეთ, იანა ანდერსონი და ლი რაინი, მრავალი ტექნიკური ექსპერტი ამბობს, რომ ციფრული მოშლა დააზიანებს დემოკრატიას, 2020 წლის თებერვალი, Pew Research Center, <https://www.pewresearch.org/internet/2020/02/21/many-tech-experts-say-digital-disruption-will-hurt-democracy/>; Hugh P. Williamson, Technology, a Threat to Democracy, *American Journal of Economics and Sociology*, Volume 16, Issue 3, April 1957, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1536-7150.1957.tb00184.x>

⁹⁷ მარტინ გილენს და ბენიამინ ი. გვერდი, ამერიკული პოლიტიკის ტესტირების თეორიები: ელიტები, ინტერესთა ჯგუფები და საშუალო მოქალაქეები, პერსპექტივები პოლიტიკის შესახებ, ტომი 12, გამოცემა 3, 2014 წლის სექტემბერი, გვ. 564-581

⁹⁸ იხილეთ LatapiAgudelo, M.A., Jóhannsdóttir, L. & Davídsdóttir, B. ლიტერატურული მიმოხილვა ისტორიისა და კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ევოლუციის შესახებ. *Int J Corporate Soc პასუხისმგებლობა* 4, 1 (2019). <https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y>;

United Nations, 2001, Social Responsibility, UNCTAD, <https://unctad.org/en/Docs/psiteiid22.en.pdf>

⁹⁹ CSR- ის განსხვავებული პერსპექტივისთვის იხილეთ, V. Kasturi Rangan, Lisa Chase, Sohel Karim, The Truth About CSR, 2015 წლის იანვარ-თებერვალი, *Harvard Business Review*, <https://hbr.org/2015/01/the-truth-about-csr>

¹⁰⁰ ვებ, ემი. დიდი ცხრა: როგორ შეიძლება ტექნიკურმა ტიტანებმა და მათმა სააზროვნო აპარატებმა გაამრუდოს კაცობრიობა. , 2019. New York, NY: PublicAffair, [2019]

ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა და კორპორაციები

ზოგადად, ეთიკა მნიშვნელოვან იარაღს წარმოადგენს ხელოვნური ინტელექტის მიმართულებით განვითარებასა და გამოყენებაში. რეგულაციები მთავრობის პრეროგატივას წარმოადგენს, კანონმდებლობები კი შემუშავებულია იმ მიზნით, რომ გაზარდოს მიღებული, ფორმულირებული, მთავრობის მიერ გატარებული პოლიტიკის ეფექტიანობა, შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ დაინტერესებულ მხარეებს შორის შეიძლება იყოს ბევრი მნიშვნელოვანი სუბიექტი, ყველაზე მეტი გავლენით მაინც მსხვილი ტექნოლოგიური კორპორაციები სარგებლობენ.¹⁰¹ ტექნოლოგიასა და ეკონომიკას შორის ძალიან ღრმა კავშირი არსებობს,¹⁰² შესაბამისად, კორპორაციები მოცემულ სიტუაციაში გადამწყვეტი მოქმედი პირები ხდებიან.

ყველა ინდუსტრიული რევოლუცია სხვა არაფერი იყო, თუ არა ტექნოლოგიების გამოყენება ეკონომიკური მიზნების მისაღწევად.¹⁰³ მარტივად რომ ვთქვათ, ბაზარი, სწორედ, ეკონომიკაში არსებობს.¹⁰⁴ ბაზარზე ინარმოება და იყიდება საქონელი, ხდება მატერიალური ან არამატერიალური მომსახურება. მასში არსებობს წარმოება და მოხმარება. მთელ ამ სოციალურ-პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სივრცეს, სადაც ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენა ხდება, ეწოდება ეკონომიკა.¹⁰⁵ მეცნიერულმა წინსვლამ, თავისთავად გამოიწვია ტექნოლოგიური წინსვლა. ტექნოლოგიით გამოწვეული ძვრები კი ძირითადად წარმოების სფეროში გამოიყენებოდა. სწორედ, ამას უწოდებენ ინდუსტრიულ რევოლუციას. გაიზარდა წარმოება და მიწოდება, ზოგიერთი სამუშაო ადგილი მოძველდა, შეიქმნა ახალი და არსებითად განსხვავებული სამუშაო სივრცეები, რადგან აღნიშნული, ტექნოლოგიებმა დაიკავეს. ეს იყო ბუნებრივი პროცესი და შედეგი, რადგან თითოეული საზოგადოება წარმოებასა და მოხმარებას ემყარება. შესაძლებელი გახდა არსებული მოთხოვნების დაკმაყოფილება, ფასები დაეცა და, შესაბამისად, გაიზარდა მოთხოვნა. ამასთან ერთად, ახალი პროდუქტის მიწოდებასა და მის მარკეტინგს, მოჰყვა ახალი მოთხოვნების წარმოშობაც.

მრეწველობა, ან უფრო რელევანტური რომ იყოს თანამედროვე ეკონომიკის კონტექსტში-მსხვილი კორპორაციები, ხელს უწყობენ ტექნოლოგიურ წინსვლას.¹⁰⁶ გარდა ამისა, სწორედ, მთავრობა, საზოგადოებრივი რესურსები და ინსტიტუტები იღებენ ვალდებულებას მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროში ძირითადი კვლევების განხორციელებაში. მას ჩვეულებრივ თან სდევს კერძო სექტორის კვლევა, რომელიც, თავის მხრივ, მოწინავე კვლევებს ექვემდებარება. ფაქტობრივად, მთავრობა კერძო სექტორისგან ყიდულობს კომერციალიზებული კვლევის პროდუქტს, რომელიც მმართველობის სხვადასხვა სფეროში არსებობს. მაგალითად, გამოიყენება პოლიციის¹⁰⁷ მიერ, სავიზო განცხადებებისთვის,¹⁰⁸

¹⁰¹ რასელ ბრენდომი, მარეგულირებელი ბრძოლები, რომელთა წინაშე დგას ყველა მსხვილი ტექნიკური კომპანია, The Verge, 2020 წლის 3 მარტი, <https://www.theverge.com/2020/3/3/21152774/big-tech-regulation-antitrust-ftc-facebook-google-amazon-apple-youtube>; Anwar Aridi, Urska Petrovic, How to Regulate big tech, February 13, 2020, The Brookings Institution, <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2020/02/13/how-to-regulate-big-tech/>

¹⁰² ნათან როზენბერგი, ინოვაცია და ეკონომიკური ზრდა, 2004, OECD, <https://www.oecd.org/cfe/tourism/34267902.pdf> ბაი, ჩონგ-ენ და ჩი-ვა იუენი. ტექნოლოგია და ახალი ეკონომიკა. კემბრიჯი, მასა: MIT Press, 2002. ინტერნეტ რესურსი.

¹⁰³ იხილეთ Andrew Dearing, მდგრადი ინოვაცია: მძღოლები და ბარიერები, OECD TIP სემინარი 19.06.2000, გვერდი 3, <https://www.oecd.org/innovation/inno/2105727.pdf>

¹⁰⁴ ჰერცოგი, ლიზა, «ბაზრები», სტენფორდის ფილოსოფიის ენციკლოპედია (2017 წლის შემოდგომის გამოცემა), ედვარდ ნ. ზალტა (რედაქტორი), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/markets/>

¹⁰⁵ გაერთიანებული ერები, მიზანი 12: მდგრადი მოხმარებისა და წარმოების ნიმუშების უზრუნველყოფა, მდგრადი განვითარების მიზნები, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

¹⁰⁶ იხილეთ Christine Fox, TEDxMidAtlantic, ეთიკური დილემა, რომელსაც ვაწყდებით ხელოვნურ ინტელექტსა და ავტონომიურ ტექნოლოგიებზე, TEDx Talks, 11 მაისი, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=3oE88_6jAww&t=427s

¹⁰⁷ კეტლინ უოლჩი, ხელოვნური ინტელექტის ზრდა სამართალდამცავ ორგანოებში, 2019 წლის ივლისი, Forbes, <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/07/26/the-growth-of-ai-adoption-in-law-enforcement/#654d5e48435d>

¹⁰⁸ ბობი ჰელარდი, ხელოვნური ინტელექტის ჩატვირთვა სავიზო განაცხადებისთვის მიკერძოებულია, უფლებების ჯგუფის პრეტენზიები, 2019 წლის ოქტომბერი, <https://www.itpro.co.uk/technology/artificial-intelligence-ai/34713/streaming-ai-for-visa-applications-is-biased-rights>

საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ორგანოებში, Covid19-ის შემთხვევაში.¹⁰⁹ ევროკავშირი დაჟინებით მიიწევს ნინ ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით ეკონომიკური სარგებელის მისაღებად.¹¹⁰

ევროკავშირში ძირითად მეცნიერულ კვლევებზე გავლენას ბიუჯეტის მკაცრი განაწილება ახდენს.¹¹¹ ამასთან, მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, რომ მსოფლიოს უდიდეს ტექნოლოგიური კომპანიები აშშ-სა და ჩინეთშია დაფუძნებული.¹¹² შესაბამისად, ევროკავშირმა მთელი მისი წევრი სახელმწიფოების ძალისხმევა უნდა მიმართოს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და ბაზარზე განსათავსებლად, რათა ციფრულმა ეკონომიკამ საბოლოოდ სარგებელი მოუტანს მის მოქალაქეებს.¹¹³ ხელოვნური ინტელექტის კვლევასა და ბაზარზე მის კომერციალიზაციას შორის არსებული სიცარიელის ამოსავლებად საკმაოდ ამბიციურ სქემას გვთავაზობს ევროკავშირის კოორდინირებული გეგმა.¹¹⁴ ადამიანზე ორიენტირებული მიდგომა არის სწორედ ის ბირთვი, რაც საფუძვლად უდევს ევროკავშირის ციფრულ მომავალს.¹¹⁵ ევროპაში არსებული ეკოსისტემა ემზადება ხელოვნური ინტელექტის მოსალოდნელი გამოწვევებისა და შესაძლებლობებისთვის.¹¹⁶ აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად ევროკავშირის მხრიდან ხელოვნური ინტელექტის ხელშესაწყობად გატარებული მნიშვნელოვანი ღონისძიებებისა, პრაგმატული ეკონომიკური გათვლები მიუთითებს, რომ ევროკავშირს უფრო მეტი აქტიურობა მართებს ამ მიმართულებით.¹¹⁷

იქიდან გამომდინარე, რომ ხელოვნური ინტელექტის კომპანიები მოქმედებენ სარგებლიანობის იდეოლოგიის ქვეშ, სხვა დაინტერესებული მხარეების ინტერესთა დაცვა უაღრესად დიდ მნიშვნელობას იძენს. ევროკავშირს ჩარევებისა და რეგულირების ღრმად სწამს, მაშინ როდესაც თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა არაეფექტურია ბაზარზე. ასეთი მარეგულირებელი ჩარჩო შეთანხმების წარმართვისთვის მნიშვნელოვანია გამოიყოს იმ პრინციპებისა და ღირებულებების ერთობლიობა, რომელიც საფუძვლად დაედება ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და დანერგვას ისე, რომ არავისი სამართლებრივი ინტერესი არ შეილახოს.

ზემოთ ხსენებულის გათვალისწინებით, ცხადი ხდება რომ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა, უპირველეს ყოვლისა კორპორაციების საზრუნავს წარმოადგენს.¹¹⁸

ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის საფუძვლები

მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ ხელოვნური ინტელექტის ფილოსოფიური ზომები, ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც პრაქტიკული ეთიკის საკითხები.¹¹⁹ მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის თანახმად, ხელოვნური ინტელექტის სფეროში ეთიკის ცხრა საკითხია: უმუშევრობა, უთანასწორობა, ადამიანური ქცევა, „ხელოვნური სისულელე“, ხელოვნური ინტელექტის ტენდენციურობა/მიკერძოებულობა, ხე-

¹⁰⁹ OECD, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით COVID-19 წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/using-artificial-intelligence-to-help-combat-covid-19-ae4c5c21/>

¹¹⁰ ევროკომისია, ხელოვნური ინტელექტის ეკონომიკური სარგებლობის ათვისება, 2017 წლის ნოემბერი, ციფრული ტრანსფორმაციის მონიტორი, https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_Harnessing%20the%20economic%20benefits%20v3.pdf

¹¹¹ ქვირინ შირმეიერ, როგორ შექმნის ევროპის 100 მილიარდ ევროიანი სამეცნიერო ფონდი 7 წლიან კვლევას, *Nature*, თებერვალი 2021. <https://www.nature.com/articles/d41586-021-00496-z>

¹¹² ვებ ემი, დიდი ცხრა: როგორ შეუძლიათ ტექნოლოგიურ ტიტანებს და მათ მოაზროვნე მანქანებს კაცობრიობის გაფუჭება, 2019. New York, NY : Public Affairs, [2019]

¹¹³ ევროპის კომისია, ხელოვნური ინტელექტის სიდიადე: ხელოვნური ინტელექტის განვითარების ა და ათვისებისთვის პირობების შექმნა, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/enabling-ai>

¹¹⁴ ევროპის კომისია, ხელოვნური ინტელექტის სიდიადე: ლაბორატორიიდან ბაზრამდე. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-lab-market>

¹¹⁵ ევროპის კომისია, ხელოვნური ინტელექტის სიდიადე: მტკიცება, რომ ხელოვნური ინტელექტი მუშაობს ადამიანებისთვის, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-people>

¹¹⁶ ერიკ ბრატბერგი, რაღუკა ჩსერნატონი, ვანესა რუგოვა, ევროპა და ხელოვნური ინტელექტი: გაძლოა, ჩამორჩენა თუ საკუთარი თავის მოკვება?, Carnegie Endowment for International Peace, 2020. <https://carnegieendowment.org/2020/07/09/europe-and-ai-leading-lagging-behind-or-carving-its-own-way-pub-82236>

¹¹⁷ იხ. ფრანკოს კანდელონ, როდოლფ შარმ დი კარლო, ევროპას აკლია ხელოვნური ინტელექტის რევილუცია - მაგრამ ჯერ გვიან არ არის, *Fortune*, დეკემბერი 2020. <https://fortune.com/2020/12/04/europe-ai-competitiveness-gap/>

¹¹⁸ აგრეთვე, იხილეთ, Darrell M. West, კორპორაციების როლი ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური დილემების გადასაჭრელად, 2018 წლის სექტემბერი, <https://www.brookings.edu/research/how-to-address-ai-ethical-dilemmas/>

¹¹⁹ Coeckelbergh, M., & M.I.T. პრესა. (2020) ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა. (გვერდი 80-82)

ლოვნური ინტელექტის უსაფრთხოება, უნებლიე უარყოფითი შედეგები, სპეციფიკურობა, რობოტების უფლებები.¹²⁰ ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე კრიტიკული ასპექტი, რომელთა შესწავლაც დღევანდელ დროში საჭიროა ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სამეცნიერო დისკურსის შეფასებისას.

1. ორგანიზაცია და პასუხისმგებლობა: ტექნიკური ნეიტრალიტეტი

სისტემის ორგანიზების მეთოდით, საჭიროა ხელოვნური ინტელექტის კონტექსტში პასუხისმგებლობის ძიება და განთავსება.¹²¹ ტერმინები, რომლებიც ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სფეროში გამოიყენება არის: პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი,¹²² ხელოვნური ინტელექტის ტენდენციურობა/მიკერძოებულობა და ა.შ. საინტერესოა, რომ ყველა მსხვილი კორპორაცია,¹²³ როგორცაა: Google,¹²⁴ Microsoft,¹²⁵ Accenture,¹²⁶ Facebook,¹²⁷ Amazon¹²⁸ იყენებენ ტერმინს „პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი“, ან ღირებულებებს, რომლებსაც ეს ტერმინი გადმოსცემს. შესაძლოა, აღნიშნული ტერმინები გამოყენებული იქნეს, როგორც ე.წ. „clickbait“-ები, ან უბრალოდ იმის მაჩვენებელად, რომ ადამიანებმა ხელოვნური ინტელექტი უნდა განავითარონ პასუხისმგებლობის გრძნობით და თავი აარიდონ ყოველგვარ დისკრიმინაციულ ტენდენციას. გარდა ამისა, არსებობს იმის შესაძლებლობაც, რომ მასში რაიმე ზედმეტიც იყოს. ტექნოლოგია, უფრო მეტად კონკრეტულად რომ ვიყოთ, ხელოვნური ინტელექტი, მხოლოდ ინსტრუმენტია და აქედან გამომდინარე, ადამიანისგან განსხვავებით, ორგანიზაციულობა არ გააჩნია. ასევე, აღსანიშნავია, ისიც, რომ ხშირად საუბრობენ ტექნოლოგიის ნეიტრალიტეტის შესახებ.¹²⁹ ბევრი კი ამტკიცებს, რომ ტექნოლოგია ნეიტრალური არაა, რადგან იგი შეიცავს შემქმნელებისგან მასში წინასწარ ჩადებულ ღირებულებებს.¹³⁰ თუმცა, შეგვიძლია ვარაუდის სისწორეზე ვიდაოთ, რადგან იგი ვერ ითვალისწინებს, რომ ტექნოლოგიის სპეციფიკური ხასიათის შესახებ გვექონდეს მეტი ინფორმაცია და არა ზოგადად ტექნოლოგიის შესახებ.¹³¹ და თუკი ეს ასეა, მაშინ რატომ არტიკულირდება მენისტრიმული საზოგადო, აკადემიური, სამეცნიერო დისკურსები, ისე, თითქოს ტექნოლოგია თავისთავად უნდა იყოს პასუხისმგებელი და ტენდენციური? არტიკულაცია, რომელიც ორგანიზაციას საშუალებას აძლევს ტექნოლოგია გამოყენებულ იქნას თუნდაც საზოგადოებრივი ინფორმირებულობის მიზნით, უნდა ჩაითვალოს უადგილოდ, შემთხვევითობად, ან კიდევ სხვა. ადამიანები, რომლებიც ქმნიან, ავითარებენ და აუმჯობესებენ ხელოვნური ინტელექტის ტექნოლოგიას, უნდა აცნობიერებდნენ, რომ მათივე მოვალეობას წარმოადგენს, რომ ის ემსახურებოდეს კაცობრიობის გაუმჯობესებას. ამრიგად, სწორედ, ადამიანებმა უნდა აგონ პასუხი, ხელოვნური ინტელექტის ისეთი შედეგების მიღებაზე, რომლებიც სრულად შეესაბამება კაცობრიობის პრინციპებს, ღირებულებებსა და საზოგადოების მორალს.

¹²⁰ ჯულია ბოსმანი, ტომ 9 ეთიკური საკითხი ხელოვნური ინტელექტის სფეროში, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2016 წლის 21 ოქტომბერი, <https://www.weforum.org/agenda/2016/10/top-10-ethical-issues-in-artificial-intelligence/>

¹²¹ ევროპის საბჭოს კვლევა, 2019, მომხსენებელი: კარენ იუნგი, პასუხისმგებლობა და ხელოვნური ინტელექტი <https://rm.coe.int/responsibility-and-ai-en/168097d9c5>

¹²² დინუმი, ვირჯინია. პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი: როგორ განვავითაროთ და გამოვიყენოთ ხელოვნური ინტელექტი პასუხისმგებლობით. , 2019, ლორი, შვეიცარია: Springer, [2019]; ვირჯინია დინუმი, პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი, უმეას უნივერსიტეტი, https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/jrccties/files/03_dignum_v.pdf

¹²³ ფალონ ფატემი, როგორ უნდა უპასუხონ კომპანიებმა პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტის გამოწვევას, Forbes, 2020 წლის 28 თებერვალი, <https://www.forbes.com/sites/falonfatemi/2020/02/28/how-companies-should-ans-answer-the-call-for-responsible-ai/#4a0743013f55>

¹²⁴ Google ხელოვნური ინტელექტი, <https://ai.google/responsibilities/responsible-ai-practices/>

¹²⁵ Microsoft, <https://www.microsoft.com/en-us/ai/responsible-ai>

¹²⁶ Accenture, <https://www.accenture.com/us-en/services/applied-intelligence/ai-ethics-governance>

¹²⁷ ნიკ სტეტი, Facebook შეისწავლის, არის თუ არა მისი ალგორითმები რასობრივად მიკერძოებული, 2020 წლის 21 ივლისი, <https://www.theverge.com/2020/7/21/21333405/facebook-instagram-racial-bias-equity-team-formed-ai-algorithms>

¹²⁸ CNET, ყველაფერი რაც Amazon- ის აღმასრულებელმა დირექტორმა ჯეფ ბეზოსმა კონგრესზე თქვა 13 ნუთის განმავლობაში. <https://www.youtube.com/watch?v=F4-Ke0PDMKU>

¹²⁹ იხილეთ So-Young Kang, შეიძლება კი ოდესმე ტექნოლოგია მართლაც ნეიტრალური იყოს?, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, 2017 წლის სექტემბერი, <https://www.weforum.org/agenda/2017/09/can-tech-be-neutral-gnowbe/>

¹³⁰ იხილეთ Verbeek PP. (2008) მორალი დიზაინში: დიზაინის ეთიკა და ტექნოლოგიური ნივთების მორალი. In: ფილოსოფია და დიზაინი. სპრინგერი, დორდრეხტი. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6591-0_7

¹³¹ კოლინ რული, არის თუ არა ტექნოლოგია ნეიტრალური? 2006 წლის II ნაწილი

სტენფორდის იურიდიული სკოლის ინტერნეტისა და საზოგადოების ცენტრი, <http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2006/09/technology-neutral-part-iii>

ისეთი ტერმინების გამოყენება, როგორებიცაა, „პასუხისმგებელი ხელოვნური ინტელექტი“, ან „ხელოვნური ინტელექტის ტენდენციურობა/მიკერძოებულობა“ არასწორად მიიჩნევა და აღწერს, თითქოს ჩვენ უკვე ვფლობდეთ ხელოვნური ინტელექტის ისეთ პროფესიულ დონეს, რომლის საშუალებითაც ადამიანი დამოუკიდებლად იღებს გადაწყვეტილებებს და ახორციელებს მათ ყოველგვარი კონტროლის, ზედამხედველობის, ჩარევისა და უფლებამოსილების გარეშე. ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის ექსპერტების აზრით, რომლებიც სკეპტიკურად უყურებენ ზოგადი ხელოვნური ინტელექტის ან ცნობიერი ხელოვნური ინტელექტის არსებობის შორეულ შესაძლებლობებსაც კი, ხსენებული მოსაზრებით გადმოცემული იდეა, არ შეესაბამება თანამედროვე ჭეშმარიტებას.¹³² ადამიანის გონების აღქმისთვის ამგვარი ტერმინების გამოყენებას ღრმა ფილოსოფიური საფუძველი აქვს. ანთროპოცენტრული შეხედულების მიხედვით, როდესაც ხელოვნური ინტელექტის სფეროში არსებულ ვითარებასთან დაკავშირებით ამგვარი გამოხატულება გამოიყენება, იგი ქმნის აბსტრაქტულ სურათს, რომლის საფუძველშიცაა იმის გააზრება, რომ ადამიანები თავიანთ წილ პასუხისმგებლობას ატარებენ ტექნოლოგიის წინაშე. ძალზე ღრმა იდეოლოგიურ დონეზე, იგივემ შეიძლება შეამციროს პასუხისმგებლობა იურიდიული და საზოგადოებრივი გაგებით მათთვის, ვინც მონაწილეობს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და დანერგვაში.

გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ დოკუმენტებში ხაზგასმულია ის დანვრილებითი დეტალები, რომლებიც ეხება პასუხისმგებელ ხელოვნურ ინტელექტს, პასუხისმგებლობას ადამიანის ქმედებებში, მაგალითად პოლიტიკოსებში, დეველოპერებში და ა.შ. თუმცა, საბოლოოდ პასუხისმგებლობა აღქმულია და გაცნობიერებულია ისეთი დისკურსის ფონზე, რომელსაც აქცენტი ადამიანის სუბიექტურობიდან ტექნოლოგიაზე გადააქვს. ასეთი მიდგომა ხელოვნური ინტელექტის მომავლისათვის კიდევ უფრო მეტი საფრთხის შემცველია ადამიანისათვის, რადგან იგი მიუთითებს ფაქტობრივი მატრიცის მახასიათებლიდან პასუხისმგებლობის ისეთ რაიმეზე გადატანას, რომელსაც სუბიექტურობა საერთოდ არ გააჩნია. ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა უნდა ასახავდეს რეალურ მიდგომარეობას და არ წარმოადგენდეს წარმოსახვის ნაყოფს.

2. ხელოვნური ინტელექტის ტენდენციურობა/მიკერძოებულობა და ალგორითმული სამართლიანობა

დღეს ხელოვნური ინტელექტის ტენდენციურობა ან დისკრიმინაცია, ალბათ, ერთ-ერთი ყველაზე მეტად განხილული საკითხია. პოლიციის დეპარტამენტებისათვის¹³³ სახის ამომცნობი ტექნოლოგიის მიყიდვისთვის დაწესებული დროებითი მორატორიუმის კონტექსტში არსებობს რამდენიმე საკითხი, რომელთა განხილვაც უნდა მოხდეს მეინსტრიმული მედია საშუალებების მიერ დაწესებულ შეზღუდვებს მიღმა.¹³⁴ ამ საკითხის შესახებ აშშ-ს იუსტიციის კომიტეტს კანონპროექტი ელოდება.¹³⁵

დენიელ კანემანი ვარაუდობს, რომ ადამიანის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე უკეთესი, ალგორითმული გადაწყვეტილების მიღებაა.¹³⁶ თუმცა, ალგორითმული გადაწყვეტილების მიღების საფუძველში არსებობს ის ინფორმაცია, რომლებიც რეალურ სამყაროში, რეალურ საზოგადოებაში, რეალური ადამიანების მიერაა შექმნილი. მიკერძოება, იქნება ეს რასობრივი თუ გენდერული, ასევე, დისკრიმინაციები საზოგადოების საფუძველს არყევს. ამრიგად, საზოგადოებაში არსებული ინფორმაცია და მათი გამოყენება კომპიუტერული სწავლების მოდელების მოსამზადებლად წარმოქმნის ალგორითმულ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც შეიძლება შეფასდეს, როგორც „მიკერძოება“.¹³⁷ გარდა ამისა, როგორც უკვე აღვ-

¹³² იხილეთ რაგნარ ფიელანდი, 2020 წლის 17 ივნისი, რატომ ვერ განხორციელდება ზოგადი ხელოვნური ინტელექტი? *HumanitSoc Sci Commun* 7, 10 (2020). <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0494-4>

¹³³ კარენ ვაიზი, ნატაშა ზინგერი, Amazon აჩერებს პოლიციის მისი სახის ამომცნობი პროგრამის გამოყენებით, 2020 წლის 10 ივნისი, <https://www.nytimes.com/2020/06/10/technology/amazon-facial-recognition-backlash.html>

¹³⁴ პარამჯეტ სინ ბერვალი, სახის ამომცნობი და მორატორიუმი - რატომ ახლა და არა მანამდე?, 2020 წლის 15 ივნისი, *Informing the Future Blog*, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/15/facial-recognition-moratorium-thereon-why-now-and-not-before/>

¹³⁵ S. 4084- სახის ამომცნობისა და ბიომეტრიული ტექნოლოგიის მორატორიუმის აქტი 2020 წელს, კონგრესი, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/4084?s=1&r=1>

¹³⁶ დენიელ კანემანი, ენდრიუ როზენფილდი, ლინეა განდი, ტომ ბლეზერი, ხმაური: როგორ გადავლახოთ გადაწყვეტილების მიღების არათანმიმდევრული დამალული ღირებულება, ჰარვარდის ბიზნესის მიმოხილვა, 2018 წლის ოქტომბერი, <https://hbr.org/2016/10/noise>

¹³⁷ იხილეთ კარენ ჰაო, ასე ხდება სინამდვილეში AI მიკერძოება - და რატომ არის ძნელი გამოსასწორებლად, *MIT Technology Review*, 4 თებერვალი, 2019, <https://www.technologyreview.com/2019/02/04/137602/this-is-how-ai-bias-really-happens-and-why-its-so-hard-to-fix/>; რებეკა ჰეილვეილი, რატომ შეიძლება იყოს ალგორითმები რა-

ნიშნით, შეცდომა იქნებოდა, რომ მათ ხელოვნური ინტელექტის მიკერძოებად მოიხსენიებდნენ, რადგან მიკერძოება კომპიუტერულ სწავლებასა და ხელოვნურ ინტელექტში შემოდის მხოლოდ იქიდან გამომდინარე, რომ ის ჯერ ადამიანებში არსებობს. ზოგიერთისთვის ეს ინფორმაციები პასუხისმგებლობითაა გაჯერებული, ზოგიერთი კი დეველოპერებს ეწინააღმდეგება.¹³⁸ არაა გამორიცხული, რომ ალგორითმული დიზაინის გაუმჯობესებითა და კომპიუტერული სწავლების მოდელებში არსებული ინფორმაციით, სიტუაციაც გაუმჯობესდეს. მიუხედავად ამისა, მიკერძოების შერბილება შესაძლებელია მხოლოდ მონაცემებით, რეალურობის რეპრეზენტაციებით და არა იმ პრინციპებითა და ღირებულებებით, რომლებსაც თეორიულად ემსახურებიან ეთიკის ექსპერტები, პოლიტიკოსები და კაცობრიობა. ინფორმაცია ვერ იქნება რეალობის რეპრეზენტაციური, თუკი ის ქმნის ისეთ შინაარსს, რომელიც არ არის რეპრეზენტაციული.¹³⁹ ასევე, ინფორმაცია ნეიტრალურია, ხოლო ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია კონკრეტული მონაცემების ინტერპრეტაციასთან - არა. აქედან გამომდინარე, ამ შემთხვევაშიც ადამიანებს სჭირდებათ სათანადო რეაგირება მონაცემებზე ორიენტირებული ხელოვნური ინტელექტის შემუშავებისას.¹⁴⁰

3. ჩართულობის აუცილებლობა

რბილი სამართალი ყოველთვის შემოთავაზებულია, როგორც ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების საშუალება.¹⁴¹ ვითარდება სხვადასხვა ახალი განზომილებები იმ კონტექსტში, თუ როგორ განასხვავებს კანონი ადამიანს და ხელოვნურ ინტელექტს.¹⁴² რბილი სამართალი ნამდვილად საჭირო იარაღია და ცდილობს, განსაკუთრებული ნორმატიული მიმართულება მისცეს ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და დანერგვას. ამასთან ერთად, „კორპორაციულ ინტერესებსა“ და „სოციალურ სარგებელს“ შორის კონფლიქტის არსებითი საკითხი მოითხოვს, რომ ურთიერთსაწინააღმდეგო ნახალისებები შეესაბამებოდეს ეკონომიკური სისტემის მიმართველობაში სტრუქტურული ცვლილებების დანერგვას. დემოკრატიზირებული ხელოვნური ინტელექტის პოლიტიკის შემუშავების შესახებ დასკვნების მისაღებად, ხელოვნური ინტელექტის გარშემო დისკურსის სფეროში არსებული მოსაზრებები უნდა იქნეს გათვალისწინებული. თუკი პოლიტიკის შემუშავებისათვის ის, რაც მონოდებულია, როგორც ინტელექტუალური, დაუმუშავებელი საგანი და განპირობებულია არსებული ეკონომიკური ძალაუფლებრივი სტრუქტურებით, მაშინ მნიშვნელოვანი ხდება მისი ეფექტიანობის გადამოწმება. როგორც უკვე მოცემულ სტატიაში აღინიშნა, იმ სუბიექტების მიზნები და ინტერესები, რომლებსაც ევალებათ მომავლის ფორმირება, უნდა შემოწმდნენ იმ მიმართულებით, თუ რას მიიჩნევენ ჩართულობის მიღწევის ძალად. ხოლო, თუ ჩართულობის აუცილებლობა არ იპოვის საკუთარ ადგილს სისტემის პრაგმატულ, სისტემურ გადარჩენაში და იგი დარჩება მხოლოდ გამოხატულ მიზნებში, მაშინ ცვლილებების შანსი უმნიშვნელოა.

სისტული და სექსისტური, Vox, 2020 წლის 18 თებერვალი, <https://www.vox.com/recode/2020/2/18/21121286/algorithms-bias-discrimination-facial-recognition-transparency>

¹³⁸ ნიკოლტერნერ-ლი, პოლრესნიკი, ჯენიზარტონი, ალგორითმული კომპენსაციის აღმოჩენა და შერბილება: საუკეთესო პრაქტიკა და პოლიტიკა სამომხმარებლო ზიანის შესამცირებლად, ბრუკინგის ინსტიტუტები, 22 მაისი, 2019, <https://www.brookings.edu/research/algorithmic-bias-detection-and-mitigation-best-practices-and-policies-to-reduce-consumer-harms/>

¹³⁹ იხილეთ Sendhil Mullainathan, მიკერძოებული ალგორითმები უფრო ადვილად გამოსწორდება, ვიდრე მიკერძოებული ადამიანები, 6 დეკემბერი, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/12/06/business/algorithm-bias-fix.html>

¹⁴⁰ პარამჯეტ სინ ბერვალი, მიკერძოებები და მათი მანიფესტაცია. ხელოვნური ინტელექტი კურნავს კანონს, 2020 წლის 13 ივნისი, Inform the Future Blog, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/13/biases-their-manifestation-ai-cures-the-former-and-law-the-latter/>

¹⁴¹ ჯონ ვილასენორი, რბილი სამართალი, როგორც ხელოვნური ინტელექტის რეგულაციის დამატება, 2020 წლის 31 ივლისი, ბრუკინგის ინსტიტუტი, <https://www.brookings.edu/research/soft-law-as-a-complement-to-ai-regulation/>

¹⁴² ებოტი, რაიანი. გონივრული რობოტი: ხელოვნური ინტელექტი და კანონი. , 2020. კემბრიჯი, გაერთიანებული სამეფო; ნიუ იორკი, ნიუ – იორკი, აშშ: კემბრიჯის უნივერსიტეტის პრესა, 2020 წ

4. ხელოვნური ინტელექტის პოლიტიკის სივრცის ქეშმარიტი დემოკრატიზაცია: ინფორმირებულობა და შესაძლებლობები

წარმოადგენს თუ არა საზოგადოებრივი კონსულტაცია მხოლოდ სიმბოლოს?¹⁴³ თავისუფალ ადამიანებს არ აქვთ ხელოვნური ინტელექტის ლანდშაფტზე ან ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის ჩამოყალიბებაზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალება.¹⁴⁴ მათ ამისათვის საკმარისი ცოდნა არ გააჩნიათ. მაშინაც კი, თუ საკმარისი ინფორმირებულობა იქნება ხელმისაწვდომი, მასებში მაინც ვერ იარსებებს ცვლილებების შეტანისათვის აუცილებელი უნარი. ცხადი ხდება, რომ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სფეროში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ხალხის ინფორმირებულობას პრინციპებისა და ღირებულებების შესახებ, რომელიც ყოველთვის წმინდა ადგილს იკავებდა. კაცობრიობის ძველი პრინციპებისა და ღირებულებების გამოყენება ტექნოლოგიის კონტექსტში არამხოლოდ ზედმეტი, არამედ არაეთიკურიცაა პასუხისმგებლობის შესახებ კითხვებზე პასუხის გაცემის და ძალაუფლების დინამიკაში გავლენის წყაროს გამოკვლევის გარეშე, რომლებიც გამუდმებით განსაზღვრავენ ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებას, და ეს მიუხედავად იმისა, სახეზეა თუ არა მყარი და რბილი სამართლის ჩამოყალიბების პროცესი. აქედან გამომდინარე აქცენტი ხელოვნური ეთიკის პრინციპებსა და ღირებულებების უბრალოდ გამეორებას უნდა გასცდეს, იმ დარგში, სადაც ხელისუფლება და სანდო დაინტერესებული მხარეები ფიქრობენ იმაზე, თუ როგორ გახადონ დემოკრატიული სტრუქტურები და მასთან დაკავშირებული სუბიექტების ეფექტიანობა ხელმისაწვდომი, იმისათვის, რომ შეძლონ პოზიტიური გავლენა მოახდინონ არა მხოლოდ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკაზე, არამედ მის სამომავლო ფორმაზეც.

დასკვნა

სულ ახლახანს ევროკავშირი გამოვიდა რეგულაციების შემოღების წინადადებით, რომელიც ხელოვნური ინტელექტისთვის ჰარმონიზირებულ წესებს დაადგენს.¹⁴⁵ დოკუმენტი დეტალურად აღწერს თუ როგორი პოლიტიკური მიდგომა აქვს ევროკავშირს ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი და ეთიკური ზემოქმედების მიმართ ჰუმანიზმის, საზოგადოებისა და ეკონომიკის კონტექსტში. ევროკავშირისთვის ხელოვნური ინტელექტის რეგულირება, ალბათ, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია, რამდენადაც წარმატებით ხორციელდება მისი გადასვლა ერთიან ციფრულ ბაზარზე, ხოლო ტექნოლოგიური პლატფორმები კი ეკონომიკის ყველა საქმიანობას დაფარავს, რაც თავის მხრივ სერიოზულ შედეგებს მოიტანს მმართველობისთვის. უფრო მეტიც, უმნიშვნელოვანესია, რომ ევროკავშირი დაენიოს აშშ-ს და ჩინეთს და სათანადო კონკურენცია გაუწიოს ხელოვნური ინტელექტის სფეროში. სწორედ ამიტომ, ევროკავშირმა ყველა ძალისხმევას მოუხმო, რათა სანდო და გლობალური ლიდერი გახდეს ხელოვნური ინტელექტის სფეროში.¹⁴⁶

ევროკავშირი ძალიან კარგად აცნობიერებს, რომ ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებისა და ეთიკის ჩარჩოს შექმნა არაა საკმარისი და აუცილებელია, პარალელურად ჰქონდეს ხელოვნური ინტელექტის განვითარების შესაძლებლობა, რადგან მის იურისდიქციაში მოქმედი მხოლოდ უცხოეთის მიერ წარმოებული ხელოვნური ინტელექტისთვის ქცევის წესების შემოღება ვერ იქნება საკმარისი ერთიანი ციფრული ბაზრისა და ციფრული ეკონომიკის იდეის ხორცშესასხმელად.

¹⁴³ ხავიერ ლეზაუნი, ლინდა სონერიდი, 2007 წ. კონსულტაცია მოქალაქეებთან: ელექტრონული სწავლების ტექნოლოგია და საზოგადოების მობილობა, ლონდონის ეკონომიკის სკოლა, რისკისა და რეგულირების ანალიზის ცენტრი, ESRC Research Group, DISCUSSION PAPER NO: 34 DATE: 2006 წლის მაისი, <https://www.lse.ac.uk/accounting/Assets/CARR/documents/DP/Disspaper34.pdf>

¹⁴⁴ იხილეთ ბერვალ, პარამჯევტ სინი, შეუზღუდავი და არადისკრიმინირებული მონაცემების შეგროვების საქმე: (ციფრული ეკონომიკის წარმატების წინაპირობა) (10 მაისი, 2020). ხელმისაწვდომია SSRN-ზე: <https://ssrn.com/abstract=3606054> ან <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3606054>

¹⁴⁵ ევროპის კომისია, Regulation of the European Parliament and of the Council Laying down harmonized rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts, ბრიუსელი, 21.4.2021, COM (2021) 206 საბოლოო.

¹⁴⁶ ევროპის პარლამენტის კომისია, ევროპის საბჭო, საბჭო, ევროპის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტი და ევროპის რეგიონალური ხელოვნური ინტელექტის კომიტეტი, Fostering a European approach to Artificial Intelligence, ბრიუსელი, 21.4.2021 COM (2021) 205 საბოლოო.

ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა აქტუალური და მნიშვნელოვანია, მაგრამ ის არ უნდა იქცეს მორიგ ისრად იმ საისრეში, რომელიც მხოლოდ მათთვისაა ხელმისაწვდომი, ვისაც ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის პოლიტიკის წარმართვაში ადანაშაულებენ. ხელოვნური ინტელექტის შესახებ საუბრისას არსებული მიდგომა არ უნდა ჩამოშორდეს პრაგმატული შედეგების გათვალისწინებას და არსებითი, მაგრამ ფოკუსირებული გავლენისაკენ სწრაფვას. ეს არ უნდა იქცეს მორიგ ბრძოლად, რომელშიც დიდი ხანია პოლიტიკოსები იმყოფებიან, არატექნოლოგიურ სფეროსთან მიმართებაში. შესაბამისად, უმნიშვნელოვანესია, რომ ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის იმპლემენტაციაც დაიწყოს. ვიდრე ხელოვნური ინტელექტის მომავლის მიზნებისთვის დემოკრატიული და მორალური ღირებულებებისა თუ პრინციპების დანერგვა არ მოხდება, აზრს მოკლებულია საზოგადოების ჩართულობაზე აპელირებით ჭეშმარიტ დემოკრატიზაციის პროცესზე საუბარი.

ევროკავშირის მიერ ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებისა და ეთიკის სფეროში განხორციელებული საქმიანობა არა მხოლოდ ეფექტურია, არამედ დანარჩენი მსოფლიოსთვის ერთგვარ გაზრდილ ბარიერს წარმოადგენს. როგორც ვიცით, ადამიანის არსებობის მუდმივ თანმდევს წარმოადგენს რეგულაციები და ეთიკის ნორმები. გამონაკლისი არც ხელოვნური ინტელექტია. ევროკავშირს კარგად ესმის ხელოვნური ინტელექტის ლანდშაფტის შექმნის მნიშვნელობა სამართლებრივი ინსტრუმენტებითა და ეთიკურ-ნორმატიული მიდგომით, რადგან კაცობრიობაზე ორიენტირებული მიზნების მიღწევა, რომლისკენაც ისწრაფვის დემოკრატიული წეს-წყობილება, შესაძლებელია მხოლოდ მდგრადი და ინკლუზიური გზით, ეკონომიკური ინტერესებისა და მოსაზრებების კომპრომისის გარეშე.¹⁴⁷

¹⁴⁷ პარამჯიტი სინგჰ ბერვალი არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის სადოქტორო პროგრამის მკვლევარი. აღნიშნული სტატია მომზადდა ევროპის-მცოდნეობის სადოქტორო პროგრამის ფარგლებში; ელ-ფოსტა: berwallaw@gmail.com

Paramjeet Singh Berwall

A SYSTEMIC INTRODUCTION TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) ETHICS

Abstract

The purpose of this article is to understand, contextualise, and put into perspective the genesis, and fundamental connotations of AI ethics in the contemporary economic system that has politico-socio-legal connotations. It discusses the relevance and significance of AI ethics as soft law in the context of AI regulation, and the role played by actors, state and non-state, in formulation thereof, in two primary domains- digital economy and governance. It portrays the current state of AI ethics highlighting some of the major issues in the field. In conclusion, the article suggests that AI ethics should go beyond the reiteration and exploration of basic moral principles and values in the field of technology towards the realisation of the same through introduction of systemic structural changes.

Keywords: *Artificial Intelligence, AI ethics, European Union, AI Regulation, Technology*

Introduction

Philosophical context

Rene Descartes wrote “it is not enough to have a good mind, the main thing is to use it well”.¹ What exists ought² to be used conforming to the values and principles human beings hold dear.³ Reinhold Niebuhr’s 1932 ‘Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics’ deals with the most important aspect of morality in the context of human existence.⁴ Human beings have long tried to bridge the gap between “what is” and “what should be”.⁵ Some have even suggested a flexible approach in dealing with morals,⁶ for they could get dogmatic and problematic.⁷ However, who decides? What should be? There are many more questions answers to which highlight the need for laying down path onto which humanity will embark upon a journey to the AI future. The preceding assertion may sound too philosophical, but the same is relevant to law making.⁸ Can there be values that are equally recognized and enforced, in principle, across the broad spectrum that society is, comprising different men?⁹ Thomas Hobbes

¹ Descartes, René. Discourse on Method. New York: Liberal Arts Press, 1956. Print.

² Bahm, Archie J.: Ethics: The Science of Oughtness (Value Inquiry Book Series 8). Amsterdam / Atlanta, GA (Rodopi) 1994.

³ See Mustafa Pultar, Value Systems: The Conceptual Basis of Building Ethics, <http://pultar.bilkent.edu.tr/Papers/Ethics/Ethics.html#Schwartz>

⁴ Niebuhr, Reinhold. Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics. , New York : Scribner, [1960]

⁵ See Black, Max. “The Gap Between ‘Is’ and ‘Should.’” The Philosophical Review, vol. 73, no. 2, 1964, pp. 165–181. JSTOR, www.jstor.org/stable/2183334. Accessed 10 Aug. 2020.

⁶ Accenture, Responsible AI and Robotics, <https://www.accenture.com/gb-en/company-responsible-ai-robotics>

⁷ Tim Dean, We’re not suffering from a lack of morality. We have too much, World Economic Forum, 2018, <https://www.weforum.org/agenda/2018/03/the-greatest-moral-challenge-of-our-time-its-how-we-think-about-morality-itself/>

⁸ Randy E. Barnett, Why We Need Legal Philosophy, Foreword to the “Symposium on Law and Philosophy,” 8 Harv. J. L. & Pub. Pol’y 1 (1985).

⁹ Oliver Scott Curry, Daniel Austin Mullins, and Harvey Whitehouse, “Is It Good to Cooperate?: Testing the Theory of Morality-as-Cooperation in 60 Societies,” Current Anthropology 60, no. 1 (February 2019): 47-69.

said “[M]oral philosophy is nothing else but the science of what is good, and evil, in the conversation, and society of mankind. Good, and evil, are names that signify our appetites, and aversions; which in different tempers, customs, and doctrines of men, are different”.¹⁰ Philosophy helps understand the underlying nature of reality.¹¹ It may not be conclusive¹², but it affords great insights into fundamentals of reality.¹³ And, the subject of AI ethics is not an exception to it.¹⁴

AI and Ethics

The European Commission defines AI as follows:

“Artificial intelligence (AI) refers to systems that display intelligent behaviour by analysing their environment and taking actions- with some degree of autonomy- to achieve specific goals. AI-based systems can be purely software-based, acting in the virtual world (e.g. voice assistants, image analysis software, search engines, speech and face recognition systems) or AI can be embedded in hardware devices (e.g. advanced robots, autonomous cars, drones or Internet of Things applications).¹⁵ Moving beyond this technical definition of AI, it is extremely important to highlight that AI entails transfer of decision making from human minds to artificially intelligence substrates. It is beyond automation and ventures into autonomous AI with stipulated human intervention or supervision.¹⁶ The human supervision aspect can be argued to be counterintuitive, for it is either non-effective or merely a legal fiction. AI does challenge the human agency.¹⁷ However, the High-Level Expert Group on Artificial Intelligence organised by the EU Commission has propounded a definition of AI for the purpose of the group’s deliverables.¹⁸

Not only the very genesis of AI¹⁹ is marred by ethical dilemmas, its development and deployment is subjected to even more harsh ethical and moral scrutiny.²⁰ The future of AI is even more crucial and depends on various factors.²¹ The European Union is focused on human-centred AI.²² At the same time, the EU’s awareness of potential

¹⁰ Hobbes, Thomas, and J C. A. Gaskin. *Leviathan*. Oxford: Oxford University Press, 1998. (Chapter 15)

¹¹ See, for detailed understanding, Dodig, Crnkovic G, and Marcin J. Schroeder. *Contemporary Natural Philosophy and Philosophies: Part 1.* , Basel, Switzerland : MDPI, [2019]

¹² See Dretske, F. (2000). *Conclusive Reasons*. In *Perception, Knowledge and Belief: Selected Essays* (Cambridge Studies in Philosophy, pp. 3-29). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511625312.002

¹³ Brown University, Philosophy, <https://www.brown.edu/academics/philosophy/undergraduate/philosophy-what-and-why>; See Glattfelder J.B. (2019) *Philosophy and Science: What Can I Know?*. In: *Information—Consciousness—Reality*. The Frontiers Collection. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-03633-1_9

¹⁴ Müller, Vincent C., “Ethics of Artificial Intelligence and Robotics”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), forthcoming URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/ethics-ai/>>.

¹⁵ Commission from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Artificial Intelligence for Europe, Brussels, 25.4.2018 COM (2018) 237 final.

¹⁶ Paramjeet Singh Berwal, *European Union’s Legal Landscape and Artificial Intelligence*, *Georgian Journal for European Studies*, No. 4-5, 2018-2019, Ivane Javakishvili Tbilisi State University Press, 2019

¹⁷ Stanford University, McCoy Family Center for Ethics in Society, Yuval Noah Harari in Conversation with Fei-Fei Li, Moderated by Nicholas Thompson, April 22, 2019, <https://ethicsinsociety.stanford.edu/events/yuval-noah-harari-conversation-fei-fei-li-moderated-nicholas-thompson>

¹⁸ High-Level Expert Group on Artificial Intelligence, European Commission, *A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines*, April 2019.

¹⁹ Russell, Stuart J., and Peter Norvig. 2010. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

²⁰ See, R Hibbard, Bill. 2012. “Avoiding Unintended AI Behaviors.” In *Artificial General Intelligence: 5th International Conference, AGI 2012*, Oxford, UK, December 8–11, 2012. Proceedings, edited by Joscha Bach, Ben Goertzel, and Matthew Ikle, 107–116. *Lecture Notes in Artificial Intelligence* 7716. New York: Springer. doi:10.1007/978-3-642-35506-6_12 ; Stuart Russell, Daniel Dewey, Max Tegmark, *Research Priorities for Robust and Beneficial Artificial Intelligence*, Association for the Advancement of Artificial Intelligence, WINTER 2015, *AI Magazine*, https://futureoflife.org/data/documents/research_priorities.pdf

²¹ Floridi, L. What the Near Future of Artificial Intelligence Could Be. *Philos. Technol.* 32, 1–15 (2019). <https://doi.org/10.1007/s13347-019-00345-y>

²² Gonalo Carrio, *The EU and artificial intelligence: A human-centred perspective*, *European View*, Sage Journals, Volume 17, Issue 1, April 2018, Pages 29-36, <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1781685818764821>

risks associated with AI has caused it to push for trustworthy AI.²³ This very characterisation of how and to what end the EU intends to mediate with developments in the field of AI indicates that ethics become important in shaping the AI future.²⁴ Despite the fact that some criticize too much focus on AI ethics,²⁵ EU is dedicated to ensuring that AI future conforms to the values and principles it has enshrined in its legal and policy instruments.²⁶

In the past, some claim, that technology propagated unchecked leading to not-so-positive consequences.²⁷ There is one more reason why AI ethics are at the core of AI policy and regulation discourse, these days. With positive promises that AI holds for humanity come the concerns regarding challenges that are regularly manifested in AI deployment.²⁸ The same is being seen currently in the context of COVID19 pandemic.²⁹ The use of AI technology during COVID-19 pandemic made some scholars voice out the urgency of AI ethics.³⁰ In fact, scholars like Yuval Harari have warned the world against the numerous threats posed by technology.³¹ Hence, if the policy makers want to ensure that AI is developed and deployed per the contours that favour humanity at all costs, AI ethics are of paramount importance despite being perceived as overambitious by some.³²

Regulation

Law is a tool to sustain a system.³³ Its genesis and direction are different question.³⁴ Like any other field, the domain of artificial intelligence (AI) needs to be regulated.³⁵ According to Jeroen van der Heijden, regulation “*seeks to influence the behaviour of individuals and collectives in order to make social interaction and transactions predictable, and to reduce uncertainties by setting expectations (e.g. rules) and consequences for (not) meeting these (i.e. rewards and penalties). Regulation is thus vital to many areas of society—including the economy, the legal system and the political system.*”³⁶

Primarily, government, through legislature, is entrusted with the responsibility to regulate.³⁷ However, in addi-

²³ European Commission, White Paper on Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust, 2020 COM(2020) 65 final; https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

²⁴ See Ulrike Franke and Paola Sartori, Machine Politics: Europe and the AI Revolution, July 2019, The European Council on Foreign Relations, https://www.ecfr.eu/page/-/machine_politics_europe_and_the_ai_revolution.pdf

²⁵ See Daniel Castro, Europe will be left behind if it focuses on ethics and not keeping pace in AI development, 2019, Euronews, <https://www.euronews.com/2019/08/07/europe-will-be-left-behind-if-it-focuses-on-ethics-and-not-keeping-pace-in-ai-development>

²⁶ See European Commission, Independent High Level Expert Group on Artificial Intelligence, Ethics Guidelines For Trustworthy AI, 2019, <https://www.aepd.es/sites/default/files/2019-12/ai-ethics-guidelines.pdf>

²⁷ See William A. Galston, September 2018, Why the government must help shape the future of AI, <https://www.brookings.edu/research/why-the-government-must-help-shape-the-future-of-ai/>

²⁸ Future of Life Institute, AI Policy Challenges and Recommendations, <https://futureoflife.org/ai-policy-challenges-and-recommendations/>; Hagendorff, T., Wezel, K. 15 challenges for AI: or what AI (currently) can't do. AI & Soc 35, 355–365 (2020). <https://doi.org/10.1007/s00146-019-00886-y>.

²⁹ Hu, Y., Jacob, J., Parker, G.J.M. et al. The challenges of deploying artificial intelligence models in a rapidly evolving pandemic. Nat Mach Intell 2, 298–300 (2020). <https://doi.org/10.1038/s42256-020-0185-2>

³⁰ Tzachor, A., Whittlestone, J., Sundaram, L. et al. Artificial intelligence in a crisis needs ethics with urgency. Nat Mach Intell 2, 365–366 (2020). <https://doi.org/10.1038/s42256-020-0195-0>

³¹ Yuval Harari, Read Yuval Harari's blistering warning to Davos in full, World Economic Forum, January 2020, <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/yuval-hararis-warning-davos-speech-future-predictions/>; DW, Artificial intelligence, or the end of the world as we know it, <https://www.dw.com/en/artificial-intelligence-or-the-end-of-the-world-as-we-know-it/a-45932260-0>

³² Wim Naude, AI's current hype and hysteria could set the technology back by decades, July 24, 2019, The Conversation, <https://theconversation.com/ais-current-hype-and-hysteria-could-set-the-technology-back-by-decades-120514>

³³ Berwal, Paramjeet. “SECTION 3(5)(i) OF THE COMPETITION ACT – AN ANALYSIS.” National Law School of India Review, vol. 27, no. 2, 2015, pp. 168–184. JSTOR, www.jstor.org/stable/44283656. Accessed 11 Aug. 2020.

³⁴ E.P. Thompson. 1975. Whigs and Hunters: the Origin of the Black Act: New York. Pantheon Books. Page 259.

³⁵ See Mark McCarthy, AI needs more regulations, not less, March 9, 2020, Brookings Institute, <https://www.brookings.edu/research/ai-needs-more-regulation-not-less/>

³⁶ van der Heijden, Jeroen, Regulatory Philosophy, Theory and Practice: Ka Mua, Ka Muri (October 21, 2019). van der Heijden, Jeroen (2019). Regulatory philosophy, theory and practice: Ka mua, ka muri. State of the Art in Regulatory Governance Research Paper – 2019.03. Wellington: Victoria University of Wellington/Government Regulatory Practice Initiative, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3473360>

³⁷ UK Parliament, Making Laws, House of Commons, <https://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/Brief->

tion to public institutions, there are non-state actors contributing substantially and very heavily to the very mechanism of regulation.³⁸ For instance, an industry could come up with certain standards in order to regulate a particular aspect of product inter-operability across various technology platforms.³⁹ In other words, both public and private institutions play crucial role in the process of regulation. In fact, it can also be suggested that under certain situations private sector effectively regulates the public domain even more than a state actor does.⁴⁰ The role of corporations has gone beyond maximising profits and now ventures into global governance.⁴¹ The participation of what could be projected as non-economic private actors⁴² also needs to be considered when it comes to AI governance.⁴³ There are certain institutes that are heavily funded by big tech. Businessmen are funding the research in AI ethics.⁴⁴ Bigtech is, in fact, argued to be funding debate on AI ethics.⁴⁵

In view of the aforementioned, the following questions could be explored. Are private actors taking over the job of governance that was previously vested in sovereign states?⁴⁶ Is Bigtech confronting sovereign states when it comes to governance and control over certain aspects of national life?⁴⁷ Will technological advancement entail and end to nation states and transfer of sovereignty to BigTech?⁴⁸ Is private sector intruding into public domain by effectively controlling the development of AI?⁴⁹ This article does not specifically engages in discussion on the question.

Self-regulation is an increasingly prevailing phenomenon in fields that are considered for several reasons troublesome in the domain of state authorities. Technology, in a prominent manner, has become one such area.⁵⁰ Policy makers, often, are argued to be unqualified to regulate technology.⁵¹ Some have argued that self-regulation in

[Guides/Making-Laws.pdf](#)

³⁸ See Hutter, Bridget M. (2006) The role of non-state actors in regulation. CARR Discussion Papers (DP 37). Centre for Analysis of Risk and Regulation, London School of Economics and Political Science, London, UK.

³⁹ European Commission, Industry publishes Guidelines to shape Electronic Commerce in the Future, February 1998, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_98_196 ; Jedidiah Bracy, Will Industry Self-Regulation be Privacy's way forward? IAPP.ORG, June 2014, <https://iapp.org/news/a/will-industry-self-regulation-be-privacys-way-forward/>

⁴⁰ See Scott, Colin. "Private Regulation of the Public Sector: A Neglected Facet of Contemporary Governance." *Journal of Law and Society*, vol. 29, no. 1, 2002, pp. 56–76. JSTOR, www.jstor.org/stable/4489081. Accessed 9 Aug. 2020.

⁴¹ Scherer, Andreas Georg, Guido Palazzo, and Dorothee Baumann. "Global Rules and Private Actors: Toward a New Role of the Transnational Corporation in Global Governance." *Business Ethics Quarterly* 16, no. 4 (2006): 505-32. Accessed August 9, 2020. www.jstor.org/stable/3857794.; see also Larry Cata Backer, Private Actors and Public Governance Beyond the State: The Multinational Corporation, the Financial Stability Board and the Global Governance Order, 18 *Ind. J. Int'l L.* 751 (2011).

⁴² See, Klaus Dieter Wolf, Draft paper, Private Actors and the Legitimacy of Governance Beyond the State, 2001, ECPR Joint Sessions of Workshops, Grenoble, 6-11 April 2001, (page 1) <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/0fa1430c-fda3-465d-8cdc-8a9d8abf66e2.pdf>

⁴³ Read about organisation working in the field of AI regulation, Ayanna Howard, The Regulation of AI — Should Organizations Be Worried?, MIT Sloan Management Review, July 29, 2019, <https://sloanreview.mit.edu/article/the-regulation-of-ai-should-organizations-be-worried/>

⁴⁴ Jessica Carpani, Oxford University given £150m by US billionaire to investigate AI in biggest ever donation, June 2019, The Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/06/19/oxford-university-given-150m-us-billionaire-found-ai-institute/>

⁴⁵ Oscar Williams, How Big Tech funds the debate on AI ethics, June 2019, New Statesman, <https://www.newstatesman.com/science-tech/technology/2019/06/how-big-tech-funds-debate-ai-ethics>

⁴⁶ Schaller, Susanne: The Democratic Legitimacy of Private Governance. An Analysis of the Ethical Trading Initiative. Duisburg: Institute for Development and Peace, University of Duis- burg-Essen (INEF Report, 91/2007), <https://core.ac.uk/download/pdf/71735042.pdf>

⁴⁷ Tom Fairless, U.S. Tech Giants Battle Europe's Sovereign States, 2014, The Wall Street Journal, <https://www.wsj.com/articles/europe-vs-u-s-tech-giants-1418085890>

⁴⁸ See Gilles Babinet, Part 1: Technology-Induced Sovereignty Transfers, Novmeber 2018, Institute Montaigne, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/end-nation-states-part-1-technology-induced-sovereignty-transfers>

⁴⁹ See, for related understanding, Tanya Filer, What role should the private sector play in developing artificial intelligence for government?, World Economic Forum, June 2018, <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/developing-ai-for-government-what-role-and-limits-for-the-private-sector>

⁵⁰ Google, Perspectives on Issues in AI Governance, (page 6) <https://ai.google/static/documents/perspectives-on-issues-in-ai-governance.pdf>

⁵¹ See, for context, Shira Ovide, Congress Doesn't Get Big Tech. By Design., The New York Times, July 29, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/29/technology/congress-big-tech.html>

case of BigTech has failed.⁵² Governments are realising this.⁵³ Others still maintain that no regulation at all is the best way to ward off monopoly concerns when it comes to Big Tech.⁵⁴ The question whether and to what extent AI should be regulated is indeed big and relevant.⁵⁵

There are several instruments available at the discretion of regulators to chisel the landscape of influence in a particular area where control needs to be exercised. These could be law, statutes, court rulings, licensing, standards, regulations, notices, directions, guidelines, rules, code of practice, ethics, circulars, notifications, and many more etc. Nature, scope, and efficacy of these instruments vary. The decision makers' goals guide the choice selection.⁵⁶ However, there is an inherent problem associated with norm setting in the field technology.

Problem of Norm Setting in AI

Technology influences human existence in a defining manner.⁵⁷ How the AI future unfolds can at best be speculated on scientific basis. As Stephen Hawking said “[S]uccess in creating AI would be the biggest event in human history. Unfortunately, it might also be the last, unless we learn how to avoid the risks.”⁵⁸ It requires imagination when it comes to pondering over AI moral landscape.⁵⁹ In the context of AI, rapid technology advancement, rampant across sectors, has been creating bigger challenges for norm setting institutions.⁶⁰ As the technology improves, it is used not only to surveil people,⁶¹ manipulate human behaviour⁶² but also to empowers people⁶³ to behave in an unconventional manner. Technology substantially enables people by affording them the tools that were not available before to accomplish what they could not before.⁶⁴ This not only increases the scope of human interface among themselves and with the dynamics of system but also essentially changes the nature of such interface. The evolving human behaviour brings about changes in the systemic functioning of society. This calls for corresponding changes in the regulatory mechanism to provide for controlling of social interactions and transactions that did not exist earlier. Hence, norm setting in the field of AI is always on tenterhooks. Law has to catch up with rapid disrup-

⁵² Lisa Quest and Anthony Charrie, September 19, 2019, The Right Way to Regulate the Tech Industry, MIT Sloan Management Review, <https://sloanreview.mit.edu/article/the-right-way-to-regulate-the-tech-industry/>

⁵³ Knowledge at Wharton, Regulating Big Tech: Is a day of reckoning coming?, June 2019, <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/regulating-big-tech-is-a-day-of-reckoning-coming/>

⁵⁴ John Thornhill, The case for not regulating BigTech, June 2019, Financial Times, <https://www.ft.com/content/481cc624-8b58-11e9-a1c1-51bf8f989972>

⁵⁵ See Strous L. (2019) Should Artificial Intelligence Be More Regulated?. In: Strous L., Cerf V. (eds) Internet of Things. Information Processing in an Increasingly Connected World. IFIP IoT 2018. IFIP Advances in Information and Communication Technology, vol 548. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15651-0_4; Future of Life Institute, Op-ed: Should Artificial Intelligence Be Regulated?, July 2017, <https://futureoflife.org/2017/07/27/should-artificial-intelligence-be-regulated/>

⁵⁶ See, for more understanding on goals in the context of decision making, Krantz, D. H., & Kunreuther, H. (2007). Goals and Plans in Decision Making. *Judgment and Decision Making*, 2 (3), 137-168. Retrieved from http://repository.upenn.edu/oid_papers/253

⁵⁷ See Borgmann, A. (1984). *Technology and the Character of Contemporary Life: A Philosophical Inquiry*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

⁵⁸ Stephen Hawking, Stuart Russell, Max Tegmark, Frank Wilczek, Stephen Hawking: ‘Transcendence looks at the implications of artificial intelligence - but are we taking AI seriously enough?’ *Independent*, May 1., 2014, <https://www.independent.co.uk/news/science/stephen-hawking-transcendence-looks-at-the-implications-of-artificial-intelligence-but-are-we-taking-9313474.html>

⁵⁹ See Mark Coeckelbergh, *Imagination and Principles, An Essay on the Role of Imagination in Moral Reasoning*, 2007, Palgrave Macmillan.

⁶⁰ See Cath, Corinne. “Governing artificial intelligence: ethical, legal and technical opportunities and challenges.” *Philosophical transactions. Series A, Mathematical, physical, and engineering sciences* vol. 376,2133 20180080. 15 Oct. 2018, doi:10.1098/rsta.2018.0080

⁶¹ Zuboff, Shoshana. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for the Future at the New Frontier of Power*. London: Profile Books, 2018.

⁶² See Emilia Gomez, *Assessing the impact of machine intelligence on human behaviour: an interdisciplinary endeavour*, European Commission, JRC Conference and Workshop Reports, 2018, <https://arxiv.org/pdf/1806.03192.pdf>

⁶³ Erica Naone, , *Empowering Technologies for the Developing World*, MIT technology Review, 2007, <https://www.technologyreview.com/2007/09/24/223740/empowering-technologies-for-the-developing-world/> ; Accenture, *OVERVIEW OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE*, New Zealand, <https://www.accenture.com/nz-en/topic-accenture-government-artificial-intelligence>

⁶⁴ Zheng Yan, Rui Gaspar, Tingshao Zhu, *Emerging technologies, human behavior, and human behavior and emerging technologies*, *Human Behavior and Emerging Technologies*, Volume 1, Issue 1

tions in technology so that the resultant change in human beings and their interaction with the external world can be brought within the ambit of law or other norm setting institutions of society. Technology enables human potential.⁶⁵ Will AI ever become like humans?⁶⁶ We do not have artificial general intelligence (AGI)⁶⁷ or conscious⁶⁸ AI, at the moment. Some contemplate that the possibility to create machines that could think will usher in plethora of AI ethics issues.⁶⁹ AI ethics have come to acquire the regulatory central stage.

AI Ethics⁷⁰

Asimov's Three Laws of Robotics are often discussed as popular foundation of AI ethics.⁷¹ According to David Leslie, "AI ethics is a set of values, principles, and techniques that employ widely accepted standards of right and wrong to guide moral conduct in the development and use of AI technologies."⁷² According to a study conducted by European Parliament, "[E]thics are moral principles that govern a person's behaviour or the conduct of an activity".⁷³ Per the European Parliament, "AI ethics is concerned with the important question of how human developers, manufacturers and operators should behave in order to minimise the ethical harms that can arise from AI in society, either arising from poor (unethical) design, inappropriate application or misuse. The scope of AI ethics spans immediate, here-and-now concerns about, for instance, data privacy and bias in current AI systems; near- and medium-term concerns about, for instance, the impact of AI and robotics on jobs and the workplace; and longer-term concerns about the possibility of AI systems reaching or exceeding human-equivalent capabilities (so-called superintelligence)."⁷⁴ If AI ethics are so crucial, it is important to understand who is influencing their establishment and for what reasons.

Formulating laws is within the mandate of legislatures, ethics are usually advanced by specific industry in the concerned field. When it comes to AI, law making as far as hard law is concerned meets several hurdles. The most obvious and important one is that rate of disruption in the field of technology is very high, as has been mentioned before. Technology changes substantially and progresses ahead very quickly. Hence, it is difficult for the law-making machinery to keep up and match the pace. There is always a lag between technology advancement and the corresponding law-making endeavours of government. It can be argued that regulations do not need to be very specific until detailed laws can be drafted after the technology landscape has stabilised in particular way. Though the foreseeability needed in translating the vision leadership harbours in the context of technology to formulate regulatory framework is not plausible in the domain of AI, basic guidelines could be established in order to give requisite direction to the development and deployment of AI. AI advancement is not a purely mechanical progression in technology. Every advancement in AI and the deployment thereof is influencing every aspect of human existence in a very substantive and fundamental way. The change is neither consistent nor on the same lines. Every facet of interface between AI and society is unfolding different dimensions that humanity has never faced before; and, hence, the

⁶⁵ Dell Technologies, Michael Dell, Chairman and CEO, <https://corporate.delltechnologies.com/en-ie/about-us/leadership/michael-dell.htm>

⁶⁶ Carolyn Blais, When will AI be smart enough to outsmart people?, MIT School of Engineering, <https://engineering.mit.edu/engage/ask-an-engineer/when-will-ai-be-smart-enough-to-outsmart-people/>

⁶⁷ Goertzel, B. and Pennachin, C. (eds.) (2007). *Artificial General Intelligence*. Berlin: Springer.

⁶⁸ Chalmers, David J. (1996). *The Conscious Mind: In Search of a Fundamental Theory*. New York: Oxford University Press

⁶⁹ Bostrom, N., & Yudkowsky, E. (2014). The ethics of artificial intelligence. In K. Frankish & W. Ramsey (Eds.), *The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence* (pp. 316-334). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139046855.020

⁷⁰ Bostrom, Nick and Eliezer Yudkowsky, 2014, "The Ethics of Artificial Intelligence", in *The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence*, edited by Keith Frankish and William M Ramsey, Cambridge: Cambridge University Press, 316–334. doi:10.1017/CBO9781139046855.020

⁷¹ Asimov, I. (1942). Runaround. *Astounding Science Fiction*, March, 94–103.

⁷² Leslie, David (2019). *Understanding artificial intelligence ethics and safety: A guide for the responsible design and implementation of AI systems in the public sector*. The Alan Turing Institute. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3240529>

⁷³ European Parliament, The ethics of artificial intelligence: Issues and initiative. March 2020, Study by Panel for the Future of Science and Technology, European parliamentary Research, available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU\(2020\)634452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU(2020)634452_EN.pdf)

⁷⁴ European Parliament, The ethics of artificial intelligence: Issues and initiative. March 2020, Study by Panel for the Future of Science and Technology, European parliamentary Research, available at [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU\(2020\)634452_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/634452/EPRS_STU(2020)634452_EN.pdf)

understanding of the same will result in absolutely different approach to be adopted each time a new dimensions is brought forth and under consideration. Therefore, it is not an overstatement that law making has been held in abeyance,⁷⁵ and the focus has shifted to AI ethics. Regardless, several laws dealing with various subject matters that fall within the scope of AI are coming, it is said, at times.⁷⁶ Governments are being suggested novel ideas in order to actively regulate AI.⁷⁷ At this juncture, it becomes important to understand what drives this sort of ‘movement’ for AI ethics.

Driving force behind AI Ethics

AI ethics are usually advanced by non-state actors like corporations and private sector.⁷⁸ These entities come forward with guidelines that they want to be imposed onto the overall industry for various reasons. Some of the reasons could be as follows: lack of regulation and governance concerns arising there from the pressing new issues and challenges that need to be resolved, inclination towards avoiding or delayed government regulation by resorting to self-regulation,⁷⁹ immediate requirements of different stakeholders, urgency in aligning the direction of AI with proclaimed principles and values of democracy and morality, securing the future from anthropocentric perspective, and others. Big corporations, the BigTech, have time and again committed to more regulations.⁸⁰ Recent hearing in July 2020, before the US Congress is a testament to that.⁸¹ However, some argue that the BigTech calling for more regulation may amount to an attempt at more power grabbing.⁸² Regulations have costs in the form of compliance etc.,⁸³ and the BigTech is big enough to bear the cost. The other insignificant players in the market cannot bear the increase in costs caused by more regulations. The principles of free market economy suffer when more regulations bring about lopsided burden onto the entities operating in the market. Some overserves have even doubted the collaboration between governments and BigTech.⁸⁴

As every regulation is directed towards a particular goal, it is pertinent to understand what guides AI regulation and how. In any society, economy forms the foundation of how everything is systemically governed. Hence, economy⁸⁵ and governance⁸⁶ are the two most important foundational structures of any society. In other words, influencing the constituents of society, functioning of its institutions, and how it operates, evolves, and is steered is covered by governance. The underlying force that moves the machinery of society is of economic nature. In the context of human existence, actions are attributed to actors that adopt policies and take decisions guided by their goals.

⁷⁵ See, for a different perspective, Fenwick, Mark D.; Kaal, Wulf A. Ph.D.; and Vermeulen, Erik P.M. “Regulation Tomorrow: What Happens When Technology Is Faster than the Law?,” *American University Business Law Review*, Vol. 6, No. 3 (). Available at: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/aubl/vol6/iss3/1>

⁷⁶ Kathleen Walch, AI Laws are coming, *Forbes*, February 2020, <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2020/02/20/ai-laws-are-coming/#994a52ca2b48>

⁷⁷ Sabine Gerdon, Valesca Molinari, How governments can use public procurement to shape the future of AI regulation – and boost innovation and growth, *World Economic Forum*, June 2020, <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/artificial-intelligence-ai-government-procurement-standards-regulation-economic-growth-covid-19-response/>

⁷⁸ Paramjeet Singh Berwal, What drives AI & AI Policy? Profits Or Individual/Social Welfare?, *Inform The Future Bog*, June 19, 2020, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/19/what-drives-ai-ai-policy-profits-or-individual-social-welfare/>

⁷⁹ Rodrigo Ochigame, The Invention of “Ethical AI”, *The Intercept*, December 20, 2019, <https://theintercept.com/2019/12/20/mit-ethical-ai-artificial-intelligence/>

⁸⁰ Naomi O’Leary, Facebook’s Zuckerberg calls for more regulation of big tech, *The Irish Times*, May 18, 2020, <https://www.irishtimes.com/business/technology/facebook-s-zuckerberg-calls-for-more-regulation-of-big-tech-1.4256579>

⁸¹ *Huffington Post*, Big Tech CEOs Face Antitrust Hearing In Congress, July 29, 2020, https://www.youtube.com/watch?v=XIC1Nkdu1_A

⁸² Arjun Kharpal, Big Tech’s calls for more regulation offers a chance for them to increase their power, *CNBC*, January 2020, <https://www.cnbc.com/2020/01/28/big-techs-calls-for-ai-regulation-could-lead-to-more-power.html>

⁸³ *Competitive Enterprise Institute*, The Cost of Regulation and Intervention, April 2018, <https://cei.org/10KC/Chapter-3> ; Oliver Smith, The GDPR Racket: Who’s Making Money From This \$9 bn Business Shakedown, <https://www.forbes.com/sites/oliversmith/2018/05/02/the-gdpr-racket-whos-making-money-from-this-9bn-business-shakedown/#1896fcb434a2>

⁸⁴ Franklin Foer, What Big Tech Wants Out of the Pandemic, *July/August 2020 Issue*, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/07/big-tech-pandemic-power-grab/612238/>

⁸⁵ Karl Marx, *Preface to A Contribution to the Critique of Political Economy* (Moscow, Progress Publishers Moscow, 1977)

⁸⁶ Bevir, M. (2012). *Governance: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

AI Actors

Countries across the globe are transitioning towards and into digital economy.⁸⁷ The success of digital economy is completely dependent on AI,⁸⁸ the fourth industrial revolution.⁸⁹ In fact, AI is the ultimate tool and platform that is needed for the optimal and efficient functioning of a digital economy.⁹⁰ The same has been acknowledged by the EU⁹¹ and other countries like China⁹² in their official policy papers, communications, proposed legislations and plans.⁹³ While the EU can be seen in the process of providing conditions conducive to the development and use of AI for the growth of its economy and benefits to its society, China is aggressively moving ahead investing in and developing commercial AI applications in order to cater to the demand posed by global digital economy. However, with the advent of rapidly advancing AI come various challenges that policy makers ought to consider while embarking upon the journey to reap the benefits of digital economy.

The use of AI in governance is already underway.⁹⁴ During Covid19, AI based technologies came to the rescue of governing authorities in tracking and identifying the pandemic's victims and other attributes.⁹⁵ It is impossible to imagine the future of governance without complete and absolute reliance on AI. The challenges, among others, in the domain of governance include inclusive economic growth, protection of democratic process, threat to democratic rights and principles, tackling unfair competition in digital environment, countering weaponization of information networks across territorial borders, addressing 'techlash' and growing 'trust-deficit' due to labour displacement, cost of re-skilling, soaring inequality, and inefficient re-distribution of wealth, protection and enforcement of human rights in digital environment, making green-technology more affordable, managing national and global security, developing inclusive digital governance models, ensuring data protection and privacy, taking care of cultural aspects of digital transition, and numerous more.

The gravity, extent, and urgency reflected in the contemporary academic and policy debate around the challenges associated with AI deployment highlight the fact that AI is at the core of systemic restructuring that the experts, policy and decision makers are envisioning.⁹⁶

Given the aforementioned spheres of AI influence, there are two agencies involved - governments and corporations (primarily, BigTech). Though, strictly adhering to the conventional perception regarding regulation mechanism,

⁸⁷ See Davos 2020, Shaping the Future of the Digital Economy, January 21, 2020, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020/sessions/shaping-the-future-of-the-digital-economy>

⁸⁸ Accenture, Artificial Intelligence is the future of growth, <https://www.accenture.com/us-en/insight-artificial-intelligence-future-growth>, use

⁸⁹ Schwab, Klaus. The Fourth Industrial Revolution. , 2016. World Economic Forum

⁹⁰ See, for reference, European Commission, Artificial Intelligence, Shaping Europe's Digital Future, Policy, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/artificial-intelligence> ; United Nations, Digital Economy Report 2019, Value Creation And Capture: Implications for Developing Countries, UNCTAD, 2019, https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/der2019_overview_en.pdf

⁹¹ European Commission, White Paper on Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust, 2020 COM(2020) 65 final; https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

⁹² See, for China's approach to AI Ethics, Roberts, H., Cows, J., Morley, J. et al. The Chinese approach to artificial intelligence: an analysis of policy, ethics, and regulation. *AI & Soc* (2020). <https://doi.org/10.1007/s00146-020-00992-2>

⁹³ See, for general economic relevance of AI, Goldman Sachs Research Unit, Profiles in Innovation: Artificial Intelligence: AI, Machine Learning and Data Fuels the Future of Productivity", 14 November 2016, p. 3. <https://www.gspublishing.com/content/research/en/reports/2019/09/04/a0d36f41-b16a-4788-9ac5-68ddbc941fa9.pdf>

⁹⁴ See David Freeman Engstrom, Daniel E. Ho, Catherine M. Sharkey, Mariano-Florentino Cueñillar, Government by Algorithm: Artificial Intelligence in Federal Administrative Agencies, February 2020, <https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2020/02/ACUS-AI-Report.pdf>; Hessa Elliott, China and AI: what the world can learn and what it should be wary of, July 1, 2020, The Conversation, <https://theconversation.com/china-and-ai-what-the-world-can-learn-and-what-it-should-be-wary-of-140995>

⁹⁵ See, for reference, Karen Silverman, Tackling COVID-19 requires better governance of AI and other frontier technologies- here's why, May 5, 2020, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/success-in-emerging-covid-19-crisis-requires-better-governance-of-ai-and-other-frontier-technologies-here-s-why/>

⁹⁶ See, Janna Anderson and Lee Rainie, Many Tech Experts Say Digital Disruption Will Hurt Democracy , February 2020, Pew Research Center, <https://www.pewresearch.org/internet/2020/02/21/many-tech-experts-say-digital-disruption-will-hurt-democracy/>; Hugh P. Williamson, Technology, a Threat to Democracy, *American Journal of Economics and Sociology*, Volume 16, Issue 3, April 1957, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1536-7150.1957.tb00184.x>

government is entrusted with law making, corporations also substantially influence governments while policies are adopted, decisions are taken and implemented through the process of legislation and enforcement. However, there is a basic difference in the mandate of these two entities. Government, in principle, is primarily concerned with the overall governance and economy, and the entailing social benefits; corporations are vested with the task of profit making within the suggested and recommended stakeholder value model. Whether this 'notional' demarcation is followed in absolute terms or not is a different question and should be discussed.

With time, corporations have come to effectively influence policy making and hence the governance.⁹⁷ However, they are also often burdened with the responsibility to ensure that they discharge their corporate social responsibility and engage in business that leads to sustainable and inclusive development.⁹⁸ No matter how the roles are articulated, the relevant inferences can be drawn only by observing the consequences of their decisions and actions.⁹⁹ After all, the efficacy of a measure can be only measured against the results it produces. There are certain factors like the choice of benchmarks adopted to measure efficacy that are always the bone of contention between parties representing different conflicting interests in society. For instance, climate change stakeholders may question the credibility of a benchmark that measures whether steps taken by an actor have been successful or not.

In addition to the above stated, the role played by BigTech in controlling the AI future is exponentially increasing on a regular basis.¹⁰⁰ This brings into question the nature of AI ethics that are likely to be set.

AI Ethics and Corporations

In principles, ethics are an important tool when endeavouring to afford a particular normative direction to AI development and deployment. Regulations are a prerogative of the government. Law is stated to give effect to the policies that are approved, adopted, formulated, and put forth by government after consultations with relevant stakeholders. While there could be many important actors among stakeholders, the most influential are the big technology corporations.¹⁰¹ Technology and economy have very deep connection.¹⁰² Hence, corporations become crucial actor.

All the industrial revolutions were nothing but use of technology to further the cause of economy.¹⁰³ In an economy, to put it forth in very simple yet essential way, there is a market.¹⁰⁴ In the market, goods, tangible or intangible, and services are produced and sold. There is production and consumption. These activities are referred to as economic activities.¹⁰⁵ The whole socio-politico-economic space where these activities take place is called economy. When advancement in science took place, application thereof led to corresponding advancement in technology. The disruption so caused in technology was utilised primarily in the field of production. This has been referred to

⁹⁷ Martin Gilens and Benjamin I. Page, Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens, *Perspectives on Politics*, Volume 12, Issue 3

September 2014 , pp. 564-581

⁹⁸ See Latapí Agudelo, M.A., Jóhannsdóttir, L. & Davídsdóttir, B. A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *Int J Corporate Soc Responsibility* 4, 1 (2019). <https://doi.org/10.1186/s40991-018-0039-y>;

United Nations, 2001, Social Responsibility, UNCTAD, <https://unctad.org/en/Docs/psiteiid22.en.pdf>

⁹⁹ See, for a different perspective on CSR, V. Kasturi Rangan, Lisa Chase, Sohel Karim, The Truth About CSR, January-February Issue, 2015, *Harvard Business Review*, <https://hbr.org/2015/01/the-truth-about-csr>

¹⁰⁰ Webb, Amy. *The Big Nine: How the Tech Titans and Their Thinking Machines Could Warp Humanity.* , 2019. New York, NY : PublicAffairs, [2019]

¹⁰¹ Russell Brandom, The Regulatory Fights facing every major tech company, *The Verge*, March 3, 2020, <https://www.theverge.com/2020/3/3/21152774/big-tech-regulation-antitrust-ftc-facebook-google-amazon-apple-youtube> ; Anwar Aridi, Urska Petrovic, How to Regulate big tech, February 13, 2020, The Brookings Institution, <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2020/02/13/how-to-regulate-big-tech/>

¹⁰² Nathan Rosenberg, *INNOVATION AND ECONOMIC GROWTH*, 2004, OECD, <https://www.oecd.org/cfe/tourism/34267902.pdf>

Bai, Chong-En, and Chi-Wa Yuen. *Technology and the New Economy*. Cambridge, Mass: MIT Press, 2002. Internet resource.

¹⁰³ See Andrew Dearing, Sustainable Innovation: Drivers and Barriers, OECD TIP workshop 19.06.2000, page 3, <https://www.oecd.org/innovation/inno/2105727.pdf>

¹⁰⁴ Herzog, Lisa, "Markets", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/markets/>>.

¹⁰⁵ United Nation, Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns, Sustainable Development Goals, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

as industrial revolution. Production and output increased, some jobs became obsolete, more, new and essentially different, jobs were created as technology came to play its crucial role in the manufacturing domain. It was a natural consequence because every society is built around production and consumption. The existing demands could be catered to; prices dropped and hence demand increased in case of the products that then were supplied in more quantity. Also, the supply of new products and marketing caused new demands to crop up.

Industry, or to be more relevant in the context of contemporary economy, big corporations drive technological advancement.¹⁰⁶ However, it is the government and public resources and institutions that commit to the basic research in the field of science and technology. Thereafter, normally, the successful basic research is afforded to private sector to be subjected to advanced research and deployment. In fact, the government thereafter buys the product of commercialised advanced research from the private sector to be deployed in various governance spheres. For example, use by police,¹⁰⁷ in visa applications,¹⁰⁸ public health authorities in case of Covid19.¹⁰⁹ The EU is aggressively moving ahead to reap economic benefits of AI.¹¹⁰

In the EU, the focus on basic scientific research is reflected by heavy budget allocation.¹¹¹ However, it is important to understand the world's biggest technology companies are based in the USA and China.¹¹² Therefore, the EU has to consolidate the efforts of its member states in order to achieve responsibly the AI advancement and the deployment thereof in the market so as to make its digital economy afford benefits to its citizens.¹¹³ The EU Coordinated Plan puts forth an ambitious plan to bridge the gap between AI research and its commercialisation in the market.¹¹⁴ Human centric approach is what lies at the core of the EU's digital future.¹¹⁵ The corporate ecosystem in the Europe is bracing itself for the AI challenges and opportunities.¹¹⁶ It is pertinent to mention that despite the relevant measures being taken in the EU to promote AI, the pragmatic economic parameters indicate the EU ought to do more in this regard.¹¹⁷

As the role played by AI companies operating under the ideology of profit-making is very crucial, the interests of other stakeholders become very crucial to be protected. The EU believes in intervention and regulation when the forces of free market economy bring about inefficiencies in the market. In order to guide the regulatory framework, it is important to put forth a set of principles and values that should form the basis of AI development and deployment so that no interests are harmed.

In view of the aforementioned, it becomes clear that AI ethics is primarily a concern for corporations.¹¹⁸

¹⁰⁶ See Christine Fox, TEDxMidAtlantic, The ethical dilemma we face on AI and autonomous tech, TEDx Talks, May 11, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=3oE88_6jAwc&t=427s

¹⁰⁷ Kathleen Walch, The Growth of AI Adoption in Law Enforcement, July 2019, Forbes, <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/07/26/the-growth-of-ai-adoption-in-law-enforcement/#654d5e48435d>

¹⁰⁸ Bobby Hellard, Streaming AI for visa applications is biased, rights group claims, October 2019, <https://www.itpro.co.uk/technology/artificial-intelligence-ai/34713/streaming-ai-for-visa-applications-is-biased-rights>

¹⁰⁹ OECD, Using Artificial Intelligence to help combat COVID-19, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/using-artificial-intelligence-to-help-combat-covid-19-ae4c5c21/>

¹¹⁰ European Commission, Harnessing the economic benefits of Artificial Intelligence, November 2017, Digital Transformation Monitor, https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_Harnessing%20the%20economic%20benefits%20v3.pdf

¹¹¹ Quirin Schiermeier, How Europe's €100-billion science fund will shape 7 years of research, Nature, February 2021. <https://www.nature.com/articles/d41586-021-00496-z>

¹¹² Webb, Amy. The Big Nine: How the Tech Titans and Their Thinking Machines Could Warp Humanity. , 2019. New York, NY : PublicAffairs, [2019]

¹¹³ European Commission, AI Excellence: Enabling conditions for AI's development and uptake. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/enabling-ai>

¹¹⁴ European Commission, AI Excellence: From the lab to the market. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-lab-market>

¹¹⁵ European Commission, AI Excellence: Ensuring that AI works for people, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-people>

¹¹⁶ Erik Brattberg, Raluca Csernaton, Venesa Rugova, Europe and AI: Leading, Lagging Behind, or Carving its own way?, Carnegie Endowment for International Peace, 2020. <https://carnegieendowment.org/2020/07/09/europe-and-ai-leading-lagging-behind-or-carving-its-own-way-pub-82236>

¹¹⁷ See Francois Candelon, Rodolphe Charme Di Carlo, Europe is missing out on the A.I. revolution- but it isn't too late to catch up, Fortune, December 2020. <https://fortune.com/2020/12/04/europe-ai-competitiveness-gap/>

¹¹⁸ See, also, Darrell M. West, The role of corporations in addressing AI's ethical dilemmas, September 2018, <https://www.>

Fundamentals of AI Ethics

It is important to understand that philosophical dimensions of AI discourse are as important as practical ethics issues.¹¹⁹ According to World Economic Forum, there are nine ethics issues in the field of AI: joblessness, inequality, human behaviour, “artificial stupidity”, AI Bias, AI security, inadvertent negative consequences, singularity, rights of robots.¹²⁰ The following are some of the most critical aspects that need to be looked into while evaluating the AI ethics scholarly discourse, in today’s times.

1. Agency and Responsibility: Tech neutrality

The way the system is organised requires that responsibility can be traced and located in the context of AI.¹²¹ The terms that are contemporarily often used in the domain of AI ethics are Responsible AI¹²², AI bias, etc. Interestingly, all major corporations¹²³ like Google¹²⁴, Microsoft¹²⁵, Accenture¹²⁶, Facebook¹²⁷, Amazon¹²⁸ resort to prominent use of the term “responsible AI” or the values it conveys. It is possible that these terms could be used as ‘clickbait’ or merely as a pointer in the direction that human beings need to develop and deploy AI with a sense of responsibility, and devoid of any bias or discriminatory tendency. However, there is possibility that there could be something more to it. Technology, AI, to be specific, is merely a tool and, hence, *per se* has no agency; human beings do have agency. It is important to point out that neutrality of technology is often debated.¹²⁹ There are, in fact, many who assert that technology is not neutral because it harbours the set of values embedded in it by those who developed and deployed it.¹³⁰ However, the assertion can be argued to be wrong because it fails to take into account that it is the application of technology that can be adjudged against specific normative benchmarks to know more about the nature of that very specific application of technology and not about the technology itself.¹³¹ If this is the case, why the mainstream public, academic, scholarly, research discourse is being articulated as if the technology *per se* needs to be responsible and bias free? The articulation that affords agency, in whatsoever manner, to technology, even for the sake of informing the public discourse, ought to be considered as misplaced, inadvertently or otherwise. Human beings who are inventing, advancing, and improving the AI technology are entrusted with the task to make it work for the betterment of the mankind. Hence, it is the human beings who have to be responsible so that AI can deliver results that conform to the principles and values of humanity and morals of society.

The use of terms like “Responsible AI”, “AI Bias” wrongly assumes and projects that we already have that advanced level of artificial intelligence that is autonomously taking decisions for human beings and implementing

[brookings.edu/research/how-to-address-ai-ethical-dilemmas/](https://www.brookings.edu/research/how-to-address-ai-ethical-dilemmas/)

¹¹⁹ Coeckelbergh, M., & M.I.T. Press. (2020). AI ethics. (Page 80-82)

¹²⁰ Julia Bossmann, Top 9 ethical issues in artificial intelligence

, World Economic Forum, 21 October 2016, <https://www.weforum.org/agenda/2016/10/top-10-ethical-issues-in-artificial-intelligence/>

¹²¹ Council of Europe Study, 2019, Rapporteur: Karen Yeung, Responsibility and AI, <https://rm.coe.int/responsability-and-ai-en/168097d9c5>

¹²² Dignum, Virginia. Responsible Artificial Intelligence: How to Develop and Use Ai in a Responsible Way. , 2019, ham, Switzerland : Springer, [2019]; Virginia Dignum, Responsible Artificial Intelligence, Umea University, https://ec.europa.eu/jrc/communities/sites/jrccties/files/03_dignum_v.pdf

¹²³ Falon Fatemi, How companies should answer the call for Responsible AI, Forbes, February 28, 2020, <https://www.forbes.com/sites/falonfatemi/2020/02/28/how-companies-should-answer-the-call-for-responsible-ai/#4a0743013f55>

¹²⁴ Google AI, <https://ai.google/responsibilities/responsible-ai-practices/>

¹²⁵ Microsoft, <https://www.microsoft.com/en-us/ai/responsible-ai>

¹²⁶ Accenture, <https://www.accenture.com/us-en/services/applied-intelligence/ai-ethics-governance>

¹²⁷ Nick Statt, Facebook will study whether its algorithms are racially biased, July 21, 2020, The Verge, <https://www.theverge.com/2020/7/21/21333405/facebook-instagram-racial-bias-equity-team-formed-ai-algorithms>

¹²⁸ CNET, Everything Amazon CEO Jeff Bezos just said to Congress in 13 minutes, July 30, 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=F4-KeOPDmKU>

¹²⁹ See So-Young Kang, Can Tech ever really be neutral?, World Economic Forum, September 2017, <https://www.weforum.org/agenda/2017/09/can-tech-be-neutral-gnowbe/>

¹³⁰ See Verbeek PP. (2008) Morality in Design: Design Ethics and the Morality of Technological Artifacts. In: Philosophy and Design. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6591-0_7

¹³¹ Colin Rule, Is Technology Neutral? Part II, 2006, The Center for Internet and Society at Stanford Law School, <http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2006/09/technology-neutral-part-ii>

them without any human control, supervision, intervention, or authority. The idea conveyed by the preceding assertion does not hold true, in the present, according to those AI ethics experts who are sceptical of even the remotest of possibilities of existence of artificial general intelligence or conscious AI in future.¹³² Also, use of such terms has deeper underlying philosophical connotations for perceptual canvas of human minds. The anthropocentric view when projected using such articulation onto the state of affairs in the field of AI creates an abstract picture at the core of which lies an understanding that human beings are outsourcing their responsibilities to technology. The same may, at a very deep ideological level, lower the of responsibilities in legal and societal sense of those who are involved in the development and deployment of AI.

Additionally, it is significant to highlight that the meticulous details underscored in the documents referring to responsible AI definitely locate responsibility in the actions of human beings i.e. policy makers, developers etc. However, the location of responsibility is ultimately read and understood in the light of the caption given to such discourse which shift the focus from the human agency to the technology *per se*. This approach is even more dangerous to the future of AI for humanity because it indicates an endeavour to shift the characterisation of the factual matrix and, thus, the responsibility attached thereto to something that, in essence, has no agency, at all. AI ethics should reflect the real position and not represent figment of imagination.

2. AI Bias and Algorithmic Justice

AI bias or discrimination is perhaps one of the most discussed issue nowadays. In the context of temporary moratorium imposed on sale of facial recognition technology to police department,¹³³ there are several issues that ought to be discussed beyond the limitations imposed by the mainstream media.¹³⁴ There is a bill pending before the Committee on the Judiciary in the USA on the issue.¹³⁵ Daniel Kahneman suggests that algorithmic decision making is better than human decision making.¹³⁶ However, at the core of algorithmic decision-making lies data, data from the real world produced by real people in real society. Bias, whether racial or gender, and discriminations ail the foundation of society. Hence, the data generated in society and being used to train machine learning models will produce algorithmic decisions that can be characterised as 'bias'.¹³⁷ However, as mentioned before, it would be a mistake to refer to them as AI bias, for the bias creeps into machine learning and AI because of the inherent presence of bias and discriminatory tendencies in human beings. Some hold the data responsible, others point finger against the developers.¹³⁸ It is possible that the situation can be improved by improving algorithmic design and data fed to machine learning models. Regardless, the bias can only be mitigated as data will represent the reality and not the principles and values aspired for, in theory, by ethics experts, policy makers, and humanity. Data cannot be representative if the reality that produces the data is not representative.¹³⁹ Also, data is neutral, the information associated by interpretation from particular data is not. Hence, here also, it is the human beings that need to be responsible while designing data-oriented AI.¹⁴⁰

¹³² See Ragnar Fjelland, June 17, 2020, Why general artificial intelligence will not be realized. *Humanit Soc Sci Commun* 7, 10 (2020). <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0494-4>

¹³³ Karen Weise, Natasha Singer, Amazon Pauses Police Use of Its Facial Recognition Software, June 10, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/06/10/technology/amazon-facial-recognition-backlash.html>

¹³⁴ Paramjeet Singh Berwal, Facial Recognition & moratorium thereon – why now and not before?, June 15, 2020, *Inform the Future Blog*, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/15/facial-recognition-moratorium-thereon-why-now-and-not-before/>

¹³⁵ S. 4084- Facial Recognition and Biometric Technology Moratorium Act of 2020, Congress, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/4084?s=1&r=1>

¹³⁶ Daniel Kahneman, Andrew M. Rosenfield, Linnea Gandhi, Tom Blaser, Noise: How to Overcome the High, Hidden Cost of Inconsistent Decision Making, *Harvard Business Review*, October 2018, <https://hbr.org/2016/10/noise>

¹³⁷ See karen Hao, This is how AI bias really happens—and why it's so hard to fix, *MIT Technology Review*, February 4, 2019, <https://www.technologyreview.com/2019/02/04/137602/this-is-how-ai-bias-really-happensand-why-its-so-hard-to-fix/> ; Rebecca Heilweil, Why algorithms can be racist and sexist, *Vox*, February 18, 2020, <https://www.vox.com/recode/2020/2/18/21121286/algorithms-bias-discrimination-facial-recognition-transparency>

¹³⁸ Nicol Turner Lee, Paul Resnick, Genie Barton, Algorithmic bias detection and mitigation: best practices and policies to reduce consumer harms, *The Brookings s Institutions*, May 22, 2019, <https://www.brookings.edu/research/algorithmic-bias-detection-and-mitigation-best-practices-and-policies-to-reduce-consumer-harms/>

¹³⁹ See Sendhil Mullainathan, Biased Algorithms Are Easier to Fix Than Biased People, December 6, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/12/06/business/algorithm-bias-fix.html>

¹⁴⁰ Paramjeet Singh Berwal, Biases & their manifestation. AI cures the former and law, the latter, June 13, 2020, *Inform the Future Blog*, <https://informthefuture.wordpress.com/2020/06/13/biases-their-manifestation-ai-cures-the-former-and-law-the-latter/>

3. The Inclusion imperative

Soft law is always proposed as a means to complement AI regulation.¹⁴¹ Various new dimensions are evolving in the context of how law distinguish between AI and human beings.¹⁴² Soft law is indeed a much requisite tool while endeavouring to give a particular normative direction to AI development and deployment. However, the substantive issue of conflict between “corporate interests” and “social benefits” requires that the opposing incentives have to be aligned by introducing structural changes in economic system and governance. The economic considerations driving content creation in the field of discourse around artificial intelligence have to be considered while arriving at conclusions regarding democratised AI policy making. If what is served as intellectual raw material for policy making is conditioned by existing economic power structures, it becomes important to scrutinize the efficacy of the same. Also, as has been previously pointed out in this article, the goals and interests of agencies entrusted with the task to shape the future have been to be looked into for traces of what can be considered as guiding force in the direction of achieving the inclusiveness. Unless and until the inclusion imperative finds place in the pragmatically structured systemic survival of the system, and not only the articulated goals of it, the prospects for change are negligible.

4. True Democratisation of AI policy space: Awareness and Ability

Is public consultation a mere symbolism?¹⁴³ People at large are not in a position to influence AI landscape or shape AI ethics.¹⁴⁴ They do not have the requisite awareness. Even if the awareness is imparted, there is no corresponding ability in the masses to make a difference. It comes to the forefront that too much focus in the field of AI ethics is on making the people aware of principles and values that have always occupied a sanctimonious. It is not only redundant but also unethical to harp upon the same old principles and values of humanity in the context of technology without answering the questions pertaining to responsibilities and without addressing the source of influence in the power dynamics that is ultimately defining how AI regulation, whether hard law or soft law, is shaping up. Hence, the focus should go beyond the mere reiteration of AI ethics principles and values into the domain where authorities and credible stakeholders ponder over on how to make democratic machinery and related entities effectively able so that they are in a position to positively influence not only AI ethics but also the shape of AI future.

Conclusion

Recently, the EU has come up with Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence.¹⁴⁵ The document is detailed as far as the political approach adopted by the European Union towards legal and ethical implications of AI in the context of humanity, society and economy are concerned. The AI regulation is perhaps one of the most important priorities for the Europe Union as it successfully transitions towards digital single market, for the tech platforms will encompass every single economic activity which will have serious consequences for governance. Moreover, it is of paramount importance that the EU catches up with the United States and China and harbours AI competitiveness. Therefore, the EU has left no stone unturned in its endeavour to be the global leader in the domain of trustworthy AI.¹⁴⁶

¹⁴¹ John Villasenor, Soft law as a complement to AI regulation, July 31, 2020, The Brookings Institution, <https://www.brookings.edu/research/soft-law-as-a-complement-to-ai-regulation/>

¹⁴² Abbott, Ryan. *The Reasonable Robot: Artificial Intelligence and the Law.* , 2020. Cambridge, United Kingdom ; New York, NY, USA : Cambridge University Press, 2020

¹⁴³ Javier Lezaun, Linda Soneryd, 2007, Consulting citizens: technologies of elicitation and the mobility of publics, London School of Economics, the centre for analysis of risk and regulation, ESRC Research Group, DISCUSSION PAPER NO: 34 DATE: May 2006, <https://www.lse.ac.uk/accounting/Assets/CARR/documents/D-P/Disspaper34.pdf>

¹⁴⁴ See Berwal, Paramjeet Singh, Making the Case for Unrestricted and Indiscriminate Data Collection: (a Prerequisite for the Success of Digital Economy) (May 10, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3606054> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3606054>

¹⁴⁵ European Commission, Regulation of the European Parliament and of the Council Laying down harmonized rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts, Brussels, 21.4.2021, COM (2021) 206 final.

¹⁴⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Fostering a European approach to Artificial Intelligence, Brussels, 21.4.2021 COM (2021) 205 final.

The EU is well acquainted with the issue that in addition to focusing on regulation of AI and establishing AI ethics framework, it needs to have the requisite capacity to develop AI, for only making rules for the conduct of the technology based corporations from abroad operating within its jurisdiction will not suffice if the idea of digital single market and digital economy need to be materialised.

AI ethics are relevant and important, but they should not become another arrow in the quiver of tools that are available to only those that are being accused of leading to the situation wherein AI ethics have become indispensable. The approach adopted in pursuing AI ethics should not be devoid of consideration of pragmatic implications and the underlying dynamics hinting towards substantive but lopsided influences. It should not become another fight that policy makers have since long been fighting in the non-technology humanity domain. Hence, it is more than important that AI ethics should be seen to be implemented on ground, as well. Whether true democratisation in terms of public participation happens or not is immaterial as long as democratic and moral values and principles are sought to be applied and enforced in the AI future.

The work that the EU has done in the field of AI regulation and ethics is not only effective but also raises the bar for the rest of the world. Every aspect of human existence is governed by ethics and regulations; AI is no exception. The EU understands the relevance of shaping the contours of AI landscape through legal instruments and ethical and normative stand setting so that the humanity oriented goals its democratic setup aspires for can be achieved in a sustainable and inclusive manner while not compromising on economic interests and considerations.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Paramjeet Singh Berwall is a PhD candidate at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. This article was prepared within the frames of the interdisciplinary Doctoral Programme in European Studies. E-mail: berwallaw@gmail.com

ადამიანის უფლებათა დამცველების პერსპექტივა თურქეთში: მათი
წარსული, ღირებულებები და მიზნები²

აბსტრაქტი

თურქეთის სახელმწიფო ადამიანის უფლებათა დამცველების მიმართ ყოველთვის მტრულ დამოკიდებულებას ინარჩუნებდა, მიუხედავად მისი ევროპული მისწრაფებებისა. გაუთავებელი ზენოლისა და დევნის პარალელურად ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანიზაციები უწყვეტ რეჟიმში აგრძელებენ ბრძოლას. ამ ნაშრომის მიზანია, გამოიკვლიოს ადამიანების ისტორიები, როგორ ესმით თურქეთის ადამიანის უფლებათა ასოციაციის (IHD) აქტივისტებს ადამიანის უფლებებისა და აქტივიზმის არსი. კვლევის მიზნით 2020 წლის თებერვალში სტამბოლის ოფისის 12 თანამშრომელთან შედგა გასაუბრება. კვლევამ აჩვენა, რომ უსამართლობისა და პოლიტიკური განსჯის პირველადი შემთხვევები, სწორედ, იმ წამყვან ფაქტორებს შორის იყო, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ მათ ჩართულობას. აქტივისტები ადამიანის უფლებებს განმარტავდნენ, როგორც ადამიანის ბუნებით თანდაყოლილ უფლებებს და ანონიმურად გვიზიარებდნენ ამ უფლებების უნივერსალური და ინკლუზიური გამოყენების კონცეფციას თანმიმდევრულობისა თუ განსხვავებულობის შენარჩუნების მიზნით. პრეცედენტების თავიდან ასაცილებლად რესპონდენტებმა, ასევე, აღნიშნეს, რომ აუცილებელია გააგრძელონ ბრძოლა მომავალი წარმატების იმედად და ამისთვის ყველა რესურსი უნდა გამოიყენონ. აღნიშნული კვლევა წარმოადგენს წინასწარი მიგნებების თვალსაჩინოებას. შესაბამისად, საკითხის უფრო ღრმა და ყოვლისმომცველი გაგების მიზნით, აღნიშნული თემის ირგვლივ, აუცილებელია, დამატებითი კვლევები.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანის უფლებები თურქეთში, ადამიანის უფლებათა აქტივისტები, ადამიანის უფლებათა დამცველები, IHD, ადამიანის უფლებათა ასოციაცია, ევროკავშირი.

შესავალი

ევროკავშირში განწევრიანების პროცესმა თურქეთს დიდი იმედები მოუტანა დემოკრატიზაციის, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებებისა და თავისუფლებების პატივისცემის კუთხით. 1980-იან წლებში კანონთა ჰარმონიზაციის პროცესი საკმაოდ პოზიტიური შედეგების მომტანი აღმოჩნდა, რაც გამოიხატებოდა მოქალაქეებისთვის ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ინდივიდუალური სარჩელების აღძვრის უფლების მინიჭებასა და სიკვდილით დასჯის წინააღმდეგ მორატორიუმის ინიცირების უფლებას. Kunalp-ის (2017) მიხედვით 1990-იანი წლების შუა პერიოდში “კანდიდატის სტატუსის მოპოვება და, შესაბამისად, ევროკავშირთან მიერთების მოლაპარაკებების დაწყება... თურქეთის პოლიტიკის ძირითადი პრიორიტეტი გახდა.” მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთმა სტატუსი 1999 წელს მოიპოვა, მოლაპარაკებები

¹ ოლექსანდრ კისელოვი იყო სამხრეთ კავკასიის რეგიონში ერთობლივი რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის „ადამიანის უფლებები და დემოკრატიზაცია“ სტუდენტი. ნაშრომი მომზადდა მისი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში მოხილვის პერიოდში, პროფ. დანიელა ურსეს კურსის ფარგლებში. ელ-ფოსტა: kyselov.oleksandr@gmail.com

² სტატია ინგლისური ენიდან თარგმნა მარიამ ქველაძემ

კვების ოფიციალურად დაწყებას რიგი მიზეზების გამო გარკვეული წელი დაჭირდა, რომელთა შორის საც ერთ-ერთი იყო თურქეთის პოლიტიკური კრიტიკიუმების შეუსაბამობა ნევრობის კრიტიკიუმებთან (Tocci 2014, 2).

ევროკავშირსა და თურქეთს შორის სანიმუშო თანამშრომლობისა და ქვეყნის რეფორმირების პროცესში დიდი წვლილი მიუძღვის სამართლიანობისა და განვითარების პარტიას, რომელმაც პოპულარობა, სწორედ, ამ პერიოდში მოიპოვა. თუმცა, მიერთების მოლაპარაკებების ოფიციალურად დაწყებისთანავე ეს პროცესი უეცრად შენედა და საბოლოოდ სრულად შეჩერდა კიდეც (Goff-Taylor 2017). მოვლენები სრულიად საპირისპირო მიმართულებითაც კი განვითარდა, რაც გამომწვეული იყო Gezi-ს პარკის დემონსტრანტების მიმართ პოლიციის თანამშრომელთა მხრიდან განხორციელებული სისასტიკით, ქურთ მეომრებთან მშვიდობიანი მოლაპარაკებების შეწყვეტითა და ჩატარებული მასობრივი წმენდით.

როგორც ევროკავშირის მიერ თურქეთის შესახებ მომზადებულ მოხსენებაში იყო შეჯამებული (Key Findings 2020), საგანგებო მდგომარეობის დასრულების მიუხედავად, მისმა რიგმა დებულებამ კანონის სახე მიიღო, საგანგებო მდგომარეობით დაზარალებულები სათანადო დახმარების გარეშე დარჩნენ, ხელისუფლების ბალანსი უცვლელი დარჩა და „დემოკრატიის სტანდარტების, კანონის უზენაესობისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების უხეში დარღვევები ისევ გაგრძელდა.“ 2017 წელს ადამიანის უფლებათა აქტივისტების შეხვედრა, რომელიც პრინციპს კუნძულზე უნდა გამართულიყო პოლიციამ „ხელახალი სახელმწიფო გადატრიალების“ (Çalı 2018, 14) მოტივით აღკვეთა. შესაბამისად, ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური ლიბერალიზაციის ჩიხის გამო, კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას რაიმე სახის პროგრესი კოპენჰაგენის კრიტიკიუმებთან დაახლოებისკენ.

სამოქალაქო საზოგადოების მიმართ მსგავსი მტრული დამოკიდებულება, თავის მხრივ, საშუალებას იძლევა, შევავასოთ ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანიზაციების ფუნქციონირება თურქეთში. იმ პროფესიონალთა ისტორიების შესწავლა, რომლებიც პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში ასე გავრცელებულ დაჭერის შემთხვევებს გადაურჩნენ, კიდეც უფრო უჩვეულოს ხდის მთელ მოვლენას. აღნიშნული კვლევა შეისწავლის თურქეთის ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში ყველაზე დიდი ორგანიზაციის - ადამიანის უფლებათა ასოციაციის აქტივისტთა პირად გამოცდილებებს. სტატია იკვლევს და აანალიზებს მათ ისტორიებს, მოძრაობაში განხორციელებისას არსებულ გამოწვევებს, ადამიანის უფლებათა არსის გაგებას და მათ როლს სფეროს სპეციალისტებთან ინტერვიუებისა და დაკვირვების გზით. 2020 წლის თებერვლის თვეში ჩატარებულ გამოკითხვაში მონაწილეობა თორმეტმა ადამიანმა მიიღო, რის შედეგადაც მოპოვებული მონაცემების კრიტიკული შესწავლა მოხდა თემატური ანალიზის გზით.

პირველ ნაწილში წარმოდგენილია მეთოდოლოგიის მოკლე მონახაზი, რომელსაც მოსდევს თემის ირგვლივ არსებული ამჟამინდელი თეორიული დისკუსიების შესახებ მიმოხილვა. შემდეგ კი, ნაშრომში განხილულია ადამიანის უფლებების კუთხით არსებული მდგომარეობა და აქტივიზმი თურქეთში, რათა დადგინდეს და საბოლოოდ შეფასდეს მოპოვებული მონაცემები, რომლებიც წარმოდგენილია დასკვნით ნაწილში.

მეთოდოლოგია

აღნიშნული კვლევა ეფუძნება დასაბუთებული თეორიის ხარისხობრივ მეთოდს. ეს მეთოდი (Glaser & Strauss 1967) მიზნად ისახავს ემპირიულ მონაცემებში „დასაბუთებული“ თეორიების განვითარებას. პირველ ეტაპს, რომლის დროსაც ხდება კატეგორიების აღმოჩენა და საკვლევი კითხვების განსაზღვრა, წარმოადგენს თეორიული შერჩევა (Bryman 2012, 419 – 423). მიუხედავად მისი უწყვეტი ხასიათისა, რესურსებისა და არსებული შეზღუდული დროისა, კვლევაში იგი გამოყენებულია როგორც საძიებო ინსტრუმენტი, რომელიც იკვლევს ადამიანის უფლებების აქტივისტთა გამოცდილებებსა და კონცეფციებს, და უფრო ფართო კვლევისთვის შემუშავებს იდეებს.

მონაცემთა შეგროვებისას გამოყენებულ იქნა სტრუქტურირებული კითხვები აქტივისტებთან და ადამიანთა უფლებების ასოციაციის საბჭოს წევრებთან, რომლებიც სტამბოლის ოფისს სტუმრობდნენ 2020 წლის თებერვალში. კითხვები იმგვარად იყო ფორმულირებული, რომ ინფორმაცია მიგველო რესპოდენტების პირად ისტორიებზე - რამ გამოიწვია ადამიანის უფლებებისადმი მათი ინტერესი, როგორ ესმოდათ ადამიანის უფლებების მნიშვნელობა, როგორ ხედავდნენ საკუთარ როლს ამ უფლებების ფარგლებში და როგორ აღიქვამდნენ ადამიანის უფლებების დამცველთა როლს. შეკითხვები იყო შემდეგი

სახის: "შეგიძლიათ მოგვიყვით თქვენი ისტორია?"; "როგორ და როდის დაინტერესდით ადამიანის უფლებებით?"; "რას ნიშნავს თქვენთვის ადამიანის უფლებები და ამ უფლებების დაცვა?"; "თვლით თუ არა, რომ ყველას უფლებები დაცული უნდა იყოს, მათ შორის, ამ უფლებების დამრღვევებისა? რატომ?"; "რა როლი აქვთ უფლებადამცველებს თურქეთში, ხელისუფლების უკიდურესად მტრული განწყობისა და საყოველთაო აზრისადმი გულგრილი დამოკიდებულის გათვალისწინებით?"

კვლევაში თორმეტმა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა (6 ქალი და 6 კაცი). მონაწილეთა ასაკი მერყეობდა 30-დან 60 წლამდე. მონაწილეები შეირჩა მათი ისტორიების არაერთგვაროვნების გათვალისწინებით, რაც ჩვენი ღრმა რწმენით, ხელს შეუწყობდა აქტივისტებს შორის მრავალფეროვანი და უკეთესი სურათის შექმნას. 8 მონაწილესთან ინტერვიუ პირისპირ ჩატარდა, ოთხმა ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით შეავსო კითხვარი; სამ შემთხვევაში ინგლისურ ენაზე მოხდა გამოკითხვა, ხოლო დანარჩენებთან - თურქულად. პირისპირ გამოკითხულთა თანხმობით მოხდა მათი აუდიო-ჩანერა, რომელიც შემდეგ დაიბეჭდა და ითარგმნა. ყველა გამოკითხულის კონფიდენციალურობა დაცული იყო. პასუხებს მინიჭებული ჰქონდა კოდები და კატეგორიების მიხედვით იყო დახარისხებული. მოგვიანებით, ციტირებული ტექსტები დაჯგუფდა თითოეული კატეგორიის გასწვრივ და იქამდე დამუშავდა, ვიდრე არ გამოიკვეთა ძირითადი თემები თითოეული საკვლევი კითხვისთვის.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ადამიანის უფლებათა უნივერსალური გაგება, რომელიც ევროპაში ჩამოყალიბდა, სხვადასხვაგვარად განიმარტება მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილში და შესაბამისად ვრცელდება ადამიანის უფლებათა აქტივიზმსა და მის მნიშვნელობაზე. მიუხედავად ფაქტის მიდგომისა, ადამიანის უფლებებს იდეოლოგიურად აქვს „ემანსიპატორული პოტენციალი, რომელიც ინსტიტუტურად იზიდავს დამორჩილებულ ადამიანებს“ (Arat 2008, 907). შესაბამისად, თუ ზოგიერთ პატარა სახელმწიფოში ამ სფეროს განაგებს არასამთავრობო ორგანიზაციები, სხვაგან, შესაძლებელია, შეგვხვდეს რიგითი მოქალაქეების მიერ ავტონომიური ძალის მქონე მასშტაბური ორგანიზაციები. უცხოურ დაფინანსებაზე დამოკიდებულებამ, შესაძლებელია, გავლენა იქონიოს მათი სტრატეგიებისა და მიზნების არჩევანზე, რათა თანხვედრა მოხდეს დამფინანსებლის პრიორიტეტებთან (Merry 2006, 49). ბოლო დროინდელი „გონივრული, კოლექტიური, ორგანიზებული მცდელობა სოციალური ინსტიტუტის მასშტაბური ცვლილებების განხორციელებით ან წინააღმდეგობის გაწევის არაინსტიტუციონალიზებული საშუალებებით“ (Wilson 1973, 8), შესაძლებელია, ჩაითვალოს სოციალური მოძრაობის წარმომადგენლებად.

Grossklaus (2015) ადამიანის უფლებების ხელშეწყობას მიიჩნევს, როგორც „სხვადასხვა აქტორების მხრიდან განსხვავებული მიზნებითა და სტრატეგიებით განხორციელებულ მოქმედებებს“ (1263), და გვთავაზობს - არადასავლურ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებების ენის დამკვიდრების ნაცვლად უკვე არსებული ბრძოლის შემთხვევების რეინტერპრეტირებას (1254 – 55). Merry (2006, 39) ადგილობრივ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებათა იდეის ლოკალიზაციის პროცესის აღწერისთვის მიუთითებს „სახალხო გაგების“ კონცეფციაზე, რაც გულისხმობს მნიშვნელობის გარკვეული სახით ცვლილებას არსებული კულტურული ნორმების, ღირებულებებისა და პრაქტიკის გათვალისწინებით.

Achariya (2004) მიუთითებს, რომ „ადგილობრივი აქტორები პასიურ სამიზნე ჯგუფებად და მოსწავლეებად არ რჩებიან, არამედ... ისინი, წინასწარ ჩამოყალიბებული რწმენისა და პრაქტიკის გათვალისწინებით, ხელს უწყობენ ნორმათა გავრცელებას ტრანსნაციონალური ნორმების დასესხებისა და მოდიფიცირების გზით“ (269). აღნიშნულის მსგავსად Merry (2006, 39) ყურადღებას ამახვილებს შუამავალთა განსაკუთრებულ როლზე, როგორც ერთგვარ თარჯიმნებზე, რომლებიც ადგილობრივებს, ერთის მხრივ, ეხმარებიან ადამიანის უფლებათა სტანდარტების განმარტებაში და, ამავდროულად, მათი პრობლემების გამჟღერებლები არიან საერთაშორისო დონეზე. Çali (2007, 218) ადამიანის უფლებათა ადგილობრივ ჯგუფებს მიიჩნევს „სტრატეგიული ინფორმაციის მომწოდებლებად... ადამიანის უფლებების საერთაშორისო რეჟიმის ფარგლებში“, რომლებიც ქვეყნის შიგნით პოლიტიკური და სოციალური ცვლილების მიზნით მიმართავენ საერთაშორისო საზოგადოებას, რათა გავლენა მოახდინონ ეროვნულ მთავრობებზე.

გასაკვირი არ არის, რომ ადამიანთა მიერ რეალობის გააზრებასა და მათ მოქმედებაზე, შესაძლოა, უახლოესი გარემოცვა ახდენდეს გავლენას (Campbell 2002, 4 – 5). შესაბამისად, შეგვიძია ვივარაუდოთ, რომ ერთი და იმავე ორგანიზაციის აქტივისტებს ადამიანის უფლებების ერთნაირი გაგება აქვთ, ხოლო

იქ სადაც „სხვადასხვა ჯგუფების მიერ სოციალური აზრის გამოხატული, გაზიარებული და გამოყენებული, არსებობს იმედი, რომ რაღაც ახალი ჩამოყალიბდება“ (Sarrica et al. 2004, 550).

ნიდერლანდების სამეფოს მემარჯვენე ფრთის აქტივისტებს შორის ჩატარებულმა კვლევამ აქტივიზმის დანების სამი მაგალითი მოგვცა: უწყვეტობა, რომელიც თან სდევს წინა სოციალიზაციას, ცხოვრების გარდაქმნა და მოქნილობა, როგორცაა მაგალითად, გარემო ფაქტორებისადმი გახსნილობა (Linden et al. 2007, 184). ისრაელის რადიკალ მშვიდობიან აქტივისტთა შორის ჩატარებული კვლევის შედეგად გაირკვა, რომ მათი უმეტესობა დაფუძნებული იყო კონკრეტულ წინარე გამოცდილებებზე, როგორცაა მაგალითად, „ოჯახში ადრეული პოლიტიკური სოციალიზაცია და ახალგაზრდული მოძრაობები,“ და „საზოგადოებაში დამკვიდრებული მდგომარეობის საწინააღმდეგო გამოცდილების ან/და ინფორმაციის ზემოქმედებისგან“ დაუცველობა (Nasie et al. 2014, 325). ადამიანის უფლებათა ორგანიზაციებს რომ დავუბრუნდეთ, სავარაუდოა, რომ მათი ფორმირება ხშირ შემთხვევაში დაკავშირებულია გარკვეულ ტრავმულ შემთხვევებთან, რომელიც შემდეგ მათ მოქმედებას განსაზღვრავს. ამასთან, ასეთი ორგანიზაციების მხრიდან საქმიანობის გაფართოება მათი სიძლიერისა და მუდმივობის გარანტიორად გვევლინება (Çali 2007, 218).

ადამიანის უფლებათა მოძრაობის განვითარება თურქეთში

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებების თემა თურქეთში საკმაოდ ფართო და კომპლექსურია და ყველაფრის ამ ნაშრომში მიმოხილვა შეუძლებელია, შევეცდები, შევხვოთ საკითხის იმ მნიშვნელოვან ასპექტებს, რომელიც კვლევის გააზრებაში დაგვეხმარება.

ზოგადი კონტექსტი

საზოგადოების ჰომოგენიზაციის ტენდენციები ჯერ კიდევ ოსმალეთის იმპერიის ბოლო წლებში შეინიშნებოდა, რამაც საბოლოოდ მიგვიყვანა დაუსრულებელი გენოციდის შემთხვევებამდე სომეხი, ასურელი, ქურთი და პონტოელი ბერძენი ერისადმი (Levene 1998, 393). ახალი თურქეთის რესპუბლიკის პერიოდში ეს შემთხვევები არათუ დაივიწყეს, არამედ გაგრძელდა კიდევ, რაზეც Negrón-Gonzales (2012) აღნიშნავს, რომ „ოფიციალურმა იდეოლოგიამ წარმოქმნა პოლიტიკური კულტურა, რომელიც საფრთხეს უქმნის ეროვნულ უსაფრთხოებას“ (422).

Heper-ის აზრით თანამედროვე თურქეთში „ადამიანებს უფლებების ნაცვლად აქვთ მხოლოდ მოვალეობები, სერვისები და ვალდებულებები სახელმწიფოს წინაშე. თურქეთის არმიაში, რომელიც ქვეყნის უსაფრთხოებას ემსახურება, მიაჩნიათ, რომ ყველაფერი ადამიანის უფლებების ჩათვლით უნდა იხარჯებოდეს სახელმწიფოს დაცვის მიზნით“ (Heper in Kiliç 1998, 92). აქედან გამომდინარე, სულაც არაა გასაკვირი, რომ ქვეყანაში ადგილი ჰქონდა სამ სამხედრო და ერთ პოსტმოდერნისტულ გადატრიალებას. სამართლიანობისა და განვითარების პარტიის (AKP) 2000-იანი წლების პოლიტიკური ლიბერალიზაცია დიდად ხეირიანი ვერ გამოდგა, რადგან ყოველი მათი პოლიტიკური წარუმატებლობის გამოყენება ხდებოდა „პოლიტიკური მტრების დელეგატიმაციისთვის“ (Bakiner 2013, 16). როგორც Fincanci (2019, 206) მოგვითხრობს „თურქეთის ისტორია აგებულია ძალადობაზე და ამ ძალადობის შენიღბვაზე.“

ადამიანის უფლებათა მოძრაობის განვითარება: ადამიანის უფლებათა ასოციაციის (IHD) მაგალითი

თურქეთში 1980 წლის გადატრიალებას სახელმწიფოს მხრიდან უპრეცედენტო ძალადობა მოჰყვა, რადროსაც პირველივე დღეს დაახლოებით 650,000 ადამიანი დააკავეს, ბევრი აწამეს, ასობით და ათასობით ადამიანი დაკარგულად გამოცხადდა, ხოლო 40,000 ადამიანზე მეტი წლობით გისოსებსში გამოკეტეს (Fincanci 2019, 203 – 204). ამ შემთხვევებმა საფუძველი ჩაუყარა თანამედროვე ადამიანის უფლებების მოძრაობას თურქეთში. ადამიანის უფლებების ასოციაცია (IHD) შეიქმნა 1986 წელს მოსახლეობის მოაზროვნე ფენისა და პატიმართა ახლობლების ძალისხმევით, იმ მიზნით, რომ დახმარებოდნენ დაზარალებულებს და დაეცვათ ისინი. როგორც Çali აღწერს, იმ დროში ადამიანის უფლებების დაცვა ორგანიზაციის ერთადერთი იარაღი იყო (2007, 221 – 222). აღნიშნული გაგრძელდა იქამდე, ვიდრე დისკუსიები არ დაიწყო იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენდა ადამიანის უფლებების აქტივიზმი, იყო ეს მხოლოდ

სოლიდარობის გამოხატულება თანამებრძოლთა მიმართ, თუ რაიმე უფრო დიდ და უნივერსალურ მნიშვნელობას ატარებდა (Negrón-Gonzales 2012, 420).

ქურთი ხალხის პრობლემები თურქეთის პოლიტიკაში შეიძლება განიმარტოს როგორც „დემოკრატიზაციის მთავარი გამოწვევა... ადამიანის უფლებების საკითხი და საერთაშორისო აღიარება“ (Kılıç 1998, 94). დიდი ხნის განმავლობაში ქურთები ითვლებოდნენ „მომთაბარე თურქებად, რომელთაც მათი ენა და კულტურა დაივიწყეს.“ თანამედროვე დროის კონფლიქტი სახელისუფლებო ძალებსა და ქურთების მუშათა პარტიის (PKK) პარტიზანებს შორის დაახლოებით 30 წლის წინ დაიწყო. ამ წლების მანძილზე 4,000-მდე სოფელი გადაინვა და განადგურდა, 40,000 ადამიანი დაკარგა საცხოვრებელი, 2 მილიონზე მეტი გადაასახლეს, ასეულობით გაუჩინარდა ან უცნობ ძალებს შეენირა (Eder 2016; Kılıç 1998, 105; Visweswaran 2013, 14). შეზღუდული ჰქონდათ პოლიტიკაში წარმომადგენლობის უფლება და ქურთების პარტიები ერთი მეორის მიყოლებით იბლოკებოდა: HEP (1993), OZDEP (1993), DEP (1994), HADEP (2003), DTP (2009). დღესაც კი HDP პარტიის წევრები, რომელიც ასოცირდება ქურთების მოძრაობასთან, გამუდმებით იდევენებიან; მათგან არჩეული ოფიციალური პირები, პარლამენტის წევრები და ადგილობრივი წარმომადგენლობები გადაყენებული არიან თანამდებობიდან და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში არიან მიცემულნი (Koontz 2020).

ბუნებრივია, რომ ქურთების საკითხით ადამიანის უფლებათა ორგანიზაციები დაინტერესდნენ და, შესაბამისად, გაფართოვდა მათი ფარგლები ანტიდისკრიმინაციული მიდგომის გამოყენებით. ადამიანის უფლებების ასოციაციამ (IHD) ქურთების უფლებების დარღვევას ორი სახის შეფასება მისცა: ერთი, რომ დაირღვა მათი როგორც მოქალაქეების უფლებები საგანგებო მდგომარეობის პირობებში და მეორე - როგორც ეთნიკური უმცირესობების, რომელთა მიმართაც აშკარად იყო გამოზნული ეს ზომები (Çalı 2007, 224). მთავრობის მხრიდან სიტუაციის მოგვარების მიმართ გამოთქმულმა კრიტიკამ ზოგიერთს აფიქრებინა, თითქოს ეს იყო PKK-ს მიმართ მხარდაჭერა, რამაც ორგანიზაციის შიგნით არეულობა გამოიწვია. საბოლოო ჯამში ადამიანის უფლებების ასოციაციამ (IHD) უფრო მკაფიო ნაბიჯი გადადგა და „თავის მოხსენებებში შეიტანა უცნობი პარტიების მიერ პოლიტიკური ნიშნით მკვლელობის შემთხვევები და დაგმო PKK-ს მსგავსი შეიარაღებული პოლიტიკური ორგანიზაციები“ (Öztekin 2009, 45).

თურქეთის მოსახლეობის დაახლოებით 15% ალევინების მიმდევარია, რომელიც უმრავლესობათა სუნიტური ისლამისგან განსხვავდება და ხშირად მემარცხენე პოლიტიკურ მიმდევრობასთან ასოცირდება. როგორც Alemdar (2012, 119 – 120) აღწერს, ალევინების მიმდევართა შემთხვევები დევნისა და ტრაგედიების კიდევ ერთი ფურცელია ისტორიაში. 1930-იანი წლების Dersim-ის მკვლელობები მემარჯვენე ფრთის წევრთა ჯგუფების მიერ ადრეულ 1980-იან წლებშიც გაგრძელდა. 1993 წელს ალევინების მიმდევარი ინტელიგენცია ქ. Sivas-ში მდებარე ერთ-ერთ სასტუმროში დაწვეს (Madimak-ის ხოცვა-ჟლეტა). ორი წლის შემდეგ კი Gazi-ის კვარტალში მდებარე ყავის სახლებს დაესხნენ თავს, რის შედეგადაც 17 ადამიანი დაიღუპა.

Madimak-ის ხოცვა-ჟლეტის გამოძიებისა და დამნაშავეთა დასჯის საკითხი კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი აღმოჩნდა IHD-ის განვითარებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ასოციაცია ზოგადად სიკვდილით დასჯის წინააღმდეგი იყო, თავდაპირველად თავს იკავებდნენ დამნაშავეთა დასაცავად აქტიურობისგან. ადამიანის უფლებათა ასოციაციაში არსებულმა განსხვავებულმა მიდგომებმა, როგორც Negrón-Gonzales (2012, 420) აღნიშნავს „გარდამტეხი ცვლილება მოახდინა აზროვნებაში“, რამდენადაც ორგანიზაციამ გადაწყვიტა დაპირისპირებოდა „სიკვდილით დასჯის ყველა შემთხვევას, განურჩევლად იმისა, თუ ვინ იჯდა ბრალდებულის სკამზე.“

IHD-ის გამუდმებული აქტიურობა სახელმწიფოს შეუმჩნეველი არ დარჩენია. 2001 წლისთვის 400-მდე სარჩელი იყო აღძრული ასოციაციის წინააღმდეგ, 300 აქტივისტი ტრიბუნალს გადასცეს, 14 კი - მოკლეს (Çalı 2007, 222 – 223); მათი უამრავი ოფისი პოლიციამ დაარბია (Öztekin 2009, 45), ასოციაციის წევრები „სეპარატისტებად და ტერორისტებად“ შერაცხეს, იმის გამო, რომ აწარმოებდნენ ადამიანის უფლებების დარღვევის შემთხვევების მონიტორინგს სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთში“ (Çalı 2018, 10). მიუხედავად ამ ყველაფრისა, უნდა აღინიშნოს, ორგანიზაციას არ შეუწყვეტია მუშაობა ლტოლვილების, ქალთა და LGBT თემის წევრთა უფლებების დასაცავად და ეკოლოგიური საკითხების მიმართულებით (Çalı 2018, 11; Öztekin 2009, 44).

ამქამინდელი მდგომარეობა

2013 წლის Gezi-ის საპროტესტო აქციებმა და სამხრეთ-აღმოსავლეთში მომხდარმა 2015 წლის შეიარაღებულმა კონფლიქტმა დაგვანახა პოლიტიკის ლიბერალიზაციისკენ შემობრუნება. სიტუაცია კიდევ უფრო დაიძაბა 2016 წლის 15 ივლისის წარუმატებელი გადატრიალების მცდელობის შემდეგ. როგორც ყველა ერთხმად აღნიშნავდა, მთავრობის რეაქცია ამ მოვლენებისადმი მწვავე და გადაჭარბებულად კი იყო (Osborn 2016). 2019 წლის 4 მარტის მონაცემებით 150,348 საჯარო მოსამსახურემ დაკარგა სამსახური, რომელთა შორისაც 6,000-ზე მეტი აკადემიკოსი იყო, ხოლო 4,500 კი - მოსამართლე და პროკურორი; დააკავეს 96,885 პირი, მათ შორის, 319 ჟურნალისტი, დახურეს 189 მედია საშუალება (Turkey Purge 2019). კარგი დღე არც ადამიანთა უფლებების მოძრაობას დაადგა. IHD-ის სპეციალური მოხსენება (Human Rights Association 2019) ეხება 2016 წლიდან მოყოლებულ 250 სასამართლო შემთხვევას და მათი წევრებისა და აღმასრულებლების მიმართ დანეყებულ გამოძიებას; მხოლოდ მათი თავმჯდომარის Eren Keskin-ის წინააღმდეგ 143 სარჩელი იყო აღძრული. ქვეყანაში გამოხატვის თავისუფლების ხარისხის ნათელი მაგალითია იმ 648 ადამიანის „პოსტი“ სოციალურ მედიაში, რომლებიც 2018 წელს სირიაში თურქი სამხედროების მონაწილეობას აკრიტიკებდნენ (Human Rights Watch 2018).

1. მიგნებები თვითაღწერა

იმის გამო, რომ რეალური დიალოგის შესაძლებლობა არ იყო, ვარჩიეთ მათთვის ზოგადი კითხვა დაგვესვა მათ წარსულზე და თავად შეეფასებინათ, რომელი პასუხი იქნებოდა მნიშვნელოვანი. აბსოლუტური უმეტესობა ყურადღებას ამახვილებდა ამქამინდელ ან წარსულ ჩართულობაზე აქტივიზმში (9), როგორც მემარცხენე ორგანიზაციებში ან პროფკავშირებში, ასევე, აღწერდნენ მათ კავშირს IHD-თან (8). ბევრი, ასევე, ყურადღებას ამახვილებდა მათ პროფესიულ გამოცდილებაზე (8), იყვნენ იურისტები და ჟურნალისტები, რომელთაც სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის პირადი გამოცდილება ჰქონდათ (8), მათი უმეტესობა ან დაკავებული იყო ან პატიმრობაში იმყოფებოდა. საერთო ჯამში, აღნიშნული პასუხობს IHD-ის პოზიციას, როგორც მემარცხენე იდეოლოგიისა და პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლთა პოზიციის გამომხატველი ორგანიზაციის სულისკვეთებას. გარდა ამისა, მცირე ნაწილმა გაიხსენა მათი შიდა მიგრაციის ისტორია (5), ხოლო ორმა მიუთითა მათ ქურთულ წარმომავლობაზე. ასევე, სამმა მათგანმა მოგვითხრო მათი ოჯახების ისტორიები.

2. ადამიანის უფლებებისადმი ინტერესის გაჩენა და მოძრაობაში ჩაბმა

რესპონდენტების პასუხებში ადამიანის უფლებებისადმი ინტერესის გაჩენის ნაწილში მეორედებოდა უსამართლობასთან გამოცდილების თემა. ბევრი იხსენებდა ციხეში ყოფნის პერიოდს (6), თუ როგორ უჩნდებოდათ სოლიდარობის გრძნობა იმ ადამიანების მიმართ, ვინც მსგავს სიტუაციაში იყვნენ. ერთმა რესპონდენტმა გაიხსენა, როგორ აღმოჩნდა მესამე კურსის სტუდენტი გისოსებს მიღმა და აღნიშნა: „მაშინ ბევრ მოხალისე იურისტს შევხვდი, რომლებიც ჩვენ დასაცავად იბრძოდნენ... მე ვგრძნობდი მათ მხარდაჭერას“.

უსამართლო მკვლელობებისა და გაუჩინარებების თემა ერთ-ერთი საკითხი იყო, რომელზეც გამოკითხული ადამიანები მიუთითებდნენ (4). ერთმა აქტივისტმა მამის ისტორია მოგვიყვა, რომელიც პოლიციელმა მოკლა, ხოლო მიუხედავად არსებული მტკიცებულებებისა, ამ პოლიციელს 4 წლიანი სასჯელი მიუსაჯეს და უფრო მეტიც, წელიწადნახევარში ციხიდანაც კი გამოვიდა. ვცითირებ მის სიტყვებს: „სახელმწიფომ ის საუკეთესო წლები მომპარა ცხოვრებიდან, რომელიც მამასთან ერთად უნდა გამეტარებინა.“

ზოგიერთი რესპონდენტი უთითებდა გამომხატვის თავისუფლების შეზღუდვისა და დისკრიმინაციის შემთხვევაზე (4). ალევინის მიმდევარი მონაწილე, რომელმაც ორივე უფლების დარღვევა საკუთარ თავზე გამოსცადა, გვიყვება:

კულტურასა და რწმენასთან დაკავშირებული დისკრიმინაცია ადრეულ ასაკშივე გამოვცადე მიგრაციის გამო... პირველი გააზრებული პროტესტი ყურანის კურსის დროს გამიჩნდა, რომელსაც 9 წლის ასაკში ვესწრებოდი... 15 წლის ვიყავი, როდესაც პირველად მოვხვდი ბავშვების უფლებების შესახებ სტატიაში სკოლის კედლის გაზეთისთვის (ანონიმური აქტივისტი 2020)

როგორც ერთ-ერთი ქურთი ეროვნების რესპონდენტი აღნიშნავს: “ქურთი საზოგადოების წევრობა დაბადებიდანვე ნიშნავს, რომ შენი უფლებები დაირღვევა.”

კიდევ ერთი საკითხი იყო **მათი პოლიტიკური შეხედულებების ევოლუცია (5)**. გიზიარებთ ზოგიერთი მათგანის იმედგაცრუებას იმ პოლიტიკური პარტიების მიმართ, რომელთა წევრებიც იყვნენ:

როგორც ვიცი, სოციალიზმი ადამიანების სასიკეთოდ განიმარტება. მაგრამ შემარცხენე ორგანიზაციებისთვის ყველაფერი სხვაგვარადაა... როდესაც დავინახე, რომ პარტია თვალს ხუჭავდა სომხებისა და სხვა ქრისტიანული საზოგადოების გენოციდის შემთხვევებზე, ქურთი ხალხის დევნაზე, თურქული სტილის სოციალიზმისა და კომუნიზმის მიმართ ნდობა დამეკარგა (ანონიმური აქტივისტი 2020).

ზოგის აზრით, ეს **მათი რწმენის ლოგიკური გაგრძელება** იყო, მაგალითისთვის:

ბრძოლა ადამიანის უფლებებისთვის არის იმ სოციალისტური ბრძოლის ნაწილი, რომლისაც მწამს. მსურდა, ყოველგვარი ჩარჩოების გარეშე სხვა ადამიანებთან მქონოდა ურთიერთობა. ამიტომაც მე გავხდი ადამიანის უფლებათა დამცველი (ანონიმური აქტივისტი 2020).

3. ადამიანის უფლებები და ადამიანის უფლებათა დაცვა

ინტერპრეტირების კუთხით შესაძლებელია ორი თემის გამოყოფა: **ჰუმანიზმი და სამოქალაქო მოვალეობა (11)** და **კონკრეტულ უფლებებზე აქცენტირება (6)**. ორივე მათგანი ხშირად იკვეთებოდა ერთმანეთში, თუმცა, ზოგი რესპონდენტი მხოლოდ ერთ კონკრეტულთან მიმართებაში აკეთებდა განმარტებას.

ძირითად თემაში რამდენიმე მოტივია. ერთ-ერთი რესპონდენტი გამოჰყოფს **ადამიანის არსებობასა და ადამიანის უფლებებისთვის ბრძოლას შორის** არსებულ კავშირს და განმარტავს: “[უფლებებისთვის და თავისუფლებებისთვის ბრძოლა] წარმოადგენს [ადამიანად ყოფნის] სოციალური და ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის შესრულებას.” კიდევ ერთის განცხადებით: “ადამიანების კარგად ყოფნისთვის, უთანასწორობისა და უსამართლობის წინააღმდეგ მათი უფლებების დასაცავად ყველა არსებული საშუალებით მიწევს ბრძოლა.” მეორე მოტივად შეიძლება დასახელდეს **გაფართოებული აღქმა**, რამდენადაც ადამიანის უფლებებს მოიაზრებენ რაღაც უფრო მასშტაბურის ნაწილად, „მშვენიერ სამყაროდ“ ან „უფრო დიდ სურათად“ ბუნებისა და ცხოველების უფლებებთან ერთად, და მათ როლზე ჰორიზონტის გაფართოების მიზნით.

განსაკუთრებულ უფლებებზე საუბრისას რესპონდენტები ხშირ შემთხვევაში გამოჰყოფდნენ **სიცოცხლისა და სამართლიანი სასამართლოს უფლებებს, გამოხატვის თავისუფლებასა და დისკრიმინაციის აკრძალვას**.

4. რატომ ინკლუზიური?

თორმეტივე მონაწილემ დაადასტურა, რომ ადამიანის უფლებების ყველაზე უხემ დამრღვევებსაც კი უნდა ჰქონდეთ საკუთარი თავის დაცვის უფლება. მათი პასუხების მიხედვით, სწორედ, ეს არის ადამიანის უფლებების ფილოსოფიის საფუძველი. ეს არის, რაც მათ სხვებისგან გამოარჩევს და უთითებდნენ ოქროს წესზე - მოექცე სხვის ისე, როგორც გინდა, რომ თავად მოგექცნენ.

თანმიმდევრულობა (9). უმრავლესობა იზიარებს ინკლუზიურობის პრინციპის იდეას, როგორც ადამიანის უფლებების ფუნდამენტურ პრინციპს. ერთ-ერთი აქტივისტის აზრით:

თურქეთში ადამიანის უფლებების დამრღვევები ფაქტობრივად დაცულნი არიან ყოველგვარი სათანადო წესით დასჯისა თუ დევნისგან. მაგრამ, დიახ, თუ ისინი გახდებიან ადამიანის უფლებების დარღვევის მსხვერპლნი სხვა კუთხით, მათ უნდა ჰქონდეთ დაცვის საშუალება და სწორედ, ეს არის სამართლიანობის საფუძველი. ეს არის ადამიანის უფლებების ძირითადი პრინციპი (ანონიმური აქტივისტი 2020).

ერთ-ერთი მთავარი იდეა იყო, რომ უაზრობა იქნებოდა იმის თქმა, რომ წამების წინააღმდეგი ხარ და ამავე დროს, ხმა არ ამოგელო მაშინ, როდესაც ისეთი ადამიანის მიმართ ექნებოდა წამებას ადგილი, რომელიც არ მოგწონს. ასევე, გვთავაზობდნენ ძველი დანაშაულებები გამოგვეყო და მიგვემართა დღევანდელი უსამართლობისკენ: “უფლების დამრღვევმა პასუხი უნდა აგოს თავისი ქმედებისთვის, მაგრამ,

ამავე დროს, მისი უფლების დარღვევის შემთხვევაში მას უნდა ჰქონდეს დაცვის საშუალება” (ანონიმური აქტივისტი 2020).

განსხვავებულობა (4). როგორც ერთ-ერთი გამოკითხული უთითებდა: „თურქეთში ადამიანის უფლებების დაცვის კუთხით სიტუაცია ცუდია, რადგან მთავრობას მხოლოდ მისი მხარდამჭერები ანაღვლებს.“ ამის ფონზე, საპირისპირო პოზიციაზე დგომა მნიშვნელოვანია: „თუ ჩვენ არ დავიცავთ მათ უფლებებს, ჩვენც მთავრობას დავემსგავსებით“ (ანონიმური აქტივისტი 2020).

მოექცე სხვებს ისე, როგორც თავად გინდა რომ მოგექცნენ (3). ამ ერთმა პატარა მოტივმა ფაქტობრივად ახსნა ცნობილი წესი, რომელიც, ასევე, შესაძლებელია შეფასდეს, როგორც პრეცედენტის შექმნის შიში, სიფრთხილის ელემენტი: „თუ რომელიმე ფუნდამენტური უფლება დაირღვევა, არაა გამორიცხული, ერთ დღესაც შენ აღმოჩნდე ამ უფლების დარღვევის მსხვერპლი“ (ანონიმური აქტივისტი 2020).

5. რისთვის?

თურქეთში ადამიანის უფლებათა დამცველების როლზე არსებულ განსხვავებულ მოსაზრებათა შორის შეიძლება გამოიყოს **ბრძოლის გაგრძელება (9)**. აქტივისტების უმეტესობისთვის ეს ბრძოლა იქცა თავდაცვის უკანასკნელ საშუალებად და შესაბამისად, მათთვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. რიგითი ადამიანების ხმა და უსამართლობასთან ბრძოლა სხვებისთვის შესაძლოა, იმედის ერთგვარი „მესიჯი“ ყოფილიყო და მილიონობით მათგანი გაეერთიანებინა. ქვემოთ მოცემულია ნაწყვეტი ყოფილი პოლიტპატიმრის მონაყოლიდან:

მე ყოველთვის ჩემი გზით ვცხოვრობ - იქნება ეს ციხეში თუ ციხის გარეთ. როდესაც ციხეში მოვხვდი, მეკითხებოდნენ, რატომ ვაკეთებდი ამ ყველაფერს; მე არც ქურთი ვიყავი და არც ალევინის მიმდევარი, არამედ მუსლიმი თურქი. ჩემი პასუხი იყო ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაცია. მიმაჩნია, რომ ადამიანების წინაშე პასუხისმგებლობა მაქვს და არ ვაპირებ მასზე უარის თქმას... იქამდე ვიბრძოლებ, სანამ ეს კედელი არ დაინგრევა. მათ შესაძლოა, ციხეში ჩამსვან, მაგრამ მაინც ყოველთვის იმავს ვიტყვი. მე ვსაუბრობდი არა მხოლოდ ადამიანის უფლებებზე, არამედ ღირებულებების გაზრდასა და კაპიტალიზმის მოსპობაზე (ანონიმური აქტივისტი 2020).

წარმატების მაგალითად მოყავდათ შაბათის დედების ცნობილი საპროტესტო გამოსვლები, რამდენადაც თვლიდნენ, რომ მათი შემწეობით გადარჩა ბევრი პატიმრის სიცოცხლე.

სახელმწიფო შენი მეგობარი არ არის (7). ბევრი მონაწილე აღნიშნავდა სახელმწიფოს მტრულ დამოკიდებულებას ადამიანის უფლებათა აქტივიზმის მთავარი იდეოლოგიის მიმართ. ზოგ შემთხვევაში კონკრეტულ მაგალითებსაც იხსენებდნენ, რომლებსაც სამუშაოზე აწყდებოდნენ; მაგალითად მუქარა, მოლაღატებთან და ქვეყნის აგენტებთან მათი დაკავშირება, ან სახელმწიფოს მიერ Madimak-ის ხოცვა-ჟლეტის დამნაშავეების გათავისუფლება და ავადმყოფი ხალხის ციხეში გამოკეტვა. ამ პერიოდში, სახელმწიფო ძალაუფლების ბუნებას უფრო ფართო პერსპექტივიდანაც განიხილავდნენ:

თუ სადმე ძალაუფლება არსებობს, იქ აუცილებლად აქვს ადგილი უფლების დარღვევას. იქნება ეს თურქეთი თუ სხვა სახელმწიფო, მნიშვნელობა არ აქვს. ყველა სახელმწიფო, მათ შორის, ევროპული სახელმწიფოებიც, მხოლოდ თავიანთ სარგებელზე ფიქრობენ. მათ არ აინტერესებთ ხალხი და ზოგადად კაცობრიობა (ანონიმური აქტივისტი 2020).

თურქეთის შიდა პოლიტიკაზე, სხვა რესპონდენდი აღნიშნავს:

სახელმწიფო თავიდანვე განუდგა ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს. სახელმწიფო ყველა ღონეს მიმართავდა ადამიანის უფლებების დამცველთა დისკრედიტაციისთვის, არ ერიდებოდა მათ მკვლელობასაც, რადგან სახელმწიფოსთვის ადამიანის უფლებები აღიქმებოდა ელემენტად, რომელიც ძირს უთხრის მთავრობის ავტორიტეტს და საფრთხეს უქმნის სახელმწიფოს არსებობას (ანონიმური აქტივისტი 2020).

სამართლებრივ ასპექტებზე მხოლოდ სამმა ადამიანმა გაამახვილა ყურადღება, დაწყებული ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოდან დამთავრებული გაერთიანი, როგორც იძულების მექანიზმზე, რომ სახელმწიფომ შეასრულოს მისი ვალდებულებები და გააუმჯობესოს შიდა სამართლებრივი ბაზა.

დასკვნა

კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ ყოფილმა პოლიტიკატიმრებმა, აქტივისტებმა და ინტელიგენციამ შექმნეს ადამიანის უფლებათა ასოციაციის ბირთვი. აქტივისტთა უმეტესობა პროცესებში მათი ჩართულობის მთავარ ინდიკატორად უთითებდა პირად წარსულ გამოცდილებას უსამართლობასა და ჩაგვრასთან, რომლებიც ტრავმულ მოვლენებთან იყო დაკავშირებული; ზოგი, ასევე, აღნიშნავდა, რომ ეს იყო მათი პოლიტიკური მრწამსის ევოლუციის შედეგი. ადამიანის უფლებების ასოციაციის (IHD) წევრთა განმარტებით, ადამიანის უფლებების დაცვა აღიქმება ადამიანის არსებობის თანმდევად ან უფრო ფართო მსოფლმხედველობის ნაწილად. ისინი, ვინც ადამიანის უფლებების პერსონალიზება არჩიეს, აქცენტს აკეთებდნენ სიცოცხლის და სამართლიანი სასამართლოს, გამოხატვის თავისუფლებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის უფლებაზე, რაც თურქეთში ამ უფლებებით სარგებლობის სირთულეებს კიდევ უფრო ნათელს ხდიდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა მონაწილე ერთხმად აღიარებდა ადამიანის უფლებების საყოველთაო ბუნებას, სამი განსხვავებული თემა გამოვლინდა, რომელთა შორისაცაა მედეგობა, სხვებისგან განსხვავებულობა და ექცეოდე სხვებს ისე, როგორც თავად გინდა, რომ მოგექცნენ. როგორც მანამდეც დავინახეთ, ამ იდეის გატარება IHD-ის მთავარი გამოწვევა იყო, თუმცა, ახლა ეს ჯგუფის სოციალურ გამოხატულებად იქცა.

რესპონდენტების მიერ თანამედროვე თურქეთის სახელმწიფოში მათი როლის ჩვენებისას, გაითვალისწინეს ყველა არსებული სირთულე და, შესაბამისად, ასახეს სახელმწიფო სისტემაში. მიუხედავად ყველაფრისა, ისინი მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ უნდა იბრძოლონ გაუჩერებლად, როგორც ჩაგრულთა დაცვის უკანასკნელ საშუალებად და სიმბოლოდ და არ დაკარგონ მომავალში წარმატების მიღწევის იმედი. ზოგმა ასევე თქვა, რომ ყველა საშუალება უნდა გამოიყენონ, მათ შორის, ადგილობრივი და საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმები. ეს გულისხმობს, რომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ადამიანის უფლებათა საკითხებს ევროკავშირი-თურქეთის ურთიერთობაში.

აღნიშნულმა კვლევამ საშუალება მოგვცა, გვეჩვენებინა წინასწარი მიგნებები, თუმცა, საკითხის ღრმა და ყოვლისმომცველი გაგების მიზნით, აუცილებელია, დამატებითი კვლევები მოცემული საკითხის ირგვლივ. IHD შეირჩა იმ ნიშნით, რომ იგი ყველაზე ძველი და კარგად ცნობილი ადამიანის უფლებების დაცვის ორგანიზაციაა თურქეთში, თუმცა, არა ერთადერთი. შესაბამისად, დამატებითი სარგებლის მომტანი იქნება სხვა გარემოებებში დაფუძნებული ორგანიზაციებისა და მათი წევრების საქმიანობის კვლევა და ანალიზი, ვიდრე რაიმე თეორიის უფრო ფართოდ გავრცელება მოხდება.

ბიბლიოგრაფია:

- Acharya, Amitav. 2004. "How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism." *International Organization* 58 (2): 239–275. <http://www.jstor.org/stable/3877858>
- Alemdar, Zeynep, and Corbacioglu Rana B. 2012. "Alevi and the Turkish State." *Turkish Policy Quarterly* 10 (4): 117–24
- Arat, Zehra F. Kabasakal. 2008. "Human Rights Ideology and Dimensions of Power: A Radical Approach to the State, Property, and Discrimination." *Human Rights Quarterly* 30 (4): 906–32. <https://doi.org/10.1353/hrq.0.0037>
- Bakiner, Onur. 2013. "Is Turkey Coming to Terms with Its Past? Politics of Memory and Majoritarian Conservatism." *Nationalities Papers* 41 (5): 691–708. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.770732>
- Bryman, A. 2012. *Social Research Methods*. 4th ed. New York: Oxford University Press
- Çalı, Başak. 2007. "Human Rights Discourse and Domestic Human Rights NGOs." In *Human Rights in Turkey*, edited by Zehra F. Kabasakal Arat, 217–32. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- . 2018. "Human Rights Organizations in Turkey." In *The Oxford Handbook of Turkish Politics*, edited by Güneş Murat Tezcür. Oxford University Press. 10.1093/oxfordhb/9780190064891.013.36
- Campbell, Marie L. 2002. "Research for Activism and Institutional Ethnography: Understanding Social Organization

from inside it." Paper presented at the Sociology for Changing the World: Political Activist Ethnography Conference, Laurentian University, Sudbury, November 2002. https://www.researchgate.net/profile/Marie_Campbell2/publication/238694976_Research_for_Activism_Understanding_social_organization_from_inside_it/links/0c96053972ddad2668000000/Research-for-Activism-Understanding-social-organization-from-inside-it.pdf.

- Eder, Mine. 2016. "Turkey". In *The Middle East*, 14 ed., edited by Ellen Lust. CQ Press. Kindle
- "Key Findings 2020." European Commission. October 6, 2020. Accessed December 28, 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_20_1791
- Fincancı, Şebnem Korur. 2019. Human Rights Activism Interview by Aylin Tekiner. *Authoritarianism and Resistance in Turkey: Conversations on Democratic and Social Challenges*
- Goff-Taylor, Moira. 2017. "The Shifting Drivers of the AKP's EU Policy." Wilson Center. 2017. Accessed December 28, 2020. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-shifting-drivers-the-akps-eu-policy>
- Glaser, B. G., A. L. Strauss. 1967. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago, IL: Aldine
- Grossklaus, Mathias. 2015. "Appropriation and the Dualism of Human Rights: Understanding the Contradictory Impact of Gender Norms in Nigeria." *Third World Quarterly* 36 (6): 1253–67. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1047206>
- Human Rights Association. 2019. *Report on Increased Pressures on Human Rights Defenders, Human Rights Association, and its Executives*. Accessed February 15, 2020. https://ihd.org.tr/en/wp-content/uploads/2019/06/20190531_Special-ReportOnHRAHRDs.pdf
- Human Rights Watch. 2018. "Turkey: Crackdown on Social Media Posts". HRW.org. Accessed May 24, 2020. <https://www.hrw.org/news/2018/03/27/turkey-crackdown-social-media-posts>
- Kılıç, H. Ayla. 1998. "Democratization, Human Rights and Ethnic Policies in Turkey." *Journal of Muslim Minority Affairs* 18 (1): 91–110. <https://doi.org/10.1080/13602009808716395>
- Koontz, Kayla. 2020. *Turkey's Parliamentary Purge and the HDP's Dilemma*. Middle East Institute. Accessed May 24, 2020. https://www.mei.edu/sites/default/files/2020-02/Turkey%E2%80%99s%20Parliamentary%20Purge%20and%20the%20HDP%E2%80%99s%20Dilemma_Feb%203%2C2020.pdf
- Kuneralp, Selim. 2017. "Turkey-EU Relations: Past, Present – and Future?" Heinrich-Böll-Stiftung Brussels. May 2, 2017. Accessed December 28, 2020. <https://eu.boell.org/en/2017/05/02/turkey-eu-relations-past-present-and-future>
- Levene, Mark. 1998. "Creating a Modern 'Zone of Genocide': The Impact of Nation- and State- Formation on Eastern Anatolia, 1878–1923." *Holocaust and Genocide Studies* 12 (3): 393–433
- Linden, Annette, and Bert Klandermans. 2007. "Revolutionaries, Wanderers, Converts, and Compliers: Life Histories of Extreme Right Activists." *Journal of Contemporary Ethnography* 36 (2): 184–201
- Merry, Sally Engle. 2006. "Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle." *American Anthropologist* 108 (1): 38–51
- Nasie, Meytal, Daniel Bar-Tal, and Orit Shnaidman. 2014. "Activists in Israeli Radical Peace Organizations: Their Personal Stories about Joining and Taking Part in These Organizations." *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 20 (3): 313–29. <https://doi.org/10.1037/pac0000040>
- Negrón-Gonzales, Melinda. 2012. "Cooperation Between Secular and Religious Rights Organizations in Turkey." *Turkish Studies* 13 (3): 415–30. <https://doi.org/10.1080/14683849.2012.717842>
- Osborn, Samuel. 2016. "Turkey Coup Attempt: Government Had List of Arrests Prepared before Rebellion, EU Commissioner Says". Independent. Accessed May 24, 2020. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-coup-attempt-erdogan-government-arrests-military-uprising-eu-commissioner-a7142426.html>
- Öztekin, Berna. 2009. "Human Rights in Turkey: A Comparative Study of IHD and Mazlum-Der." MA Thesis, Sabancı University
- Sarrica, Muro, and Alberta Contarello. 2004. "Peace, War and Conflict: Social Representations Shared by Peace Activists and Non-Activists." *Journal of Peace Research* 41 (5): 549–68. <https://doi.org/10.1177/0022343304045976>

- Tocci, Nathalie. 2014. "Turkey and the European Union A Journey in the Unknown." Center on the United States and Europe at Brookings. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/turkey-and-the-european-union.pdf>
- Turkey Purge. 2019. "Turkey's Post-Coup Crackdown." TurkeyPurge.com. Accessed May 24, 2020. <https://turkey-purge.com/>
- Visweswaran, Kamala. 2013. "Introduction: Geographies of Everyday Occupation." In *Everyday Occupations: Experiencing Militarism in South Asia and the Middle East*, edited by Kamala Visweswaran, 1 – 28. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Wilson, John. 1973. *Introduction to Social Movement*. New York: Basic Books

Oleksandr Kyselov¹

HUMAN RIGHT DEFENDERS IN TURKEY IN SELF-PERSPECTIVE: BACKGROUND, VALUES, GOALS

Abstract

Regardless of its European aspirations, the Turkish state kept hostile attitude towards human rights defenders. Nevertheless, despite the constant pressure and persecutions, human rights organizations continue their struggle with membership count reaching numbers unheard of in many other countries. This paper attempts to explore personal stories, understanding of human rights, and the meaning of human rights activism shared by the activists of Human Rights Association (IHD) in Turkey. Exploratory interviews were conducted with 12 members of its Istanbul branch in February 2020. Further analysis showed that first-hand experience with injustice and evolution of prior political convictions were among the main factors leading to their involvement. Activists tended to interpret human rights as inherent to human nature and unanimously shared the concept of their universal and inclusive applicability for maintaining consistency and marked difference, or avoiding precedents. Respondents concluded that there is no other way but to continue their struggle with the hope for future success and keep trying all means available. This study allowed presenting preliminary findings; however, further research is needed to deepen the understanding, validate and refine its inferences.

Keywords: *Human rights in Turkey, Human rights activists, Human rights defenders, IHD, Human Rights Association, EU.*

Introduction

Turkey's EU membership process brought certain hopes for democratization and greater respect towards human rights and fundamental freedoms. Initial attempts of approximation in the 1980s were indeed accompanied by some positive developments, such as granting its citizens the right of individual appeal to ECtHR and introducing moratorium on the death penalty. Kunalalp (2017) observed that by the mid-1990s "obtaining candidate status and thereafter the opening of accession negotiations . . . became the major objective of Turkish policy." Even though the status was granted in 1999, it took a few more years for the negotiation to begin formally due to multiple issues, one of which was not meeting political criteria for membership (Tocci 2014, 2).

Justice and Development Party's (AKP) rise to power led to a honeymoon period in the relations between the EU and Turkey and notable progress in reformation of the country. The process, however, slowed down almost immediately after commencement of the formal accession negotiations and eventually halted completely (Goff-Taylor 2017). Arguably, it even went in the opposite direction given the outrageous level of police brutality employed during Gezi protests, ending peace talks with the Kurdish militants and wide-scale indiscriminate post-coup purges.

¹ Oleksandr Kyselov was a student of the Regional Master Programme in Human Rights and Democratization/Caucasus/Global Campus. The paper was prepared during his mobility at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University within the frames of the course offered by Prof. Daniela Urse. E-mail: kyselov.oleksandr@gmail.com

As concluded in the last EU Report on Turkey (Key Findings 2020), despite ending the state of emergency, some of its provisions were incorporated in law, no adequate remedy was provided for the victims of the emergency decrees, balance of powers remained shifted, and “serious backsliding of the respect for democratic standards, the rule of law, and fundamental freedoms continued.” Just in 2017, human rights activists meeting at the Princess Islands were detained by the police and charged “with planning a new coup against the government” (Çalı 2018, 14). Therefore, any feasibility of further progress towards meeting the Copenhagen criteria appears questionable already due to a deadlock on the political liberalization.

While hostile attitudes towards civil society groups are spreading worldwide, examining how human rights organizations (HRO) have been operating in such an environment in Turkey is of a certain interest. Learning from the experience of those who escaped the catch of professionalization, so common in the post-Socialist countries, is even more peculiar. This study aims to examine personal experiences and interpretations of their work shared by the activists of the Istanbul branch of Human Rights Association (IHD), one of Turkey’s oldest and biggest HRO. Based on the field interviews and observations this article sets out to explore and understand their background, triggers for joining the movement, perception of the human rights concept and their role. Twelve people participated in the structured exploratory interviews conducted in February 2020. The gathered data was later scrutinized based on the thematic analysis approach.

At first, a brief outline of the methodology is presented followed by a review of some current theoretical discussions relevant to the topic. Later this paper elaborates on the human rights situation and activism in Turkey to contextualize the findings, which are presented at the end.

Methodology

The present study is based on a qualitative method of the grounded theory. This approach (Glaser & Strauss 1967) focuses on developing theories “grounded” in the empirical data. One of the first stages, used to discover categories and refine research questions, is theoretical sampling (Bryman 2012, 419 – 423). Despite its continuous nature, given the resource and time constraints, in this study, it was utilized as an exploratory tool to examine experiences and conceptions shared by human rights activists and generate ideas for possible further research.

Data collection was performed through short structured interviews with Human Rights Association’s activists and board members, who frequented its Istanbul office in February 2020. The open-ended questions focused on discovering their personal background, triggers of interest in human rights, understanding of what human rights are, inclusivity of this concept for them, and perception of a human rights defenders’ role. The questions were: “Could you tell me a bit about your background?”; “How and when did you become interested in human rights?”; “What do human rights and human rights defense mean to you?”; “Do you think that everybody’s rights, including those of human rights abusers, have to be ensured? Why?”; “What is the role of human rights defenders in Turkey, given the extreme hostility of the government and its indifference of international opinion?”

Twelve people were invited (six males and six females) to take part in the study. Their age ranged between early 30s and late 60s. Participants were chosen with the assumption that their background and stories would differ to contribute to a greater variety possible among the activists to provide a better picture. Eight interviews were conducted in-person, four – via email-questionnaire, three were in English, and the rest – in Turkish. Oral interviews were audio-taped with the consent of the respondents and later transcribed and translated. In all cases, the interviewees were assured of confidentiality of the process. Their responses were initially coded for each question into categories that seemed most appropriate. Later on, the quotes were aggregated under each of the categories in the table and carefully re-examined until the process of merges and divisions allowed for identification of the core themes for each of the research questions.

Literature review

Interpretation of the concept of universal human rights, born in Europe, can differ in other parts of the world, and so that – of human rights activism and its meaning. Despite frequently employed cautious approach, human rights as ideology possess “emancipatory potential, which is instinctively attractive to subjugated people” (Arat 2008, 907). Hence, whereas in some countries this field is occupied by small professional NGOs, elsewhere we can see grass-

root autonomous mass-membership human rights organizations. In case of the former, dependence on foreign funding may affect their choice of strategies and targets to keep them aligned with the donors' priorities (Merry 2006, 49). Latter, taken as "conscious, collective, organized attempt[s] to bring about or resist large-scale change in the social order by non-institutionalized means" (Wilson 1973, 8), could be considered representatives of social movements.

Grossklaus (2015) regards human rights promotion as "a series of appropriating acts by different . . . actors with differing goals and differing strategies" (1263). He suggests that while human rights language might be adopted in the Non-Western societies, it could simply be done to re-interpret already existing struggles (1254 – 55). Merry (2006, 39) comes up with a concept of "vernacularization" to describe a process of localization of human rights ideas in the local societies that implies a certain shift in meaning to account for existing cultural norms, values, and practices.

Acharya (2004) points out that "local actors do not remain passive targets and learners [but] . . . promote norm diffusion by actively borrowing and modifying transnational norms in accordance with their preconstructed normative beliefs and practices" (269). Similarly, Merry (2006, 39) underlines a particular role of intermediaries acting as translators interpreting human rights standards within and projecting local concerns outside redefined in terms of the human rights agenda. Çalı (2007, 218) considers domestic human rights groups "strategic information providers . . . [within] international human rights regime," who in their venture for social and political change within the country appeal to the global community to exert pressure on the national governments.

It is accepted that the way people conceptualize reality and decide to act might be shaped by their immediate environment (Campbell 2002, 4 – 5). Therefore, it may also be assumed that activists belonging to the same organization may share similar social representations of human rights that are "defined, shared, and used by groups . . . [and act as] explanation[s] constructed to . . . to cope with something new" (Sarrica et al. 2004, 550).

Life history research conducted among the right-wing activists in the Netherlands deduced three patterns of entering activism: continuity, that is going along with prior socialization, conversion or changing life trajectory, and compliance, i.e., accepting circumstances (Linden et al. 2007, 184). The study of radical peace activists in Israel discovered that most of them shared specific pre-joining experiences, such as "early political socialization at home and youth movements" and exposure to "experiences and/or information that was in contradiction to the dominant narrative in society" (Nasie et al. 2014, 325). Turning to human rights organizations, it was suggested that their formation is often connected with certain traumatic events affecting their activists, while the ability to go beyond the initial cause allows such organizations strengthen and continue (Çalı 2007, 218).

Development of the human rights movement in Turkey

Although the comprehensive picture of human rights issues in Turkey is overly broad and complex to be concisely described here, I would attempt to outline some of the points relevant to contextualize the study.

General context

Already in the last years of the Ottoman Empire, there were tendencies towards homogenization of the society that caused persistent genocidal practices in regards to the Armenian, Assyrian, Kurdish, and Pontic Greek communities (Levene 1998, 393). Those practices were not only chosen to be forgotten but even continued in some instances by the new Turkish Republic, where, as Negrón-Gonzales (2012) puts it, "official ideology . . . produced a political culture in which diversity was framed as national security threat" (422).

Heper argues that in modern Turkey "people do not have rights but duties, service, and obligations towards the State. The Turkish army, as the guardian of the State, believes that everything, including human rights and freedoms, is expendable in order to safeguard the state" (Heper in Kılıç 1998, 92). Thus, no wonder that the country has experienced three successful military and one post-modern coups. AKP's political liberalization of the 2000s did not help much. Certain failures of the state policies were acknowledged, yet it was limited to those that can be used for "delegitimation of its political rivals" (Bakiner 2013, 16). Fincancı (2019, 206) concludes that the "history of Turkey is built on state violence and on invisibility of this violence."

Evolution of the human rights movement: Case of IHD

The coup of 1980 was followed by unprecedented spike of state violence: up to 650,000 people were arrested within its first days; many were tortured, hundreds and thousands were reported missing; over 40,000 remained behind bars for years (Fincancı 2019, 203 – 204). These events gave birth to a modern human rights movement in Turkey. Human Rights Association (IHD) was formed in 1986 by intellectuals and relatives of the prisoners to assist victims and their families and advocate on their behalf. As can be seen from Çalı, human rights discourse was the only means of organization and resistance at that time (2007, 221 – 222). It was not until later when the discussions started about what human rights activism is and whether it is just an expression of solidarity with their maltreated comrades or something bigger and more universal (Negrón-Gonzales 2012, 420).

Kurdish problem in Turkish politics could be defined as “a major challenge to its democratization . . . an issue of human rights and international recognition” (Kılıç 1998, 94). For a long period Kurds were treated as “mountain Turks who forgot their language and culture.” The modern conflict between the government forces and the guerillas of the Kurdistan Worker’s Party (PKK) started some 30 years ago. Over the years, about 4,000 villages were burned down or destroyed, 40,000 people lost their lives, more than two million were displaced, hundreds disappeared or were murdered by the unknown forces (Eder 2016; Kılıç 1998, 105; Visweswaran 2013, 14). Political representation was limited, emerging Kurdish parties were banned one after another: HEP (1993), OZDEP (1993), DEP (1994), HADEP (2003), DTP (2009). Even today members of the HDP, a party associated with the Kurdish movement, are continuously persecuted; its elected officials, members of parliament, and local assemblies are removed from their positions and imprisoned (Koontz 2020).

Naturally, a Kurdish issue made its way into human rights organizations’ agenda, thus widening its scope by embracing anti-discrimination approach. IHD conceptualized it in the way that Kurds suffered twice: as citizens due to the State of emergency measures and as an ethnic minority that was explicitly targeted by such measures (Çalı 2007, 224). Criticism of the government’s handling of the situation was seen by some as support of PKK and led to a period of turbulence in the organization. Eventually, IHD took a more explicit stance and “included the political murders by unknown parties in its human rights reports of Turkey and condemned armed political organizations such as PKK” (Öztekin 2009, 45).

Approximately 15 percent of Turkey’s population are followers of the Alevi faith, which is different from a majority’s Sunni Islam and at times associated with left-wing political affiliation. As summarized by Alemdar (2012, 119 – 120), the history of Alevis is another record of tragedies and persecutions. Dersim killings in the 1930s continued with massacres of hundreds by the right-wing groups in Maras, Malatya, and Corum in the pre-1980 period. In 1993, 22 Alevi intellectuals were burned in a hotel in Sivas (Madimak massacre). Two years later, coffee houses in the Gazi quarter were attacked, and in the following clashes, 17 people lost their lives.

The approach towards investigation of the Madimak massacre and prosecution of its culprits became another milestone in the development of IHD. Despite being against the death penalty, the association was initially hesitant to raise its voice in the protection of those charged guilty. The debates within the Human Rights Association led to, as Negrón-Gonzales (2012, 420) puts it, the “revolutionary change in thinking” since the organization had decided to adopt an objective stance and “oppose the death penalty in all cases, irrespective of who was the subject to capital punishment.”

Continuous involvement of IHD in defying the State could not be left without consequences. By 2001, more than 400 court cases were initiated against the association, 300 of its activists were brought on trial and 14 were killed (Çalı 2007, 222 – 223). Many branches every now and then are raided by the police (Öztekin 2009, 45), its membership base is “portrayed as separatists and terrorists for their monitoring and reporting on human rights violations in southeastern Turkey” (Çalı 2018, 10). Yet it did not stop the organization from continuously expanding its focus to account for refugees, women’s and LGBT rights, and ecological issues (Çalı 2018, 11; Öztekin 2009, 44).

Current situation

Handling of the Gezi protests in 2013 and resuming the armed conflict in the South-East by 2015 indicated a turn in the policy of liberalization. The situation further deteriorated in the aftermath of the failed coup of 15 July 2016. The reaction of the government was overwhelming and, as widely held, excessive (Osborn 2016). As of 4 March 2019, 150,348 civil servants lost their jobs, among whom were more than 6,000 academics and almost 4,500 judges

and prosecutors; 96,885 people were arrested, including 319 journalists, 189 media outlets were shut down (Turkey Purge 2019). The human rights movement was not spared either. IHD's special report (Human Rights Association 2019) informs readers about some 250 court cases and investigations initiated against its members and executives after 2016; a total of 143 lawsuits were brought against IHD's Co-Chairperson Eren Keskin alone. A degree of freedom of expression in the country can be demonstrated by an exemplary fact of 648 people detained over social media posts criticizing Turkey's military involvement in Syria just in one month in 2018 (Human Rights Watch 2018).

Findings

1. Self-description

Considering that there was no opportunity for a real dialogue, I chose to ask a general question about their background, letting interviewees decide what might be important to tell. The overwhelming majority focused on their current or past *activist engagement* (9) as members of left-wing organizations or trade unions and/or described their *connection to IHD* (8). Many also specified their professional *background* (8), they were lawyers and journalists, and mentioned their personal experience with the *State violence* (8), mostly being arrested, tried, and/or imprisoned. Overall it seems to correspond with the common perception of IHD as the association of left intellectuals and victims of political repressions. Besides, a few recalled their stories of *internal migration* (5), two pointed out to their Kurdish *ethnicity*. Only three persons introduced their *family background*.

2. Triggers of interest in human rights and joining the movement

There was a recurring theme of **experiencing or witnessing injustice** in answers about respondents' interest in human rights. Many referred to their *time in prison* (6): feeling of solidarity with others going through the same, or support they once received. One of the interviewees talked about how he, a third-year student then, found himself locked, even in spite of his lack of evident ties with politics. He said: "I met a lot of voluntary lawyers defending us during the process. ... I felt that I owe them".

Extrajudicial killings or disappearances were among other issues that people quoted (4). One activist told a story of how police killed his father, and later on, despite the evidence and testimony of another officer, the accused was sentenced to four years only and released already after one and a half. In his words: "The state took the good time I could have spent with my father."

Some chose to describe their experiences with *limitations of the freedom of expression and/or discrimination* (4). One of the participants of Alevi background, who suffered both, put it as follows:

I experienced the culture and belief conflict and related discrimination at an early age due to migration... I showed my first meaningful reaction in the Qur'an Course, which I attended when I was nine years old. ... I was 15 when I was first detained for the article on children's rights for the school's wall newspaper. (Anonymous activist 2020)

A Kurdish respondent underlined: "As a member of Kurdish community, you can say that your rights are already violated since the moment of your birth."

Another theme was **evolution of their political convictions** (5). Some cited their *disillusionment* with the political organizations they used to belong:

I know that everything in the definition of socialism is for humans. But I think this is not valid in left organizations. . . . When I became aware of the Party's ignoring the Genocide of the Armenians and other Christian communities and the persecution of the Kurdish people, I lost trust in the Turkish style socialism and communism. (Anonymous activist 2020)

Others presented it as a *logical extension of their beliefs*, for instance:

Human rights struggle is part of the socialist struggle that I believe in. I wanted to contact other people outside of our narrow circle. So I became a human rights defender. (Anonymous activist 2020)

3. *Human rights and human rights defense*

In regards to the interpretation, it is possible to deduce two main themes: **humanism and civic duty** (11) and focus on **particular rights** (6). Both categories often overlap, although some people explained their understanding in terms of only one.

There are a few motives in the major theme. One of them emphasizes the existential link between *being a human and struggling for human rights*. The way one of the interviewees defined it is this: “[Fighting for the rights and freedoms] is the state of existence fulfilling both individual and social responsibility [that being a human] imposes on us.” Another one stated: “I have to defend against injustice and inequality with everything I can for people to live well.” The second motive could be formulated as a *broader view* as people pointed either to the part of human rights in something bigger, a “beautiful world” or a “bigger picture” along with the rights of nature and animals; or their role in expanding one’s horizon.

Talking about **particular rights**, respondents mentioned the *right to life and fair trial*, describing their experience with the former’s fragility and the absence of the latter; *freedom of expression*, and *freedom from discrimination*.

4. *Why inclusive?*

All twelve participants confirmed that even the worst violators of human rights should be able to enjoy their protection. In the answers, activists stressed that this is a foundation of the human rights philosophy, stressed that it is what makes them different, and referred to a golden rule of treating others the way you want to be treated.

Being consistent (9). The majority shared the idea of the inclusive stance as a fundamental principle of the human rights concept however challenging it could be. One of the activists expressed it like this:

In Turkey human rights abusers are protected by every means of impunity; they are not properly prosecuted; they go unpunished. But yes, if any of them becomes a victim of a human rights violation in another context, they should be defended because it is essential for real justice. It is the basic principle of human rights (Anonymous activist 2020).

One of the ideas was that it would be merely inconsistent to say that you are against torture but then back off if it is applied to someone you do not like. Also, it was suggested that we should separate past wrongdoings and exposure to the today’s injustice: “The violators should take a punishment for what they did, but in another matter, if being a victim, their rights should be defended” (Anonymous activist 2020).

Being different (4). As an interviewee explained: “In Turkey the situation with human rights is bad because government cares only about its supporters but not the rest.” In light of this, a pattern of justifying the position as being the opposite makes complete sense: “if we do not defend their rights, we have no difference with them” (Anonymous activist 2020).

Treat as you want to be treated (3). One minor motive spotted out was almost direct paraphrasing of the famous rule. It could also be characterized as a fear of setting a precedent, an element of precaution: “If any fundamental rights are being violated, you cannot guarantee that one day it won’t happen to you” (Anonymous activist 2020).

5. *What for?*

In the discussion of the role of human rights defenders in Turkey, a dominant theme can be defined as **Continue the fight** (9). Most of the activists framed their struggle as the last line of defense and put an emphasis on its importance. The common notion was that speaking up and exposing injustice could send a message of hope to people and mobilize millions of them. Below is an excerpt from a narrative of a former political prisoner:

I have to walk on the path that I know, both in prison and my life. When I got to prison, they asked me why I was dealing with these things; I wasn’t Kurd or Alevi but Turk and Muslim. I told them about the Universal Declaration of Human Rights. I think I have responsibility for people. I will not give this up . . . You have responsibility for everyone, whatever happens. We will continue until we open the door. They may put me

in prison, but I always said the same. Not only about human rights, I always talked about surplus value and annihilation of capitalism (Anonymous activist 2020).

The famous Saturday Mothers protests were used as an example of success, as it was claimed that their efforts resulted in a decrease in the number of people's lives lost in the detention.

The State is not your friend (7). Many participants reflected on the hostility of the State towards the very idea of human rights activism. Sometimes it was more in terms of *concrete issues* they have encountered in their work, such as threats or associating them with traitors and foreign agents or the State's releasing of the culprits of Madimak massacre but keeping sick people in prisons. At times, they used a broader perspective to discuss *the nature of the State power* in general, like:

If there is a power somewhere, there is also a violation. Turkey or another country, it doesn't matter. Every state, including European countries, thinks only about their profits. They don't care about people and humanity (Anonymous activist 2020).

Another interviewee shared an insight into the state of affairs in Turkey:

The State here has opposed human rights and freedoms since the beginning. Seeing human rights as an element that undermines the government's authority, even as a threat to the State's existence, the State has always exerted severe pressure on human rights defenders and has resorted to every means, including killing, to stop the advocacy (Anonymous activist 2020).

Only three persons mentioned **legal aspects** as knocking on every door from ECtHR to the UN, forcing the government to fulfill its obligations, or improving the domestic legal framework.

Conclusions

The results of the study correspond to the notion that former political prisoners, activists, and intellectuals constitute the core of the Human Rights Association membership. The majority of the activists pointed to their personal experience with injustice and oppression as the main factors of engagement confirming the link with traumatic events as a trigger. Some also tied their interest to the evolution of previously-held political convictions. By bringing in their unique visions and background to the idea's development interviewed IHD members interpreted human rights defense as inherent to being a human or as a part of a broader worldview. Those who chose to personalize human rights mentioned the right to life and fair trial, freedom of expression, and freedom from discrimination re-affirming the known difficulties with realization of these rights in Turkey.

Although all participants unanimously agreed that human rights are for everybody, three different themes of justification emerged, among which were being consistent, being different than them, and treating others the way you wish to be treated. As seen earlier, accepting this idea was one of the major challenges in IHD's journey and currently it became a default social representation within the group.

Defining their role in the contemporary Turkish state, the respondents acknowledged the hardships and reflected on the nature of the State's power. Nevertheless, they concluded that there is no other way but to continue their struggle as the last line of defense and a symbol for the oppressed, hoping for eventual success. Some underlined that they have to try all the means available, including domestic and international legal remedies. This implies that a particular focus on the human rights issues should remain on the agenda in the EU-Turkey relations.

This study allowed presenting preliminary findings; however, further research is needed to deepen the understanding and validate and refine the inferences. IHD was chosen as the biggest, most-known and long-established mass organization HRO, yet it is far from being the only one in Turkey. Therefore, it would bring additional value if other organizations, born in different circumstances and of different people, can be surveyed and their stories analyzed as well to replicate the results before proceeding with the theory that could be extrapolated further.

References

- Acharya, Amitav. 2004. "How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism." *International Organization* 58 (2): 239–275. <http://www.jstor.org/stable/3877858>
- Alemdar, Zeynep, and Corbacioglu Rana B. 2012. "Alevi and the Turkish State." *Turkish Policy Quarterly* 10 (4): 117–24
- Arat, Zehra F. Kabasakal. 2008. "Human Rights Ideology and Dimensions of Power: A Radical Approach to the State, Property, and Discrimination." *Human Rights Quarterly* 30 (4): 906–32. <https://doi.org/10.1353/hrq.0.0037>
- Bakiner, Onur. 2013. "Is Turkey Coming to Terms with Its Past? Politics of Memory and Majoritarian Conservatism." *Nationalities Papers* 41 (5): 691–708. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.770732>
- Bryman, A. 2012. *Social Research Methods*. 4th ed. New York: Oxford University Press
- Çalı, Başak. 2007. "Human Rights Discourse and Domestic Human Rights NGOs." In *Human Rights in Turkey*, edited by Zehra F. Kabasakal Arat, 217–32. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- . 2018. "Human Rights Organizations in Turkey." In *The Oxford Handbook of Turkish Politics*, edited by Güneş Murat Tezcür. Oxford University Press. 10.1093/oxfordhb/9780190064891.013.36
- Campbell, Marie L. 2002. "Research for Activism and Institutional Ethnography: Understanding Social Organization from inside It." Paper presented at the Sociology for Changing the World: Political Activist Ethnography Conference, Laurentian University, Sudbury, November 2002. https://www.researchgate.net/profile/Marie_Campbell2/publication/238694976_Research_for_Activism_Understanding_social_organization_from_inside_it/links/0c96053972ddad2668000000/Research-for-Activism-Understanding-social-organization-from-inside-it.pdf
- Eder, Mine. 2016. "Turkey". In *The Middle East*, 14 ed., edited by Ellen Lust. CQ Press. Kindle
- "Key Findings 2020." European Commission. October 6, 2020. Accessed December 28, 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_20_1791
- Fincancı, Şebnem Korur. 2019. Human Rights Activism Interview by Aylin Tekiner. *Authoritarianism and Resistance in Turkey: Conversations on Democratic and Social Challenges*
- Goff-Taylor, Moira. 2017. "The Shifting Drivers of the AKP's EU Policy." Wilson Center. 2017. Accessed December 28, 2020. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-shifting-drivers-the-akps-eu-policy>
- Glaser, B. G., A. L. Strauss. 1967. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago, IL: Aldine
- Grossklaus, Mathias. 2015. "Appropriation and the Dualism of Human Rights: Understanding the Contradictory Impact of Gender Norms in Nigeria." *Third World Quarterly* 36 (6): 1253–67. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1047206>
- Human Rights Association. 2019. *Report on Increased Pressures on Human Rights Defenders, Human Rights Association, and its Executives*. Accessed February 15, 2020. https://ihd.org.tr/en/wp-content/uploads/2019/06/20190531_Special-ReportOnHRAHRDs.pdf
- Human Rights Watch. 2018. "Turkey: Crackdown on Social Media Posts". HRW.org. Accessed May 24, 2020. <https://www.hrw.org/news/2018/03/27/turkey-crackdown-social-media-posts>
- Kılıç, H. Ayla. 1998. "Democratization, Human Rights and Ethnic Policies in Turkey." *Journal of Muslim Minority Affairs* 18 (1): 91–110. <https://doi.org/10.1080/13602009808716395>
- Koontz, Kayla. 2020. *Turkey's Parliamentary Purge and the HDP's Dilemma*. Middle East Institute. Accessed May 24, 2020. https://www.mei.edu/sites/default/files/2020-02/Turkey%E2%80%99s%20Parliamentary%20Purge%20and%20the%20HDP%E2%80%99s%20Dilemma_Feb%202020.pdf
- Kuneralp, Selim. 2017. "Turkey-EU Relations: Past, Present – and Future?" Heinrich-Böll-Stiftung Brussels. May 2, 2017. Accessed December 28, 2020. <https://eu.boell.org/en/2017/05/02/turkey-eu-relations-past-present-and-future>

- Levene, Mark. 1998. "Creating a Modern 'Zone of Genocide': The Impact of Nation- and State- Formation on Eastern Anatolia, 1878–1923." *Holocaust and Genocide Studies* 12 (3): 393–433
- Linden, Annette, and Bert Klandermans. 2007. "Revolutionaries, Wanderers, Converts, and Compliant: Life Histories of Extreme Right Activists." *Journal of Contemporary Ethnography* 36 (2): 184–201
- Merry, Sally Engle. 2006. "Transnational Human Rights and Local Activism: Mapping the Middle." *American Anthropologist* 108 (1): 38–51
- Nasie, Meytal, Daniel Bar-Tal, and Orit Shnaidman. 2014. "Activists in Israeli Radical Peace Organizations: Their Personal Stories about Joining and Taking Part in These Organizations." *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 20 (3): 313–29. <https://doi.org/10.1037/pac0000040>
- Negrón-Gonzales, Melinda. 2012. "Cooperation Between Secular and Religious Rights Organizations in Turkey." *Turkish Studies* 13 (3): 415–30. <https://doi.org/10.1080/14683849.2012.717842>
- Osborn, Samuel. 2016. "Turkey Coup Attempt: Government Had List of Arrests Prepared before Rebellion, EU Commissioner Says". Independent. Accessed May 24, 2020 <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-coup-attempt-erdogan-government-arrests-military-uprising-eu-commissioner-a7142426.html>
- Öztekin, Berna. 2009. "Human Rights in Turkey: A Comparative Study of IHD and Mazlum-Der." MA Thesis, Sabanci University
- Sarrica, Muro, and Alberta Contarello. 2004. "Peace, War and Conflict: Social Representations Shared by Peace Activists and Non-Activists." *Journal of Peace Research* 41 (5): 549–68. <https://doi.org/10.1177/0022343304045976>
- Tocci, Nathalie. 2014. "Turkey and the European Union A Journey in the Unknown." Center on the United States and Europe at Brookings. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/turkey-and-the-european-union.pdf>
- Turkey Purge. 2019. "Turkey's Post-Coup Crackdown." TurkeyPurge.com. Accessed May 24, 2020. <https://turkey-purge.com/>
- Visweswaran, Kamala. 2013. "Introduction: Geographies of Everyday Occupation." In *Everyday Occupations: Experiencing Militarism in South Asia and the Middle East*, edited by Kamala Visweswaran, 1 – 28. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Wilson, John. 1973. *Introduction to Social Movement*. New York: Basic Books

თათია დოლიძე¹

გრენლანდიის გამოსვლა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან:
ბაღაყვიტილების მიღების პროცესის კონსტრუქცივისტული ანალიზი
სამთავრობო და საზოგადოებრივ დონეზე

აბსტრაქტი

სტატიის მიზანია გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების შესახებ გადაწყვეტილების მიზეზების გამოვლენა და ახსნა. არგუმენტაცია ეფუძნება გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ორდონიან ანალიზს: სამთავრობო და საზოგადოებრივს. გრენლანდიის თვითგამორკვევის კენსწრაფვის პროცესის მიყოლის მეთოდსა და 1982 წლის წინასწარ ეფერენდუმო კამპანიის დისკურსის ანალიზზე დაყრდნობით, ავტორი ასკვნის, რომ სამთავრობო დონეზე, გადაწყვეტილებას ბიძგი მისცა ავტონომიის გაფართოების სურვილმა, რომელსაც ზურგს უმაგრებდა ევროპული გაერთიანებისგან დამოუკიდებელი ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევის გეგმა, ხოლო საზოგადოებრივ დონეზე, გადამწყვეტი როლი ითამაშა ევროპეიზაციის საპირინონედ გრენლანდიური იდენტობის შენარჩუნების სურვილმა. სტატიის მიგნებები ინტერპრეტირებულია ალექსანდრ ვენდტის მიერ შემოთავაზებული ეროვნული ინტერესების შემდეგი კატეგორიების მიხედვით: ავტონომია, ეკონომიკური კეთილდღეობა და კოლექტიური თვითრწმენა. შესაბამისად, გრენლანდიის მიერ ეკონომიკური გაერთიანების დატოვება განხილულია, როგორც ეროვნული ინტერესების გამოხატულება კონსტრუქცივისტული გაგებით. ეროვნული ინტერესების ვენდტისეული კონცეპტუალიზაციის პარალელურად, გამოყენებულია ვივერის სეკურიტიზაციის თეორია წინასწარ ეფერენდუმო კამპანიის, როგორც სეკურიტიზაციის აქტის, გასაანალიზებლად. სტატია ასკვნის, რომ მთავრობამ გრენლანდიელების კოლექტიური თვითრწმენა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წევრობის წინააღმდეგ მიმართა, რითაც პოლიტიკური საკითხის საზოგადოებრივი უსაფრთხოების სფეროში გადატანა მოახერხა.

საკვანძო სიტყვები: გრენლანდია, ბრექსიტი, ევროკავშირი, ევროკავშირიდან გასვლა, სეკურიტიზაცია.

შესავალი

1982 წლის 23 თებერვლის რეფერენდუმის შედეგად, გრენლანდიამ, დანიის ავტონომიურმა ტერიტორიამ (დანიის სამეფოს დომინიონი), ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან (EEC) გამოსვლის გადაწყვეტილება მიიღო. 1985 წელს კი გრენლანდიამ ოფიციალურად დატოვა გაერთიანება და მას შემდეგ ზღვის გადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსით სარგებლობს. მსოფლიოში ყველაზე დიდი კუნძული პირველი და ერთადერთი ტერიტორიული ერთეულია, რომელმაც ევროკავშირი დატოვა². მნიშვნე-

¹ თათია დოლიძე არის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის სადოქტორო პროგრამის მკვლევარი. სტატია წარმოადგენს პროგრამით გათვალისწინებულ სასემინარო ნაშრომს. ელ-ფოსტა: tatia.dolidze@gmail.com, tatia.dolidze@eu.edu.ge

² გრენლანდია მიიჩნევა (თვითონ ევროკავშირის მხრიდან) წევრი სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში მყოფ ერთადერთ ტერიტორიულ ერთეულად, რომელმაც ევროკავშირი დატოვა (იმ დროს ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება). „შემთხვევა უპრეცედენტო“, - ვკითხულობთ კომისიის 1983 წლის 2 თებერვლის განცხადებაში გრენლანდიის

ლოვანია, რომ გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვება წარმოადგენდა არა ნევრი სახელმწიფოს, არამედ მის შემადგენლობაში არსებული ტერიტორიული ერთეულის გამოსვლას გაერთიანებიდან, რის გამოც გრენლანდია უნიკალურ ქეისად რჩება ბრექსიტის შემდეგაც კი და საგარეო პოლიტიკაში გადაწყვეტილების მიღების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან თავსატეხს წარმოადგენს.

აღნიშნული სტატია თვისებრივი კვლევის მეთოდების გამოყენებით შეისწავლის გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების გადაწყვეტილების მიზეზებს როგორც სამთავრობო, ისე საზოგადოებრივ დონეზე. ავტორი აცხადებს, რომ აღნიშნული გადაწყვეტილება იყო როგორც „ზემოდან“ მიღებული, ასევე „ქვემოდან“ წამოსული, თუმცა, მაინცდამაინც არ ეყრდნობოდა ერთსა და იმავე ლოგიკას. ჯერ იყო გრენლანდიის მთავრობის გადაწყვეტილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების საკითხის რეფერენდუმზე გატანის შესახებ, რომელსაც მოჰყვა ინტენსიური წინასარეფერენდუმო კამპანია და მხოლოდ ამის შემდეგ გადაწყვიტა საზოგადოების უმრავლესობამ გაერთიანების დატოვების სასარგებლოდ ხმის მიცემა.

მთავრობის გადაწყვეტილების ამხსნელ ფაქტორად მიჩნეულია ავტონომიის გაფართოების ინტერესი, რომელსაც თან ახლდა გაერთიანების გარეთ ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევის რწმენა. ავტონომიის გაფართოების ინტერესი იყო აუცილებელი, თუმცა, არასაკმარისი საფუძველი გაერთიანების დასატოვებლად, ხოლო გაერთიანების გარეთ ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევის რწმენა მინიმალურ საფუძველს წარმოადგენდა. ორივე ერთად კი საკმარისი აღმოჩნდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ნევრობის წინააღმდეგ გადაწყვეტილების მისაღებად. საზოგადოებრივ დონეზე გადაწყვეტ ფაქტორად კი განიხილება ევროპეიზაციის საფრთხის საპირწონედ გრენლანდიური იდენტობის შენარჩუნების ინტერესი. სტატიაში გაცხადებულია, რომ მთავრობამ მოახდინა გრენლანდიური იდენტობის დაკარგვის შიშით მანიპულირება, რითაც მოახერხა გრენლანდიის საზოგადოების კონსოლიდირება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ნევრობის წინააღმდეგ წინასარეფერენდუმო კამპანიის ფარგლებში.

ოფიციალური განცხადებები ინტერპრეტირებულია ალექსანდრ ვენდტის *ეროვნული ინტერესების კატეგორიების მიხედვით*, რომლებიც ჩამოყალიბებულია მის ნიგნში „საერთაშორისო პოლიტიკის სოციალური თეორია“³. ვენდტი (1999) აკრიტიკებს ნეორეალიზმისეულ (უოლცი) ნულოვანჯამოვანი თამაშის იდეას, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოების ერთადერთი ეროვნული ინტერესი ფიზიკური გადარჩენაა (p.235) და ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოებს აქვთ სულ მცირე სამი სხვა ეროვნული ინტერესი: ავტონომია, ეკონომიკური კეთილდღეობა და კოლექტიური თვითრწმენა (pp.235-236), რომელთაგან სამივე რელევანტურია გრენლანდიის შემთხვევაში. გარდა ამისა, სტატიაში თეორიულ ჩარჩოდ გამოყენებულია სეკურიტიზაციის თეორია, რომელსაც საფუძველი ოლი ვივერმა (1995) ჩაუყარა და შემდგომში განავითარა ბუზანსა და დე ვაილდთან ერთად (1998). აღნიშნული თეორიის ჩრჩილში, წინასარეფერენდუმო კამპანია განხილულია, როგორც შუალედური ცვლადი, რომელმაც გრენლანდიაში ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ნევრობის დემონიზებას შეუწყო ხელი.

სტატიაში გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდები: *პროცესის მიყოლა* და *დისკურსის ანალიზი*. პროცესის მიყოლის მეთოდი გულისხმობს „ისტორიული მოვლენის შიგნით არსებული მონაცემების გამოყენებას ამავე მოვლენაში არსებული მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების შესახებ დასკვნების გამოსატანად“ (Bennet and Checkel, 2012, p.2). ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა, განისაზღვროს, გრენლანდიის ავტონომიის, ეკონომიკური კეთილდღეობისა და კოლექტიური თვითრწმენის ეროვნული ინტერესების მიღწევისკენ ისტორიულმა პროგრესმა რა როლი ითამაშა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის გადაწყვეტილებაში. გარდა ამისა, დისკურსის ანალიზის გამოყენებით, სტატია სეკურიტიზაციის ჩრჩილში შეისწავლის წინასარეფერენდუმო კამპანიას. სამწუხაროდ, პირველადი წყაროების შეზღუდული ხელმისაწვდომობის გამო, განსაკუთრებით ინგლისურ ენაზე, სტატია ძირითადად აანალიზებს მეორად წყაროებში გამოყენებულ დისკურსს, თუმცა არსებული მონაცემები სრულიად საკმარისია ძირითადი ტენდენციების გამოსაკვეთად.

სტატუსის შესახებ. თუმცა, სხვა შესაძლო მაგალითებს წარმოადგენს ალჟირი (იმ დროისთვის საფრანგეთის კოლონია), რომელსაც 1962 წელს, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, შეუწყდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ნევრის სტატუსი და სენ-ბართელემი, რომელმაც გვადელუპას იურისდიქციიდან გამოსვლის შემდეგ, ყველაზე დაშორებული რეგიონის (OMR) სტატუსის ნაცვლად, მიიღო ზღვისგადაღმა ქვეყნისა და ტერიტორიის (OCT) სტატუსი.

³ აღნიშნულ სტატიაში, „ეროვნული ინტერესების“ ცნების გაგება არ მოიცავს მხოლოდ იმ აქტორებს, რომლებიც საერთაშორისო დონეზე დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სტატუსით სარგებლობენ

ნაწილი 1. გადაწყვეტილების მიღების პროცესი სამთავრობო დონეზე

ავტონომია: გრენლანდიის ავტონომიის გაფართოების ინტერესი დანის სამეფოს შიგნით

ვენდტის (1999) მიხედვით, „ავტონომია გულისხმობს სახელმწიფოსა და საზოგადოების შესაძლებლობას, განახორციელოს კონტროლი საკუთარი რესურსების განაწილებაზე და მთავრობის არჩევაზე“ (p.235). აღნიშნული განსაზღვრების გათვალისწინებით, სტატიის ამ ნაწილში გამოყენებულია პროცესის მიყოლის მეთოდი იმის დასადგენად, თუ რამდენად არის შესაძლებელი გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების გადაწყვეტილების ახსნა ავტონომიის გაფართოების ინტერესით. პროცესის მიყოლის მეთოდი აანალიზებს გრენლანდიის გზას თვითგამორკვევისკენ, რომელიც ჯერ კიდევ გრძელდება და რომლის საბოლოო ეტაპი, შესაძლოა, დამოუკიდებლობის გამოცხადებაც კი იყოს. ანალიზი, ასევე, ფარავს თევზჭერის მიმართულელებით განვითარებულ პროცესებს, რათა გამოავლინოს გრენლანდიის ადგილობრივი რესურსების არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური მნიშვნელობაც.

მე-20 საუკუნის შუა წლებში, გრენლანდიაში მიმდინარე მოდერნიზაციის პროცესს თან ახლდა დანიის გავლენის ზრდა გრენლანდიის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე და შედეგად, ადგილობრივი ძალაუფლების შემცირება. გრენლანდიის მოდერნიზაცია კოპენჰაგენში იგეგმებოდა: „უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, ფაქტობრივად, გრენლანდია პოლიტიკურად, ეკონომიკურად, ინტელექტუალურად და ფიზიკურად სხვებისგან იმართებოდა“ (ციტირებულია: Shadian, 2006, p.100). აღნიშნული პერიოდი ეროვნული თვითშეგნების ზრდით ხასიათდებოდა. 1953 წლისთვის გრენლანდია აღარ იყო დანიის კოლონია, არამედ ის წარმოადგენდა დანიის სამეფოს შემადგენელ ნაწილს (Orvik, 1984, p.939). თუმცა, ყოველივე ეს რეალური დეკოლონიზაციის პროცესის მხოლოდ დასაწყისი იყო. პროგრესულად მოაზროვნე პოლიტიკური ელიტა „სიუმუთის“ პარტიაში გაერთიანდა და გრენლანდიის ავტონომიის გასაფართოებლად დაიწყო მუშაობა (Dahl 1986, p.320).

ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საკითხზე ჩატარებულ 1972 წლის რეფერენდუმზე, გრენლანდიელებს პირველად მიეცათ შესაძლებლობა, თავად გადაეწყვიტათ გრენლანდიის საგარეო პოლიტიკის ბედი. რეფერენდუმში ამომრჩეველთა 70%-მა ხმა გაერთიანებაში ინტეგრაციის წინააღმდეგ მისცა. როგორც დალი (1968) აღნიშნავს, რეფერენდუმის შედეგები გამოხატავდა არა მხოლოდ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებისადმი გრენლანდიელების უარყოფით დამოკიდებულებას, არამედ წინააღმდეგობას ნებისმიერი ტიპის საგარეო დომინირების მიმართ (p.320). მიუხედავად ამისა, 50.000 გრენლანდიელის ხმა გადაწონა 5 მილიონი დანიელის ხმამ, რომლებმაც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წევრობის სასარგებლოდ გააკეთეს არჩევანი (Dahl, 1986, p.320) და 1973 წელს გრენლანდია, თავისი მოსახლეობის ნების საწინააღმდეგოდ, გაერთიანების წევრი გახდა. როგორც ალფრედსონმა (1982) აღნიშნა, „გრენლანდიელებს ამიერიდან ერთის ნაცვლად ორ უცხოურ დედაქალაქსა და ბიუროკრაციასთან, კოპენჰაგენსა და ბრიუსელთან, მოუწევთ გამკლავება“ (p.292). წარმომადგენლობითი ხელისუფლება კოპენჰაგენში აღარ იყო საკმარისი იმისთვის, რომ გრენლანდიას შესძლებოდა თავისი ინტერესების გამოხატვა და შესაბამისად, ადგილობრივმა პარტიებმა წამოიწყეს კამპანია საშინაო მმართველობის მისაღწევად. დანიის პარლამენტში, პროვინციის საბჭოებსა თუ გაზეთებში, გრენლანდიის პოლიტიკოსები თვითგამორკვევის უფლებას მოითხოვდნენ (Dahl, 1986, p.320). იმედგაცრუებულ გრენლანდიელებს სურდათ „უფრო მეტად გრენლანდიური გრენლანდია, ანუ საზოგადოება, რომელიც იქნებოდა რაც შეიძლება მეტად გრენლანდიური და დანიური მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ეს საჭირო იყო“ (Sorensen, 1995, p.101). გრენლანდიის გაფართოებული ავტონომიისკენ სწრაფვას მოჰყვა 1979 წლის რეფერენდუმი საშინაო მმართველობის საკითხზე. ამომრჩეველთა 63%-მა დანიისგან უფრო მეტ ავტონომიას დაუჭირა მხარი (Naalakkersuisut-Government of Greenland, n.d). 1979 წლის 1-ელ მაისს, ხელი მოეწერა შესაბამის კანონს და გრენლანდიას საშინაო მმართველობის უფლება მიენიჭა.

მიუხედავად იმისა, რომ მიღებული კანონი დანიის კონსტიტუციის დანართს წარმოადგენდა, „საშინაო მმართველობის აქტი“ დანიის კანონმდებლობაზე მაღლა იდგა და ფაქტობრივად, გრენლანდიის კონსტიტუციად მიიჩნეოდა (Harhoff, 1994/5, p.63). „საშინაო მმართველობის აქტის“ მიხედვით, საგარეო პოლიტიკა დანიის ცენტრალური აპარატის კომპეტენციის ფარგლებში რჩებოდა (ნაწილი 11, 2) და განისაზღვრებოდა საერთაშორისო ხელშეკრულებების უპირატესობა ეროვნულ კანონმდებლობასთან მიმართებით (ნაწილი 10, 1), თუმცა, გრენლანდიაში მოიპოვა მნიშვნელოვანი პლატფორმა საკუთარი პოზი-

ციის დასაფიქსირებლად (სექცია 11, 2). საშინაო მმართველობის უფლების მიღებამ წაახალისა გრენლანდია, რომელმაც მალევე დაიწყო ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის გზებზე მუშაობა.

ევროსკეპტიკურმა „სიუმუთმა“, რომელიც იმ დროისთვის უკვე მმართველი პარტია იყო, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ნევრობის საკითხთან დაკავშირებით რეფერენდუმის ჩატარება გადაწყვიტა. რეფერენდუმი 1982 წელს გაიმართა და მასში გრენლანდიის მოსახლეობის 74,9%-მა მიიღო მონაწილეობა. ამომრჩეველთა 46,1%-მა მხარი დაუჭირა იმ დროისთვის არსებული სტატუს-კვოს შენარჩუნებას (ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის ნევრობა), 52%-მა კი ხმა ნევრობის წინააღმდეგ მისცა (Johansen & Sorensen, 1983, p.272). შედეგად, დანიაში ევროკომისიაში გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების მოთხოვნის განაცხადი შეიტანა. (Commission Communication, p.10). ორწლიანი მოლაპარაკებების შემდეგ, გრენლანდიამ ოფიციალურად დატოვა გაერთიანება და მიიღო ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსი. საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, აღნიშნული შემთხვევა არაორდინალურ პრაქტიკას წარმოადგენდა ავტონომიური ტერიტორიისთვის. ზოგადად, ავტონომია გულისხმობს მოქმედების თავისუფლებას საშინაო საქმეებში, ხოლო საგარეო პოლიტიკა და თავდაცვა, როგორც წესი, ეროვნული მთავრობის კომპეტენციის სფეროს ეკუთვნის. ასევე, როგორც ზემოთ არის აღნიშნული, საშინაო მმართველობის აქტს გრენლანდიისთვის არ მიუნიჭებია საგარეო პოლიტიკის განკარგვის უფლებამოსილება. თუმცა, დანიაში მაინც მისცა გრენლანდიას მმართველობითი კომპეტენციის იმგვარად გაფართოების უფლება, რომ ამ უკანასკნელს ჰქონოდა დანიის მიერ არჩეულ საგარეო კურსზე უარის თქმისა და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების შესაძლებლობა.

ამის მიუხედავად, მე-20 საუკუნის ბოლოსთვის გრენლანდიელებმა გადაწყვიტეს, რომ საშინაო მმართველობაში ამონურა თავისი ფუნქცია და საშინაო მმართველობის აქტის მიერ გრენლანდიის მთავრობისთვის დაწესებული შეზღუდვები მათთვის უკვე მიუღებელი გახდა (გოკე, 2009, p.110). დანიისა და გრენლანდიის მთავრობებს შორის მოლაპარაკებების შედეგად, ჩამოყალიბდა გრენლანდიურ-დანიური კომისია. „გრენლანდიის ამჟამინდელ კონსტიტუციურ პოზიციაზე დაყრდნობით და საერთაშორისო სამართლით უზრუნველყოფილი გრენლანდიელი ხალხის თვითგამორკვევის უფლების გათვალისწინებით, კომისიამ უნდა განიხილოს და წარმოადგინოს წინადადებები იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება მოხდეს გრენლანდიის ხელისუფლებისთვის მეტი ძალაუფლების მინიჭება იქ, სადაც ეს კონსტიტუციურად შესაძლებელია“, - აღნიშნულია კომისიის მოხსენებაში (2008, p.4). ამის შემდეგ, 2008 წელს ჩატარებულ რეფერენდუმზე, გრენლანდიის საზოგადოებას უნდა გადაეწყვიტა საშინაო მმართველობის თვითმმართველობით ჩანაცვლების საკითხი, რომელიც დამოუკიდებლობის უფრო მაღალ ხარისხს მოიაზრებდა. 39.000 ხმიდან, ამომრჩეველთა 75,5%-მა გაფართოებულ ავტონომიას დაუჭირა მხარი და მხოლოდ 23,6% იყო წინააღმდეგი (Göcke, 2009, p.103). შედეგად, 2009 წელს ძალაში შევიდა „გრენლანდიის თვითმმართველობის აქტი“, რომლის მიხედვითაც გრენლანდიის მთავრობის კომპეტენციაში ექცეოდა ხელისუფლების 32 სფერო, მათ შორის სასამართლო სისტემა, მიგრაცია და სასაზღვრო კონტროლი (Naalakkersuisut- the government of Greenland, n.d).

აღნიშნული წინაპირობების გათვალისწინებით, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა შესაძლოა განხილული იყოს, როგორც გრენლანდიის დამატებითი ნაბიჯი თვითგამორკვევის გზაზე. როგორც კინგსბური აღნიშნავს, „თვითგამორკვევის მიღწევა ბევრი ფორმით არის შესაძლებელი და ის არ გულისხმობს მაინცდამაინც საკუთარი სახელმწიფოს ქონას“ (Suksi, 1998, p.28). გრენლანდია თვითგამორკვევას შემდეგი ფორმებით ეძია: (ა) გრენლანდიის ელექტორატის ნების საწინააღმდეგოდ ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში განწევრიანების კრიტიკა (1972 წლის რეფერენდუმი), (ბ) საშინაო მმართველობის უფლების მოპოვება (1979), (გ) რეფერენდუმი ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების საკითხზე (1982), (დ) ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა (1985) და (ე) თვითმმართველობის ჩამოყალიბება (2009). სავსებით შესაძლებელია, რომ გრენლანდიის თვითგამორკვევის საბოლოო ნაბიჯი სახელმწიფოებრიობის გამოცხადება იყოს, თუმცა, სუსტი ეკონომიკური საფუძვლის გამო, ამ ეტაპზე გრენლანდიისთვის თვითმმართველობა უფრო მისაღებ მოდელს წარმოადგენს. „დამოუკიდებლობა მნიშვნელოვანია, მაგრამ არა პატარა ბავშვისთვის, რომელიც მშვიდი იძინებს, და გრენლანდიაში ბევრი ასეთი ბავშვია“, - განაცხადა ოპოზიციის ლიდერმა იენს ფრედრიკსენმა (Kucera, 2008, n.d.).

ამ მხრივ საგულისხმოა გრენლანდიის ნავთობისა და ბუნებრივი აირის რეზერვები. 2008 წელს, ამერიკის შეერთებული შტატების გეოლოგიური კვლევის (USGS) სააგენტომ გამოაქვეყნა არქტიკის რეგიონში ნავთობისა და ბუნებრივი აირის პოტენციალის შეფასების ანგარიში, რომლის მიხედვითაც, გრენ-

ლანდიის რეზერვუარებში აკუმულირებულია დაახლოებით 52 მილიარდი ბარელის ოდენობის ნავთობი და მისი ექვივალენტი ბუნებრივი აირი (Kay & Thorup, 2014, n.d.).⁴

	Oil (MMBO)	Total Gas (BCF)	NGL (MMBNGL)	BOE (MMBOE)
East Greenland Rift Basins	8,902	86,180	8,121	31,387
West Greenland - East Canada	7,274	51,818	1,153	17,063
North Greenland Sheared Margin	1,350	10,207	274	3,324
TOTAL	17,526	148,205	9,548	51,774

წყარო: Andrews Kurth

თუ ნავთობისა და ბუნებრივი აირის რეზერვების ათვისება რეალობად იქცა და გრენლანდიამ მათზე დაყრდნობით მოახერხა თვითკმარი და მდგრადი ეკონომიკის განვითარება, სავსებით მოსალოდნელია, რომ ავტონომიის გაფართოების სურვილი, საბოლოოდ, დანიისგან გამოყოფითა და გრენლანდიის მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებით დასრულდეს. გრენლანდიის მე-5 პრემიერ-მინისტრმა, ალექს ჰამონდმა (2013-2014), განაცხადა, რომ „იმ შემთხვევაში, თუ გრენლანდია ეკონომიკურად თვითკმარი გახდება, დამოუკიდებლობა პრაქტიკულ შესაძლებლობად იქცევა. ჩვენ ვიცით, რომ ვფლობთ ოქროსა და ბრილიანტებს, ნავთობს და მსოფლიოში ყველაზე სუფთა წყლის დიდ მასას. ყოველივე ეს შესაძლოა უფრო ადრე მოხდეს, ვიდრე ჩვენ გვგონია“ (Howard, 2009, p.212).

ჰანს-ჰოაკიმ ჰაინცე განმარტავს, რომ „გარკვეული გარემოებების არსებობის შემთხვევაში, ავტონომიური რეგიონის ხალხს შეუძლია თვითგამორკვევის უფლების მოთხოვნა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნა. ასეთ შემთხვევაში, ავტონომია შესაძლოა იყოს პირველი ნაბიჯი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შესაქმნელად“ (Suksi, 1998, p.30). გრენლანდიისთვის, შესაძლოა, ეკონომიკური თვითკმარობა იყოს ის „გარკვეული გარემოება“, რომელიც მას თვითმმართველობიდან სახელმწიფოებრიობამდე მიიყვანს.

რაც შეეხება ავტონომიის გაფართოების ინტერესის მეორე ასპექტს, უფრო კონკრეტულად, ადგილობრივი რესურსების ყოვლისმომცველ კონტროლს, მმართველ პარტიას სურდა გრენლანდიის მასშტაბით თევზჭერის უფლების ერთპიროვნული რეგულირება, ნაცვლად ამ უფლების ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მსგავსი ზეეროვნული ორგანოსთვის გადაცემისა. თევზჭერა ყოველთვის იყო გრენლანდიის წამყვანი ინდუსტრია საერთო მოცულობისა და დასაქმების პროცენტული მაჩვენებლის თვალსაზრისით. იმ დროისთვის, როდესაც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვება გრენლანდიის მთავრობის პრიორიტეტად განისაზღვრა, საერთო სამუშაო ძალა 25.000 ადამიანს შეადგენდა, საიდანაც 2419 (11%) თევზჭერის ინდუსტრიაში იყო დასაქმებული (Lyck & Taagholt, 1987, p.54). შესაბამისად, გრენლანდიისთვის თევზი საკვანძო ადგილობრივ რესურსს წარმოადგენდა, რომელზეც შესაძლებელი იყო მომავალში მისი თვითკმარი ეკონომიკური ზრდის და შედეგად, გრძელვადიან პერსპექტივაში, დამოუკიდებლობის დაშენება.

გრენლანდიის მთავრობა „საკუთარი თევზის დასაჭერად ბრიუსელისგან ნებართვის აღების“ ვალდებულებას შემზღუდველ ფაქტორად მიიჩნევდა, - როგორც ეს მთავრობის წევრმა მოსეს ოლსენმა განაცხადა გრენლანდიისა და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების კონფერენციაზე (ციტირებულია: Johansen, Sorensen, 1983, p.277). ადგილობრივ ბუნებრივ რესურსებზე კონტროლი თვითმმართველობისთვის აუცილებელ წინაპირობად მიიჩნეოდა, რომელსაც, მთავრობის ხედვით, საფუძველს აცლიდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების პოლიტიკა. „გრენლანდიის საზოგადოებას სურს თავისი სიცოცხლისუნარიანობის დემონსტრირება საკუთარი ეკონომიკის განვითარებით, რომელიც დაფუძნებული იქნება ადგილობრივად წარმოებულ ღირებულებაზე. შესაბამისად, თვითმმართველობისთვის აუცილებელია თევზჭერისა და თევზის დამუშავების სრულად ადგილობრივ დონეზე შენარჩუნება იმისათვის,

⁴ ანგარიში შეგიძლიათ იხილოთ ამერიკის შეერთებული შტატების გეოლოგიური კვლევის (USGS) სააგენტოს გამოცემების ბაზაში, „არქტიკის გარშემო არსებული რესურსების შეფასება: ალმოუჩენელი გაზისა და ბუნებრივი აირის შეფასება არქტიკული წრის ჩრდილოეთ ნაწილში“, <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>

რომ ძლიერი ეკონომიკის მქონე საზოგადოების ჩამოყალიბება რეალობად იქცეს“, - აღნიშნულია მთავრობის 1981 წლის ოფიციალურ განცხადებაში (ციტირებულია: Harhoff, 1983, p.23).

მეორე მხრივ, წარმოების მოცულობის გასაზრდელად საჭირო იყო მნიშვნელოვანი ინვესტიციები, რომლებსაც ნაწილობრივ, სწორედ, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მიერ გაცემული გრანტები და სესხები უზრუნველყოფდა. გაერთიანების წევრობის პერიოდში, გრენლანდიამ საერთო ფონდებიდან გრანტის სახით მიიღო 680 მილიონი დანიური კრონი და ასევე, იმავე პერიოდში გადაეცა 330 მილიონი დანიური კრონი ევროპის საინვესტიციო ბანკისგან (Johansen & Sorensen, 1983, p.270). ის, ასევე, სარგებლობდა საერთო ბაზარზე წვდომით, სადაც თევზის მრეწველობის პროდუქტები გაჰქონდა (Kramer, 1983, p.281). გრენლანდიის ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში განეწიანების დოკუმენტებს შორის განსაკუთრებით საგულისხმოა პროტოკოლი N4, რომელიც გარკვეულწილად ზღუდავდა გაერთიანების უფლებამოსილებას გრენლანდიის ტერიტორიაზე (Kramer, 1983, p.274). უფრო კონკრეტულად, დოკუმენტი ადასტურებდა გრენლანდიის თევზის მრეწველობის სპეციფიურ ხასიათს. შესაბამისად, გრენლანდიელი მეთევზეების საჭიროებებს უპირატესობა ენიჭებოდა და გრენლანდიის სანაპიროს გასწვრივ 12 მილის რადიუსის ტერიტორია მხოლოდ მათთვის იყო გამოყოფილი (Kramer, 1983, p.275), - რაც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მხრიდან მნიშვნელოვან დათმობას წარმოადგენდა. სხვა ქვეყნებს, ძირითადად დასავლეთ გერმანიას, წვდომა ჰქონდათ დანარჩენ სანაპირო წყლებზე 200 მილის რადიუსში. მიუხედავად ამისა, აკადემიურ ლიტერატურაში ხშირად არის მოხსენიებული, რომ გრენლანდიელები უკმაყოფილებას გამოთქვამდნენ მათ წყლებში ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების გემების ჭარბი თევზჭერის გამო (იხილეთ, მაგ.,: Alfredsson, 1983, p.292). როგორც „ნიუ-იორკ თაიმსი“ წერდა ნუუკიდან 1982 წელს, არსებობდა „ფართოდ გავრცელებული უკმაყოფილება ექსკლუზიურად გრენლანდიურ საქმეებში საერთო ბაზრის ჩარევასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით, ეს ეხება თევზჭერას, რომელიც [გრენლანდიის] ეკონომიკის საყრდენს წარმოადგენს“ (Borders, 1982).

ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებისა და გრენლანდიის ერთობლივი თევზჭერის პოლიტიკას პრობლემები შეუქმნა გრენლანდიის წყლებში თევზჭერის უფლების მინიჭებამ გაერთიანების ისეთი წევრებისთვის, როგორებიც იყვნენ პორტუგალია, ნორვეგია, დასავლეთ გერმანია (Kramer, 1983, p.279), და გრენლანდიურ წყლებში გაერთიანების წევრების მხრიდან არალეგალური თევზჭერის ცალკეულმა ფაქტებმა (დებატები ბრიტანეთის პარლამენტის თემთა პალატაში, 1984). გრენლანდიისთვის ყველაზე პრობლემური იყო დასავლეთ გერმანიის სათევზაო გემებთან დაკავშირებული შემთხვევა. თუმცა, ცნობილია, რომ მოგვიანებით, გერმანულმა მხარემ ბოდიში მოიხადა ნახსენები ინციდენტების გამო და პირობა დადო, რომ მსგავსი დარღვევები აღარ განმეორდებოდა (Kramer, 1983, p.279). გარდა ამისა, აღმოსავლეთ სანაპიროზე განთავსებული იყო კარგად აღჭურვილი საკონტროლო დანაყოფები, რომელთა გამოყენებაც შესაძლებელი იქნებოდა გრენლანდიის პრობლემების მოსაგვარებლად (Kramer, 1983, p.280). ოპოზიციურ პარტია „ათასუთს“, ასევე, სჯეროდა, რომ ამ ტიპის პრობლემების მოგვარება შესაძლებელი იყო მოლაპარაკებების საშუალებით (Johansen & Sorensen, 1983, p.273), მაგრამ გრენლანდიის მთავრობას არ სურდა მის ხელთ არსებული ინსტრუმენტების გამოყენება და თანამშრომლობა. ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მიმართ გრენლანდიის უკმაყოფილების მიზეზი გაერთიანების თევზჭერის პოლიტიკის განხორციელებასთან დაკავშირებული ზემოთ ნახსენები რამდენიმე არასასიამოვნო ინციდენტი რომ ყოფილიყო, მაშინ გრენლანდიის მთავრობა აღნიშნული პრობლემის გადაჭრას, პირველ რიგში, ორგანიზაციის შიგნით შეეცდებოდა და არა მის გარეთ. თუმცა, ამ შემთხვევაშიც, „რეალურ საკითხს წარმოადგენდა პოლიტიკა და არა თევზი“, როგორც ორვიკმა (1984) მახვილგონივრულად აღნიშნა 1984 წლის თევზჭერის შეთანხმების შეფასებისას (p.952). ამ მხრივ საგულისხმოა შემთხვევა, როდესაც გრენლანდიის აღმოსავლეთ სანაპიროზე დასავლეთ გერმანიისთვის დამატებითი თევზჭერის კვოტების გადაცემამ მოსახლეობაში უკმაყოფილება გამოიწვია იმის მიუხედავად, რომ თვითონ გრენლანდიელები ამ წყლებში არ თევზაობდნენ (Kramer, 1983, p.280). ნაკლებად შესაძლებელია, რომ ყოველივე ამის მიზეზი ეკონომიკური ხასიათის ყოფილიყო. გრენლანდიელების უკმაყოფილების აქამდე განხილული ყველა სხვა შემთხვევის მსგავსად, ძირითადი მიზეზი ამჯერადაც გრენლანდიის ავტონომიის გაფართოების ინტერესი იყო.

რომ შევაჯამოთ, პროცესის მიყოლამ აჩვენა, რამდენად იყო ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის გადაწყვეტილება გრენლანდიის თვითგამორკვევისკენ მიმავალი გზის ნაწილი. გრენლანდია გაერთიანებაში თავისივე საზოგადოების ნების საწინააღმდეგოდ განეწიანდა და თვითმმართველობის უფლების მოპოვებისთანავე დატოვა ორგანიზაცია გაზრდილი ავტონომიის მისაღწევად. გაერთიანების წევრობამ ორმაგად შეზღუდა გრენლანდია პოლიტიკის შემუშავების მიმართულებით, რადგანაც

ის ვალდებული იყო, გაეთვალისწინებინა როგორც დანიის, ასევე ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების პოლიტიკური თუ ეკონომიკური პრიორიტეტები. განსაკუთრებით თევზჭერის სფეროში, გრენლანდია ეწინააღმდეგებოდა ნებისმიერი ტიპის გარე უფლებამოსილების გავრცელებას საკუთარ წყლებზე, რადგან თევზჭერის ინდუსტრია მომავალში თვითმმართველი გრენლანდიის ეკონომიკურ საფუძვლად მოიაზრებოდა. აქედან გამომდინარე, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა გრენლანდიის მთავრობის მიერ ავტონომიის გაფართოების შესაძლებლობად აღიქმებოდა, რომელიც დამოუკიდებელი პოლიტიკის შემუშავების უფლებამოსილების კონსოლიდირებასა და საკუთარ ადგილობრივ რესურსებზე ყოვლისმომცველი კონტროლის მოპოვებას გულისხმობდა.

ეკონომიკური კეთილდღეობა: ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გრენლანდიის გამოსვლის ეკონომიკური ინტერესი

ვენდტის (1999) მიხედვით, ეკონომიკური კეთილდღეობა გულისხმობს „საზოგადოებაში წარმოების საშუალებების, და უფრო ფართო გაგებით, სახელმწიფოს რესურსების ბაზის შენარჩუნებას“, და არა მარტო ეკონომიკურ მოგებას (p. 236). შესაბამისად, გრენლანდიის მიერ ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსის სასარგებლოდ მიღებული გადაწყვეტილების პროცესის მიყოლის მეთოდის საშუალებით, ნაჩვენებია, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის მიზეზი არ იყო რაიმე ტიპის ეკონომიკური საფრთხე ან რაიმე სახის რეალური ეკონომიკური მოგება. გადაწყვეტილების მთავარი მიზანი მიღწეული ეკონომიკური კეთილდღეობის შენარჩუნება იყო, თუმცა, გაერთიანების გარეთ. ცენტრალური მნიშვნელობის იყო პოლიტიკური სტატუსი ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებასთან მიმართებით.

როგორც უკვე საფუძვლიანად გაანალიზდა სტატიის წინა ნაწილში, ძირითადი მიზეზი, რის გამოც თვითმმართველობა გრენლანდიისთვის თვითგამორკვევის ყველაზე მეტად მისაღები ფორმა აღმოჩნდა, იყო ეკონომიკური დამოკიდებულება დანიასზე. ტოგჰოლტის და კლაუსის (2001) შეფასებით, „ზოგიერთ გრენლანდიელს სურს დანიისგან დამოუკიდებელი თვითკმარი გრენლანდია. თუმცა, თვითკმარობა ცხოვრების სტანდარტის მნიშვნელოვნად გაუარესებას გულისხმობს“ (p.72). გრენლანდიის სახელმწიფო ბიუჯეტის 57% და მისი მთლიანი შიდა პროდუქტის 30% დანიის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ივსებოდა (Greenland's Statistics, n.d.). გრენლანდიის მთავრობა სუბსიდიის ფორმით იღებდა სამ მილიარდ დანიურ კრონს (დაახლოებით 600 მილიონი დოლარი), რაც ერთ სულ მოსახლეზე 10 000 დოლარს უტოლდება (Kucera, 2008, p.40). ანალოგიურად, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა გულისხმობდა საერთო ბაზარსა და გაერთიანების ფინანსურ დახმარებაზე წვდომის დაკარგვას. 1973-1981 წლებში, გრენლანდიამ, როგორც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წევრმა, გრანტების სახით მნიშვნელოვანი ფინანსური დახმარება მიიღო რეგიონული განვითარების ფონდისგან (ERDF) – 300-ზე მეტი პროექტი, თითოეული 10 მილიონის ბიუჯეტით ევროპის სავალუტო ერთეულში (ეკიუ), ევროპის საზოგადოებრივი ფონდისგან (ESF) - დაახლოებით 30 მილიონი ეკიუ, და ევროპის სოფლის მეურნეობის სახელმძღვანელო და საგარანტიო ფონდისგან (EAGFF ან FEOGA) – 2 მილიონზე მეტი ეკიუ (Harhoff 1983, p.20). გრენლანდიამ ასევე მიიღო ჯამში 52.2 მილიონი ეკიუს ოდენობის სესხი ევროპის საინვესტიციო ბანკისგან (EIB) (Commission Communication, p.17). 1981 წლის სექტემბრამდე, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საერთო ინვესტიცია გრენლანდიაში 962 მილიონ დანიურ კრონს შეადგენდა (Kramer, 1983, p.275). კრამერი (1983) ზუსტად ხსნის ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის რისკებს გრენლანდიისთვის: „თუ ის [გრენლანდია] დატოვებს ევროპის გაერთიანებას სპეციალური შეთანხმების მიღების გარეშე, კუნძული თავად გახდება მესამე ქვეყანა და მის პროდუქტებს ერთიანი საგარეო ტარიფისა და სხვა ბარიერების გადალახვა მოუწევს. ასეთ შემთხვევაში, ადვილად წარმოსადგენია ის სირთულეები, რომლის წინაშეც დადგება გრენლანდიის ჯერ კიდევ ახალგაზრდა საექსპორტო ინდუსტრია იმისთვის, რომ მოახერხოს ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში გაყიდვების გაფართოება (ეკონომიკურად დაზღვეულ) გაერთიანების მეთევზეებთან ძლიერი კონკურენციის პირობებში...“ (p.286). მაშინ, საინტერესოა, თუ რა ეკონომიკური გამართლება ჰქონდა გაერთიანების დატოვებას თევზჭერის ინდუსტრიისთვის, და ზოგადად, გრენლანდიისთვის? ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებისა და დანიის მიმართ გრენლანდიის დამოკიდებულების შედარების საფუძველზე, შესაძლოა ითქვას, რომ გაერთიანების გარეთ ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევის გეგმის გარეშე, ავტონომიის გაფართოების ინტერესი ვერ იქნებოდა საკმარისი მიზეზი გრენლანდიის მიერ გაერთიანების დასატოვებლად, იმდენად, რამდენადაც იგივე მიზეზი საკმარისი არ აღმოჩნდა დანიისგან გამოსაყოფად.

ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებასა და მესამე ქვეყნებს შორის ურთიერთობების იმ დროისთვის არსებულ ფორმატებს შორის, გრენლანდიისთვის ეკონომიკური უსაფრთხოების გარანტიის თვალსაზრისით ყველაზე პერსპექტიული აღმოჩნდა ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსი. აღნიშნული სტატუსი გულისხმობდა სავაჭრო სარგებელს (გრენლანდიის თევზისა და თევზის პროდუქტების უტარიფო წვდომა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ერთიან ბაზარზე) და ფინანსურ და ტექნიკურ დახმარებას ევროპის განვითარების ფონდისგან (Kramer, 1983, p.288). უფრო მეტიც, გრენლანდიას სურდა აღნიშნული სარგებლის მიღება თავისი წილი ვალდებულებების აღების გარეშე. 1982 წლის სექტემბერში, „სიუმუთის“ პარტიის ყოველწლიურ კონფერენციაზე, გრენლანდიის მთავრობამ განაცხადა, რომ არ დათანხმდებოდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებისთვის საკუთარ წყლებზე უფლებამოსილების გადაცემას ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსის მიღების სანაცვლოდ (Johansen & Sorensen, 1983, p.276). მკაფიოდ ითქვა, რომ თუ გაერთიანების წევრებს სურდათ გრენლანდიის წყლებში თევზჭერის გაგრძელება, მათ ამისთვის ლიცენზიის უნდა შეეძინათ. გაერთიანების დატოვების შესახებ მთავრობის გადაწყვეტილების ძირითადი ლოგიკა შემდეგი იყო: გრენლანდია სრულად დაიბრუნებდა კონტროლს თავისი წყლების 200-მილიან ზონაზე და შემდეგ, ამ ტერიტორიაზე თევზჭერის უფლებას მიჰყიდდა გაერთიანების დაინტერესებულ წევრებს. მმართველ პარტიას სჯეროდა, რომ ამით ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის შედეგად დაკარგული ფინანსური დახმარების კომპენსირებას და შესაბამისად, გაერთიანების გარეთ, სულ მცირე, იმავე ხარისხის ეკონომიკური კეთილდღეობის შენარჩუნებას მოახერხებდა, რაც მას გაერთიანების შიგნით ჰქონდა. თუმცა, ამგვარი ცალმხრივი გაანგარიშება მიუღებელი იყო ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებისთვის. გაერთიანება არ დაუშვებდა გრენლანდიასთან ცალმხრივად მომგებიანი შეთანხმების დადებას, რადგან ასეთი შეთანხმება იმის მანიშნებელი იქნებოდა, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების პრივილეგიების მიღება მისი წევრობის თანხმებით ვალდებულებების აღების გარეშეც იყო შესაძლებელი. სწორედ, ამის გამო, გრენლანდიის სტატუსის შესახებ მოლაპარაკებები 1982 წლის რეფერენდუმის შემდეგ კიდევ 2 წლის განმავლობაში გაგრძელდა. „სიუმუთის“ პარტიას უკან დახევა მოუწია და საბოლოოდ დათანხმდა თევზჭერის შეთანხმებას (1984), რომელიც ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებას გრენლანდიის წყლებში თევზჭერის უფლებას აძლევდა. ამის სანაცვლოდ, გრენლანდიამ მოახერხა საერთო ბაზარზე თავისუფალი წვდომის შენარჩუნება და წელიწადში 216 მილიონი კრონის ოდენობის ფინანსური დახმარების მოპოვება (Orvik, 198, p.951), რაც, შესაძლოა, ორივე მხარისთვის სასარგებლო შეთანხმებად ჩაითვალოს. გრენლანდიის სურვილი არსებული ეკონომიკური კეთილდღეობის შენარჩუნების შესახებ მაინც დაკმაყოფილდა.

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, შესაძლოა ითქვას, რომ ავტონომიის გაფართოების ინტერესი გადამწყვეტი იყო, მაგრამ, ასევე, მნიშვნელოვანი იყო ეკონომიკური არგუმენტი! გრენლანდიელების გაბედული გადაწყვეტილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების შესახებ ეყრდნობოდა მათ მოლოდინს, რომ გაერთიანების ფინანსური დახმარება და თევზჭერის სფეროში თანამშრომლობა გრენლანდიისთვის სასარგებლო რაიმე ფორმით კვლავ გაგრძელდებოდა. სხვა შემთხვევაში, გაერთიანების დატოვება გრენლანდიისთვის არახელსაყრელი იქნებოდა. „ნიუ-იორქ თაიმის“ კორესპონდენტი უილიამ ბორდერსი (1982) იმ პერიოდში ნუჟუკიდან იტყობინებოდა, რომ „გრენლანდიელებს სურთ რაიმე ტიპის ასოცირებული წევრის სტატუსზე შეთანხმება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ერთიან ბაზართან, რომელიც ამ დრომდე გრენლანდიას წელიწადში 20 მილიონ დოლარამდე ფინანსური დახმარებით უზრუნველყოფდა და ამ სტატუსზე შეთანხმებამ შესაძლოა გავლენა იქონიოს გაერთიანების დატოვების სურვილზე – რეფერენდუმი მხოლოდ საკონსულტაციო ხასიათის იყო“, (აბზაცი 9). კიდევ ერთი არგუმენტი, რომელიც ამტკიცებს ეკონომიკური ფაქტორის მნიშვნელობას გრენლანდიის ავტონომიის გაფართოების ინტერესისთვის არის ის ფაქტი, რომ 1984 წელს, მთავრობა დათანხმდა გაერთიანებასთან თევზჭერის შეთანხმებით ადგილობრივ რესურსებზე გრენლანდიის კონტროლის შეზღუდვას. დანიისგან გრენლანდიის დამოუკიდებლობის შესაძლებლობის განხილვისას, „სიუმუთის“ სპიკერმა ჯონათან მოცფელდმა განაცხადა, რომ „სუვერენიტეტი დამოკიდებული იქნება გრენლანდიის შესაძლებლობაზე, უზრუნველჰყოს დამოუკიდებელი ეკონომიკური განვითარება და საჭირო იქნება პოლიტიკური და ეკონომიკური მოსაზრებების ფრთხილი ბალანსი“ (ციტირებულია: Taagholt and Claus, 2001, p.71). მსგავსად, გრენლანდიის გადაწყვეტილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის შესახებ პოლიტიკური მიზნებისა და ეკონომიკური ინტერესების ურთიერთშეჯერების შედეგი უნდა ყოფილიყო.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, გრენლანდიის მთავრობას ჰქონდა ეკონომიკური გეგმა, რომლის საფუძველზეც მიღებულ იქნა პოლიტიკური გადაწყვეტილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის შესახებ. საბოლოოდ, აღნიშნული გეგმა

ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსის მიღების ფორმით განხორციელდა და ეკონომიკური უსაფრთხოების გარანტიად იქცა. ყოველივე ამან ნიადაგი მოამზადა ავტონომიის გაფართოების მთავარი ინტერესის განხორციელებისთვის, რაც 1985 წელს გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ოფიციალურად დატოვებაში გამოიხატა. ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსი, გაერთიანების წევრობის სანაცვლოდ, პოლიტიკურად დამოუკიდებელი და ეკონომიკურად თვითკმარი გრენლანდიის ჩამოყალიბების შესაძლებლობად აღიქმებოდა.

ნაწილი 2. გადაწყვეტილების მიღების პროცესი საზოგადოებრივ დონეზე

1982 წლის 23 თებერვლის რეფერენდუმზე, გრენლანდიის საზოგადოებას არჩევანი უნდა გაეკეთებინა ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში დარჩენასა და გაერთიანებიდან გამოსვლას შორის. მმართველი პარტია „სიუმუთი“ და ოპოზიციური პარტია „ათასუთი“ ერთმანეთის საპირისპირო კამპანიას აწარმოებდნენ, რომელშიც „სიუმუთი“ გაერთიანების დატოვებას, ხოლო „ათასუთი“ წევრობის შენარჩუნებას უჭერდა მხარს. „სიუმუთი“ მიიჩნევდა, რომ გრენლანდია მოახერხებდა გაერთიანების გარეთ ეკონომიკის განვითარებას ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების სტატუსის (OCT) საშუალებით, ხოლო „ათასუთის“ ხედვით, გრენლანდიის ეკონომიკის ბედი ზედმეტად ბუნდოვანი იყო საიმისოდ, რომ პარტიას გაერთიანების დატოვებისთვის დაეჭირა მხარი. მართალია, ნახსენები ორი პარტია განსხვავებულად აღიქვამდა გრენლანდიის ეკონომიკურ ინტერესს, თუმცა, სხვა მხრივ, „ათასუთიც“ ემხრობოდა გრენლანდიის ავტონომიის გაფართოებას (Orvik, 1984, 943), მსგავსად ყველა სხვა გრენლანდიელისა. საბოლოოდ, რეფერენდუმში წარმატებას მმართველმა პარტიამ მიაღწია და შეკითხვაზე „გსურთ თუ არა, გრენლანდია დარჩეს ევროპული გაერთიანების შემადგენლობაში“ ამომრჩეველთა 52%-მა „არა“ უპასუხა (Harhoff, 1983, p.13).

ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საკითხზე ჩატარებულ პირველ, 1972 წლის რეფერენდუმზე, გრენლანდიის ამომრჩეველთა 70%-მა ხმა გაერთიანების წევრობის წინააღმდეგ მისცა, თუმცა, 1982 წლის მეორე რეფერენდუმისთვის იგივე მაჩვენებელი 52%-მდე შემცირდა. გაერთიანების მიმართ დამოკიდებულების +20%-ით პოზიტიურად ცვლილების მიზეზი, სავარაუდოდ, იყო გაზრდილი ცხოვრების სტანდარტი ამ ათი წლის განმავლობაში. გარდა ამისა, გრენლანდიელები კონსერვატიული ტიპის ამომრჩეველები არიან და ეკონომიკურად სარისკო გადაწყვეტილებები მათგან ნაკლებად არის მოსალოდნელი (Orvik, 1984, p.938). მიუხედავად ამისა, ამომრჩევლისთვის მაინც უფრო დამაჯერებელი აღმოჩნდა „სიუმუთის“ და არა უფრო მეტად წინდახედული „ათასუთის“ მიერ შეთავაზებული ხედვა. მთავრობის მხრიდან ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლის მხარდამჭერი სუსტი ეკონომიკური არგუმენტის გათვალისწინებით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს კოლექტიური თვითრწმენა, როგორც ეროვნული ინტერესის კატეგორია, რომელიც ყველაზე უფრო მეტად გამოხატავდა გრენლანდიის საზოგადოების ინტერესს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მხოლოდ შეზღუდული გაგებით წარმოადგენდა 1982 წლის რეფერენდუმის შედეგები 10 წლით ადრე დაფიქსირებული პოზიციის რეფლექსიას და გადაწყვეტ ფაქტორად კოლექტიური იდენტობის სეკურიტიზაცია იქცა (იხ. ქვეთავი „სეკურიტიზაციის დისკურსის ანალიზი 1982 წლის წინასარეფერენდუმო კამპანიისას“).

კოლექტიური თვითრწმენა: ევროპეიზაციის საპირწონედ გრენლანდიური იდენტობის შენარჩუნების ინტერესი

ლინგეს მიხედვით, ადგილობრივი მმართველობისკენ სწრაფვის ათნლეული „ხასიათდებოდა ღირსების ძიებით, თვითცნობიერებითა და თანასწორ ეთნიკურ ჯგუფად აღიარების სურვილით“ (ციტირებულია: Graugaard, 2009, p.15), ან იმით, რასაც ალექსანდრ ვენდტი (1999) *კოლექტიურ თვითრწმენას* უწოდებს: „ჯგუფის მხრიდან თვითკმაყოფილების, პატივისცემისა და სტატუსის მოთხოვნილება“ (p.235-236). როგორც სტატიის პირველ ნაწილშია განხილული, 1970-იანი წლები ნამდვილად იყო გრენლანდიაში ეროვნული გამოღვიძებისა და ჯერ დანიზაციის, მოგვიანებით კი ევროპეიზაციის საწინააღმდეგოდ გრენლანდიზაციის დაწყების პერიოდი.

„სტატუსის არქონის ფსიქოლოგიურად აღქმული საფრთხე“ (Wendt, 1999, p.236), პარადოქსულად, გამონვეული იყო დანიური მოდერნიზაციის პოლიტიკით (მე-20 საუკუნის შუა წლებში), რომელსაც გრენლანდიაში უარყოფითი რეაქცია მოჰყვა, რადგანაც ის „დანიზაციის“ მცდელობად იქნა აღქმული

(იხ. სტატიის ქვეთავი „ავტონომია“). დანიისგან მიღებულმა ეკონომიკურმა დახმარებამ, ერთი მხრივ, გააუმჯობესა ცხოვრების სტანდარტი, თუმცა მეორე მხრივ, გამოიწვია ტრადიციული კულტურის დაკარგვა (Kramer, 1983, p.276). „ნიუ-იორქ თაიმსის“ კორესპონდენტი გრენლანდიიდან წერდა, რომ „...მე-20 საუკუნის განვითარებებმა გაანადგურა ტრადიციული ესკიმოსების კულტურა და ბევრი ადამიანი საკუთარი კულტურული მემკვიდრეობისგან გააუცხოვა“ (Borders, 1982a, para.9). კრამერი (1983) ამტკიცებს, რომ შეუძლებელია ერთი კულტურის დანაკარგის სხვა კულტურის შექმნით კომპენსირება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ახალი კულტურის შექმნა უკეთეს სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას გულისხმობს. კრამერი ფიქრობს, რომ სწორედ, ამ მიზეზის გამო იყო გრენლანდიური იდენტობა გადაჭარბებულად ხაზგასმული (p. 276).

ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წევრობამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა გრენლანდიური იდენტობის ფორმირების მხრივ, ამჯერად ევროპეიზაციის საფრთხის წინააღმდეგ. „მატერიალური თვალსაზრისით, გრენლანდიაში ცხოვრების დონე გააუმჯობესდა, მაგრამ სწრაფმა განვითარებამ გამოიწვია სოციალური ცვლილებები ესკიმოსების საზოგადოებაში, რომელიც ჯერ კიდევ ერთი თაობის წინ კონსერვატიული და ტრადიციული იყო“ - წერდა „ნიუ-იორქ თაიმსი“ 1982 წელს გრენლანდიიდან (Borders, 1982b, para.18). გრენლანდიის ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა, ჯონათან მოცფელდმა, რომელიც თვითონაც ესკიმოსური წარმოშობის იყო, განაცხადა: „ჩვენ იმდენად შორს ვართ ევროპისგან როგორც ჩვენი დამოკიდებულებებით, ასევე გეოგრაფიულად, რომ ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში ვერასდროს ვიგრძნობთ თავს ისე, როგორც საკუთარ სახლში“ (ციტირებულია: Borders, 1982c, para.6). იოჰანსენი და სორენსენი (1983) ადასტურებენ, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების რეგულაციებზე დაქვემდებარება საფრთხეს უქმნიდა გრენლანდიის კულტურულ იდენტობას (p.272). კიდევ ერთი ესკიმოსური წარმოშობის პოლიტიკურმა ფიგურამ გრენლანდიაში, მოსეს ოლსენმა, განაცხადა: „ჩვენ საერთოდ არ ვართ ევროპელები. ჩვენი წინაპრები იზოლირებულად ცხოვრობდნენ, თავიანთ თავთან ჰარმონიაში. ისინი ძლიერები და ამაყები იყვნენ, რადგან უწევდათ მკაცრ გარემო პირობებთან გამკლავება და ამას წარმატებით ახერხებდნენ. მას შემდეგ, 30 წლის წინ, დაიწყო ეს დამანგრეველი და დაჩქარებული განვითარება დანიის მხრიდან. მათგან ბევრს კარგი განზრახვა ჰქონდა, თუმცა, ამის მიუხედავად, ჩვენი კულტურა მაინც დაზიანდა. ახლა ჩვენ მომავალი თაობის გადარჩენისკენ უნდა მივმართოთ ძალისხმევა (ციტირებულია: Borders, 1982b, para.22). შედეგად, იმ ფაქტმა, რომ ერის ფორმირება მიმდინარეობდა დანიზაციისა და ევროპეიზაციის პროცესის პარალელურად, ადგილობრივ მკვიდრ მოსახლეობაში კულტურული დაუცველობის შეგრძნების გაჩენას შეუწყო ხელი. საშინაო მმართველობის უფლების მოპოვების შემდეგ, გრენლანდიურ იდენტობაზე კიდევ უფრო მეტი აქცენტი გაკეთდა. გრაუგორდის (2009) შეფასების მიხედვით, „საშინაო მმართველობამ ხელი შეუწყო სიამაყისა და თავდაჯერებულობის ახლებურ გამოხატვას“ (p.60), როგორც იყო, ამ შემთხვევაში, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვება.

დანიზაციისგან განსხვავებით, ევროპეიზაციის შემთხვევაში, გრენლანდიური კულტურის დაკარგვის შიში პოლიტიკურადაც გამოიხატა. მმართველი „სიუმუთის“ პარტიის 1982 წლის წინასარეფერენდუმო კამპანია ძირითადად ფოკუსირებული იყო კოლექტიური თვითრწმენის საზოგადოებრივ ინტერესზე და საბოლოო ჯამში, წარმატებასაც მიაღწია. ევროპის ეკონომიკური კავშირის წევრობა აღიქმებოდა გამოწვევად გრენლანდიური იდენტობისთვის, ხოლო გაერთიანებიდან გამოსვლა, და შედეგად ევროპისგან ჩამოშორება, დასუსტებული კოლექტიური თვითრწმენის დაბრუნების გზად იხსებოდა.

სეკურიტიზაციის დისკურსის ანალიზი 1982 წლის

წინასარეფერენდუმო კამპანიისას

გრენლანდიის დანიისგან გამოყოფის შესაძლებლობის განხილვისას, ნილ ორვიკი (1984) საუბრობს საინტერესო მიგნების შესახებ, რომელიც ასევე შესაბამისობაში მოდის გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების შემთხვევასთან: „სრული დამოუკიდებლობა და დანიისგან გამოყოფა ვერ იქნება წარმატებული, თუ ისინი არ იპოვიან რაიმე უკიდურესად ემოციურ საკითხებს, რომლებიც პირდაპირ მიმართებაში იქნება ხალხის შიშებსა და მომავლის იმედებთან იმისთვის, რომ ხელი შეუწყოს იმედითა და სიძულვილით გაჯერებულ კამპანიას“ (p.939). 1982 წლის წინასარეფერენდუმო კამპანიის შემთხვევაში, ამგვარ ემოციურ საკითხს წარმოადგენდა გრენლანდიური იდენტობა.

იოჰანსენისა და სორენსენის (1983) მიხედვით, წინასარეფერენდუმო „კამპანია აღმოჩნდა ხანგრძლივი, ძვირადღირებული და - გრენლანდიის ტრადიციებისგან განსხვავებით - უხეში და მწვავე. წერილობითი კამპანიის დიდი ნაწილი ბრაზისა და იმედგაცრუების ტონით ხასიათდებოდა“ (p.272). მმართველმა

პარტია „სიუმუთმა“ ემოციებით მანიპულირების გზას მიმართა: ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება გრენლანდიური იდენტობის მტრად იყო დახატული. გარდა სტატიის წინა ნაწილებში გაანალიზებული მთავრობის წარმომადგენლების განცხადებებისა, გრენლანდიური იდენტობის წინაშე მდგარი საფრთხე ასევე გამოხატული იყო ემოციურად დატვირთული ფოტოებით: „გაერთიანების დატოვების მხარდამჭერ ერთ-ერთი პოსტერზე, რომელიც ასობით შენობაზე იყო დამაგრებული, გამოსახული იყო კაიაკში მჯდარი სამი ესკიმოსი, რომლებიც გრენლანდიის ევროპის რუკასთან დამაკავშირებელ მძიმე შავ ჯაჭვებს ამსხვრევდნენ და საზეიმოდ გამოჰყავდათ კუნძული ევროპული სივრციდან“, პოსტერზე იკითხებოდა „მემკვიდრეობა უნდა გაძლიერდეს“ - ნერდა ადგილზე მყოფი „ნიუ-იორქ თაიმის“ ჟურნალისტი (Borders, 1982c, para.13). რაც შეეხება ოპოზიციას, პარტია „ათასუთის“ წევრები ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წევრობის შენარჩუნების მხარდამჭერ კამპანიას ატარებდნენ და ხაზს უსვამდნენ ისეთ ეკონომიკურ სარგებელს, როგორც იყო დასაქმებისა და განვითარების მაღალი დონე, საერთო ბაზარზე წვდომა, ფინანსური დახმარება და ა.შ. „კამპანიის ტექსტები ხაზს უსვამდა განვითარების სარგებელს, რომელიც გაერთიანების წევრობას ახლდა თან. პოსტერებზე გამოსახული იყო დაავადებული ბიჭი, მოხუცი ქალი, თუ ახალგაზრდა დაქორწინებული წყვილი, რომელიც საცხოვრებელ ადგილს ეძებდა, წარწერით „გაგვიხსენეთ და აირჩიეთ 'დიახ', - ნერდა „ნიუ-იორქ თაიმის“ ჟურნალისტი 1982 წლის კამპანიის პერიოდში გრენლანდიიდან (Borders, 1982b, para.17).

ემოციებისა და სალი აზრის დაპირისპირება, როგორც ჩანს, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საკითხზე ჩატარებულ რეფერენდუმებს შორის გავრცელებულ ტენდენციას წარმოადგენს. მსგავსი სტრატეგიის შესახებ საუბრობს ჰანს რედერი თავის მიმოხილვაში დანიის 1972 წლის წინასარეფერენდუმო კამპანიის შემთხვევაშიც, რომლის სათაურიცაა 'არას' მხარე ემოციებზე დაყრდნობით საუბრობს, ხოლო 'დიახ' მხარე - სალი აზრის". რედერის (2012) ჰიპოთეზაა, რომ „ევროკავშირის მხარდამჭერი პოლიტიკოსები, ეკონომისტები და ბიზნესმენები საუბრობენ მის სასარგებლოდ ხმის მიცემის ეკონომიკურ საჭიროებაზე, მაგრამ ამომრჩეველს ხიბლავს სკეპტიკოსების არგუმენტები ეროვნული ღირსების, იდენტობისა და დამოუკიდებლობის შესახებ“ (პარაგრაფი 1). როგორც ჩანს, აღნიშნული ჰიპოთეზა ვალიდურია გრენლანდიის შემთხვევაშიც. ოლესენი აანალიზებს იმავე, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საკითხზე ჩატარებულ 1972 წლის დანიის რეფერენდუმს და ხსნის, რომ 'დიახ' მხარის წარმომადგენლები ყოველთვის უფრო რთულ მდგომარეობაში იყვნენ, რადგან მათ მუდმივად უწევდათ იმ სარგებლის დასაბუთება, რომელიც შესაძლოა გვექონოდა... ამის საპირისპიროდ, 'არას' მომხრეები ეყრდნობოდნენ იმის დაკარგვის შიშს, რაც უკვე გვექონდა“ (ციტირებულია: Redder, 2012, para 14). ანალოგიურად, გრენლანდიის შემთხვევაში, პარტია „ათასუთი“ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების მხარდამჭერ არგუმენტად წევრობის ეკონომიკურ სარგებელს იყენებდა, ხოლო პარტია „სიუმუთი“ გრენლანდიური იდენტობის დაკარგვის საფრთხით მანიპულირებდა (მოგებისა და დანაკარგის ურთიერთდაპირისპირება). ევროპის მონინალმდეგებმა შეძლეს თავიანთი მესიჯის ხალხის გულებად მიტანა, რადგან „უფრო მარტივია ოპონირება და ძლიერი ემოციებით მანიპულირება, ვიდრე პოსტერის საშუალებით ხალხის დარწმუნება, რომ 'ეკონომიკურად პასუხისმგებლიანები' იყვნენ“, - ამგვარად ხსნის დანიელი მკვლევარი, ლარს სიბდალი, თუ რატომ იგებს ყოველთვის ემოციური არგუმენტი (ციტირებულია: Redder, 2012, para.12), როგორც ეს გრენლანდიის შემთხვევაში მოხდა.

„სიუმუთის“ პარტიის მიერ რეფერენდუმის წინ ჩატარებული კამპანია სეკურიტიზაციის კარგ მაგალითს წარმოადგენს. სეკურიტიზაციის თეორია მიჰყვება კონსტრუქტივიზმის ლოგიკას და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საფრთხეების სოციალურად კონსტრუირების გააზრებაში. სეკურიტიზაცია გულისხმობს საკითხის „საფრთხის შემცველად წარმოჩენას იმგვარად, რომ სხვები ისმენენ და ირწმუნებენ მას, ან სულ მცირე რწმუნდებიან იმაში, რომ აუცილებელია აღნიშნული საკითხის მიმართ ყურადღების გამოჩენა (Eriksson & Noreen, 2002, p.10). სეკურიტიზაციის აქტორს რეფერენტული ობიექტი უსაფრთხოების სფეროში გადაჰყავს და კონკრეტული აუდიტორიის თვალში მას საფრთხედ წარმოაჩენს. „იმ შემთხვევაში, თუ აუდიტორია მას ასეთად მიიღებს და როდესაც ეს მოხდება“, სეკურიტიზაციის პროცესი წარმატებულად ითვლება, ესე იგი „მოხდა საკითხის სეკურიტიზაცია“ (Buzan, Weaver & Wilde, 1998, p.25). სეკურიტიზაციის აქტორში იგულისხმება ის, ვინც პასუხისმგებელია სეკურიტიზაციის ქმედებაზე, ხოლო რეფერენტული ობიექტი გულისხმობს „რაიმეს, რაც აღქმულია, როგორც არსებითი საფრთხის ქვეშ მყოფი და რომელსაც აქვს გადარჩენის ლეგიტიმური მოთხოვნილება“ (Buzan, Weaver, & Wilde, 1998, p.36). შესაბამისად, ამ შემთხვევაში სეკურიტიზაციის აქტორს წარმოადგენს მმართველი პარტია „სიუმუთი“, რეფერენტულ ობიექტს - გრენლანდიური იდენტობა, ხოლო სამიზნე აუდიტორიას - გრენლანდიის საზოგადოება (ელექტორატი). საბოლოო ჯამში, რეფერენდუმის შედეგები ევროპის ეკონომიკური გა-

ერთიანების დატოვების სასარგებლოდ შესაძლოა აიხსნას, როგორც აუდიტორიის მხრიდან „თანხმობა“, რაც სეკურიტიზაციის პროცესის წარმატებაზე მიანიშნებს.

ბუზანის, ვივერისა და ვაილდის მიხედვით, მთავრობების მიერ ეროვნული ინტერესების სეკურიტიზაციის ობიექტად გამოყენება გავრცელებულ პრაქტიკას წარმოადგენს (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, p.123). როგორც ვივერი (1995) აღნიშნავს, ყოველივე ეს ხდება იმიტომ, რომ „საზოგადოებას, რომელიც კარგავს საკუთარ იდენტობას, ეშინია, რომ ის ველარ შეძლებს თვითმყოფადობის შენარჩუნებას“ (p.67), ამ შიშების პოლიტიკური ინტერესებისთვის გამოყენება კი მარტივად არის შესაძლებელი. ამავე ავტორების (1998) მიხედვით, „კოლექტიური იდენტობები ბუნებრივად ვითარდება და იცვლება საშინაო თუ საგარეო გარემოებების საპასუხოდ. ამგვარი ცვლილებები შესაძლოა აგრესიულად ან განხეთქილების გამომწვევად, ხოლო ამ ცვლილებების წყარო კი არსებით საფრთხედ იქნას აღქმული“ (p.23), ისევე, როგორც ევროპეიზაცია იყო წარმოდგენილი საფრთხედ გრენლანდიური იდენტობისთვის (იხილეთ სტატიის ქვეთავი - „კოლექტიური თვითრწმენა“).

მთლიანობაში, პოლიტიკური და ეკონომიკური მოსაზრებების პარალელურად, კოლექტიური თვითრწმენის ინტერესი გრენლანდიისთვის კიდევ ერთ მიზეზს წარმოადგენდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დასატოვებლად - 'ფსიქოლოგიურს!' ვენდტი (1999) ხსნის, რომ „სახელმწიფოები იშვიათად დგებიან მატერიალური საფრთხეების წინაშე [ვენდტი მატერიალურ საფრთხეებს მოიხსენიებს, როგორც „ხანძარს სასტუმროში“], რომლის დროსაც არსებული რწმენები უსაფრთხოების მიღწევის შესახებ შესაძლოა დაემთხვეს ეროვნულ ინტერესებს“ (p.237). გრენლანდიაში არსებობდა რწმენა, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა გრენლანდიისთვის წარმოადგენდა როგორც მატერიალური, ასევე ფსიქოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საშუალებას, რაც შესაბამისობაში მოდის ვენდტის (1999) ეროვნული ინტერესის სამივე კატეგორიასთან: ავტონომია, ეკონომიკური კეთილდღეობა და კოლექტიური თვითრწმენა (pp.233-238).

დასკვნა

სტატია მიზნად ისახავდა გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების გადაწყვეტილების თვისებრივ ანალიზს. გადაწყვეტილების მიზეზები გაანალიზდა როგორც სამთავრობო, ისე საზოგადოებრივ დონეზე. ავტორი მივიდა დასკვნამდე, რომ აღნიშნული გადაწყვეტილება ავტონომიის გაფართოების ინტერესიდან მომდინარეობდა და მას ზურგს უმაგრებდა გაერთიანების გარეთ ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევის გეგმა. თუმცა, საზოგადოებრივ დონეზე გადამწყვეტი როლი ითამაშა გრენლანდიური იდენტობის შენარჩუნების სურვილმა. პარალელურად, სტატიის მიგნებები ინტერპრეტირდა ალექსანდრ ვენდტის მიერ შემოთავაზებული ეროვნული ინტერესების კატეგორიების მიხედვით: 'ავტონომია', 'ეკონომიკური კეთილდღეობა' და 'კოლექტიური თვითრწმენა' (ფიზიკური გადაარჩენის ინტერესი აღნიშნული კვლევისთვის შეუსაბამოდ იქნა მიჩნეული). საბოლოო ჯამში, ავტორმა დაასკვნა, რომ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებიდან გამოსვლა გრენლანდიისთვის აღნიშნული სამი ტიპის ეროვნული ინტერესის ერთი პოლიტიკური ნაბიჯით მიღწევის საშუალებას წარმოადგენდა.

არგუმენტაცია ეფუძნებოდა პროცესის მიყოლის მეთოდს, რომლის საშუალებითაც გაანალიზდა გრენლანდიის პოლიტიკური პროცესები ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში განევრიანებიდან თვითმმართველობის გამოცხადებამდე. შედეგად დადგინდა, რომ გაერთიანების დატოვება გრენლანდიის თვითგამორკვევისკენ გადადგმულ კიდევ ერთ ნაბიჯს წარმოადგენდა. პროცესის მიყოლამ აჩვენა, რომ დანიაზე ეკონომიკური დამოკიდებულება გრენლანდიის სუვერენიტეტისთვის შემზღვეველ ფაქტორს წარმოადგენს და გრენლანდია დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებას მოახერხებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ეკონომიკურად თვითკმარი გახდება. ეკონომიკური ფაქტორის, როგორც გრენლანდიის თვითგამორკვევისთვის მთავარი ბარიერის განსაზღვრის შემდეგ, ავტორმა შეისწავლა გრენლანდიის მიერ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების გადაწყვეტილებაში პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მოსაზრებებს შორის არსებული ბალანსი. გაერთიანების დატოვებისას, გრენლანდიის დანიისგან გამოყოფის ჰიპოთეტური ქეისისგან განსხვავებით, მთავრობას ამ შემთხვევაში ჰქონდა სათანადო ეკონომიკური გეგმა: ზღვისგადაღმა ქვეყნებისა და ტერიტორიების (OCT) სტატუსის მიღება და თევზჭერის ლიცენზიების გაყიდვა გაერთიანების დაინტერესებულ წევრებზე, რითაც ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დაკარგული ფინანსური დახმარების კომპენსირებას მოახდენდა. შესაბამისად, პროცესის მიყოლამ აჩვენა, რომ გრენლანდიის მთავრობის რწმენამ გაერთიანების გარეთ ეკონომიკუ-

რი კეთილდღეობის არსებული დონის შენარჩუნების შესახებ, გზა გაუკვალა ავტონომიის გაფართოების ინტერესის რეალიზებას გაერთიანების დატოვების გზით.

სტატიის შემდეგ ნაწილში გაანალიზებული იყო ე.წ. დანიზაციისა და ევროპეიზაციის მიმართ გრენლანდიის დამოკიდებულებებს შორის კავშირი. აღნიშნულმა ანალიზმა აჩვენა, თუ რა გავლენა შეიძლება ჰქონდეს გარედან თავსმობვეულ მოდერნიზაციასა და ეკონომიკურ განვითარებას ადგილობრივი მოსახლეობის კოლექტიურ თვითრწმენაზე. შემდგომ, დისკურსის ანალიზმა გამოკვეთა, თუ როგორ გამოიყენა პოლიტიკური მიზნებისთვის მმართველმა პარტია „სიუმუთმა“ გრენლანდიური იდენტობის შეზღუდვის მიმართ ამომრჩევლების უკმაყოფილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების წინააღმდეგ წარმოებულ წინასარეფერენდუმო კამპანიის დროს. ვივერის (1995) სეკურიტიზაციის თეორიის დახმარებით, ეს არგუმენტი თეორიულად შემდეგი ფორმით ჩამოყალიბდა: მმართველმა პარტიამ, გრენლანდიური იდენტობისთვის ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების არსებით საფრთხედ წარმოჩენის გზით, მოახერხა გრენლანდიელების კონსოლიდირება გაერთიანების წევრობის წინააღმდეგ. „სიუმუთის“ მიერ სეკურიტიზაციის აქტის შედეგად, გრენლანდიელებმა მიიჩნიეს, რომ მათ ისტორიულ თვითაღქმას ევროპის მხრიდან საფრთხე ემუქრებოდა. ამომრჩეველთა უმრავლესობის გადანყვეტილება ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების სასარგებლოდ წარმატებულ სეკურიტიზაციის პროცესზე მიუთითებს.

ამგვარად, გადანყვეტილების მიღების პროცესის ორდონიანმა ანალიზმა სიღრმისეულად ახსნა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების დატოვების შესახებ გრენლანდიის გადანყვეტილების გამომწვევი მიზეზები და პროცესები. ვენდტის მიერ შემოთავაზებულმა ეროვნული ინტერესების კატეგორიებმა კონსტრუქტივიზმის თეორიულ ჭრილში განმარტა გაერთიანების დატოვების გადანყვეტილება როგორც სამთავრობო, ასევე საზოგადოებრივ დონეზე, მაგრამ სეკურიტიზაციის თეორიამ დამატებითი თეორიული ღირებულება შესძინა ანალიზს, რაც მისი დახმარებით თავად ამ პროცესის ჩვენების ეფექტურობაში გამოიხატა⁵.

გარდა ზემოაღნიშნული მიგნებებისა, სტატია იძლევა „ავტონომიის“ საზღვრების სამართლებრივი კატეგორიის პოლიტიკური გადააზრების საფუძველს, იმ თვალსაზრისით, რომ დანიის სამეფომ გრენლანდიას მისცა უფლება არ გაჰყოლოდა მის საერთაშორისო ტრაექტორიას და ამოსულიყო ევროგაერთიანებიდან. შესაბამისად, საინტერესო იქნება, გრენლანდიის შემთხვევის შემდგომი კვლევა სამართლებრივი პრეცედენტის ჭრილში, რომლის გამოყენებაც, სავარაუდოდ, ევროკავშირის წევრი (მაგ. ესპანეთი) და ყოფილი (დიდი ბრიტანეთი) სახელმწიფოების შემადგენლობაში შემავალ ტერიტორიულ ერთეულებს შეეძლება. შესაძლებელია თუ არა, რომ გრენლანდიის შებრუნებული სცენარი მოერგოს კატალონიას, რათა იგი დარჩეს ევროკავშირში ესპანეთისგან დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემთხვევაში? ან რამდენად რეალურია, რომ ჩრდილოეთ ირლანდიისა და შოტლანდიის ავტონომია ანალოგიურად გაფართოვდეს ისე, რომ ისინი დიდი ბრიტანეთის გარეთ ყოფნის პირობებში, ინდივიდუალურად გახდნენ ევროკავშირის წევრები. ყველა ამ შესაძლო კავშირის გათვალისწინებით, გრენლანდიის შემთხვევა მკლევარების მხრიდან განახლებულ და მეტად სპეციალიზებულ ყურადღებას იმსახურებს, განსაკუთრებით, სამართლებრივს.

⁵ სეკურიტიზაციის თეორია კოპენჰაგენის სკოლას ეკუთვნის, მაგრამ ის არსობრივად ამავდროულად კონსტრუქტივისტულიც არის

გამოყენებული ლიტერატურა

- The Greenland-Danish Self-Government Commission. (2008, April). *The Greenland-Danish Self-Government Commission's Report on Self-Government in Greenland*. Retrieved January 31, 2016 from The Arctic Governance Project: <http://www.arcticgovernance.org/the-greenland-danish-self-government-commissions-report-on-self-government-in-greeland.4633171-137746.html>
- Alfredsson, G. (1983). Greenland and the law of political decolonization. In W. Fiedler, & J. Delbrück, *German Yearbook of International Law / Jahrbuch Für Internationales Recht* (Vol. 25, pp. 290-309). Berlin: Duncker & Humblot
- Borders, W. (1982, March 13). For Greenlanders, loneliness becomes the norm. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 21). Greenland to vote on Common Market status. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 24). Greenland votes on quitting Common Market. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 25). Greenlanders vote to leave the Market. *New York Times*
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: a new framework of analysis*. Colorado: Lynne Rienner Publishers
- By (in alphabetical order) Kenneth J. Bird, R. R. (2008). *Circum-Arctic resource appraisal: estimates of undiscovered oil and gas North of the Arctic Circle*. U.S. Geological Survey Fact Sheet
- Collier, D. (2011, October). Understanding Process Tracing. *Political Science and Politics*, 44 (4), pp. 823-830
- Commission. (1983). Status of Greenland. Commission opinion. *Commission communication presented to the Council on 2 February 1983*. Bulletin of the European Communities
- Dahl, J. (1986). Greenland: Political Structure of Self-Government. *Arctic Anthropology*, 315-324
- Debate in the British House of Commons*. (1984, July 20). Retrieved January 31, 2016 from Innovating European Studies: http://www.cvce.eu/content/publication/2013/12/9/7a88e66d-a37b-410b-b435-0db99dc98c91/publishable_en.pdf
- Eriksson, J., & Noreen, E. (2002). *Setting the agenda of threats: an explanatory model*. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University
- Foighel, I. (1980). *Homerule in Greenland (Man & Society)*. Copenhagen: Nyt Nordisk Forlag
- Göcke, K. (2009). *The 2008 Referendum on Greenland's autonomy and what it means for Greenland's future*. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the Social Sciences*. MIT Press
- Graugaard, N. D. (2009). *National identity in Greenland in the age of Self-Government*. Center of the Critical Study of Global Power and Politics
- Harhoff, F. (1983). Greenland's withdrawal from the European Communities. *Common Market Law Review*, 13-33
- Harhoff, F. (1994/5). Palestinian Self-Government viewed from a distance: an international legal comparison between Palestinian Self-Government and Greenland's Home Rule. In A. F. Kassim, *The Palestine Yearbook of International Law* (Vol. VIII, pp. 55-79). The Hague: Kluwer Law International
- Heintze, H.-J. (1998). Autonomy: applications and implications. In M. Suksi. The Hague: Kluwer Law International
- Howard, R. (2009). *The Arctic gold rush : the new race for tomorrow's natural resources*. Continuum International Publishing Group
- Johansen, O., & Sørensen, C. L. (1983, July-August). Greenland's way out of the European Community. *The World Today*, 270-277
- Kay, J., & Thorup, S. (2014, November). *Oil and gas in Greenland – still on ice?*. Retrieved January 31, 2016 from Andrews Kurth: https://www.andrewskurth.com/insights-1165.html?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=View-Original#_ftn2
- Kjær Sørensen, A. (1995). Greenland: from colony to Home Rule. In S. Tägil, *Ethnicity and nation building in the Nordic World*. United States of America: Southern Illinois University Press
- Kramer, H. (1982). Greenland's European Community (EC)-Referendum, Background and Consequences. *German*

Yearbook of International Law (25), 273-289

Kuchera, J. (2008, Autumn). The big thaw. *The Wilson Quarterly*, 36-42

Lyck, L., & Taagholt, J. (1987). Greenland – Its Economy and Resources. *Arctic*

Mason, K. (1983). European Communities Commission - Greenland - EC Commission draft approves withdrawal of Greenland from the European Community and proposes terms for economic reassociation. *Georgia Journal of International and Comparative Law*, 13 (3), pp. 865-876

Nash, M. (2014). *The free library*. Retrieved January 31, 2016 from The European Union and secession: <http://www.thefreelibrary.com/The+European+Union+and+secession.-a019569555>

Politics in Greenland. (n.d.). Retrieved January 31, 2016 from Naalakkersuisut - Government of Greenland: <http://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Politics-in-Greenland>

Redder, H. (2012, October 2). *No side speaks to the emotions, yes side to reason (English translation)*. Retrieved January 31, 2016 from Information: <http://www.information.dk/312578>

Shadian, J. M. (2006). *Reconceptualizing sovereignty through indigenous autonomy: a case study of Arctic Governance and the Inuit Circumpolar Conference*. Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company

Taagholt, J., & Hansen, J. C. (2001). *Greenland: Security Perspectives*. Arctic Research Consortium of the United States

The Greenland Home Rule Act (translation). (1978, November 29). Retrieved January 31, 2016 from Statministeriet: http://www.stm.dk/_p_12712.html

Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press

Ørvik, N. (1984). Greenland: the politics of a new Northern nation. *International Journal*, 39 (4), 932-961

Tatia Dolidze¹

**GREENLAND'S WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN ECONOMIC COMMUNITY:
CONSTRUCTIVIST ANALYSIS OF DECISION-MAKING ON GOVERNMENTAL AND
SOCIETAL LEVELS**

Abstract

The purpose of this article is to identify and explain the rationale behind Greenland's decision to leave the European Economic Community. The reasoning follows the two-levelled analysis of decision-making: governmental and societal. Based on the Process Tracing of Greenland's way to the self-determination and Discourse Analysis of the 1982 pre-referendum campaign, the article affirms that the interest of the autonomy expansion backed by the plan of economic well-being outside the Community encouraged the governmental decision, while on the societal level, the interest of preserving Greenlandicness against Europeanization is claimed to have been decisive. Findings are simultaneously interpreted according to Alexander Wendt's National Interest categories of autonomy, economic well-being and collective self-esteem to conclude that the withdrawal from the Community was a reverberation of Greenland's national interests in their Constructivist sense. As a complement to Wendt's conceptualization of National Interests, Weaver's Securitization Theory is used as a theoretical tool for analysing the pre-referendum campaign as a securitization act. It is argued that the government directed Greenlanders' Collective self-esteem against the EEC membership and thus constructed the societal security threat out of a purely political issue.

Keywords: *Greenland, Brexit, EU, Withdrawal, Securitization.*

Introduction

On the referendum of February 23, 1982 Greenland, which is an autonomous part of Denmark (the Community of the Realm), opted for the termination of its membership in the European Economic Community (EEC). In 1985, Greenland officially ceased to be a member of the EEC and since then has been carrying the status of the *Overseas Countries and Territories* (OCT). This fact makes the world's largest island the first territorial unit to have ever left the European Union². Furthermore, as Greenland's withdrawal from the EEC did not represent a member state's exit, but rather of a territory within it, this case remains *sui generis* even after the Brexit took place, and represents a puzzle of the foreign policy decision-making.

This article offers a qualitative research on the reasons behind Greenland's decision to withdraw from the EEC

¹ Tatia Dolidze is a PhD candidate at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. This article was prepared as seminar paper within the frames of the Doctoral Programme in European Studies. E-mail: tatia.dolidze@gmail.com, tatia.dolidze@eu.edu.ge

² Greenland is commonly acknowledged (by the EU itself) as the only territorial unit within the member state country to have ever withdrawn from the EU (EEC that time). "The case has no real precedent", - reads the Commission Communication on the status of Greenland, February 2, 1983. However, other comparable examples could include Algeria (France colony at that time), that ceased to be EEC member upon its independence in 1962 and Saint-Barthélem which after separating from the Guadeloupe jurisdiction, changed the status from Outermost region (OMR) to Overseas Country or Territory (OCT).

on both governmental and societal levels. It is argued that the decision of withdrawal was taken both from “the top” and “the bottom”, not necessarily out of the same logic. First, there was a decision of Greenland’s government to put the EEC membership suspension issue to a referendum followed by an intense pre-referendum campaign and only then came the decision of the majority of the society to vote against Greenland’s continued membership.

The interest of autonomy expansion supported by the belief of the economic prosperity outside the community is regarded as explanatory of government’s decision. The former was necessary but not sufficient condition, while the latter was a minimal condition and both together, they formed a sufficient condition for the decision against the EEC membership to be taken. On the societal level, the interest of preserving Greenlandic identity against the threat of Europeanization is claimed to have been decisive. It is argued, that the government manipulated with the fear of losing Greenlandicness to consolidate the Greenlandic society against the EEC membership through the pre-referendum campaign.

Statements are theoretically interpreted according to Alexander Wendt’s categories of *national interests* suggested in his book “Social Theory of International Politics”³. Wendt (1999) criticizes the neo-Realist (Waltz) zero-sum game construal according to which the physical survival is the states’ only national interest (p.235) and argues that states have at least three other interests: autonomy, economic well-being and collective self-esteem (pp.235-236), all three relevant to Greenland’s case. Additionally, the Securitization Theory coined by Ole Waever (1995) and later developed by Buzan et. al (1998) is used as a theoretical framework elucidating the role of the pre-referendum campaign as an intermediate variable, which helped to demonize the EEC membership.

Two specific qualitative research methods are used in this article. These are Process Tracing and Discourse Analysis. Process tracing is “the use of evidence from within historical case to make inferences about causal explanation of that case” (Bennet and Checkel, 2012, p.2). This method allows defining the role that Greenland’s historical progress towards meeting the national interests of autonomy, economic well-being and collective self-esteem played in Greenland’s ultimate decision to withdraw from the EEC. Additionally, discourse analysis is used to study the pre-referendum campaign as a securitization act. Due to the unfortunate lack of primary sources available for access, especially in English language, mainly the discourse cited in the secondary sources has been analysed, though the evidence provided is ample enough to enable the identification of the main trends.

Decision-making on the Governmental level

Autonomy: Greenland’s interest of autonomy expansion within the Kingdom of Denmark

According to Wendt (1999), “Autonomy refers to the ability of a state-society complex to exercise control over its allocation of resources and choice of government” (p.235). In consistence with this definition, this chapter applies the method of process tracing to reveal the explanatory power of Greenland’s interest in autonomy expansion over its decision to withdraw from the EEC. The process tracing follows Greenland on its way to the self-determination that is still ongoing and a final phase of which could even be the declaration of Statehood. Developments on the fishery front are traced alongside to manifest the political, and not only economic importance of Greenland’s local resources.

The mid 20th century modernization process in Greenland was accompanied by the increased Danish influence on Greenland’s daily life, hence reducing the local authority. Greenland’s modernization was planned in Copenhagen: “Greenland was in fact more than ever governed politically, economically, intellectually, and physically by another people” (as cited in Shadian, 2006, p.100). This period witnessed an upsurge of national consciousness. By 1953, Greenland was no longer a Danish colony but a constituent part of the Kingdom of Denmark (Orvik, 1984, p.939). Yet, that was only the beginning of the actual decolonization process. The progressive political elite teamed up in a Siumut party and began to work towards Greenland’s increased autonomy (Dahl 1986, p.320).

The 1972 EEC referendum was the first time when Greenlanders themselves had to decide the fate of Greenland’s foreign relations. 70% of the electorate voted against the integration into the Community. As Dahl (1986)

³ In this article, the understanding of the term ‘national interests’ is not limited to the actors the international status of which is an independent state

notes, the referendum results did not only reflect Greenland's negative attitude towards the EEC, but a resistance to any kind of outer dominance (p.320). However, the 50 000 Greenlandic votes were outweighed by 5 million total Danish votes in favour of the EEC membership (Dahl, 1986, p.320) and in 1973, Greenland, against the will of its population, became a EEC member. As Alfredsson (1982) phrased it, "Greenlanders now have to deal with two foreign capitals and bureaucracies, Copenhagen and Brussels, instead of one before" (p.292).

Representative authority in Copenhagen no longer proved enough for Greenland to put its voice through and the local parties initiated a campaign to gain the Home Rule. In the Danish parliament, Provincial Council or newspapers, Greenland's politicians were claiming Greenland's rights to self-determination (Dahl, 1986, p.320). Frustrated Greenlanders were asking for "more Greenlandic Greenland, i.e. a society that would be as Greenlandic as possible and as Danish as necessary" (Sorensen, 1995, p.101). Push for Greenland's enhanced independence proceeded with a Home Rule referendum in 1979. 63% of the electorate voted in favour of increased autonomy from Denmark (Naalakkersuisut-Government of Greenland, n.d). The act was signed and the Home Rule was delivered to Greenland on May 1, 1979. Even though it represented an appendix to Danish constitution, the Home Rule act stood above the Danish legislation and was partly treated as Greenland's constitution (Harhoff, 1994/5, p.63). According to the Home Rule Act, foreign relations remained under the competence of Danish central apparatus (section 11, 2) and the supremacy of the international agreements over national ones were acknowledged (section 10, 1), but Greenland was still offered a platform to express its point of view (section 11, 2). Encouraged by Home Rule formation, Greenland shortly began to work its way out of the EEC. Eurosceptic Siumut, that was already Greenland's ruling party, decided to hold a referendum on the EEC membership. The referendum took place in 1982, engaging 74,9% of Greenland's population. Votes resulted in 46,1% of the electorate in favour of maintaining the status quo (EEC membership) and 52% - against the membership (Johansen & Sorensen, 1983, p.272). Subsequently, Denmark submitted an application to the Commission asking Greenland's withdrawal from the EEC (Commission Communication, p.10). After two years of negotiations, Greenland officially left the Community and gained the status of Overseas Countries and Territories (OCT).

It was an irregular practice for an autonomous unit in the international law. Generally, autonomy is understood as the freedom of action in internal affairs, while foreign affairs and defence is usually in the hands of the national governments. Equally, as noted above, the Home Rule Act had not delegated the power of foreign policymaking to Greenland, but Denmark still allowed Greenland to extend its Home Rule to include the freedom not to pursue Danish international course and leave the EEC.

By the end of the 20th century though, according to Göcke's (2009) assessment, Greenlanders decided that the Home Rule had already accomplished itself and the limits that this act set to Greenland's Landsstyre became unacceptable (p.110). Talks between the governments of Denmark and Greenland resulted in the formation of the Greenlandic-Danish Commission. "The Commission shall, on the basis of Greenland's present constitutional position and in accordance with the right of self-determination of the people of Greenland under international law, deliberate and make proposals for how the Greenland authorities can assume further powers, where this is constitutionally possible", - read the Commission's report (2008, p.4). Successively, on a referendum held on November 2008, Greenland's society had to decide on transforming the governance from the Home Rule to Self-Government, which meant a higher degree of independence. Out of 39 000 voters, 75,5% was in favour of the enhanced autonomy and only 23,6% - against (Göcke, 2009, p.103). In 2009, Act on Greenland Self-Government was enacted with Greenland's government taking over the responsibility for the management of the 32 spheres of governance including the judicial system, immigration and border control (Naalakkersuisut- the government of Greenland, n.d).

Against this background, the withdrawal from the EEC can be seen as yet another step for Greenland on its way to self-determination. As Kingsburry suggests "the realization of self-determination can take many forms and does not necessarily imply a State of their own" (Suksi, 1998, p.28). In case of Greenland, self-determination was realized in the forms of (a) criticism about the inclusion into EEC against the will of Greenland's electorate (referendum of 1972), (b) the establishment of the Home Rule (1979), (c) the referendum on the termination of the EEC membership (1982), (d) actual withdrawal from the EEC (1985) and (e) the formation of Self-government (2009). A final step of Greenland's determination may well be the eventual declaration of statehood, though weak economic basis makes self-government a more adequate model of governance for Greenland of today. "Independence is important, but not to the little child who goes to bed hungry, and there are a lot of children in Greenland like that", - opposition

leader Jens Frederiksen stated (Kucera, 2008, n.d.). Noteworthy in this regard are the oil and gas reserves in Greenland. In 2008, US Geological Survey (USGS) published the evaluation report of the oil and gas potential of the Arctic according to which, Greenlandic basins are appraised to be accumulating around 52 billion barrels of oil and oil-equivalent natural gas (Kay & Thorup, 2014, n.d.).⁴

	Oil (MMBO)	Total Gas (BCF)	NGL (MMBNGL)	BOE (MMBOE)
East Greenland Rift Basins	8,902	86,180	8,121	31,387
West Greenland - East Canada	7,274	51,818	1,153	17,063
North Greenland Sheared Margin	1,350	10,207	274	3,324
TOTAL	17,526	148,205	9,548	51,774

Source: *Andrews Kurth*

If oil and gas reserves turn out to be reality, and Greenland, on this basis, manages to develop self-reliant and sustainable economy, it is highly likely that the desire of autonomy-expansion will eventually lead Greenland to the independence by way of secession from Denmark. The 5th Prime Minister Aleqa Hammond (2013-2014) affirmed that "If Greenland becomes economically self-sufficient, the independence becomes a practical possibility. We know that we have gold and diamonds and oil and great masses of the cleanest water in the world. It may be closer than we think" (Howard, 2009, p.212). Hans-Hoachim Heintze explains that, "under certain conditions the people of the autonomous region can claim their right to self-determination and pursue their own state. In this case autonomy could be a first step towards creating a State of their own" (Suksi, 1998, p.30). For Greenland, economic self-sufficiency could serve as that "certain condition(s)" leading it from the Self-government to the statehood.

Regarding the second aspect of autonomy expansion interest, viz. the all-inclusive control over the local resources, the ruling party wished to be the one regulating the fishing rights across Greenland instead of the supranational body such as the EEC. In terms of the employment rate and its overall volume, the fishery has always been the leading industry of Greenland. At the time when the withdrawal from the EEC was set as the Landsstyre's priority, Greenland's workforce amounted to 25,000 persons out of which 2419 (11%) were employed in the fishing industry (Lyck & Taagholt, 1987, p.54). Accordingly, fish was a key local resource for Greenland on which to base its future self-sustaining economic growth and thus, its independence in the long run. Greenland's government found it restricting factor to be obliged "to ask for permission in Brussels to catch our own fish", - as Landsstyreman Moses Olsen declared at the Greenland-EEC conference (as cited in Johansen, Sorensen, 1983, p.277). Control over local natural resources was considered an essential attribute of the Home Rule, which, in Landsstyre's view, was undermined by the EEC policies. "The Greenland community wishes to demonstrate its viability by developing its economy on the basis of locally generated values. Hence, it is imperative for the Home Rule to reserve all catch and processing of fish for the local hands if the society with a viable economy is to become a reality", - reads the Landsstyre official statement 1981 (as cited in Harhoff, 1983, p.23).

On the other hand, for the increase in the production capacity, substantial investments were needed and they were in part covered by the grants and loans from the EEC. During its Community membership Greenland received 680 million Danish crowns in grants from the community funds plus the 330 million Danish crowns from the European Investment Bank in the same period (Johansen & Sorensen, 1983, p.270). Greenland also benefited from the access to the Common Market for its fishery products (Kramer, 1983, p.281). Noteworthy among the documents on Greenland's accession to the EEC is the protocol N4 that sets certain restrictions for the Community authority on the territory of Greenland (Kramer, 1983, p.274). Particularly, the document acknowledged the peculiarity of Greenland's fishing industry. The needs of Greenland's fishermen were given a priority and the 12-miles radius zone

⁴ See the original report on USGS Publications Warehouse, Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle, <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>

around Greenland's coast was apportioned only to them (Kramer, 1983, p.275), - it suggests an important concession from the EEC side. Other countries, mainly West Germany, had access to other coastal waters in the 200-mile radius.

Nevertheless, it is often conveyed in the scholarship that Greenlanders were displeased with the excessive fishing of Community vessels in their waters (See, e.g. Alfredsson, 1983, p.292). As New York Times reported from Nuuk in 1982, there was "a widespread resentment with what is seen here as Common Market interference in purely Greenlandic affairs, especially in fishing, which is the backbone of the economy" (Borders, 1982). In fact, that what made common fisheries policy between the EEC and Greenland problematic, was the granting of fishing rights in Greenlandic waters to Community members such as Portugal, Norway and West Germany (Kramer, 1983, p.279) or several facts of EEC members' illegal fishing in Greenland's waters (Debate in the British House of Commons, 1984). The most distressing case for Greenland is said to be the one against the West Germany fishing vessels. Yet, it is known that later the German side repented the incidents and made a promise that the violations would not re-occur (Kramer, 1983, p.279). Besides, on the East coast there were adequately-equipped control units that could have been put in use to serve Greenland's case (Kramer, 1983, p.280). The opposition party Atassut also believed that this type of problems could have been eliminated through negotiations (Johansen & Sorensen, 1983, p.273), but Greenland did not wish to use the means at its disposal and cooperate.

If these few unpleasant for Greenland facts of the EEC fishery policy practice had been the cause of Greenland's disapproval of the Community, then the Landsstyre would have first of all tried to solve the problem inside the organization rather than directly outside of it. It, therefore, seems that "the real issue was politics rather than fish", similarly to Orvik's (1984) witty observation about the 1984 fishing agreement (p.952). Noteworthy in this regard is a case when granting of additional fishing quotas to West Germany in Greenland's East coast was met with resentment even if the Greenlanders themselves were not fishing in those waters (Kramer, 1983, p.280). The reason behind it could hardly have been economic. As in all other cases of Greenlanders' resentment traced above, it was all about Greenland's interest of the autonomy expansion.

To sum up, the process tracing showed where the withdrawal from the EEC stood on Greenland's way to the self-determination. Greenland entered the Community against the will of its society and upon the establishment of the Home Rule, withdrew in pursuance of the increased autonomy. Community membership had made Greenland doubly limited in policy-making, as it had to follow both Danish and ECC political or economic trajectories. Especially on the fishery front, Greenland was against any external authority over its waters since the fishing industry was seen as an economic basis for future self-governing Greenland. Hence, withdrawal from the Community was perceived by the Landsstyre as a way towards autonomy expansion, understood as the interest of consolidating the power of independent policymaking and obtaining all-inclusive control over its own local resources.

Economic well-being: Greenland's economic interest of withdrawal from the EEC

Wendt (1999) argues that the *Economic well-being* is about "the maintenance of the mode of production in a society and, by extension, the State's resource base", rather than necessarily the economic gain (p. 236). Correspondingly, via tracing the process of Greenland's decision-making in favour of the OCT status, it is demonstrated that the withdrawal from the EEC was not decided neither against any economic threat, nor in anticipation of any objective economic gain. The main idea behind the decision was to keep the economic prosperity already attained, though outside of the Community. The political status *vis-à-vis* the EEC was what mattered.

The reason why the Self-Rule proved the most acceptable form of self-determination for Greenland, as thoroughly assessed in the previous chapter, was the economic dependence on Denmark. As Taagholt and Claus (2001) assessed, "Some Greenlanders want a self-sufficient Greenland- independent of Denmark. Self-sufficiency, however, would mean that the standard of living in Greenland would have to drop significantly" (p.72). 57% of Greenland's state budget and 30% of its gross domestic product was furnished by the Danish state budget (Greenland's Statistics, n.d.). Three billion Danish kroner (about 600 million dollars), which is equal to 10 000 dollars per capita, went to Greenland government in the form of subsidies (Kucera, 2008, p.40). Similarly, the withdrawal from the EEC would mean the loss of the access to the common market and of the Community financial assistance.

In the years 1973-1981, Greenland as the EEC member had received substantial financial assistance in forms of grants from Regional Development Fund (ERDF) - more than 300 projects with 10 million ECU budget each, European Social Fund (ESF) - around 30 million ECU, European Agriculture Guidance and Guarantee fund (EAGGF of FEOGA)

- more than 2 million ECU (Harhoff 1983, p.20) and loans from the European Investment Bank (EIB) amounting 52,2 million ECU (Commission Communication, p.17). Up until September 1981, the EEC total investment in Greenland was 962 million Danish kroner (Kramer, 1983, p.275). Kramer (1983) accurately explains the risk that the withdrawal from the EEC carried for Greenland: "If it leaves the EC without special arrangement, the island would become a Third Country itself, and its products would be confronted with the CET, *et cetera*. In this case, one could imagine what difficulties the young Greenlandic export industry would have to extend its sales in the Community against fierce competition by (protected) EC fishermen..." (p.286). Then, it is interesting to know what economic justification did the decision to leave the EEC have for the fishing industry and overall, for Greenland? Having compared Greenland's attitude towards the EEC to that towards Denmark, there is a reason to believe that without a plan of economic well-being outside of the Community, the interest of autonomy expansion would not have translated into the decision to withdraw from the EEC, just as it has not yet led Greenland to the independence from Denmark.

Among the already existing practices of the EEC-Third Country relations, Greenland found the Overseas Countries and Territories (OCT) status the most promising as an economic security guarantee. It meant trade benefits (the tariff-free access of Greenland's fish and fishery products to the EEC common market) and financial and technical assistance from the European Development Fund (Kramer, 1983, p.288). Even more, Greenland aimed at these benefits without taking the responsibility of reciprocal commitments. In September 1982, on the annual conference of the Siumut party, Landsstyre declared that the attainment of the OCT status would not happen in exchange to the concession of rights to its waters to the EEC (Johansen & Sorensen, 1983, p.276). Explicitly, if the Community members wished to continue fishing in Greenland's waters, they would have to purchase licences.

The logic behind Landsstyre's decision to leave the Community was as follows: Greenland would re-gain control over the entire 200-mile zone and then sell the fishing rights on these territories to the interested EEC members. The ruling party believed it would compensate for the loss of financial aid from the Community after Greenland's withdrawal from it. Therefore, the Landsstyre would, as a minimum, manage to maintain the same level of economic well-being outside of the Community as Greenland had within it. Yet, this one-sided calculation was not to the EEC liking. The Community would not allow the *ex parte* agreement with Greenland to happen, as it would have led others to believe that all the EEC benefits could have been received even without taking the responsibility of Community membership. Negotiations over status lasted for 2 years following the 1982 referendum. Siumut party had to back down and eventually approve the fisheries agreement (1984) allowing the Community to fish in Greenland's waters. In exchange, Greenland still managed to secure free access to the common market and the financial assistance amounting 216 million kroner a year (Orvik, 198, p.951), which can be considered a beneficial deal for both sides. Greenland's interest of preserving the existing economic well-being was still met.

Against this background, it can be claimed that interest of Autonomy expansion was decisive, but the economic argument did matter! Greenlanders' courage of leaving the EEC was based on their expectation that the EEC financial assistance and fishery relations would continue in one form or another, beneficial to Greenland. Otherwise, Greenland could not afford to leave the Community. New York Times correspondent William Borders (1982) reported that time from Nuuk that "Greenlanders have been eager to negotiate some kind of associate status with the Common Market, which has provided up to \$20 million a year in aid, and their ability to do so may affect their determination to leave- the referendum was just advisory" (para.9), - emphasizing the importance of the economic factor. The fact that in 1984 the Landsstyre agreed to limit Greenland's control over local resources to the fisheries agreement with the Community is yet another argument proving the importance of economic considerations behind Greenland's interest of autonomy expansion.

When talking about the possibilities of Greenland's independence from Denmark Siumut speaker Jonathan Motzfeld stated: "independence would be conditional by Greenland's own capabilities to assure itself independent economic development and that thoughtful balance between political and economic considerations would be required (as cited in Taagholt and Claus, 2001, p.71). In the same manner, Greenland's decision to withdraw from the EEC had to be a result of weighing political cause against economic concerns.

In short, at the time of the decision-making, Landsstyre had an economic plan on which it based the political decision of the withdrawal from the EEC. Eventually, it turned into an economic security guarantee in the form of the OCT status and paved the way for the leading interest of autonomy expansion to materialize through the formal termination of Greenland's EEC membership in 1985. Withdrawal from the Community in favour of the OCT status was seen as a way of creating a politically independent and economically self-reliant Greenland.

Decision-making on the Societal Level

On a referendum of February 23rd, 1982, Greenlandic society had to choose to stay within the Community or to withdraw from it. The ruling party Siumut and the opposition party Atassut campaigned against each other for the termination and the maintenance of the EEC membership, respectively. Siumut believed that outside of the community, Greenland would manage to develop its economy based on the OCT status, while for Atassut, the fate of Greenland's economy was too uncertain to support the withdrawal. The two parties differently perceived Greenland's economic interest, but otherwise Atassut too was in favour of Greenland's autonomy expansion (Orvik, 1984, 943), just like all Greenlanders normally were. The ruling party was the one that succeeded and, on the question, "Do you want Greenland to remain a part of the European Communities" 52% of the electorate answered "no" (Harhoff, 1983, p.13).

On the first EEC referendum in 1972, 70% of Greenland's electorate voted against the Community membership, while for the second referendum in 1982 this percentage had reduced to 52%. The increased standard of living during those ten years is probably what accounts for that change of the attitude to +20% more positive. Besides, Greenlanders are a conservative type of voters, less likely to make economically risky decisions (Orvik, 1984, p.938). The electorate still chose to believe the Siumut version of events over that of more cautious Atassut.

Given the Landsstyre's weak economic argument in favour of the withdrawal from the EEC, the collective self-esteem is especially noteworthy as the national interest category most representative of the societal interest in Greenland. In other words, it is only to a limited extent that the results of the referendum of 1982 represent a continuation of the vote expressed 10 years earlier against the integration into EEC. The securitization of the collective identity is what proved decisive (See the sub chapter "Analyzing Securitization discourse in the 1982 EEC pre-referendum campaign).

Collective self-esteem: interest of preserving Greenlandicness against the threat of Europeanization

According to Lynge, the decade leading to the Home Rule was "characterized by a search for pride, self-consciousness and acceptance as an equal ethnic group" (as cited in Graugaard, 2009, p.15), or that what Alexander Wendt (1999) would call *the collective self-esteem*: "a group's need to feel good about itself, for respect or status" (p.235-236). Indeed, as already communicated in the first chapter, 1970s was a period of national awakening in Greenland and the beginning of Greenlandization as opposed to Danization of before and Europeanization that was to follow. The "psychic threat of not having standing" (Wendt, 1999, p.236) had paradoxically emerged as a result of Danish modernization policies (mid 20th century) that were negatively received in Greenland as an exertion of "Danization" (See chapter 1, Autonomy). The economic aid from Denmark had, on the one hand, improved living standards, but on the other hand, led to the loss of the traditional culture (Kramer, 1983, p.276). New York Times reporter from Greenland wrote that the "...traditional Eskimo culture has been shattered by 20th-century development, alienating many people from their own cultural heritage" (Borders, 1982a, para.9). Kramer (1983) sustains that the loss of one culture cannot be compensated by the acquisition of another one, even if it means better socio-economic state of affairs and that is why, he believes, the Greenlandic identity was over-emphasized (p. 276).

This article claims that the Community membership proved consequential for Greenlandic identity formation, this time against the threat of Europeanization. "Materially, life has become better in Greenland, but rapid development has caused social upheaval in what was just a generation ago was a conservative and traditional Eskimo society"- in 1982 New York Times reported from Greenland (Borders, 1982b, para.18). Former Prime Minister of Greenland, Jonathan Motzfeld, himself of Eskimo origin, stated: "but we are so remote from Europe in our attitudes as well as geography that we can never feel at home in the community" (as cited in Borders, 1982c, para.6). Johansen and Sorensen (1983) affirm that falling under the EEC regulations threatened Greenland's cultural identity (p.272). Another Eskimo-descent government figure in Greenland, Moses Olsen, declared: "We're not Europeans at all. Our ancestors were living isolated and at peace with themselves. They were strong and proud because they had to cope with a harsh environment, and they did it well. Then, 30 years ago, there began this destructive rush of development from Denmark. Many of them meant well, but our culture was sabotaged nonetheless. Our effort now must be to save the next generation" (as cited in Borders, 1982b, para.22).

Thus, the fact that the nation formation proceeded alongside Danization and Europeanization processes provoked the feelings of cultural insecurity among the local indigenous population. Especially after the establishment of the Home Rule, Kalaaliussuseq (Greenlandicness) was further accentuated. According to Graugaard's (2009) assessment, "the home rule...made way for new expressions of pride and self-confidence" (p.60), such as the withdrawal from the EEC, in this case Contrary to Danization, in case of Europeanization, Greenlanders' fear of cultural loss was even politically manifested. The ruling Siumut party waged a 1982 EEC pre-referendum campaign centred primarily on the societal interest of Collective self-esteem and succeeded. The EEC membership was perceived as a challenge to the Kalaaliussuseq (Greenlandicness), while the withdrawal from the Community, and thus detachment from Europe, was seen as a way of redeeming the weakened collective self-esteem.

Analysing the Securitization discourse in the 1982 EEC pre-referendum campaign

When reasoning about the possibilities of Greenland's separation from Denmark, Nil Orvik (1984) makes an interesting observation, which also perfectly fits the case of Greenland's withdrawal from the EEC: "Full independence and separation from Denmark cannot hope to succeed unless they can find ... some highly emotional issues that appeal directly to people's fears and hopes for the future in order to fuel a combined hope and hate campaign" (p.939). In case of the 1982 pre-referendum campaign this kind of issue appeared to be Greenlandicness.

According to Johansen and Sorensen (1983), the pre-referendum "campaign became long, costly and - in contrast to Greenland's traditions - harsh and bitter. Much of the written campaign material reflected an attitude of anger and disappointment" (p.272). The ruling party Siumut chose to manipulate with emotions: an image of the EEC as an enemy to Greenlandicness was shaped. Apart from the statements by the government officials analysed in the previous chapter, the threat to the Kalaaliussuseq was also communicated through the emotionally loaded photos: "One pro-withdrawal sign, plastered up on the sides of hundreds of buildings, showed three Eskimos in kayaks breaking the heavy black chains that bound the map of Greenland to the map of Europe, as they triumphantly towed the island out of the European sphere", the sign read 'Heritage Must Be Strengthened'- as testified by the New York Times journalist from the place (Borders, 1982c, para.13). As for the opposition, members of the Atassut party were campaigning in favour of the continued EEC membership emphasizing such economic benefits as the high employment and development level, access to the common market, financial assistance, etc. "Campaign literature ... stressed the developmental gains that have accompanied membership. Posters showed a sick boy or an elderly woman or a young married couple looking for a place to live, with the caption, "Remember us and vote 'yes.'", - William Borders from NYT reported from Greenland during the campaign in 1982 (Borders, 1982b, para.17).

Emotions vs. Reason appears to be a normal trend for the EEC-referendums. In his review of the 1972 Danish pre-referendum campaign, instructively titled as "No side speaks to the emotions, yes side to reason", Hans Redder observes a similar strategy. Redder's (2012) hypothesis is that "EU-enthusiastic politicians, economists and businesses talk about the economic necessity of a yes. But sceptic's arguments about national pride, identity and independence appeals to voters" (Para 1.). Evidently, this statement is valid in Greenland's case as well. Prof. Olesen examines the same 1972 EEC referendum in Denmark and explains: "It has always been difficult for the yes side as they had always had to argue for some benefits we could have.... The no-side, by contrast, argued with the fear of losing what we had" (as cited in Redder, 2012, para 14). Similarly, in Greenland, the Atassut party was using the economic benefits of the EEC membership as arguments in favour of the Community, while Siumut was manipulating with the threat of losing Greenlandicness (Gain vs. Loss). Anti-Europeans can take their messages close to the hearts of the people as "it's easier to talk oppositional and to play on some strong emotions rather than trying to convince people to be 'economically responsible' on a poster", - Danish researcher Lars Sybdahl explains why emotional arguments always win (as cited in Redder, 2012, para.12), as it did in Greenland.

The pre-referendum campaign held by Siumut party can be seen as a good example of *Securitization*. Securitization theory follows the logic of Constructivism and makes an important contribution to the understanding of the social construction of threats. Securitization means presenting issue as if it were "threatening in such a way that others listen and are convinced or are at least persuaded to pay attention to the issue (Eriksson & Noreen, 2002, p.10). A securitizing actor securitizes a referent object in the eyes of a certain audience and "if and when the audience accepts it as such" the securitization move proves successful, i.e. "the issue is securitized" (Buzan, Weaver & Wilde, 1998, p.25). *Securitizing actor* is the one responsible for the securitization act, , while *referent objects* are "things that are seen to be existentially threatened and that have a legitimate claim to survival" (Buzan, Weaver, & Wilde,

1998, p.36). Accordingly, Securitizing actor would be the ruling party Siumut; Referent object - Greenlandicness and the target audience -Greenland's society (electorate). Eventually, the results of the referendum in favour of the withdrawal can be interpreted as the 'acceptance' from the side of the audience, meaning a successful securitization act.

According to Buzan et al., it is a common practice for governments to use national identity as a referent object in a securitization act (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, p.123). As Weaver (1995) notes, it happens so because "a society that loses its identity fears that it will no longer be able to live as itself" (p.67) and these fears can be easily exploited. Buzan et al. (1998) argue that "Collective identities naturally evolve and change in response to internal and external developments. Such changes may be seen as invasive or heretical and their sources pointed to as existential threat" (p.23), in a manner that Europeanization was represented as a threat to Greenlandicness (See the chapter on "Collective self-esteem").

On the whole, along the political and economic considerations, the interest of Collective self-esteem provided Greenland with yet another reason to leave the EEC – 'psychic'! Wendt (1999) explains that "Most of the time states do not find themselves in hotel fires, in which case a variety of beliefs about how to meet security needs may be compatible with the national interest" (p.237). In Greenland, the belief was that the withdrawal from the EEC was a way to meet Greenland's security needs, material or psychic, and it proved compatible with to all three Wendt's (1999) national interest categories: Autonomy, Economic well-being and Collective self-esteem (pp.233-238).

Conclusion

The article was aimed at offering a qualitative analysis of Greenland's decision to leave the European Economic Community. The rationale behind the decision to withdraw from the EEC was sought on both governmental and societal levels. It was claimed that the government's decision to opt out of the Community stemmed from the interest of autonomy expansion, backed by the plan of economic well-being outside the EEC. On the societal level though, the interest in preserving Greenlandicness (Kalaaliussuseq) was considered decisive. These findings were concurrently interpreted according to Alexander Wendt's classification of National Interests into the categories of 'autonomy', 'economic well-being' and 'collective self-esteem' (the interest of physical survival was considered irrelevant for the study). Eventually, a conclusion was made that the withdrawal from the EEC was a way for Greenland to meet these three types of national interests by one political move. On the governmental level, the focus was on the categories of 'autonomy' and 'economic well-being', while on the societal level, the importance was attached to the interest of 'collective self-esteem'.

The argumentation was based on the method of process tracing, which followed Greenland's political developments from its inclusion into the EEC to the declaration of the self-government to find that the withdrawal from the Community represented yet another step on Greenland's way towards self-determination. It was also demonstrated that Greenlanders' strive for the statehood is circumscribed by the economic dependence on Denmark and that only if and when Greenland becomes economically self-sufficient, it can afford the independence. Having named economic factor as the major deterrent to Greenland's self-determination, balance between the political and economic considerations behind Greenland's decision to leave the EEC was studied. In case of the withdrawal from the Community, in contrast to the hypothetical case of Greenland's separation from Denmark, the government had an economic back up plan: attainment of the OCT status and selling the fishing licenses to the interested EEC members, thus compensating for the lost financial aid from the Community. Process tracing in this case led to the conclusion that the Landsstyre's belief in the maintenance of the existing level of economic well-being outside the community paved the way to the interest of Autonomy expansion to be realized through the termination of the EEC membership.

In the next section, the link between Greenland's attitude towards the so called Danization and Europeanization was established to demonstrate the ramifications that the modernization and the economic development imposed from the outside had on the collective self-esteem of the local indigenous population. With the discourse analysis, it was later exposed how the Greenlanders' resentment of being deprived of Greenlandicness was given political direction through the anti-EEC pre-referendum campaign held by the ruling party Siumut. Wæver's (1995) Securitization Theory was used to theoretically present this argument as follows: the ruling party consolidated Greenlanders against the EEC membership by representing the latter as an existential threat to Greenlandicness. As a result of the

securitization move made by the Siumut, Greenlanders decided that their historical self-image was threatened by Europe. The majority of votes against the EEC membership indicate a successful securitization act.

Therefore, the two-levelled analysis of the decision-making process offered a comprehensive understanding of the reasons and processes underlying Greenland's decision to leave the EEC as a whole. Wendt's categories of national interests provided a sufficient theoretical framework for explicating the rationale behind both governmental and societal decisions to leave the EEC in their constructivist substance, but the theoretical added-value of the Securitization theory was its effectiveness in showing the process itself.⁵

What is more, Greenland's withdrawal from the EEC adds to the understanding of the confines of 'autonomy' as a legal category, in that Denmark gave Greenland the right not to follow the Danish international trajectory and to opt out of the EEC. It would be thus interesting to further examine this case as a legal precedent on which the territorial units within the existing EU member states (such as Spain) or former one (United Kingdom) could possibly rely. Can the "reverse Greenland" scenario be applied to Catalonia, so that it could remain in the European Union in case of gaining independence from Spain? Or could the autonomy of Northern Ireland or Scotland be similarly expanded so that they could individually become part the European Union, with the United Kingdom being out? With all these possible conjectures, Greenland's case merits renewed and more specialized scholarly attention, especially legal.

References

- The Greenland-Danish Self-Government Commission. (2008, April). *The Greenland-Danish Self-Government Commission's Report on Self-Government in Greenland*. Retrieved January 31, 2016 from The Arctic Governance Project: <http://www.arcticgovernance.org/the-greenland-danish-self-government-commissions-report-on-self-government-in-greeland.4633171-137746.html>
- Alfredsson, G. (1983). Greenland and the law of political decolonization. In W. Fiedler, & J. Delbrück, *German Yearbook of International Law / Jahrbuch Für Internationales Recht* (Vol. 25, pp. 290-309). Berlin: Duncker & Humblot
- Borders, W. (1982, March 13). For Greenlanders, loneliness becomes the norm. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 21). Greenland to vote on Common Market status. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 24). Greenland votes on quitting Common Market. *New York Times*
- Borders, W. (1982, February 25). Greenlanders vote to leave the Market. *New York Times*
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: a new framework of analysis*. Colorado: Lynne Rienner Publishers
- Collier, D. (2011, October). Understanding Process Tracing. *Political Science and Politics*, 44 (4), pp. 823-830
- Commission. (1983). Status of Greenland. Commission opinion. *Commission communication presented to the Council on 2 February 1983*. Bulletin of the European Communities
- Dahl, J. (1986). Greenland: Political Structure of Self-Government. *Arctic Anthropology*, 315-324
- Debate in the British House of Commons*. (1984, July 20). Retrieved January 31, 2016 from Innovating European Studies: http://www.cvce.eu/content/publication/2013/12/9/7a88e66d-a37b-410b-b435-0db99dc98c91/publishable_en.pdf
- Eriksson, J., & Noreen, E. (2002). *Setting the agenda of threats: an explanatory model*. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University
- Foighel, I. (1980). *Homerule in Greenland (Man & Society)*. Copenhagen: Nyt Nordisk Forlag
- Göcke, K. (2009). *The 2008 Referendum on Greenland's autonomy and what it means for Greenland's future*. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the Social Sciences*. MIT Press
- Graugaard, N. D. (2009). *National identity in Greenland in the age of Self-Government*. Center of the Critical Study of Global Power and Politics
- Harhoff, F. (1983). Greenland's withdrawal from the European Communities. *Common Market Law Review*, 13-33

⁵ Securitization theory is the work of the Copenhagen school of thought but is also constructivist in its essence

- Harhoff, F. (1994/5). Palestinian Self-Government viewed from a distance: an international legal comparison between Palestinian Self-Government and Greenland's Home Rule. In A. F. Kassim, *The Palestine Yearbook of International Law* (Vol. VIII, pp. 55-79). The Hague: Kluwer Law International
- Heintze, H.-J. (1998). Autonomy: applications and implications. In M. Suksi. The Hague: Kluwer Law International
- Howard, R. (2009). *The Arctic gold rush : the new race for tomorrow's natural resources*. Continuum International Publishing Group
- Johansen, O., & Sørensen, C. L. (1983, July-August). Greenland's way out of the European Community. *The World Today* , 270-277
- Kay, J., & Thorup, S. (2014, November). *Oil and gas in Greenland – still on ice?* . Retrieved January 31, 2016 from Andrews Kurth: https://www.andrewskurth.com/insights-1165.html?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=View-Original#_ftn2
- Kenneth J. Bird, R. R. (2008). *Circum-Arctic resource appraisal: estimates of undiscovered oil and gas North of the Arctic Circle* . U.S. Geological Survey Fact Sheet
- Kjær Sørensen, A. (1995). Greenland: from colony to Home Rule. In S. Tägil, *Ethnicity and nation building in the Nordic World*. United States of America: Southern Illinois University Press
- Kramer, H. (1982). Greenland's European Community (EC)-Referendum, Background and Consequences. *German Yearbook of International Law* (25), 273-289
- Kuchera, J. (2008, Autumn). The big thaw. *The Wilson Quarterly* , 36-42
- Lyck, L., & Taagholt, J. (1987). Greenland – Its Economy and Resources. *Arctic*
- Mason, K. (1983). European Communities Commission - Greenland - EC Commission draft approves withdrawal of Greenland from the European Community and proposes terms for economic reassociation. *Georgia Journal of International and Comparative Law* , 13 (3), pp. 865-876
- Nash, M. (2014). *The free library* . Retrieved January 31, 2016 from The European Union and secession: <http://www.thefreelibrary.com/The+European+Union+and+secession.-a019569555>
- Politics in Greenland*. (n.d.). Retrieved January 31, 2016 from Naalakkersuisut - Government of Greenland: <http://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Politics-in-Greenland>
- Redder, H. (2012, October 2). *No side speaks to the emotions, yes side to reason (English translation)*. Retrieved January 31, 2016 from Information: <http://www.information.dk/312578>
- Shadian, J. M. (2006). *Reconceptualizing sovereignty through indigenous autonomy: a case study of Arctic Governance and the Inuit Circumpolar Conference*. Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company
- Taagholt, J., & Hansen, J. C. (2001). *Greenland: Security Perspectives*. Arctic Research Consortium of the United States
- The Greenland Home Rule Act (translation)*. (1978, November 29). Retrieved January 31, 2016 from Statministeriet: http://www.stm.dk/_p_12712.html
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ørvik, N. (1984). Greenland: the politics of a new Northern nation. *International Journal* , 39 (4), 932-961

შალვა ხუფენია¹

პოლიტიკა და ინსტიტუციური ანალიზი ევროკავშირში რომის ხელშეკრულების შემდგომ: ისტორიული პერსპექტივა

ინგლისური ვერსიის შემოკლებული მიმოხილვა

აბსტრაქტი

ევროპის თანამეგობრობის პოლიტიკა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი გარდამავალი პროცესების განმავლობაში ნაწილობრივ ჩარჩოში მოქცევადა, თუმცა, უმეტესად, ის ახდენს თვითფორმულირებას. როგორც ყველა თანამედროვე პოლიტიკაში, ევროპის თანამეგობრობის პოლიტიკაზე გავლენას ახდენს წარმომადგენლობითობისა და ჩართულობის საკითხები, რესურსების დისტრიბუცია და პოლიტიკური და ადმინისტრაციული ეფექტიანობა. კვლევის განსავითარებლად, მოკლედ მიმოვიხილავთ ადრეულ ლიტერატურას ინსტიტუციებისა და პოლიტიკის შესახებ. ჩვენი არგუმენტი გულისხმობს, რომ ევროკავშირის კვლევის ფოკუსმა საერთაშორისო ურთიერთობების პარადიგმებიდან პოლიტიკის შექმნაზე გადაინაცვლა. ასევე ვამტკიცებთ, რომ შედარებითი პოლიტიკის მიდგომებმა ევროკავშირის ინსტიტუციებისა და პოლიტიკის კვლევაში თავი იჩინა, როგორც მთავარმა მიმართების ნერტილმა. პოლიტიკურ მიზნებსა და შედეგებს შორის არსებული კავშირის შესასწავლად, სტატიაში ხაზგასმულია „შედარებითი პოლიტიკის“ დისკურსი. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ ტექსტის ეს ნაწილი მოიცავს შესაბამისი მიდგომების ანალიზს, იგი, ასევე, განიხილავს შედარებითი პოლიტიკური მოდელების სამომავლო გამოყენებას ბოლო დროინდელი ევროკავშირის შესწავლის მიზნებისთვის. დასასრულს, სტატია წვლილს შეიტანს სახელმწიფოს როლის ცვლილების იმ მიზეზის გაგებაში, რომელიც მომდინარეობს ევროკავშირის განვითარებისა და სახელმწიფო-საზოგადოების ურთიერთობების ცვლილებისგან, ევროკავშირის მხრიდან ძალაუფლების ჰორიზონტალური და ვერტიკალური განაწილების კონტექსტში მის წევრ სახელმწიფოებზე ზეგავლენის გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: ინსტიტუციები, პოლიტიკა, ინტეგრაცია, ფედერალიზმი, ძალაუფლება, მოდელი, დემოკრატია, სისტემა.

სტატიის კვლევის საგანია, მოკლედ და აღწერილობით კონტექსტში შევაჯამოთ ის, თუ რა მნიშვნელოვანი წვლილი იქნა შეტანილი 1957 წლის რომის ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ ევროკავშირის ინსტიტუციურსა და პოლიტიკურ ანალიზში. 1950-იანი წლებიდან მოყოლებული, ევროპის თანამეგობრობა უმეტესად განიხილებოდა, როგორც “სუპრანაციონალური” ინტეგრაციის ან სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის მაგალითი დამოუკიდებელ „ერი - სახელმწიფოებს“ შორის. აქედან გამომდინარე, მართებული იყო ის ფაქტი, რომ ევროპის თანამეგობრობის ტრადიციული კვლევისას გამოიყენებოდა საერთაშორისო ურთიერთობების სამუშაო ჩარჩო. თუმცა, რადგანაც ევროპის თანამეგობრობა დღეს იმაზე მეტია, ვიდრე საერთაშორისო ორგანიზაცია, საერთაშორისო ურთიერთობების ჩარჩოებში მოქცევა არასაკმარისია. მაგალითისთვის, საერთაშორისო ურთიერთობების გადმოსახედიდან, პოლიტიკური

¹ ეს სტატია წარმოადგენს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო პროგრამის ფარგლებში დაცული დისერტაციის ერთ-ერთ თავს; ელ-ფოსტა: shalva.khuphe@hotmail.com

კონფლიქტები ევროპის თანამეგობრობაში მნიშვნელოვანი იყო ერთადერთი საზომით - მოქმედი მხარეები ემხრობოდნენ თუ კრძალავდნენ „სუპრანაციონალურ“ ინტეგრაციას. ევროპის თანამეგობრობის პოლიტიკური მახასიათებლების ზრდასთან ერთად ჩნდებოდა დამატებითი კონფლიქტი რესურსების გადანაწილებასა და დისტრიბუციასთან დაკავშირებით. ამ სოციო-ეკონომიკურ პრობლემაზე აღმოცენდა პოლიტიკური მტრობა, როგორც სრულად სხვა განზომილება, ანუ კლასიკური განმარტებით, პოზიციები იყო მემარცხენე, თუ მემარჯვენე.

სტატია დაყოფილია ოთხ მთავარ ნაწილად. პირველ ნაწილში განხილულია მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით არსებული ლიტერატურა. ამის შემდეგ, ხაზგასმულია ევროკავშირის პოლიტიკის ანალიზის მეთოდები. რაც შეეხება მესამე ნაწილს, ის მოიცავს შედეგების შესახებ მსჯელობას, ხოლო მეოთხე ნაწილში დისკუსიაა ზოგადი მიგნებების შესახებ.

ადრეული, ინსტიტუციებთან და პოლიტიკასთან დაკავშირებული თეორიული და ანალიტიკური ლიტერატურა იყო ინტეგრაციის თეორიის შედეგი. პოლიტიკის მეცნიერებასთან დაკავშირებული ურთიერთსაინანაღმდეგო მიდგომების მოწყობა იმდენად მრავალშრიანია, რამდენი მეთოდოლოგიაც არსებობს. მაგალითად, ბლონდელი განასხვავებს ქცევით, სტრუქტურულსა და ნორმატიულ კონტექსტებს (ბლონდელი, 1976); მარჩი და ოლსენი ერთმანეთისგან გამოყოფენ რედუქციონისტულ, უტილიტარიანულ, ინსტრუმენტულ, ფუნქციურ და კონტექსტურ მიდგომებს (ჯეიმს მარჩი, იოჰან ოლსენი, 1989). უფრო მეტა-თეორიულ საფეხურზე, ჩარლსვორთი გვიჩვენებს მიდგომებს შორის კონტრასტს, რაც განპირობებულია მათი მეთოდისა და მიზნით იდენტიფიცირებას შორის განსხვავებით (ჩარლსვორთი, 1967). აღმონდი მსჯელობდა მეთოდოლოგიური და იდეოლოგიური დაყოფიდან აღმოცენებულ ოთხ შრიან ტიპოლოგიაზე (ელმონდი, 1990). მიუხედავად ამისა, ჩარლსვორთისა და ელმონდის წინააღმდეგობას არ აქვს ზოგადი ხასიათი, რადგან განსხვავებული მეთოდოლოგიური მიდგომები ხშირად დაპირისპირებული იდეოლოგიებიდან ან საკვლევე ობიექტებიდან მოდის. მეტიც, ეს ტიპოლოგიები ხაზს არ უსვამს დისციპლინაში არსებული ბოლო დროინდელი დებატის საგნად გამხდარ პოლიტიკური მეცნიერებების მოდელების განსხვავებულ ონტოლოგიურ მოლოდინებს. შესაბამისად, კატეგორიზაცია უნდა აერთიანებდეს მეთოდოლოგიურ და ონტოლოგიურ განსხვავებებს.

თავდაპირველად ევროპის თანამეგობრობის შესახებ კვლევის განვითარება წარმართებოდა საერთაშორისო ურთიერთობების სამუშაო ჩარჩოში. ფედერალიზმი, ნეო-ფუნქციონალიზმი და ფუნქციონალიზმი იყო მთავარი ევროპული ინტეგრაციის თემატიკის ლიტერატურისთვის. ზოგი ავტორი კონცენტრირდებოდა ამ პარტნიორობის მიზიდველ პროდუქტზე, მაგალითად შეიძლება გამოვიყენოთ ფუნქციონალიზმი და ფედერალიზმი, მაშინ, როდესაც მკვლევართა სხვა ნაწილი ყურადღებას ამახვილებდა ახალი ტრანსნაციონალური პოლიტიკური ერთობის ფორმულირებისთვის საჭირო უკანა პლანზე არსებულ ვითარებებზე. მოგვიანებით ამ ყველა არგუმენტზე გავლენა იქონია ევროპული ინტეგრაციის პროცესების ანალიზისთვის საჭირო უფრო დახვეწილმა ნეო-ფუნქციონალისტურმა ექსპერიმენტებმა (ბულმერი, 2009).

1970-იანების განმავლობაში ევროპის თანამეგობრობის კვლევის დღის წესრიგი შეიცვალა. რეგიონალური ინტეგრაციის თეორიამ წარმოშვა ახალი ეჭვები. ამ ეჭვების თანახმად, პოლიტიკა და ინსტიტუციური ანალიზი ჩანდა უფრო ინოვაციური და წვლილი შექონდა შემდგომი განვითარების პროგნოზირებაში. ეს წვლილი აირეკლა შედარებითი პოლიტიკის მიდგომის ათვისებაში ევროპის თანამეგობრობასთან მიმართებით (ლინდბერგი, 2007).

უპირველესად, პლურალისტური და რეალისტური მიდგომების საშუალებით გამოყოფილია კონტრასტი ნაციონალურსა და „სუპრანაციონალურს“ შორის. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ სოციოლოგიური მეთოდოლოგიები წარმოადგენს სოციო-ეკონომიკურ წინააღმდეგობებს, რომლებიც გვხვდება ყველა სამუშაო ჩარჩოში, ეკონომიკის მართვასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო. მემარცხენე-მემარჯვენე განზომილება განვითარდა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც უმთავრესი სოციო-ეკონომიკური პრობლემები გადაიჭრა ევროპულ დონეზე. ამგვარად, ეს ხაზს უსვამს იმ ინსტინქტურ არგუმენტებს, რომელთა თანახმადაც პარტიულ-პოლიტიკური დაყოფა ევროპულ დონეზე იარსებებს მხოლოდ საზოგადოების პოლიტიზაციის შედეგის სახით (ვალასი, 1979).

ამ ორ განზომილებას შორის ინტერაქცია, ასევე, დამოკიდებულია ევროპის თანამეგობრობაში არსებულ ინსტიტუციურ გარემოებებზე. შეზღუდვები ბუნებრივია „კოოპერაციულ ფედერალიზმსა“ და „კონსტიტუციონალიზმში“. „კონსტიტუციონალისტურ“ ჩარჩოში მთავარი საყრდენები თვალთახედვაში არ იღებს კლასობრივ დაყოფას მემარცხენე-მემარჯვენე დაპირისპირებაში (ლიჯჰარტი, 1979). მეტიც,

ელიტების დაფუძნების ინსტიტუცია ცდილობს „გადამჭრელი დაპირისპირების განვითარების კონტროლს და საყრდენების შინაგან შეთანხმებულობას“ (ლიჯჰარტი, 1979). მსგავსად, ფედერალიზმის ინსტიტუცია აკავებს იდეოლოგიური კონფლიქტების საფუძველს და ზღუდავს პარტიული სტრუქტურების განვითარებას (ჩემბერსი, 1975). ამ მოთხოვნათა მიუხედავად, მემარცხენე-მემარჯვენე პარტიების პოლიტიკური პოზიციები შესაძლოა იყოს ევროპის თანამეგობრობის მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პოლიტიკის უკეთესი ინდიკატორები, ვიდრე ქვეყნების ეროვნული ინტერესები.

ევროკავშირის ინსტიტუციური განვითარების ნათელი საზომი იარაღია ძალაუფლების ვერტიკალური განვითარება ევროკავშირსა და წევრი სახელმწიფოების ცენტრალური მთავრობის დონეს შორის. ევროკავშირი ფლობს იმ ძალაუფლებას, რომელიც მას წევრმა სახელმწიფოებმა მიანიჭეს. შესაბამისად, საზომ იარაღად შეგვიძლია ავიღოთ ევროკავშირისთვის რამდენიმე წლით „მანდატით გადაცემული“ ძალაუფლება (მარკ პოლაკი და მოლი რულმანი, 2009). როგორც ევროკავშირის ძალაუფლების ცენტრალურ მთავრობებზე გავრცელების, ისე იმ „საჭირო და მართებული“ პირობების გაგება, რომლებიც ცენტრალურ მთავრობას აძლევს მისი მიზნების მიღწევის ძალაუფლებას (მარკ პოლაკი და მოლი რულმანი, 2009). მაგალითად, რომის ხელშეკრულების მე-100 მუხლი (ამჟამად, ცვლილებების შეტანის შემდეგ, 94-ე და 95-ე მუხლები) ევროპის თანამეგობრობას აძლევს ძალაუფლებას, მიიღოს ჰარმონიზებული რეგულაციები შიდა ბაზრის სწორი ფუნქციონირებისთვის და 235-ე მუხლმა (ამჟამად, ცვლილებების შეტანის შემდეგ, 308-ე მუხლი) შექმნა აქამდე არარსებული გავრცელების ქსელი, რითაც ნება დართო ევროკავშირის საბჭოს, აეთვისებინა ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის ძირეულ მიზნებთან დაკავშირებული პოლიტიკა.

ამ განვითარების შედეგები ევროკავშირში ძალების ვერტიკალურ განცალკევებასთან მიმართებაში არის შემდეგი: ერთი მხრივ, სხვადასხვა შეთანხმებები, ცვლილების თანახმად, შეადგენს ფედერალურ სისტემას, იმ შემთხვევაში, თუ ფედერალიზმში ვგულისხმობთ ინსტიტუციურ მონყოლას, სადაც:

- საჯარო ავტორიტეტი განაწილებულია სახელმწიფო და ცენტრალურ მთავრობებს შორის
- მთავრობას თითოეულ საფეხურზე აქვს გარკვეული საკითხები, რომლებთან დაკავშირებითაც იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებებს
- უმაღლესი ფედერალური სასამართლო წყვეტს ფედერალიზმთან დაკავშირებულ დავებს (კელემენი, 2011)

მეორეს მხრივ, ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ სხვა ფედერალურ სისტემებთან შედარებით, ევროკავშირის ფედერალური ცენტრი სუსტია, ან „მისი ძლიერი მხარეები განსხვავდება იმ პრობლემურ სფეროებში, რომელთაც აქვთ ძლიერი კანონიერი კომპეტენცია და ძლიერი მარეგულირებლების არსებობა იმ ძირეულ არეალებში, როგორცაა შიდა ბაზარი და კონკურენციის პოლიტიკა და შედარებით სუსტი მაკოორდინირებელი როლი სხვა, ძირითადად იმ სფეროებში, რომლებიც ეხება თანამედროვე კეთილდღეობის მთავარ ფუნქციებს“ (მორაფიკი, 2001).

ევროკავშირი, ასევე, შესაძლებელია დახასიათდეს ძალაუფლების ჰორიზონტალური დაყოფით, სადაც ძალაუფლების სამი შტო გამოიყოფა. ესენია: აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო. ევროკავშირის შემთხვევაში, აღმასრულებელი ფუნქციები გაზიარებულია ევროკომისიის მიერ, რომელიც შედგება წევრი სახელმწიფოებისა და ევროპის მარეგულირებელი სააგენტოებისგან. საკანონმდებლო ფუნქციას იყოფს ევროკავშირის საბჭო და ევროპარლამენტი, რასაც გააჩნია დღის წესრიგის შემქმნელი როლი ევროკომისიისათვის. სასამართლო ფუნქციას ერთმანეთში ინაწილებს ევროკავშირის სასამართლო, პირველი ინსტანციის სასამართლო და ეროვნული სასამართლოების ფართო სპექტრი, რომელიც პირდაპირაა დაკავშირებული ევროკავშირის სასამართლოსთან წინასწარი მიმართვის პროცედურით (ალტერი, 2009).

თავდაპირველად, რომის ხელშეკრულება აფუძნებდა არჩევნების განსხვავებულ წესებს. დროთა განმავლობაში მეცნიერთა ნაწილმა აღნიშნა, რომ ევროპის თანამეგობრობა და შემდეგ ევროკავშირი იქნდა „მზარდ საკანონმდებლო კომპეტენციას პრობლემური სფეროების მზარდ სპექტრში კანონების მისაღებად“ (ვალასი, 2013).

მსგავსი რამ შეიძლება ითქვას ევროპარლამენტის მონაწილეობაზე ევროკავშირის საკანონმდებლო პროცესში იმდენად, რამდენადაც შეთანხმების ცვლილებამ დიდი ეფექტი მოახდინა ევროპარლამენტის საკანონმდებლო როლზე. რომის ხელშეკრულების ორიგინალური ვერსია მოიცავდა მხოლოდ სამ საკანონმდებლო პროცედურას: „ევროკავშირის საბჭო მოქმედებს დამოუკიდებლად, ევროპარლამენტი ინ-

ფორმირებულია და საკონსულტაციო პროცედურა, რომელშიც ევროპარლამენტმა მიიღო კონსულტაცია გადანყვეტილების მიღების შესახებ“. შემდგომ ხელმონერილი შეთანხმებების თანახმად, ევროპარლამენტს „მიენიჭა უფლება, მიეცა თანხმობა, ან უარი ეთქვას ევროკავშირის საბჭოს მიერ ინიცირებულ კანონპროექტებზე: თანამშრომლობის პროცედურა, სადაც ევროპარლამენტს შეუძლია ისეთი ცვლილების შეთავაზება, რომლის მიღებაც უფრო მარტივია, ვიდრე უარყოფა“; და გადანყვეტილების ორმხრივი მიღების ორი ვერსია, სადაც ევროპარლამენტს მიენიჭა ევროკავშირის საბჭოს თანასწორობის სტატუსი (მოლი, 2006).

დროთა განმავლობაში მიმდინარე ცვლილებებს რომ მიეყვებოდა, ვნახავთ ევროკომისიის ფუნქციების ცვლილებას, რადგან რომის ხელშეკრულების თანახმად, კომისიას ჰქონდა „შეთანხმებებს მცველის“ ფუნქცია, თუმცა, აგრეთვე ითავსებდა კონკურენტული პოლიტიკის მარეგულირებლისა და ვაჭრობის საკითხში მომლაპარაკებლის როლს (მაკკონელი, 2017). ეს ძალაუფლება გაფართოვდა და მოიპოვა დამატებითი პასუხისმგებლობები ევროკავშირის ხარჯების რეგულაციების მენეჯმენტის სახით (მანფრედ ჰოლერი და ჰანუ ნურმი, 2013).

მსგავსი ცვლილებები შეეხო ევროპის სასამართლოს. რომის ხელშეკრულებაში სასამართლოს ენიჭებოდა „წევრი სახელმწიფოების სანინააღმდეგო მოქმედებების შესახებ მოსმენის უფლება, თანამეგობრობის მოქმედების, ან უმოქმედობის სამართლებრივი განხილვის უფლება, სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოში არსებული ეროვნული სასამართლოებისგან მომავალი წინასწარი მიმართვის მიღების შესაძლებლობა“ (ჯოფრი რობერტსი, 2014). წლების განმავლობაში ეს უფლებები გაიზარდა. ეს ზრდა შესამჩნევია იმ ფაქტის გამოც, რომ მიენიჭათ წევრი სახელმწიფოების დაჯარიმების უფლება ევროკავშირის კანონმდებლობის მუდმივი დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში და სხვა სასამართლოების (Secondary Courts) შექმნის უფლება ევროკავშირის კანონმდებლობაში განსახილველ საქმეთა რაოდენობის ზრდის გამო.

ჩვენ დავაკვირდით რომის ხელშეკრულების ხელმონერის შემდგომი პოლიტიკური და ინსტიტუციური განვითარების ხანგრძლივ ტენდენციებს. ინსტიტუციებს რაც შეეხება, შევნიშნეთ, რომ ძალაუფლების ვერტიკალური დაყოფისას ევროკავშირის ინსტიტუციები იძენენ მზარდ კომპეტენციას და ფედერალური სისტემის ნიშნებს. ძალების ჰორიზონტალურ გადანაწილებაზე დაკვირვებისას კი შევამჩნიეთ ევროკავშირის საკანონმდებლო ძალაუფლების აღზევება საკანონმდებლო კომპეტენციასთან ერთად, რაც დაკავშირებული იყო ევროპარლამენტის მზარდ საკანონმდებლო ძალაუფლებასთან. ასევე, აღვნიშნეთ ევროკავშირის სასამართლოს როლის თანდათანობითი ზრდა. თუმცა, ასევე ვნახეთ გარკვეული შეზღუდვები ევროკავშირის ინსტიტუციური განვითარების შიგნით, მათ შორის, ევროპარლამენტის არათანასწორი სტატუსი საკანონმდებლო პროცესში. საბოლოოდ, ვნახეთ ევროკავშირის საბჭოში კონსენსუსის პრობლემა დელიკატური გადანყვეტილებების დროს და ევროკომისიის პოზიციის შემცირება, კონკრეტულად, საკანონმდებლო პროცესში. შედეგი, რომელიც მივიღეთ, არის ევროკავშირის ინტეგრაციის პროცესის განგრძობითი დინამიურობა. ჩვენი დაკვირვება ევროკავშირს ხედავს პოლიტიკურ სისტემად, რომელშიც მემარცხენე-მემარჯვენე დაპირისპირებამ ჩაანაცვლა ადრეულ პერიოდში არსებული დაპირისპირების ინტეგრაციის განზომილება. ევროკავშირს აღვიქვამთ, როგორც შედარებით სტაბილურ პოლიტიკას, რომლის საბაზისო ინსტიტუციური სტრუქტურა შეიცვალა რომის ხელშეკრულებიდან მოყოლებული, თუმცა, მისი მარეგულირებელი პროცესები ჯერ კიდევ კარგადაა დაფუძნებული და მხოლოდ პოლიტიკური გამონვევებისა და საჯარო პრეფერენციების შედეგად შეიძლება შეიცვალოს.

ევროპის თანამეგობრობა იყო რეგიონალურად საყრდენისებური სისტემა, რამეთუ ინდივიდუალური ჩართულობა და ლოიალურობა იყო „ერი-სახელმწიფოების“ პრინციპული ნაწილი. პირველი, ელიტები რჩებოდნენ საკუთარ საყრდენებში, რადგან ეროვნული მთავრობები აკონტროლებდნენ რესურსების დანაწილებას და აგრძელებდნენ იძულების მონოპოლიზებას ეროვნულ ტერიტორიაზე. მეორე, საზოგადოების შიგნით, მთავრობის მხრიდან ეროვნული დამოუკიდებლობის შენარჩუნების სურვილი იყო რეგიონალურად საყრდენისებური ფედერალური სახელმწიფოების შიგნით სეგმენტური ავტონომიის თანასწორი (ლიჯვარტი, 1979). მესამე, პროპორციულობა გარანტირებული იყო მინისტრთა საბჭოს წარმომადგენლობითობის ჩარჩოში. მეოთხე, არსებობდა ვეტო, რომლის გამოყენების უფლებაც ჰქონდა წევრ სახელმწიფოს, იმ შემთხვევაში, თუ საფრთხე დაემუქრებოდა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ეროვნულ ინტერესს. კოალიციის დიდი ნაწილი არსებობდა იმ კვალიფიციური უმრავლესობის დამსახურებით, რომელიც ხმას აძლევდა მინისტრთა საბჭოში.

ევროკავშირის პოლიტიკურმა სისტემამ განავითარა საკუთარი სუვერენიტეტი მისი შემადგენელი ნაწილების სუვერენიტეტის გადალახვის პერსპექტივით. ამჟამინდელი ურთიერთქმედება კოორდინი-

რეზულ ურთიერთდამოკიდებულებებსა და დიფუზიურ პოლიტიკურ ავტორიტეტს შორის მიანიშნებს, რომ ევროკავშირი არ არის სწორხაზოვანი პროცესის ნაწილი. როგორც პოლიტიკური, ისე ისტორიული თვალსაზრისით, ასეთი პროცესი მოიცავს დამოუკიდებელი სახელმწიფოების სისტემურ გადასვლას ნე-ბაყოფლობითი რეგიონალური ინტეგრაციის ყველაზე განვითარებულ სტრუქტურაში, სადაც „ერი-სახელმწიფოს“ არსებობის დასულება არ შეინიშნება.

რომის ხელშეკრულების მიერ ინიცირებული ინსტიტუციები და პოლიტიკა იყო განსაკუთრებული თავისი „სუპრანაციონალური“ ხასიათით, ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობისათვის გარკვეული კომპეტენციისა და ძალაუფლების მინიჭების ჩათვლით. ეს პროცესი აღსანიშნავი იყო საერთაშორისო ორგანიზაციებს შორის. მეტიც, ჩვენ გავხდით ყველა ამ ინსტიტუციის მნიშვნელოვანი განვითარების მონაწილე. ევროკავშირში ინსტიტუციური და პოლიტიკური ცვლილებები რომის ხელშეკრულების შემდეგ იყო ნამდვილი და შთამბეჭდავი. ზოგ შემთხვევაში განვითარება იყო გარდამავალი, სხვა შემთხვევებში კი ნევრი სახელმწიფოების გადანაცვლებების შედეგი.

ბიბლიოგრაფია:

- Almond, G. A. (1990). *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Sciences*. London : Sage Publications
- Alter, K. (2009). *The European Court's Political Power: Selected Essays*. Oxford: Oxford University Press
- Blondel, J. (1976). *Thinking Politically*. London : Wildwood House
- Bulmer, S. (2009). Institutional and Policy Analysis in the European Union. In D. P. Warleigh-Lack, *Reflections on European Integration* (p. 109). New York: Palgrave Macmillan
- Chambers. (1975). Party Development and the American Mainstream. In Burnham, *The American Party Systems: Stages of Political Development*
- Charlesworth, J. (1967). *Identifiable Approaches to the Study of Politics and Government*. New York: Free Press
- Deutsch, K. W. (2003). *Nationalism and Social Communication: An Inquiry Into the Foundations of Nationality*. London : Macmillan
- Geoffrey K. Roberts, J. L. (2014). *West European Politics Today*. Manchester: Manchester University Press
- Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*. London: Stevens
- Immergut, E. (1998). The Theoretical Core of the New Institutionalism. *Politics and Society* , 5
- Kelemen, R. D. (2011). *Eurolegalism: The Transformation of Law and Regulation in the European Union*. Cambridge: Harvard University Press
- Liesbet Hooghe and Gary Marks. (2003). *Unraveling the central state, but how?: types of multi-level governance*. Vienna: Institut für Höhere Studien
- Lijhart. (1979). Religious vs. Linguistic vs. Class Voting: The Crucial Experiment of Comparing Belgium, Canada, South Africa and Switzerland. *American Political Science Review*
- Lijhart. (1979). The Politics of Accommodation Pluralism and Democracy in the Netherlands . *Berkeley*
- Lindberg, L. N. (2007). The Political Dynamics of European Economic Integration. In R. H. Ginsberg, *Demystifying The European Union* (p. 95). London : Rowman & Littlefield Publishers
- Lindberg, L. N. (2007). The Political Dynamics of European Economic Integration. In R. H. Ginsberg, *Demystifying The European Union* (p. 95). London: Rowman & Littlefield Publisher
- Manfred J. Holler and Hannu Nurmi. (2013). *Power, Voting, and Voting Power: 30 Years After* . Heidelberg: Springer
- March, James G. and Olsen, Johan P. (1989). *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press
- Mark A. Pollack and Molly A. Ruhlman. (2009). The Heroic Age of European Integration is Over: Institutional and Policy Developments, 1957-2007. In D. P. Warleigh-Lack, *Reflections on European Integration* (p. 45). New York: Palgrave Macmillan
- McConnell, L. J. (2017). *Extracting Accountability from Non-State Actors in International Law*. New York: Routledge
- Molle, W. (2006). *Cohesion and Growth: The Theory and Practice of European Policy Making*. New York: Routledge

-
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalism Approach. *Journal of Common Market Studies*, 36
- Moravcsik, A. (2001). Federalism in the European Union: Rhetoric and Reality. In K. N. Howse, *The Federal Vision: Legitimacy and Levels of Governance in the United States and European Union* (p. 136). Oxford: Oxford University Press
- Nugent, N. (2006). *The European Union as an Integrative Power?* Brussels: Brussels University Press
- Pentland, C. (1973). *International Theory and European Integration*. New York: Free Press
- S. Steinmo, F. Longstreth, K. Thelen. (1992). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press
- Wallace. (1979). Direct Elections and the Political Dynamics of the European Communities. *Journal of Common Market Studies*
- Wallace, W. (2013). Theory and practice in European Integration. In S. B. Scott, *Economic and Political Integration in Europe: Internal Dynamics and Global Context* (p. 236). Oxford: Basil Blackwell
- William, J. (2000). *Lyotard: Towards a Postmodern Philosophy*. Cambridge: Polity

Shalva Khuphenia¹

POLICY AND INSTITUTIONAL ANALYSIS IN THE EUROPEAN UNION SINCE THE
TREATY OF ROME: HISTORICAL PERSPECTIVE

Abstract

The politics of the European Community during transition processes after the Second World War might be partly framed and largely formulated. At that stage the politics in the European Community was not essentially different from the practices of the governments in any democratic system. As in all modern politics, European Community politics is influenced by questions of representation and participation, the distribution and allocation of recourses, and political and administrative efficiency. In order to develop the research, the early literature on institutions and policy-making will be briefly explored. We argue, that the research on the European Union moved from international relations paradigms towards a focus on comparative politics approaches. We also claim, that comparative politics approaches emerged as a major reference point in researching European Union's institutions and policies. To research the connection between political inputs and outputs on these issues, this article outlines the discourse of "comparative politics". Finally, the article will contribute to our understanding of the reason for changes in the role of the state, derived from the EU's development and changing arrangements of state-society relations, with some emphasis of the influence of the European Union on the member states in the context of horizontal and vertical division of powers.

Keywords: *Institutions, Policy, Integration, Federalism, Power, Model, Democracy, System.*

Introduction

The purpose of the article is to provide a brief descriptive summary of what have been the key contributions to the institutional and policy analysis since the Treaty of Rome has been signed. Since the 1950s European Community has been for the most part examined as an example of supranational integration or intergovernmental cooperation between sovereign nation-states. It was therefore proper that the traditional investigation of the European Community used an international relations (IR) framework. However, now that the European Community is more than an international organization, international relations (IR) approaches are of limited use. For instance, from an IR perspective political conflicts in the European Community were essentially along the single measurement whether actors either supported or restricted further supranational integration. As the political features of the European Community were growing, however, there was additional conflict over of allocation and distribution of recourses. On such socio-economic issues, political rivalry emerged along a fundamentally different measure, i.e. whether positions were classically defined as left or right.

The article is divided into four main parts. The first part is focusing on the review of the existing literature regarding the topic. The second part outlines methods for analyzing European Union policies. The third part includes

¹ This article is a part of a chapter of the dissertation defended within the frames of the Doctoral Programme in European Studies of the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University. E-mail: shalva.khuphe@hotmail.com

a discussion of results and in the fourth part we shall discuss the general findings.

1. Literature Review

Early theoretical or analytical literature with regard to institutions and policies was an outcome of integration theory. The arrangement of opposing approaches to political science is almost as manifold as the number of methodologies themselves. For instance, Blondel makes a differentiation between behavioral, structural and normative accounts (Blondel, 1976); Olsen and March make a distinction between reductionist, utilitarian, instrumental, functional and contextual approaches (James G. March, Johan P. Olsen, 1989). On a more meta-theoretical level, Charlesworth contrasts accounts characterized by their method and those identified by their objective (Charlesworth, 1967). Almond suggested a fourfold typology emerging from methodological and ideological divisions (Almond, 1990). Nonetheless, Charlesworth and Almond's contradiction are not commonly characterized, because distinctive methodological approaches are often taken from contending ideologies or research objectives. Moreover, these typologies do not outline the diverse ontological expectations of political science models which have turned into focal points of recent debate in the discipline. Hence, categorizations should incorporate methodological and ontological distinctions.

Originally, research on the European Community's development was conducted in an IR framework. Federalism, neo-functionalism and functionalism were the main literatures on European integration. Some authors concentrated on the attractive product of this partnership, as an example could be taken functionalism and federalism, while others concentrated on the background circumstances which is necessary for the formulation of a new transnational political unity. All of these arguments were later influenced by sophisticated neo-functional experiments to analyze the process of European integration (Bulmer, 2009).

Disputes between states can be resolved on the basis of "the smallest common denominator", by "splitting the difference", or by "upgrading common interests." The smallest common denominator type, a "characteristic of classical diplomatic negotiations" (Lindberg L. N., 2007), involves relatively equal bargainers who exchange equal concessions while never going beyond what the least cooperative among them is willing to concede" (Lindberg L. N., 2007). Accommodation by "splitting the difference involves a similar exchange of concessions, but conflicts are ultimately resolved somewhere between the final bargaining position, usually because of the mediatory role performed by several institutions, or out of deference to third party pressure such as might be institutionalized in parliamentary diplomacy. This implies the existence of a continuing organization with a broad frame of reference, public debate, rules of procedure governing the debate, and the statement of conclusions arrived at by some kind of majority vote" (Lindberg L. N., 2007). Such intervening organs do not, as a rule, have the capacity to characterize the terms of an understanding; they participate in setting the limitation points inside which a definitive accommodation is reached. Accommodation on the grounds of "upgrading common interests, whether deliberately inadvertently depends on the participation of institutions or individuals with an autonomous role that permits them to participate in actually defining the terms of the agreement" (Lindberg L. N., 2007). It suggests greater progress and advancement toward political collaboration, for it demonstrates that: "The parties succeeded in so redefining their conflict so as to work out a solution at a higher level, which almost invariably implies the expansion of the mandate or task of an international or national government agency. In terms of results, this modes of accommodation maximizes... the spillover effect of international decisions: policies made pursuant to an initial task and grant of power can be made real only if the task itself is expanded, as reflected in the compromises among the states interested in the task" (Lindberg L. N., 2007). Political cooperation and integration can be characterized as a process or as a condition. It alludes to the possibility that disputes will be determined without brutality. The focal concept could be that of a "security community, which is a group of people which has become integrated, that is they have attained within a territory", institutions and practices strong enough and widespread enough to assure, for a long time, dependable expectations of peaceful change among its population" (Deutsch, 2003). Political integration and cooperation as a condition have been condemned on the fact that they allow just a general discourse of the environmental factors affecting integration, and they do not provide the apparatus expected to make a reasonable distinction between the circumstance preceding cooperation and the circumstance prevailing during the procedure, in this way obscuring the role of social change. "Political integration and cooperation is a process whereby political actors in several distinct national settings are persuaded to shift their loyalties, expectations and political activities toward a new center, whose institutions possess or demand jurisdiction over the preexisting national states. The end result of a process of political integration and cooperation is a new political community, superimposed over the preexisting ones" (Haas, 1958).

The federalist literature's origins in comparative politics were replaced by the strong normative content that came with its advocacy of an international state to overcome the nation-state system that was seen as a main reason of two world wars (Bulmer, 2009).

2. Methodologies for Analyzing European Union policies

In order to analyze the European Union policies, the following approaches and tools used to be referred to: new institutionalism, policy network analysis, constructivism and multi-level governance.

Theoretical approaches regarding the EU politics and the evolution of EU Politics can contrast from one another and might influence each other:

- Theory dealing with polity – consist of political group and its institutions. Approaches in this classification would be, those explaining how the European Community's institutional structure occurred, or those trying to discover constitutional alternatives on the premise of normative considerations;
- Theory dealing with policy – consist of actual measures taken to resolve specific problems, and theoretical approaches in this area compare and examine their substance, or critically reflect upon them. This incorporates perspectives such as "policy style, the general problem – solving approach, the policy instruments used, and the policy standards set" (Richardson, 2006).
- Theory dealing with politics – includes the process of policy – making and strategies of political actors dealing with one another. It is about the negotiations between governments, the influence of specific interest groups, or the predominance of a particular style of how decisions are reached.

New institutionalism offered two clear directions: first, institutions were important and second, the degree of the importance of the institutions. Institutions were understood differently from the traditional way: as rules and norms. Thus, the new institutionalism was well adjusted to governance. It was an attempt to counteract the previously held view that institutions were relatively passive. The "new institutionalism", and in particular the branch of new institutionalism known as "historical institutionalism" has not only influenced the study of West European politics, but indeed, in some respects, this approach emerged out of the study of West European politics itself (S. Steinmo, F. Longstreth, K. Thelen, 1992). It is remarkable that the historical institutionalism is best known for its studies of macro-historical radical and revolutionary changes and for the concepts like "path dependency"² (Immergut, 1998).

Policy network analysis offers an actor-centered approach in order to understand the policy process in the European Union. According to Peterson and Richardson, it concentrates on policy actors that are offered by the institutionalism approach (William, 2000). However it shares with institutionalism an affinity to the governance turn as it has an emphasis upon "the mutuality and interdependence between public and non-public actors" (Pentland, 1973). Policy network approaches are set up to evaluate the impact with a specific goal to clarify how participants in European Union history have cooperated and contended, under the influence of intellectual tensions and institutional passions, which forced their decisions and activities.

Constructivism offers an important contribution to cope with a particular set of issues where mutually constitutive nature exists. Those are: rights, citizenship, re-shaping of political identity, etc. (Nugent, 2006). Moravcsik argued, that constructivism failed to build falsifiable hypotheses or explore the same evidence using rationalist analysis (Moravcsik, Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalism Approach, 1993). This critique has been refuted, however, by a number of constructivist's research works in which more positivist approaches have been offered³.

Multi-level governance explains how the authority of the state has been hollowed out by European Union's structural funds - by the EU from above and from below its partnerships with region. It should be noted here, that this approach has been subsequently theorized: "it's close to the more ordered layers of governance, such as federalism, whereas the latter conforms to more arrangements that are task specific" (Liesbet Hooghe and Gary Marks, 2003).

3. General Findings

² Path dependence explains how the set of decisions one faces for any given circumstance is limited by the decisions one has made in the past or by the events that one has experienced.

³ See Audie Klotz and Cecelia M. Lynch (2014). Strategies for Research in Constructivist International Relations. New York: Sharpe

European Community after the Second World War has “developed beyond the role of a traditional international organization” (Shackleton, 1991). There were two types of political disputes: group dispute, between supranational centralization and national independence; and framework dispute, between economic and social regulation and deregulation. The presence of these two crucial dimensions of dispute in the European Community was intervened by the sociological theories of nation-building to the development of the European Community. Rokkan and Lipset created a model of nation-building, which clarifies the grid of political and social divisions in European politics after the WW2 (Wiarda, 1967).

According to the Rokkan-Lipset proposal to the European Community system, there were two major lines of disputes composed by two separate critical circumstances (Figure #1).

Critical Juncture	Division	Conflict
Supranational Integration	Centre-Periphery	Integration vs. National Sovereignty
Industrial Revolution	Left – Right	Free Market vs. Intervention

Table N1 - The Rokkan - Lipset Model

Consequently, the process of national integration and supranational integration composes a regional versus centre division, between European interest and national interest. This division is therefore demonstration in the debate between supranational integration and the attempt to protect national sovereignty. Secondly, the industrial revolution composes a left-right or socio-economic division. Accordingly, this left-right division was a demonstration at the European level with the European Community politicization as decisions on inquiries of market regulation started to be taken at the supranational level.

During the 1970-s, the research agenda on the European Community changed. Regional integration theory led to new concerns. According to those concerns policy and institutional analysis seemed more innovative and made contributions which predicted later developments. These contributions were reflected in the adoption of a comparative politics approach to the European Community (Lindberg L. N., 2007).

3.1. Comparative Politics Approach

Among the institutional methodologies used for studying the European Community, the comparative politics approach have been used to analyze the European Community after 1970s (Table No 2) (Lindberg L. N., 2007).

Institutional Structures	Institutional Environment
Fixed Collegiate Executive: <i>Mixed Executive Functions;</i> Asymmetrical Bicameral Legislature <i>Primary: Indirect state Representative</i> <i>Secondary: Direct Citizens representative</i> Territorial Division of Authority 4 levels of Competences: <i>I. Supranational</i> <i>II. Concurrent</i> <i>III. Intergovernmental</i> <i>IV. National</i>	Elite Predominance Territorial Pillarization Segmental Autonomy Proportionality Minority/Mutual Veto Oversized Coalition
“Cooperative Federalism”	“Consociational Democracy”

Table No 2 - Result of the institutional features of the European Community

Comparative methodologies therefore seem less suitable to determine an institutional structure than to characterize the decision-making environment as it stands at the present time. Furthermore, the perception that the European Community after WW2 demonstrated principles of “cooperative federalism”, has an imperative indication for the analysis of political tensions in the community. Describing the European Community after the Rome Treaty permits further observations to be conducted from politics in federally formed and territorially pillarized frameworks.

A comparative analysis recommends that there are two major measurements of policy in the Community (Table No 3).

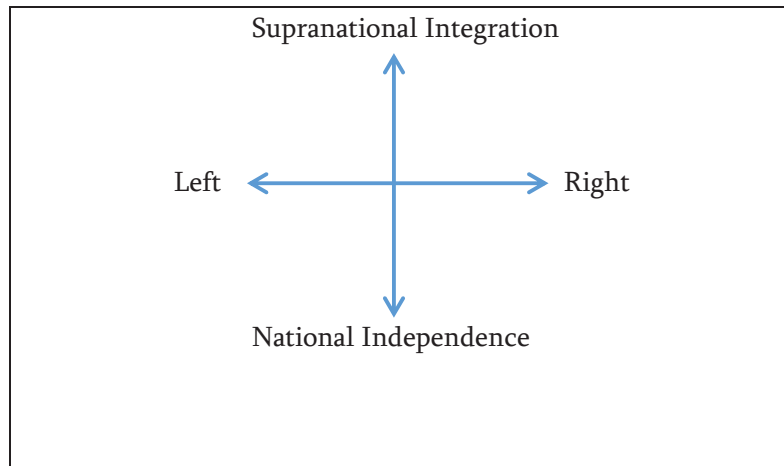

Table 3 - Two Major Dimensions

Primarily, there is the national-supranational contrast outlined by the pluralist and realist approaches. Also it should be noted that sociological methodologies represent the socio-economic contradiction, which is present in all European frameworks because of the problems involved in governing an economy. The Left-Right dimension developed only when essential socio-economic issues were handled at the European level. This, in this manner, emphasizes the instinctive arguments that party-political divisions will only exist at the European level as an outcome of the politicization of the community (Wallace, 1979).

The interaction between these two measurements also depends upon the institutional circumstances in the European Community; limitations are typical in “cooperative federalism” and “consociationalism”. In consociational frameworks the pillars do not take into account the class divisions in the Left-Right contention (Lijphart, 1979). Moreover, the institution of elite settlement attempts to “control the advancement of contentions that cut across and internal coherence of the Pillars” (Lijphart, 1979). Similarly, the institution of federalism constrains the basis of ideological conflicts and limits the development of party structures (Chambers, 1975). In spite of these requirements, accordingly, on Left-Right issues party political positions might be better indicators of European Communities post-Second World War policy than the national interests of countries.

3.2. Vertical division of powers between the European Union and national governments

The clear measuring tool for the European Union institutional development is the vertical development of powers between the European Union and the central governments of member states. The EU possesses such powers as have been given to it by the member states. Therefore as a measuring tool we can consider the power “mandated” to the EU level over the years (Mark A. Pollack and Molly A. Ruhlman, 2009). For example, in the Treaty of Rome Article 100 (now Articles 94 and 95, as amended) gives power to the European Economic Community to adopt harmonized regulations in areas related to the proper functioning of the internal market and Article 235 (Article 308 after amendment) cast an ever wider net, allowing the Council to adopt policies related to the core objectives of the European Economic Community⁴.

⁴ See “The Treaty of Rome” (Article 100 and Article 235) on the link below:

<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>

The result of these developments in the vertical separation of powers in the European Union is as follows: on the one hand, the various European treaties, as amended, now constitute a federal system, if by federalism we mean “an institutional arrangements in which:

- Public authority is divided between state governments and a central government;
- Each level of government has some issues in which it makes final decisions;
- A federal high court adjudicates disputes concerning federalism (Kelemen, 2011).

On the other hand, it should be outlined, that in comparison with other federal systems the European Union’s federal center is weaker or rather “its strengths varies across issue areas with strong legal competences and a strong regulatory presence in core areas such as the internal market and competition policy and a relatively weak coordinating role in other areas, particularly those surrounding the core functions of modern welfare (Moravcsik, 2001).

3.3. The horizontal division of powers

The European Union can be also characterized by a horizontal separation of powers in which three distinct branches of power exists. Those are: executive, legislative and judicial. In case of the European Union the executive functions are shared by the Commission, the member states and European regulatory agencies. The legislative function is shared between the Council and the European Parliament with an agenda-setting role for the Commission; the judicial function is shared between the European Court of Justice, the Court of First Instance and a wide array of national courts bound directly to the Court of Justice of EU through the preliminary reference procedure (Alter, 2009).

The original Treaty of Rome established different voting rules in the Council for different issues. Over time, some scholars noted that the European Community and subsequently the European Union gained “an ever-growing set of legal competences to legislate across a growing range of issue areas” (Wallace W. , 2013).

Something similar could be said regarding the participation of the European Parliament in the European Union legislative process, as the amendment of the treaties has had major effects on the European Parliament’s legislative role. The original Treaty of Rome included only three legislative procedures: “Council acts alone, European Parliament is informed and the consultation procedure in which the European Parliament was consulted on a decision”.⁵ According to the later signed treaties⁶, the European Parliament “was allowed to cast a straight up-or-down vote on the Council’s draft legislation: a cooperation procedure in which the European Parliament can propose amendments that would be easier to adopt than to reject”⁷. And two versions of a co-decision procedure in which the European Parliament enjoyed co-equal status with the Council (Molle, 2006).

If we follow the changes over time, we see the Commission’s changing functions, as according to the Rome Treaty, the Commission had the function of a “guardian of the treaties”. But also of a competition policy regulator and trade negotiator (McConnell, 2017). These powers were extended and it gained additional responsibilities for management of European Union spending programs and for regulation (Manfred J. Holler and Hannu Nurmi, 2013).

Similar changes occurred in the European Court of Justice. In the Treaty of Rome the Court was granted “the power to hear enforcement actions against the member states, the power of judicial review of Community acts or failures to act, and the ability to accept preliminary references from national courts within the various member states (Geoffrey K. Roberts, 2014). Over the years these powers have also grown. This growth can also be seen in the power to fine member states for persistent non-compliance with European Union law and to create other secondary courts due to the growing number of cases brought under European Union law.

⁵ See “The Treaty of Rome” (Article 4) on the link below:

<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>

⁶ See Treaty of Lisbon (signed in 2007); Treaty of Nice (signed in 2001); Treaty of Amsterdam (signed in 1997); Treaty of Maastricht (signed in 1992).

⁷ See European Union legislation: http://www.europarl.europa.eu/external/appendix/legislativeprocedure/europarl_ordinarylegislativeprocedure_howitworks_en.pdf

4. Discussion of Results

We observed a variety of long-term tendencies in the policy and institutional developments after the Rome Treaty has been signed. Regarding the institutions we noticed that in the vertical separation of powers institutions of the European Union are acquiring increasing competences and gaining features of a federal system. Observing the horizontal separation of powers we noted the rise of the European Union's legislative powers with a growing set of legislative competences, linked to the increasing legislative power of the European Union Parliament. We also noticed a gradually growing role of the European Union judiciary. However, we saw also limitations to the institutional developments of the European Union, including the European Union Parliament's unequal status in the legislative process. Finally, we saw the problem of consensus in delicate decisions of the Council and the declining position of the Commission, specifically in the legislative process.

The outcome, what we have examined it, indicates an ongoing dynamism in the European Union integration process. Our observation sees the European Union as a political system in which left-right contest has replaced the integration dimension of contest in earlier periods.

Conclusion

Our observation sees the European Union as a relatively stable polity whose basic institutional structure has changed since the Rome Treaty, however its regulatory policies are still well established and it might be changed only in case of policy challenges and public preferences.

Consociational democracy is the aspect in European Community after the Second World War: contrasted society, elite dominance, segmental autonomy, proportionality, veto of minority and larger coalition. European Community was a regionally pillarized system, as an individual involvement and allegiance was principally engaged within the nation-states. First, elites prevailed inside of their pillars because the national governments controlled the distribution of recourses and continued a monopoly over the powers of coercion within the national territory. Second, inside of the community the aspiration of governments to preserve their national sovereignty was the equal of segmental autonomy inside regionally pillarized federal states (Lijphart A. , 1979). Third, proportionality was guaranteed in the frameworks of representations in the Council of Ministers. Fourth, the veto which permitted a member state to practice it, if there was any risk to an essential national interest. The large extent of coalition has emerged due to the qualified majority voting in the Council of Ministers.

The European Union political system has developed its own sovereignty with the perspective to transcending the sovereignty of its parts. The present interaction between coordinated interdependencies and diffused political authority suggests that the European Community is not a part of a direct process. In both political and historical terms, such a process consists of the qualitative – structural – transition of a system of independent states into the most developed structure of peaceful and voluntary regional integration, without carrying with it the hypothesis of the end of the nation-state.

The institutions and policies initiated by the Rome Treaty were exceptional by their supranational character, including the giving of certain competences and powers to the European Economic Community. This process was remarkable among international organizations. Moreover, we have witnessed a significant development of all these institutions.

Institutional and policy change in the European Union since the Rome Treaty have been real and impressive. In some cases, it was developing gradually and in some cases through decisions by the member states.

Bibliography

- Almond, G. A. (1990). *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Sciences*. London : Sage Publications .
- Alter, K. (2009). *The European Court's Political Power: Selected Essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Blondel, J. (1976). *Thinking Politically*. London : Wildwood House.
- Bulmer, S. (2009). Institutional and Policy Analysis in the European Union. In D. P. Warleigh-Lack, *Reflections on European Integration* (p. 109). New York: Palgrave Macmillan.
- Chambers. (1975). Party Development and the American Mainstream. In Burnham, *The American Party Systems: Stages of Political Development* .
- Charlesworth, J. (1967). *Identifiable Approaches to the Study of Politics and Government*. New York: Free Press.
- Deutsch, K. W. (2003). *Nationalism and Social Communication: An Inquiry Into the Foundations of Nationality*. London : Macmillan .
- Geoffrey K. Roberts, J. L. (2014). *West European Politics Today*. Manchester: Manchester University Press.
- Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*. London: Stevens.
- Immergut, E. (1998). The Theoretical Core of the New Institutionalism. *Politics and Society* , 5.
- James G. March, Johan P. Olsen. (1989). *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press.
- Kelemen, R. D. (2011). *Eurolegalism: The Transformation of Law and Regulation in the European Union*. Cambridge: Harvard University Press.
- Liesbet Hooghe and Gary Marks. (2003). *Unraveling the central state, but how?: types of multi-level governance*. Vienna: Institut für Höhere Studien.
- Lijhart. (1979). Religious vs. Linguistic vs. Class Voting: The Crucial Experiment of Comparing Belgium, Canada, South Africa and Switzerland. *American Political Science Review* .
- Lijphart. (1979). The Politics of Accommodation Pluralism and Democracy in the Netherlands . *Berkeley* .
- Lijphart, A. (1979). Consociation and Federation: Conceptual and Empirical Links. *Canadian Journal of Political Science* , 16.
- Lindberg, L. N. (2007). The Political Dynamics of European Economic Integration. In R. H. Ginsberg, *Demystifying The European Union* (p. 95). London : Rowman & Littlefield Publishers.
- Lindberg, L. N. (2007). The Political Dynamics of European Economic Integration. In R. H. Ginsberg, *Demystifying The European Union* (p. 95). London: Rowman & Littlefield Publisher.
- Manfred J. Holler and Hannu Nurmi. (2013). *Power, Voting, and Voting Power: 30 Years After* . Heidelberg: Springer.
- Mark A. Pollack and Molly A. Ruhlman. (2009). The Heroic Age of European Integration is Over: Institutional and Policy Developments, 1957-2007. In D. P. Warleigh-Lack, *Reflections on European Integration* (p. 45). New York: Palgrave Macmillan.
- McConnell, L. J. (2017). *Extracting Accountability from Non-State Actors in International Law*. New York: Routledge.
- Molle, W. (2006). *Cohesion and Growth: The Theory and Practice of European Policy Making*. New York: Routledge.
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalism Approach. *Journal of Common Market Studies*, 36.
- Moravcsik, A. (2001). Federalism in the European Union: Rhetoric and Reality. In K. N. Howse, *The Federal Vision: Legitimacy and Levels of Governance in the United States and European Union* (p. 136). Oxford: Oxford University Press.
- Nugent, N. (2006). *The European Union as an Integrative Power?* Brussels: Brussels University Press.
- Pentland, C. (1973). *International Theory and European Integration*. New York: Free Press.
- Richardson, J. J. (2006). *European Union: Power and Policy-making*. New York: Routledge.

- S. Steinmo, F. Longstreth, K. Thelen. (1992). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shackleton, M. (1991). The European Community between Three Ways of life: A Cultural Analysis. *Journal of Common Market Studies*, 36.
- Wallace. (1979). Direct Elections and the Political Dynamics of the European Communities. *Journal of Common Market Studies* .
- Wallace, W. (2013). Theory and practice in European Integration. In S. B. Scott, *Economic and Political Integration in Europe: Internal Dynamics and Global Context* (p. 236). Oxford:: Basil Blackwell.
- Wiarda, H. J. (1967). *Comparative Politics: Western Europe and the United States: foundations of Comparative Politics*. London: Routledge.
- William, J. (2000). *Lyotard: Towards a Postmodern Philosophy*. Cambridge: Polity.

გამოცემაზე მუშაობდა მარიამ ებრალიძე
Prepared for publication by Mariam Ebralidze

0179 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 14
14 Ilia Tchavtchavadze Avenue,
Tbilisi 0179 Tel +995 (32) 225 04 84, 6284, 6278
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

ISSN 2346-7827